हाम्रो चौकुने

आधारभूत तह (कक्षा १- ८) को स्थानीय पाठ्यक्रम २०८०

चौकुने गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

शिक्षा,युवा तथा खेलकुद शाखा

गुट्टु, चौकुने, सुर्खेत

२०८०

हाम्रो चौकुने

आधारभूत तह (कक्षा १–८) को
स्थानीय विषयको पाठ्यक्रम २०८०

प्रकाशक

चौकुने गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखा

गुट्टु ,चौकुने, सुर्खेत

कर्णाली प्रदेश, नेपाल

स्थानीय पाठ्यक्रमको नाम : **हाम्रो चौकुने**

प्रकाशक:
चौकुने गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखा
गुटु, चौकुने, सुर्खेत
जेठ, २०८०

प्रमुख संरक्षक	: श्री खड्ग वि.क. विव्यस, अध्यक्ष, चौकुने गाउँपालिका
संरक्षक	: श्री नरबहादुर बान्तोला, उपाध्यक्ष, चौकुने गाउँपालिका
समन्वय	: श्री कमल बहादुर वि.सी., संयोजक, सामाजिक विकास समिति
सल्लाहकार	: श्री नन्दराम परियार, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
संयोजक	: श्री टेकेन्द्र बहादुर बुढा, शाखा प्रमुख, शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखा
	: श्री शिवप्रसाद गौतम, प्राविधिक सहायक
प्राविधिक विज्ञ	: श्री जीतबहादुर शाह, पूर्व उप सचिव, शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय

हाम्रो भनाइ

नेपालको संविधान २०७२ ले शिक्षालाई मोलिक हकका रुपमा प्रत्याभूत गरेको छ । विकासका पूर्वाधार मध्येमा शिक्षा एक बलियो पूर्वाधार हो । समाज र राष्ट्रको आवश्यकता अनुसार दक्ष र नैनिकवान नागरिक तयार पार्नका लागि मानव संसाधनको विकास गरी दिगो र तीव्र विकास चौकुनेको रहर व्यावसायिक शिक्षा र कृषिमा लहर भन्ने गाउँपालिकाको दीर्घकालिन सोच पूरा गर्न सकिन्छ । चौकुने गाउँपालिकामा रहेका प्राकृतिक सम्पदा, धार्मिक सम्पदा, भाषा, संस्कृति मूल्यमान्यता रहनसहन चालचलन, स्थानीय पेशा व्यवसाय र स्थानीय प्रविधिको प्रयोग गरेर समाज राष्ट्र र देशको दीगो विकास, दीगो शान्ति, सुशासन कायम गरी गाउँपालिकाको विकास समृद्धि हासिल गर्नका लागि सहयोग पुग्ने अपेक्षा गरिएको छ। बालबालिकाहरुलाई उनिहरुको स्थानीय परिवेशसँग परिचित गराउन तथा स्थानीय आवश्यकता अनुसारको शिक्षा प्रदान गर्नु अहिले आवश्यकता हो । समाजिक न्यायमा आधारित समतामूलक समाज निर्माण गर्नका लागि बालबालिकाहरुलाई उनीहरुको समाज, सस्कार, संस्कृति, सम्पदा, प्रकृति, भाषा, कला र वातावरणीय पक्षसंग परिचित भै समाजमा समायोजन हुने असल नागरिक तयार पार्न स्थानीयको आवश्यकता अनुसारको पाठ्यक्रम र शिक्षा हुने जरुरी हुन्छ ।

यस चौकुने गाउँपालिकाको “हाम्रो चौकुने” नामक स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण क्रममा राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०७६ तथा स्थानीय विकास तथा कार्यान्वयन मार्गदर्शन २०७६ ले निर्धारण गरेको मापदण्ड र प्रक्रियागत भनाई अनुसरणलाई अनुसरण गरेको छ। पाठ्यक्रम निर्माणका लागि गाउँपालिकाको गाउँ शिक्षा समितिबाट निर्देशक समिति र मस्यौदा लेखन समिति गठन भै निर्देशक समिति र मस्यौदा लेखन समिति सहजीकरण विषय विज्ञका रुप सहजीकरण गर्ने व्याक्तिको महशुस गरी शिक्षा समिति मार्फत शिक्षा समूहका पूर्व उपसचिबसंग करार सम्झौता गरी पाठ्यक्रम र विषयवस्तु छनौट गर्ने काम भएको थियो । मस्यौदा लेखन समितिको बैठक बसि विषयवस्तु र सिकाइ उपलब्धी छनौट गरिसकेपछि निर्देश समिति र मस्यौदा लेखन समितिका बिचमा विचमा पहिलो मस्यौदा माथि छलफल गरी आवश्यक सुझाव पेश गरी अन्तिम मस्यौदा तयार पार्नका लागि मस्यौदा लेखन समिति सहजीकरण गर्ने विषय विज्ञलाई भनिएको भने पश्चात मन्तिम मस्यौदामा छलफल भइ शिक्षा समिति मार्फत कार्यपालिकामा पेश गर्ने गरी तिन चरणमा बैठक तथा कार्यशाला भै यस गाउँपालिकाको स्थानीय पाठ्यक्रम हाम्रो चौकुनेलाई अन्तिम रुप दिइएको थियो ।

शैक्षिक सत्र २०८० बाट कक्षा १ देखि ८ सम्म यस गाउँपालिकामा संचालित सामूदायिक तथा संस्थागत विद्यालयहरुमा एकै साथ लागु गरिने छ। यस पाठ्यक्रममा सबैजसो विषयवस्तुहरु व्यवहारिक छन भने कही विषयवस्तु प्राविधिक पनि छन् । सिकाइ सहजीकरइ प्रक्रिया समाबेश गरिएकाले यस पाठ्यक्रमलाई शिक्षण सिकाइमा सहज हुने अपेक्षा गरिएको छ। प्रयोगात्क तथा परियोजना कार्यमा आधारित सिकाइको विधि प्रयोग गरिने भएकाले सिकाइ प्रभाबकारी दिगो हुने अपेक्षा गरिएको छ । यस पाठ्यक्रमको कार्यान्वयन पश्चात बालबालिकाहरुमा चौकुने गाउँपालिकाको स्थानीय परिबेश, कला संस्कृति तथा प्राकृतिक लगायत गाउँपालिकाको भौगोलिक बनावट थाहा पाइ गाउँपालिका प्रति माया र प्रेम जागृत हुने तथा गाउँपालिकाको विकासमा सहयोग पुग्ने अपेक्षा गरिएको छ ।

पाठ्यक्रम निर्माणमा अहोरात्र खट्ने निर्देशन समिति सदस्यहरू र मस्यौदा लेखन समितिका सदस्यहरु,प्राविधिक सहयोग गर्ने विषय विशेषज्ञ नेपाल सरकारका पूर्व उपसचिब श्री जीतबहादुर शाह, अन्तरक्रिया कार्यक्रममा सक्रिय सहभागी भइ रचनात्मक तथा अमूल्य राय सुझाव प्रदान गर्नुहुने जनप्रतिनिधि, राजनीतिक दलका प्रतिनिधि, शिक्षक, विद्यार्थी, अभिभावक, प्रेमीसबैमा धन्यवाद गर्न चाहन्छु अन्त्यमा पाठ्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयन गरी यस क्रममा देखिने कमि कमजोरी औल्याइ परिमार्जन र सुधारका लागि पृष्ठपोषण प्रदान गरिदिनहुन सम्बन्धित सबै सरोकारवालामा गाउँपालिका हार्दिक अनुरोध गर्दछ ।

खड्क वि.क. (विवश)
गाउँपालिका अध्यक्ष
चौकुने गाउँपालिका, सुर्खेत

विषय-सूची

क्र.सं.	विषयवस्तु	पेज नं.
१.	परिचय	१
२.	तहगत सक्षमताहरु	२
३.	कक्षागत सिकाइ उपलब्धि	४
४.	कक्षागत विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम	१८
५.	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण, सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप र मूल्याङ्कन विधि र अनुमानित कार्यघण्टा	३३
६.	प्रयोगात्मक तथा परियोजना कार्य	१५२
७.	सिकाइ सहजीकरण विधि र प्रक्रिया	१७१
८.	विद्यार्थी मूल्याङ्कन	१७५
९.	विषयवस्तुको क्षेत्र/थिम र अनुमानित कार्यघण्टा	१८३

अनसूचीहरू

अनसूची-१ :	कक्षा १ को मूल्याङ्कन अभिलेखीकरण फाराम	१८४
अनसूची-२ :	कक्षा २ को मूल्याङ्कन अभिलेखीकरण फाराम	१८९
अनुसूची-३ :	कक्षा ३ को मूल्याङ्कन अभिलेखीकरण फाराम	१९५
अनुसूची-४ :	विशिष्टीकरण तालिका कक्षा ४-८	२००
अनुसूची-५ :	स्थानीय पाठ्यक्रम लेखन समूहको नामावली	२०२

१. परिचय

राष्ट्रिय पाठ्यक्रम २०७६ ले स्थानीय तहको पहल, नेतृत्व र स्वीकृतिमा स्थानीय विषय वा स्थानीय भाषा भनेर कक्षा १-३ मा साप्ताहिक ५ कार्यघण्टा गरी वार्षिक १६० कार्यघण्टा र कक्षा ४-८ मा साप्ताहिक ४ कार्यघण्टा गरी वार्षिक १२८ कार्यघण्टाको पाठ्यक्रमको लागू गर्ने व्यवस्था भए बमोजिम चौकुने गाउँपालिकाले कक्षा १-८ को निम्ति **"हाम्रो चौकुने"** नामको स्थानीय पाठ्यक्रमको निर्माण र स्वीकृति समेत गरी शैक्षिक सत्र २०८० देखि कार्यान्वयनको चरणमा रहेको छ । पाठ्यक्रम स्थानीय परिवेश अनुसारका ६ वटा थिम/शीर्षकहरु - चौकुनेको परिचय, हाम्रा सम्पदा, कला, संस्कृति र मूल्य मान्यताहरु, हाम्रो पेसा, व्यवसाय र प्रविधि, खुसीका लागि शिक्षा र हाम्रो कर्तव्य, हाम्रो वातावरण र हरित विद्यालय एवम् सामाजिक चुनौति र विपद् व्यवस्थापनको आधारमा विकास गरिएको छ । पाठ्यक्रम निर्माण गर्दा राष्ट्रिय पाठ्यक्रमले नसमेटेका स्थानीय विषयवस्तुलाई समेट्ने कुरालाई प्राथमिकता दिने काम गरिएको छ ।

पाठ्यक्रममा बालबालिकाको पूर्वज्ञानको आधारमा गरेर सिक्ने, देखेर सिक्ने र भोगेर सिक्ने गरी शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापको विकास गरिएको छ । पाठ्यक्रमका प्रमुख अवयवहरुको रुपमा सिकाइका तहगत सक्षमताहरु, कक्षागत सिकाइ उपलब्धिहरु, पाठ्यवस्तु, व्यवहार कुशल सिप, सम्भाव्य सिकाइ सहजिकरण क्रियाकलाप, सम्भाव्य मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया र कार्यघण्टाका साथै कक्षा ४ देखि कक्षा ८ सम्म विद्यार्थीहरुबाट सम्पादन गरिने परियोजना कार्यहरुको समेत विकास गरिएको छ। यसका अतिरिक्त सिकाइ सहजीकरण विधि र प्रक्रियाहरुका साथै मूल्याङ्कनका विधि, प्रक्रिया र साधनहरुको व्यवस्था गरिएको छ । पाठ्यक्रमका अनुसूचिहरुमा कक्षा १-३ को कक्षागत र थिम वा शीर्षकगत रुपमा मूल्याङ्कन अभिलेखीकरण फाराम र कक्षा ४-८ का लागि विशिष्टिकरण तालिकाको व्यवस्था गरिएको छ । यसबाट शिक्षकलाई पाठ्यक्रमले तोकेका सक्षमता र सिकाइ उपलब्धिहरु विद्यार्थीहरुले हासिल गर्ने गराउने सवालमा सहज हुने अपेक्षा गरिएको छ ।

बाल्यावस्थामा सिकेको कुनै पनि कुरा दीगो हुन्छ भन्ने मान्यता अनुसार बालबालिकालाई सानैदेखि सवै किसिमले असल बनाउनका लागि सानैदेखि तदनुरुपको सिकाइको लागि अवसर प्रदान गर्नुपर्दछ। सिकाइको वातावरण सहज र बालमैत्री हुनुपर्दछ । सिकाइको क्रममा मस्तिष्कको विभिन्न पाटाहरुका अतिरिक्त सिकारुका सकेसम्म सबै इन्द्रीयहरु क्रियाशील हुनुपर्दछ । बालबालिकाहरुका निम्ति स्वभावको हिसावले समेत सुनेर भन्दा पनि गरेर सिक्ने विधिहरु प्रभावकारी हुन्छन् । बालबालिकाले घरपरिवार र स्थानीय स्तरमा देखेका र भोगेका सरल कुराहरुबाट सिकाइको आरम्भ गर्दा सिकाई दिगो, रुचिपूर्ण र व्यावहारिक हुने गर्दछ । ज्ञानका अतिरिक्त सीप, स्वभाव र श्रमसँग जोडिएको सिकाइले सिकारुलाई असल र अर्थपूर्ण जीवन जिउन प्रेरित गर्दछ । सिकाइका उपलब्धिहरुमा भन्दा प्रक्रियामा खुसी खोज्ने सिकारुहरुले खुसी जीवन हात पार्न सफल हुन्छन् र खुसी वाह्य दुनियाँको वस्तु र परिवेशमा भन्दा आफैभित्र खोजी गर्ने सिकारु अरुभन्दा बढी खुसी र सुखी हुने गर्दछ। शिक्षा र सिकाइका उल्लिखित मूल्य मान्यताहरुलाई आत्मसात गरी प्रस्तुत स्थानीय पाठ्यक्रमको विकास गरिएको छ ।

समग्रमा प्रस्तुत स्थानीय पाठ्यक्रमले बालबालिकाबाट आफ्ना अग्रजहरुको सम्मान गर्दै उनीहरुको सुखदुखमा साथ दिने, पाश्चात्य संस्कृतिको बिगबिगी बढ्दै गएको परिवेशमा आफ्नो संस्कृति र संस्कारहरुतर्फ अभिप्रेरित हुने, बोली, भाषा र आचरणको हिसावले सुसंस्कारित हुने, श्रमको सम्मान गर्दै सानैदेखि श्रमलाई उत्पादनसँग

जोड्ने कुरामा क्रियाशील हुने, हाम्रा परम्परादेखि चलिआएका असल आनीबानीहरुलाई आत्मासात गर्दै पूर्वीय दर्शनको मूल्य र मान्यताका आधारमा सकारात्मक किसिमले खुसी, सन्तुलित र सुरक्षित जिन्दगी जिउने जस्ता कुराहरुको अपेक्षा गरिएको छ । उल्लिखित अपेक्षाहरुलाई हाम्रा बालबालिकाहरुले आफ्नो जीवनको दिनचर्या बनाई जीवनशैली बदल्न सकेभने पाठ्यक्रम सफल भएको हुनेछ ।

२. तहगत सक्षमताहरु

(क)कक्षा १-३ का सक्षमताहरु

१. आफ्नो गाउँपालिकाको नामका साथै स्थानीय बजार, विद्यालय, भूगोल, जनप्रतिनिधि र स्थानीय पालिका सहित आफ्नो परिवार, बस्ती, गाउँटोल र वडाको सामान्य परिचय
२. चौकुने गाउँपालिकाको परम्परागत रहनसहन, खानपान, धर्म, संस्कृति, जातजाति र भाषिक सम्पदाहरुको बारेमा सामान्य जानकारी
३. आफ्नो गाउँवस्ती र वडामा भएका परम्परागत पेशा, व्यवसाय र प्रविधिको बारेमा जानकारी
४. आफूलाई मन पर्ने मानिसहरुको स्वभाव, चाडपर्वमा गरिने मन पर्ने क्रियाकलाप, मन पर्ने गीतसङ्गीत र नृत्य एवम् आहार र व्यायामको माध्यमबाट खुसी हुने र खुसी बनाउने कलाको अभ्यास
५. विद्यालय लगायत आफ्नो वरपरको वातावरणमा भएका वस्तुहरुको पहिचान, महत्वबोध तथा बालबगैचा निर्माण र वातावरणको सरसफाइमार्फत वातावरण संरक्षण र दीगो विकासमा सहयोग
६. सामाजिक विसङ्गति र विपद्को परिचयका साथै घर र विद्यालयमा हुने विभिन्न किसिमका सामाजिक चुनौति, विसङ्गति र विपद् एवम् त्यस्ता विसङ्गति र विपद्हरुबाट जोगिने उपायहरुको जानकारी र अभ्यास

(ख)कक्षा ४-५ का सक्षमताहरु

१. चौकुने गाउँपालिकाको अवस्थिति लगायत यहाँको प्राकृतिक, सामाजिक र साँस्कृतिक अवस्थाका साथै वडाले प्रवाह गर्ने सेवाको बारेमा परिचय दिने क्षमताको विकास
२. चौकुने गाउँपालिकामा रहेका धार्मिक स्थल र मठमन्दिर, साँस्कृतिक रितिरिवाज, चाडपर्व, गीतसङ्गीत, नृत्य, भाषा र भेषभूषाको बारेमा जानकारी
३. चौकुने गाउँपालिकामा स्थानीय स्तरमा प्रयोग गरिने परम्परागत कृषि औजार र अन्य प्रविधिहरुको पहिचान र प्रयोगका साथै यहाँ गरिदै आएका पशुपंक्षी पालन र कृषि उत्पादनको पहिचान, परिचय र संलग्नता ।
४. सकारात्मक सोच, गीतसङगीत, योग र आहार एवम् मानिसका असल आचरणहरुको अनुसरणको माध्यमबाट समाजको असल र खुसी नागरिक हुनका लागि आवश्यक पर्ने सिप र स्वभावहरुको जानकारी र अभ्यास
५. आफ्नो वरपरको वातावरणमा भएका वस्तुहरुको महत्वबोध र उपयोग तथा वातावरण संरक्षण र सरसफाइमा सहयोग
६. सामाजिक चुनौति र चाडपर्वमा हुने जोखिम लगायत हावाहुरी, चट्याङ, डढेलो, भूकम्प, बाढी जस्ता विपद्को परिचय र ती विपद्बाट बच्ने उपायहरुको जानकारी र अभ्यास

(ग) कक्षा ६-८ का सक्षमताहरु

१. चौकुने गाउँपालिकाको समग्र अवस्था एवम् यहाँको गाउँ कार्यपालिकामा र गाउँसभाले यहाँका नागरिक र पालिकाको विकासका लागि गरेका, गरिरहेका र गर्नुपर्ने कामहरुको बारेमा परिचित भइ आवश्यक सुझाव सहित सुधारमा सक्रियता
२. चौकुने गाउँपालिकामा अवस्थित विभिन्न भाषाभाषी, जातजाति र धार्मिक सम्प्रदाय र व्यक्तिहरुको बीचको सामाजिक सद्भावको पहिचान र प्रवर्द्धनका लागि थप पहल र पालिकास्तरमा राम्रो काम गर्नेहरुको पहिचान
३. चौकुने गाउँपालिकामा गरिने विभिन्न कृषि खेती, कौशी खेती, पशुपन्छीपालन र स्थानीय बजारको परिचय, अभ्यास र उक्त कार्यमा सहयोग
४. जीवन र जगतलाई सकारात्मक किसिमले सोच्ने सिप र बानीको अभ्यास एवम् प्रस्तुतिका साथै जीवनलाई सन्तुलित, खुसी र स्वस्थ बनाउनका लागि आवश्यक पर्ने विविध पक्षहरुको जानकारी, प्रयोग र अनुसरण
५. आफ्नो वरपरको वन व्यवस्थापन, हरियाली प्रवर्द्धन, पानी संरक्षण र फोहोर व्यवस्थापनको अवधारणा बोध, समुचित प्रयोग, संरक्षण र प्रवर्द्धनमा सहयोग
६. सामाजिक चुनौतिहरुको निराकरण, विभिन्न विपद् र महामारीको बारेमा जानकारी हासिल एवम् तिनीहरुबाट हुने क्षति न्यूनिकरण गर्नका लागि आवश्यक उपायहरुको पहिचान, अभ्यास र कार्यान्वयन

३. कक्षागत सिकाइ उपलब्धि

(क) कक्षा १ देखि ३ सम्म

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम	सिकाइ उपलब्धि		
		कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३
	चौकुनेको परिचय	• आफ्नो परिवारका सदस्यहरुको नाम, काम र नातासम्बन्ध बताउन • आफू बसेको गाउँबस्तीको नामका साथै आफू पढने विद्यालयको नाम र त्यहाँ काम गर्ने प्र.अ, शिक्षक र कर्मचारीहको नाम बताउन • आफ्नो गाउँवस्ती वरपर रहेको नदी, खोला र बाटोहरुको नाम बताउन • आफ्नो गाउँवस्तीमा रहेका धार्मिक स्थल र मठमन्दिरहरुको नाम बताउन । • आफ्नो घर नजिकै रहेका स्थानीय बजारको नाम बताउन • आफ्नो गाउँटोलको स्वास्थ्य स्वयंसेविकाको नाम र कामको विवरण दिन	• आफू बस्ने वडा नम्बर र वडा कार्यालयको ठेगानाका साथै आफ्नो गाउँपालिकाको नाम बताउन • आफू बस्ने वडाभित्रका गाउँटोलहरुको नाम बताउन • आफ्नो गाउँटोलको छिमेकी विद्यालयहरुको नाम बताउन • आफ्नो वडाभित्र रहेका नदी, खोला, झरना, तालको नाम बताउन • वडाभित्र नजिक रहेका स्थानीय बजार पहिचान गर्न • आफ्नो गाउँटोल नजिक रहेका स्वास्थ्य प्रदायक संस्थाको नाम र ठेगाना बताउन	• आफ्नो वडाको कार्यालय रहेका स्थान र बालबालिकाका निम्ति वडाले गर्ने सामान्य काम बताउन • गाउँपालिकाको कार्यालय रहेको स्थान र स्थापना भएको साल बताउन • गाउँपालिकाभित्रका मुख्य मुख्य सडक र बाटोको नाम र अवस्थिति बताउन • आफनो वडाभित्रका विद्यालयहरुको नाम बताउन • आफू बसोबास गर्ने वडाका वडा कार्यालयका पदाधिकारीहरुको संख्या र सदस्यहरूको नाम बताउन • आफ्नो वडाभित्र रहेका स्वास्थ्य प्रदायक संस्था, क्लिनिकको नाम र ठेगाना बताउन पालिकाभित्र रहेका मुख्य बजारहरु अर्थात किनमेल गर्ने ठाउँहरुको नामनामेसी विवरण दिन
	हाम्रा सम्पदा, कला, संस्कृति र मूल्य मान्यताहरु	• आफ्नो गाउँटोलमा भएको धार्मिक स्थलहरूको नाम बताउन • आफ्नो गाउँटोलमा भएका विभिन्न जातजातिहरुले मनाउने चाडपर्वहरुको नाम बताउन • आफ्नो गाउँटोलमा नाचिने विभिन्न नाचहरु र बजाउने बाजाहरुको पहिचान गर्न • गाउँटोल नजिकको जंगलमा पाइने फलफूल र जनावरहरुको नाम बताउन • आफ्नो गाउँटोल, विद्यालय एवम् कक्षामा बोलिने भाषाहरुको पहिचान गर्न	• आफ्नो वडाभित्र भएका धार्मिक स्थलको नाम र अवस्थिति बताउन • आफ्नो वडाभित्र नाचिने नाच र बजाउने बाजाहरुको सामान्य परिचय दिन • आफ्नो वडाभित्र विभिन्न जातजातिहरुले मनाउने चाडपर्वहरुको नाम बताउन • चौकुने गाउँपालिका भित्र मनाइने चाडपर्वहरुको नामनामेसी विवरण बताउन • आफ्नो वडाभित्र बोलिने विभिन्न भाषाहरुमा उच्चारण गरिने दैनिक बोलीचालीका शब्दहरुबारे जानकारी हासिल गर्न	• चौकुने गाउँपालिकाभित्र रहेका महत्वपूर्ण धार्मिक स्थलको सामान्य परिचय दिन • चौकुने गाउँपालिकाभित्र नाचिने मुख्य नाच र पहिरनहरुको सामान्य परिचय दिन • चौकुने गाउँपालिकाभित्र मनाउने अटवारी पर्व र होली पुर्णिमा पर्वको बारेमा जानकारी दिन चौकुने गाउँपालिकाभित्र रहेका प्रमुख सार्वजनिक स्थलहरुको सामान्य परिचय दिन • वन जङ्गलको परिचय, महत्व तथा फाइदा बताउन

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम	सिकाइ उपलब्धि		
		कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३
	हाम्रो पेसा, व्यवसाय र प्रविधि	• परिवारका सदस्यहरुले गर्ने पेसा र व्यवसायको नाम बताउन • स्थानीय अन्नवालीहरु (धान, मकै, कोदो, फापर, गहुँ, जौं) को पहिचान गर्न • स्थानीय दलहन वालीहरु : केराउ, मास, भट्ट, गहत, मटर, मसुरोको पहिचान गर्न • स्थानीय तरकारी खेती (साग, बन्दा, काउली, टमाटर, गोलभेडा, खुसार्नी, भन्टा, करेला, लौका, फर्सी, कुभिण्डो, सिमी, भिण्डी, बोडी, मेथी, मुला, गाजर, सलगम) को पहिचान गर्न	• छिमेकी परिवारका सदस्यहरुले गर्ने मुख्य पेसा व्यवसायको नाम बताउन • स्थानीय रुपमा लगाइने वेमौसमी बालीनाली (काक्रो, बोडी, रायो साग, टमाटर, मुला, भिण्डी, मकै) पहिचान गर्न • स्थानीय अन्नबाली (धान,मकै, गहुँ, जौं) परिचय दिन • तरकारीहरु (साग, बन्दा, काउली, टमाटर, गोलभेडा, खुसार्नी, भन्टा, करेला, लौका, फर्सी, कुभिण्डो, सिमी, भिण्डी, बोडी, मेथी, मुला,गाजर, सलगम) को परिचय दिन • परम्परागत स्थानीय प्रविधि (जाँतो, ढिकी, पानी घट्ट) को परिचय दिन	• चौकुने गाउँपालिकाका मानिसले गर्ने पेसा, व्यवसायको सामान्य परिचय दिन • मसलाजन्य बाली बाली (मेथी, टिमुर, प्याज, लसुन, धनिया, वेसार, अदुवा, खुर्सानी) को परिचय दिन • नगदेबाली (तोरी, मसुरो, अरहर, तिल, बदाम) को परिचय दिन • वेमौसमी बाली (काक्रो, बोडी, रायो साग, टमाटर, मुला, भिण्डी, मकै) को परिचय दिन • परम्परागत र आधुनिक प्रविधि (हलो-ट्याक्टर, ढिकीजाँतो-मिल) को तुलना गर्न
	खुसीका लागि शिक्षा र हाम्रो कर्तव्य	• आफू र आफ्ना परिवारका सदस्यहरु र तिनीहरुका आनीबानी र स्वभावहरु बताउन • आफू र आफ्ना परिवारका सदस्यहरु र तिनीहरुका आनीबानी स्वभावहरुमध्ये असल आनीबानी र स्वभावहरुको पहिचान गर्न • आफूलाई मन पर्ने साथीहरुमा भएका स्वभावहरुको विवरण बताउन • असल एवम् मन पर्ने मानिसहरुका आनीबानी र स्वभावलाई व्यवहारलाई आफ्नो जीवनमा प्रयोग गरी खुसी हुने बानीको गर्ने अभ्यास गर्न • आफ्ना परिवारका सदस्य, साथी र शिक्षकहरुसँग अभिवादन, धन्यवाद र क्षमाका क्रियाकलापहरु गर्न	• नाता सम्बन्धका मानिसहरुको आनीवानी बताउन • आफूभन्दा ठूलालाई सम्मान र आफूभन्दा सानालाई माया प्रकट हुने शब्द प्रयोग गरी सम्वोधन गर्न • असल र चरित्रवान हुनका लागि आवश्यक पर्ने शील र स्वभावहरुको वर्णन र अभ्यास गर्न • आफुलाई मन पर्ने गीत, सङ्गीत र नृत्यहरुको श्रवण, अवलोकन र अभ्यास प्रस्तुत गर्न • घरपरिवार, छरछिमेक र गाउँटोलमा उत्सव र चाडपर्वहरु मनाउदा गर्न हुने र गर्न नहुने कुराहरुको सूची र जीवनमा त्यसको अभ्यास प्रस्तुत गर्न	• साथी र समुदायका मानिसहरुको नाता सम्वन्धको पहिचान र भूमिकाको बोध गरी माया, श्रद्धा र आदरसम्मान गर्ने बानीको बखान र अभ्यास प्रस्तुत गर्न • स्थानीयस्तरमा आफूलाई मन पर्ने गीत, संगीत र नृत्यहरुको श्रवण, अवलोकन, सिर्जना र प्रस्तुतिकरण गरेर प्रदर्शन गर्न • आफ्नो घरपरिवार तथा समाजमा उत्सव र चाडपर्वहरु मनाउदा ध्यान पुऱ्याउनु पर्ने कुराहरुको जानकारी र अभ्यास प्रस्तुत गर्न • आफू खुशी हुनका लागि अरुलाई पनि खुसी वनाउने कलाको विकास र अभ्यास प्रस्तुत गर्न • साथी समूह बीच खुसी आदान प्रदान हुने गरी विभिन्न खेलका नियम, आचरण र अनुशासन पालन गरी व्यवहार गर्न

क्र.सं.	क्षेत्र/थिम	सिकाइ उपलब्धि		
		कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३
		• स्थानीय स्तरमा प्रचलित आफूलाई मन पर्ने गीत, सङ्गीत र नृत्यहरुको श्रवण, अवलोकन र अभ्यास गर्न • घरपरिवार र छरछिमेकमा मनाइने उत्सव र चाडपर्वहरुमा गरिने क्रियाकलापहरु बताउन • योग अन्तर्गत प्रणायाम र आसनहरु (प्रणव ध्यान, भस्त्रिका प्रणायाम, शशकासन) को अभ्यास गर्न • जङ्कफूड (मृतप्राय खाना) को परिचय र खानामा छ प्रकारका स्वाद (गुलिया, अमिलो, पिरो, टर्रो, तीतो र नूनिलो) भएका अर्गानिक खानाहरुको पहिचान र प्रयोग गर्न • उत्पादन र सिर्जनासँग जोडिएको श्रमको सम्मान गर्ने प्रवृत्तिको चर्चा, अभ्यास र प्रदर्शन गर्न	• आफू खुशी हुने र अरुलाई पनि खुशी बनाउने कलाको अभ्यास र अनुशरण गर्न • आसन, ध्यान र प्राणायमहरु (प्रणव ध्यान, भस्त्रिका प्रणायाम, सिंहासन, गरुडासन) को अभ्यास प्रस्तुत गर्न • श्रम र सिर्जनालाई सम्मान गर्ने सिप र प्रवृत्तिको चर्चा र अभ्यास प्रस्तुत गर्न • अशक्त, ज्येष्ठनागरिक र असहज स्थितिका मानिसहरुप्रति सहयोग गर्ने बानीको अभ्यास प्रस्तुत गर्न • जङ्कफूड (मृतप्राय खाना) बाट हुने हानी र घरमा बनाइने खानाका फाइदाहरु बताउन	• श्रम र सिर्जनालाई सम्मान गर्ने सिप र प्रवृत्तिको चर्चा र अभ्यास प्रस्तुत गर्न • ध्यान, प्राणायम र आसन (प्रणव ध्यान, भस्त्रिका प्रणायाम, सिंहासन, ध्रुवासन, मयुरासन) को परिचय र अभ्यास प्रस्तुत गर्न • समाजका ज्येष्ठनागरिक र असहज स्थितिका मानिसहरुप्रति सहयोग गर्ने स्वभावको विकास र अभ्यास प्रस्तुत गर्न • जङ्कफूड (मृतप्राय खाना) बाट हुने हानी र घरमा बनाइने खानाका फाइदाहरुको बारेमा बताउन र सोको अनुशरण गर्न
	हाम्रो वातावरण र हरित विद्यालय	• घर तथा स्थानीय स्तरमा पालिने घरपालुवा जनावरहरूको नाम बताउन • घर तथा टोल वरपर भएका बिरुवाहरुको पहिचान गर्न • विद्यालयको बाल बगैंचामा भएका बिरुवाहरु चिन्न • घर तथा विद्यालयमा गरिने वृक्षरोपणमा सहयोग गर्न • घर तथा विद्यालयमा भएका बोटबिरुवाको सरक्षणमा सहयोग गर्न • फूलबारी तथा बोटबिरुवाहरूको हेरचाहमा सहयोग गर्न	• चौकुने गाउँपालिका भित्रका वनमा पाइने वन्जजन्तु र चराहरुको नाम भन्न • वडाको वनमा पाइने औषधिजन्य वनस्पतिहरु पहिचान गर्न • करेसाबारी निर्माणमा सहभागी हुन • विद्यालयमा बाल बगैंचा र वृक्षारोपणमा सहभागी हुन • वातावरण र विकासको परिचय दिन • वडास्तरका क्षेत्रमा भएका पानीका स्रोतहरुको परिचय दिन तथा उपयोग पहिचान गरी आवश्यकता अनुसार प्रयोग गर्न	• गाउँपालिका भित्रका वनमा पाइने वन्यजन्तु र चराहरुको परिचय र महत्त्व बताउन • स्थानीय बोटबिरुवाहरूको परिचय दिन • स्थानीय बोटविरुवाको महत्व तथा उपयोग बताउन • विद्यालयमा बगैंचाको आवश्यकता र महत्व बताउन • घर र विद्यालयमा बाल बगैंचाको निर्माणमा सहयोग र हेरचाह गर्न • घर र विद्यालयमा पानीका स्रोतहरुको उपयोग गर्ने तरिका बताउन र सदुपयोग गर्न

क्र.सं.	क्षेत्र/थिम	सिकाइ उपलब्धि		
		कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३
		• आफ्नो वरपर भएका पानीका स्रोतहरुको नाम बताउन • व्यक्तिगत, घर, आँगन, विद्यालय, वरिपरिको वातावरणको सरसफाईमा सहयोग गर्न • घर, समुदाय र विद्यालयमा हुने फोहोरमैलाको पहिचान गर्न • फोहोरमैलाको रखाइमा सहयोग गर्न	• फोहोरमैलाले स्थानीय स्तरमा पारेको असर पहिचान गर्न • फोहोरमैलाको वर्गीकरण गर्न र व्यवस्थापनमा सहयोग गर्न • वातावरण प्रदूषणको स्थानीय अवस्थाको पहिचान गर्न	• फोहोरमैला व्यवस्थापनको परिचय दिन • विद्यालयमा फोहोरमैलाको वर्गीकरण गर्न र व्यवस्थापनमा सहभागी हुन • व्यक्तिगत सामग्रीको हिफाजत र सरसफाइको परिचय दिन र अभ्यास गर्न • घर, छरछिमेक, विद्यालय तथा समुदायको सरसफाइमा सहभागिता हुन • वरपरको वातावरण सफा राख्ने उपायहरु पहिचान गर्न • वरपरको वातावरणको सरसफाइ कार्यमा सहभागि हुन
	समाजिक चुनौति र विपद् व्यवस्थापन	• सामाजिक विकृति र चुनौतिको रुपमा रहेको धुमपान, मध्यपान, लागू औषध सेवनको परिचय दिन र यसबाट हुने हानीहरुको बारेमा बताउन • स्थानीय स्तरमा भईरहेका र हुन सक्ने बिपद्हरु जस्तै सडक दुर्घटना, करेन्ट लाग्ने, आगलागी, डुबान (नदी, खोला, ताल, खाल्डो) आदिबाट हुने विपदहरुको चित्रात्मक पहिचान गर्न • विद्यालय र घरमा आउदाजाँदा बाटोमा हुने जोखिमहरु जस्तै बाटो बिग्रने, खोलानाला तर्ने, हावाहुरी चल्ने, बाटो काटने आदीको पहिचान गरी सावधानी अपनाउन • कक्षाकोठा, विद्यालय, घर र बाटोमा हुने विभिन्न दुर्घटनाहरु जस्तै चोटपटक, करेन्ट, पहिरो खस्ने, ढुङ्गा खस्ने, आगलागि, चट्याङ आदिको परिचय र सोबाट बच्नका लागि सामान्य उपायहरु बताउने र सोको अनुसरण गर्न • माथि उल्लेख गरिएका मध्ये केहीको कृत्रिम घटना अभ्यास (Simulation) प्रस्तुत गर्न	• सामाजिक विकृति र चुनौतिका रुपमा रहेको धुमपान, मध्यपान, लागू औषध सेवनबाट हुने हानी र यसबाट बच्ने उपायहरुको बारेमा बताउन • हावाहुरी, चट्यांङ्ग, बाढि, आगलागी, पहिरो, सर्पदंश र जङगली जनावरको आक्रमण आदिबाट हुने विपद्को पहिचान र परिचय दिन • घरभित्र हुने जोखिमहरु (छत, भऱ्याङ, बरण्डा, हातहतियार आदिको परिचय दिने । • घरभित्र हुने जोखिमहरूबाट बच्ने उपायहरु बताउन र अनुशरण गर्न • कक्षाकोठा, विद्यालय, घर र बाटोमा हुने वर्षा, हावाहुरी, करेन्ट, चट्याङ, बाढि पहिरो र जङगली जनावरको आक्रमण आदिबाट बच्ने उपायहरु बताउन • माथि उल्लेख गरिएका मध्ये केहीको कृत्रिम घटना अभ्यास (Simulation) प्रस्तुत गर्न	• सामाजिक विकृति र चुनौतिका रुपमा रहेको धुमपान, मध्यपान, लागू औषध सेवन, छोराछोरी विचको भेदभाव आदिबाट हुने हानी र यसबाट बच्ने उपायहरु बताउन • विपद्को परिचय दिन • विपदको किसिम (प्राकृतिक र मानव सिर्जित) बताउन । • विद्यालयभित्र जस्तै छत, बिजुली, भऱ्याङ्ग, बरण्डा, खेल सामग्री, फर्निचर, शौचालय, पिउने पानी, घेराबार, आदिमा हुने जोखिमहरुको पहिचान गर्न • विद्यालयभित्र हुने जोखिमबाट साबधानी अपनाउन • भूकम्प र महामारीबाट सुरक्षित हुनको लागि आवश्यक सावधानी अपनाउन • माथि उल्लेख गरिएका मध्ये केहीको कृत्रिम घटना अभ्यास (Simulation) प्रस्तुत गर्न

(ख) कक्षा ४ देखि ५ सम्म

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम	सिकाइ उपलब्धि	
		कक्षा ४	कक्षा ५
	चौकुनेको परिचय	• सिमाना र क्षेत्रफल सहित चौकुने गाउँपालिकाको भौगोलिक अवस्थितिको सामान्य जानकारी दिन • चौकुने गाउँपालिकाको संक्षिप्त इतिहासका साथै महिला पुरुष सहित कुल जनसंख्या बताउन • चौकुने गाउँपालिकाको वडाको संख्या, वडा कार्यालयको ठेगाना र महिला पुरुष सहितको वडागत जनसंख्या प्रस्तुत गर्न • चौकुने गाउँपालिका भित्र रहेका वनजङ्गल, नदीनाला र हावापानीको परिचय दिन	• चौकुने गाउँपालिकाको क्षेत्रगत उचाइ अक्षांश र देशान्तर बताउन आफ्नो वडाको वडागत घरधुरी र जनसंख्या (महिला पुरुष) विवरण प्रस्तुत गर्न • गाउँपालिकामा रहेका जातजाति (ब्राह्मण, क्षेत्री, मगर, गुरुङ, दलित, राजी, माझी आदि) को परिचय र जनसङ्ख्याको विवरण प्रस्तुत गर्न आफु बस्ने वडाको नक्सा बनाइ नक्सामा आफनो गाउँ, विद्यालय, वडा कार्यालय, मुख्य सडक र बाटोहरु उल्लेख गर्न • चौकुने गाउँपालिकामा रहेका प्रमुख शैक्षिक संस्थाहरु (साधारण, नमुना र प्राविधिक धार समेत) को नामनामेसी विवरण बताउन • वडा कार्यालयले प्रवाह गर्ने मुख्य सेवाहरु र सेवा लिन अपनाइने प्रक्रियाहरु बताउन
	हाम्रा सम्पदा, कला, संस्कृति र मूल्य मान्यताहरु	• चौकुने गाउँपालिकामा रहेका धार्मिक एवम् पर्यटकीय महत्वकाका स्थलहरु- शिवधाम दोभान, चिउराडी, बेनिघाट, बण्डालीथान, देउती, गुरुवा थान, ओटपोखरी, मस्टो, सुनपाल थान, कुण्डक, बासुधारा झरना, बासुधारा लगाम, रातो दरबार, खारखाडी, बसुधारा विजौरा, बेतखोली झरना लगाम, मालिका थान, राधास्वामी सत्सङ्ग, चौकुने बौद्ध विहार, सन्त निरङ्कारी मण्डल, चर्च र उक्त स्थानहरुमा लाग्ने भुवा जात्रा लगायतका विभिन्न मेला जात्राको सामान्य परिचय र इतिहास बताउन • दशैं, ईद र क्रिसमस वारे जानकारी बताउन • मयुर नाच, पैसेरु नाच र गर्रा नाचको सामान्य जानकारी, महत्व, लगाइने पोशाक, बजाइने वाजा र संरक्षणको आवश्यकता बताउन • चौकुनै गाउँपालिकामा बोलिने विभिन्न भाषाहरु र उक्त भाषा बोल्ने जाति र जनसङ्ख्याको बारेमा बताउन	• चौकुनेमा रहेका धार्मिक तथा साँस्कृतिक महत्वका क्षेत्रहरु शिवधाम दोभान, चिउराडी लगाम, बेनिघाट, बण्डालाथान, देउती, गुरुवान, ओटपोखरी, मस्टो, मण्डली, देउती, राजी गुरुवा पूजा, राजी सङ्ग्रहालय आदिको महत्व र संरक्षणको आवश्यकता बताउन • चौकुने गाउँपालिकामा मनाइने माघे सङ्क्रान्ति, बैशाख पूर्णिमा, हरितालिका तीज र श्रीकृष्ण जन्माष्टमीको पौराणिक महत्व र मनाउने तरिका बताउन • चौकुने क्षेत्रमा विभिन्न समुदायका मानिसहरुले नाच्ने हुड्के नाच, ढोल नाच, भुवा नाच, छैठी नाच, मागल नाच, मारुनी नाँच आदिको सामान्य जानकारी, ईतिहास, महत्व, लगाइने पोशाक र बजाइने वाजाको बारेमा बताउन

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम	सिकाइ उपलब्धि	
		कक्षा ४	कक्षा ५
		•सामुदायिक वनको परिचय, महत्व र संरक्षणमा समुदायको भूमिका प्रस्तुत गर्न •स्वास्थ्य चौकीले प्रवाह गर्ने सेवाहरु र सेवा लिन अपनाइने प्रक्रिया वताउन	•चौकुनेका पर्यटकीय क्षेत्रहरु : विन्द्रावन, बुडिपडे ताल, जुम्ल्यामुल, धुकाने छहरा, तामाधारा, बेतान ताल, विजौरा बासुधारा, गुटु जपध्यान सिमसार, गुटु चमेरे गुफा, गुटु मालिका डाँडा, भेरी कर्णाली दोभान एवम् पुल, रेक्चा उपत्यका, बुधे थला, लालझाडी क्षेत्र, कुण्डक, रातापघार, भूतेनी ताल, झ्यानझ्याने भोटेको पूल, सेतीबेनी दोभान, भेरी लाग्ने तारेपघार, राजी गुरुवा, श्रीवनकाली, माटे काशीराज आदि र ऐतिहासिक स्थलहरु - कोट दरवार, चैतुहवा शिलालेख, ओखलढुङ्गा सिद्धपाइला, ओखल ढुङ्गा काँशीराज थान, रायोपोखरा ओडार आदिको सामान्य परिचय दिन र महत्त्व बताउन •उत्कृष्ठ सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिले सामुदायिक वन विकासका लागि निर्वाह गर्ने भूमिका पहिचान गर्न
	हाम्रो पेसा, व्यवसाय र प्रविधि	•लसुन, बेसार, सखरखण्ड, बदाम, मम्फली र अदुवा खेतीमा सहयोग गर्न •स्थानीय स्तरमा उत्पादित वस्तुहरु (पायो, मान्द्रो, परालको गुन्द्री, चकटी, डोको, नाङ्लो, हँसिया, बाँसको पुथुर्को, पोको भाण, भुडेलो, गलेउ, डाली, सुपो, सिउर, भिमल र बाबियोको डोरी आदि) को परिचय दिन र बनाउने तरिकाको जानकारी दिन •परम्परागत कृषि औजारहरु (हलो, जुवा, कुटो, कोदालो, मई, बञ्चरो, बासो, दाँते, डल्लेठो, लिड्को आदि) को चिनारी र कृषि कार्यमा प्रयोग तथा महत्व बताउन	•स्थानीय परम्परागत पेसा व्यवसाय (गाईपालन, भेडापालन, बाख्रापालन, कुखुरापालन, भैंसीपालन, बंगुरपालन, खरायोपालन, हाँसपालन, टर्कीपालन) को परिचय दिन •स्थानीय स्तरमा गरिने आलु, टमाटर, केरा, च्याउखेती, गुन्द्रुकको सामान्य परिचय दिन र उत्पादनमा सहयोग गर्न •स्थानीय स्तरमा गरिने फलफूल खेती : सुन्तला, कागती, अमिलो, आँप, हलुवाबेद, अम्बा आदिको परिचय दिई उत्पादनमा सहयोग गर्न
	खुसीका लागि शिक्षा र हाम्रो कर्तव्य	•समाज र राष्ट्रका असल मानिसहरुले गरेका असल कार्यहरुको चर्चा एवम् अनुसरण गर्न •समाजको असल नागरिक हुनका लागि आवश्यक पर्ने सिप र स्वभावहरुको पहिचान, अभ्यास र प्रस्तुतिकरण गर्न •आफूलाई मन पर्ने गीत, सङ्गीत र नृत्यहरुको श्रवण, अवलोकन, सिर्जना र अभ्यास गर्न	•समाज र राष्ट्रका असल नागरिक हुनका लागि आवश्यक पर्ने सिप र स्वभावहरुको अभ्यास प्रस्तुत गर्न •थोरै बोल्ने, विस्तारै बोल्ने र मीठो बोल्ने स्वभावको अनुसरण गरी खुशी र सुखी हुने स्वभावको वर्णन एवम् अभ्यास प्रस्तुत गर्न •आफूलाई मन पर्ने गीत, सङ्गीत र नृत्यहरुको श्रवण, अवलोकन, सिर्जना र प्रस्तुतिकरण गर्न

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम	सिकाइ उपलब्धि	
		कक्षा ४	कक्षा ५
		•गाउँटोल र समाजमा जन्म दिन लगायत उत्सव र चाडपर्वहरु मनाउदा ध्यान पुऱ्याउनु पर्ने कुराहरुको जानकारी र अभ्यास गर्न •आफू खुशी हुने र अरुलाई पनि खुशी हुन सहयोग गर्ने सिपको परिचय दिई अभ्यास गर्न •अरुमा भएका राम्रा कुराहरुको पहिचान, सम्मान र प्रसंशा गर्दै त्यस्ता आनीबानीहरुलाई आफ्नो जीवनमा अनुशरण गर्न •योग अन्तर्गत प्रणव, भस्त्रिका र अनुलोम-विलोम प्रणायामका साथै बक्रासन र शलभासनको परिचय दिई र अभ्यास गर्न •परिवार र समाजका जेष्ठ नागरिक र असहज स्थितिका मानिसहरुप्रति सहयोग गर्ने स्वभावको अभ्यास गर्न •शरीरलाई आवश्यक पर्ने पौष्टिकतत्वहरु नष्ट नहुने गरी फलफूलहरु र तरकारी खाने तरिकाको जानकारी प्राप्त गरी सोको अभ्यास गर्न	•जीवन र जगतका हरेक कुराहरुभित्र केही न केही असल कुरा हुने कुराको परिचय, बोध र अभ्यास प्रस्तुत गर्न •आफू खुशी हुने र अरुलाई पनि खुशी हुन सहयोग गर्ने सिपको परिचय र अभ्यास प्रस्तुत गर्न •साथीहरु लगायत अरुमा भएका राम्रा कुराहरुको पहिचान, सम्मान र प्रसंशा गर्दै त्यस्ता आनीबानीहरुलाई आफ्नो जीवनमा अनुशरण गर्न •श्रम र सिर्जनालाई सम्मान गर्ने सिप र प्रवृत्तिको चर्चा र अभ्यास गर्न •योग अन्तर्गत प्रणव, भस्त्रिका र अनुलोम-विलोम प्रणायामका साथै बक्रासन र नटराजासन) लाई स्वस्थ र खुशी हुनका लागि अभ्यास र प्रयोग गर्न •परिवार र समाजका जेष्ठनागरिक र असहज स्थितिका मानिसहरुप्रति सहयोग गर्ने भावनाको वर्णन र अभ्यास प्रस्तुत गर्न •शरीरलाई आवश्यक पर्ने पौष्टिकतत्वहरु नष्ट नहुने गरी तरकारी र अन्य खानेकुरा तयार पार्ने र खाने तरिकाको परिचय र अभ्यास गर्न
	हाम्रो वातावरण र हरित विद्यालय	•गाउँपालिका भित्रका वनमा पाइने वन्जजन्तु र चराहरुको परिचय दिन र महत्वका साथै संरक्षण गर्ने उपाय बताउन •आफ्नो वा छिमेकी वडाको वनमा पाइने औषधिजन्य वनस्पतिहरु (चिराइतो, टिमूर, काउलो, हर्रो, बर्रो, कालोकाफल, बादरेकेरा, अमला, कुरिल्लो,तेजपत्ता, पखेनिवेत,गुच्छीच्याउ, गुर्जेगानो, सिकारीलरा, पतेना, लसुन, सिलटिमुर, गोरापन, असुरो, अबिजालो, आदि) पहिचान गर्न •करेसाबारी निर्माणमा सहभागी हुन •विद्यालयमा बाल बगैंचा र वृक्षारोपणमा सहभागी हुन •वातावरण र विकासको परिचय दिन •गाउँपालिका क्षेत्रमा भएका पानीका स्रोतहरुको परिचय दिन तथा उपयोग पहिचान गरी आवश्यकता अनुसार प्रयोग गर्न	•चौकुने गाउँपालिका क्षेत्रका सामुदायिक वनमा पाइने औषधिजन्य वनस्पतिहरुको उपयोग र महत्व पहिचान गर्न •घर तथा विद्यालयमा स्थानीय औषधिजन्य वनस्पति र फलफूल बगैंचाको निर्माण कार्यमा सहयोग गर्न •चौकुने गाउँपालिका क्षेत्रमा पाइने वनस्पति र जीवजन्तुको संरक्षणमा विद्यार्थी, विद्यालय, समुदायको भूमिका पहिचान गर्न •वातावरण संरक्षणको परिचय दिन •चौकुने गाउँपालिका क्षेत्रमा जलस्रोत प्रदूषणको कारण, असरहरु र न्यूनीकरणका उपायहरु बताउन र ती उपायहरु अवलम्बन गर्न •पानीको संरक्षण गर्ने उपायहरु बताउन, •विद्यालय तथा स्थानीय क्षेत्रमा फोहोरमैलाको व्यवस्थापनका उपायहरुको खोजी गर्न र अवलम्बन गर्न

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम	सिकाइ उपलब्धि	
		कक्षा ४	**कक्षा ५**
		• फोहोरमैलाले स्थानीय स्तरमा पारेको असर पहिचान गर्न • वातावरण प्रदूषणको स्थानीय अवस्थाको पहिचान गर्न • फोहोरमैलाको वर्गीकरण गर्न र व्यवस्थापनमा सहयोग गर्न	
	समाजिक चुनौति र विपद् व्यवस्थापन	• सामाजिक चुनौतिका रुपमा रहेका जातिय भेदभाव, छुवाछुत र लैंगिक हिंसाको कारण समाजमा परेका असर र उक्त असरहरुलाई न्यूनिकरण गर्नका लागि आवश्यक उपायहरु बताउन • प्राकृतिक विपद र मानव सिर्जित विपद्को पहिचान गर्न • चाडपर्वको समयमा हुने जोखिम (चङ्गा, पीङ, पटाका, खाना व्यवहार आदि) को पहिचान गर्न • हावाहुरी, चट्याङ्ग, डढेलो र भूकम्पबाट बच्नको लागि आवश्यक उपायहरुको पहिचान • आफू र आफूभन्दा साना बालबालिकालाई विपद्बाट सुरक्षा गर्ने उपायहरुको पहिचान • माथि उल्लेख गरिएका मध्ये केहीको कृत्रिम घटना अभ्यास (Simulation) प्रस्तुत गर्न	• सामाजिक चुनौतिका रुपमा रहेका जातिय भेदभाव, छुवाछुत र लैंगिक हिंसाको कारण समाजमा परेका असर र उक्त असरहरुलाई न्यूनिकरण गर्नका लागि आवश्यक उपायहरु अपनाउन • प्राकृतिक विपद् र मानव र्सिजित विपद्को प्रभाव वा असरहरु बताउन • चाडपर्व र मेलाको समयमा हुने जोखिमहरु जस्तै चङगा, पिङ, रङग, पटाका, खाना झैंझगडा, भागदौड आदिबाट हुने जोखिमवाट सावधान हुन • सडक दुर्घटनाका कारण र बच्ने उपायहरु बताउन • वन्य जन्तुबाट बच्ने र वन्य जन्तुबाट हुने क्षति न्युनिकरण गर्ने उपायहरुको पहिचान गर्न • हावाहुरी, भुमरी, चट्याङ्ग, शितलहर, डढेलो र भुकम्पवाट बच्नको लगि पुर्व तयारी वा सावधानी अपनाउन • विभिन्न विपद्बाट आफुभन्दा साना बालबालिकाको सरंक्षण र सुरक्षा गर्न • माथि उल्लेख गरिएका मध्ये केहीको कृत्रिम घटना अभ्यास (Simulation) प्रस्तुत गर्न

(ग) कक्षा ६ देखि ८ सम्म

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम	सिकाइ उपलब्धि		
		कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
१	**चौकुनेको परिचय**	• चौकुने गाउँपालिकाको नक्सा कोरी नक्सामा आफनो गाउँ, विद्यालय, वडा कार्यालयहरु र मुख्य बाटाहरु उल्लेख गर्न • वडाका निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरु तथा तिनको जिम्मेवारी बताउन • वडा कार्यालयबाट प्रदान गरिने सेवा सुविधालाई प्रभावकारी बनाउने उपायहरु बताउन • पालिका भित्रको जनसंख्याको उमेरगत अवस्थाको विश्लेषण लेखेर प्रस्तुत गर्न • वडा कार्यालयले शिक्षा, बालबालिका, युवा महिलाका लागि तय गरेका कार्यक्रमहरुको जानकारी दिन • चौकुने गाउँपालिकामा रहेका प्रमुख पर्यटकीय स्थलहरुको परिचय, मत्व र प्रवर्धनको आवश्यकता बताउन	• सुर्खेत जिल्लाको नक्सा बनाइ चौकुने गाउँपालिकाका मुख्य स्थानहरु, धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थल, नदी, ताल भरेर प्रस्तुत गर्न • गाउँपालिकाको शैक्षिक अवस्था एवम पालिकाको विकट क्षेत्रमा शिक्षा र मानवीय वस्तीको विगत तथा वर्तमान अवस्था बताउन • गाउँपालिका भित्र रहेका सुरक्षा चौकी/ इकाइले प्रदान गर्ने सेवाहरु एवम् समग्र गाउँपालिकाबाट प्रदान गरिने सेवा सुविधालाई प्रभावकारी बनाउने उपायहरु बताउन • गाउँपालिकाले शिक्षा, बालबालिका, युवा महिलाका लागि तय गरेका कार्यक्रमहरु बताउन	• प्रदेशको नक्सा बनाइ आफनो जिल्ला, पालिका र त्यहाँका मुख्य स्थानहरु, धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थल, नदी र तालको अवस्थिति चित्रण गर्न • गाउँसभा बस्ने तरिका र गाउँसभाका काम कर्तव्य र अधिकारको जानकारी दिन • गाउँपालिकामा भएको न्यायिक समितिको जिम्मेवारी र भूमिका बताउन गाउँपालिकाले जारी गरेका मुख्य ऐन नियमावलीहरुको संक्षिप्त जानकारी दिन • चौकुने गाउँपालिकामा सञ्चालनमा रहेका गौरबका आयोजनाहरुको बारेमा जानकारी दिन • जिल्ला र प्रदेशस्तरमा चौकुने गाउँपालिकाको तुलनात्मक अवस्था (क्षेत्रफल, शिक्षा स्वास्थ्य, सम्पदा र आर्थिक गतिविधि) प्रस्तुत गर्न
२	**हाम्रा सम्पदा, कला, संस्कृति र मूल्य मान्यताहरु**	• चौकुने गाउँपालिकामा स्थापना हुने क्रममा रहेको कर्णाली बेतान जलविद्युत आयोजना, चौकुने सिमेण्ट उद्योग र सुनकाँडा सिमेट उद्योगले यस पालिकाको विकासमा गर्ने सम्भाव्य योगदानको चर्चा गर्न • चौकुनेका विभिन्न समुदायका मानिसहरुले नाच्ने गरेको झ्याउरे नाँच, सिङ्गारु नाँच र हुड्के नाँच, भुवा नाँच, छैटी नाच र मागल आदिको परिचय, ईतिहास, महत्व, लगाइने पोशाक, बजाइने वाजा र संरक्षणको आवश्यकताको बारेमा बताउन	• इस्लाम धर्मको मस्जिद र इसाइ धर्मको चर्च र बौद्ध धर्मको गुम्बाको परिचय, महत्व र प्रयोग बताउन • विद्यालयको शैक्षिक विकासमा विद्यार्थी आवद्ध क्लवहरु (इको क्लव, जुनियर रेडक्रस सर्कल, स्काउट, सदनहरु, खेलकुद समूह, साहित्यिक समूह, साँस्कृतिक समूह, अनुशासन समूह, सरसफाइ समूह, आदिको महत्व र भूमिकालाई आत्मसात गरी तदनुसारको भूमिका निर्वाह गर्न	• नेपालकै महत्वपूर्ण नदीहरुमध्ये भेरी नदी र कर्णाली नदीको सङ्गमस्थल पर्ने चौकुने क्षेत्रको विकासका लागि यी दुई महत्त्वपूर्ण नदीले निम्त्याएका चुनौति र अवसरहरुको बारेमा चर्चा गर्न • पालिकास्तरीय अध्यक्ष कप खेलकुद प्रतियोगितामा समावेश हुने खेल र तिनीहरुको महत्वको बारेमा जानकारी दिन • पालिकामा भएका विभिन्न जातजाति,

क्र. सं.	क्षेत्र ⁄ थिम	सिकाइ उपलब्धि		
		कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
		• चौकुनेको विकासमा यहाँ रहेका प्राकृतिक सम्पदाहरु : वन, नदी, खोला, ताल, छहरा र भरनाको महत्व बताउन र सोको संरक्षणमा पालिकाको भूमिका बताउन • चौकुनेको घर वरपर र वनक्षेत्रमा पाइने तुलसी, चिराइतो, कुरिल्लो, हर्रो, बर्रो, अमला र पिपला वारे जानकारी प्रयोग , महत्व र संरक्षणको बारेमा बताउन • माघे संक्रान्तिको परिचय महत्व र मनाउने तरीका र नागपञ्चमीको पौराणिक महत्व र मनाउने तरीकाको उल्लेख गर्न • आफ्नो व्यक्तिगत स्वार्थ भन्दा माथि उठेर आफ्नो गाउँटोल, समाज र समग्र मुलुकको हितका लागि काम गर्ने गाउँटोलका मानिसहरुको पहिचान र योगदानको चर्चा गर्न	• चौकुने गाउँपालिका भित्र रहेका मानव निर्मित सम्पदाहरु : पार्क, चौतारी, वनस्पति उद्यान, पिक्निक स्थल, सङ्ग्रहालय, विद्यालय, कलेज, बालउद्यान आदिको वर्तमान अवस्था र विकासका सम्भावनाको खोजी गर्न • चौकुनेको वनजङ्गलमा पाइने गुर्जो, विजयसाल, दालचिनी, आकाशवेली, नीम, अर्जुन, खयर आदि जस्ता औषधी जन्य वनस्पतिको परिचय र महत्व बताउन एवम् सोको प्रयोग र संरक्षण गर्न • चौकुनेगा.पा. अध्यक्ष कप खेलकुद प्रतियोगिताको महत्वको बारेमा जानकारी हासिल गर्न • आफ्नो व्यक्तिगत स्वार्थ भन्दा माथि उठेर आफ्नो वडा, पालिका र समग्र मुलुकको हितका लागि काम गर्ने वडाका व्यक्तिहरुको पहिचान गरी उल्लिखित व्यक्तिहरुले गरेका योगदानको चर्चा गर्न	• भाषाभाषी र धर्मावलम्बीहरुका बीचमा भएको सामाजिक सद्भाव र सहिष्णुताको बारेमा चर्चा गर्न • सामाजिक र आर्थिक विकाशमा कृषि वन र पर्यटन वन को भुमिका बताउन • जंगली जनावरहरुको संरक्षणको महत्वको बारेमा बताउन र सोही अनुसार व्यवहार गर्न • हाम्रो पालिकामा भएका विभिन्न प्रकारका वनहरुको परिचय दिन • आफ्नो व्यक्तिगत स्वार्थ भन्दा माथि उठेर आफ्नो वडा, पालिका र समग्र मुलुकको हितका लागि काम गर्ने पालिकाका कलाकार, खेलाडी, लेखक, साहित्यकार, सामाजिक अभियन्ता आदि नागरिकहरुको पहिचान र योगदानको चर्चा गर्न
३	**हाम्रो पेसा, व्यवसाय र प्रविधि**	• भैंसीपालन ⁄ कुखुरापालनको महत्व र पालन गर्ने तरिका बताउन र उक्त कार्यमा सहयोग गर्न • अन्नबालीहरुको खेती गर्ने तरिका बताउन र उक्त खेतीमा सहयोग गर्न • तरकारी बालीको खेती गर्ने तरिका बताउन र खेती कार्यमा सहयोग गर्न	• बाखापालन, भैसीपालन, कुखुरापालन, मौरी पालन रभेडापालनको महत्व र पालन गर्ने तरिका बताउन र उक्त कार्यमा सहयोग गर्न • दलहन बाली (केराउ, चना, मास, मटर आदि)को खेती गर्ने तरिका बताउन र उक्त खेती गर्ने कार्यमा सहयोग गर्न	• गाइपालन ⁄ बंगुरपालन ⁄ टर्कीपालनको महत्व र पालन गर्ने तरिका वताउन र सहयोग गर्न । • बेमौसमी तरकारी (टमाटर, लौका, करेला, भिण्डी, काउली आदि) खेती गर्ने तरिका बताउन र उक्त खेतीमा सहयोग गर्न • नगदेबाली (तोरी, मसुरो, अरहर, तिल, चिउरी, बदाम, केरा, सनपाट आदि)खेती गर्ने तरिका बताउन र उक्त कार्यमा सहयोग गर्न

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम	सिकाइ उपलब्धि		
		कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
		• हस्त निर्मित सामग्रीहरु : डोको, डालो, पायो, नाङ्लो, मान्द्रो र परालको गुन्द्री बनाउने तरीका बताउन र निर्माण गर्न • व्यवसायिक कृषिको परिचय दिन, कृषि पकेट क्षेत्र र यसको महत्व बताउन • कृषि पेशा र व्यवसायको आवश्यकता र महत्व बताउन • हाम्रो पालिकामा सम्भावित फलफूल खेती - सुन्तला, कागती, अमिलो, आँप, केरा, बेलौति, केरा, ड्इगन फुड आदिको परिचय र सम्भाव्यता बताउन	• तरकारी बाली (भन्टा, करेला, लौका, फर्सी, काउली, कुभिण्डो, सिमी, भिण्डी, बोडी, मेथी, मुला, गाजर, सलगम, च्याउ) को खेती गर्ने तरिका बताउन र खेती कार्यमा सहयोग गर्न • हस्त निर्मित सामग्री (सिउर, भिमल र बाबियोको डोरी बाट्ने, मान्द्रो, चकटी, नाम्लो, दाम्लो आदि) निर्माण गर्ने तरिका बताउन र निर्माण गर्न • चौकुनेका प्रमुख व्यावसायिक पशुपालन केन्द्रहरुको पहिचान गर्न • चौकुने गाउँपालिकाले पशुपालन र कृषि क्षेत्रको प्रबर्धन र सम्बर्धनको लागि गरेको योगदानको चर्चा गर्न • हाम्रो पालिकामा सम्भावित फलफूल खेती - सुन्तला, कागती, अमिलो, आँप, केरा, बेलौति, केरा, ड्इगन फुड आदि गर्ने तरिका बताउन	• हस्त निर्मित सामग्री : डोको, छिटोनी, दाम्लो, बरियो, मुढा, नाङ्लाचकटी) तरिका बताउन र निर्माण गर्न • हस्त निर्मित सामग्रीहरुको प्रदर्शनी गर्न • जिल्ला स्तरमा चौकुने गा.पा.को कृषि र पशुपालनको क्षेत्रमा भएका विकासात्मक अवस्थाको तुलना गर्न • कर्णाली र भेरी नदीका स्वादिष्ट माछाको प्रवर्धन र विक्री वितरणलाई व्यावासायिक गर्ने तरिका बताउन • हाम्रो पालिकामा सम्भावित फलफूल खेती - सुन्तला, कागती, अमिलो, आँप, केरा, बेलौति, केरा, ड्इगन फुड आदि उत्पादन र बजारीकरणका सम्भावना बताउन
४	**खुसीका लागि शिक्षा र हाम्रो कर्तव्य**	• आफूसँग भएका प्रतिभा र क्षमताको स्वमूल्याङ्कन गरी निश्चित लक्ष्यका साथ राष्ट्रको जिम्मेवार नागरिक भइ अघि बढ्ने क्षमताको अभ्यास प्रस्तुत गर्न • सार्वजनिक सम्पत्तिको पहिचान गरी सोको संरुक्षण गर्न	• आफूसँग भएका प्रतिभा र क्षमताको स्वमूल्याङ्कन गरी सोका आधारमा निश्चित लक्ष्यका साथ असल नागरिक भइ अघि बढ्ने क्षमताको अभ्यास गर्न • घरपरिवार र व्यक्तिगत सरसफाइ गर्ने सिपको विकास र जीवनमा कार्यान्वयन गर्न	• आफूसँग भएका प्रतिभा र क्षमताको स्वमूल्याङ्कन गरी निश्चित लक्ष्य र प्रतिबद्धताका साथ एउटा असल र जिम्मेवार नागरिक भइ अघि बढ्ने क्षमताको अभ्यास, अनुसरण गर्न • सार्वजनिक सम्पत्तिको महत्व बताउन र संरक्षण र सम्बर्धन गर्न भूमिका निर्वाह गर्न

क्र.सं.	क्षेत्र/थिम	सिकाइ उपलब्धि		
		कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
		• गीत, सङ्गीत र नृत्यहरुमा सक्रिय रुपमा सहभागी हुने र सिर्जना गर्ने सिप र कलाको अभ्यास प्रस्तुत गर्न • स्थानीयस्तरमा उत्सव र चाडपर्वहरु मनाउदा सामाजिक सद्भावलाई ध्यान पुऱ्याउनु पर्ने कुराहरुको बोध र अभ्यास गर्न • जीवन र जगतलाई सकारात्मक किसिमले सोच्ने सिप र वानीका साथै खुसी र सन्तुलित जीवनका विविध पक्षहरुको जानकारी र अनुसरण गर्न • श्रम र सिर्जनाको सम्मान र अभ्यास गर्ने बानीको विकास गर्न • योग अन्तर्गत सर्वाङ्गीण व्यायाम, प्रणव ध्यान, उद्गीथ र अनुलोम विलोम प्रणायाम एवम् उर्ध्वताडासन र कोणासनलाई स्वस्थ र खुशी हुनका लागि अभ्यास गर्न • परिवार र समाजका जेष्ठनागरिक र असहज स्थितिका मानिसहरुप्रति सहयोग गर्ने भावनाको वर्णन र सोको अभ्यास गर्न • पौष्टिक तत्व नष्ट नहुने गरी घरमा विभिन्न स्थानीय परिकारहरु पकाउने र खाने तरिकाको जानकारीका साथै सोको अभ्यास गर्न	• सार्वजनिक सम्पत्तिको संरक्षण र सम्बर्धन गर्न • गीत, सङ्गीत र नृत्यहरुमा सक्रियताका साथै सहभागी हुने सिप र कलाको अभ्यास एवम् प्रस्तुतिकरण गर्न • जीवन र जगतलाई सकारात्मक किसिमले सोच्ने सिप र वानीको अभ्यास गर्न • खुसी र सन्तुलित जीवनका विविध पक्षहरुको बोध गरी सोको प्रयोग गर्न • अरुमा भएका राम्रा आनीबानीको पहिचान, सम्मान र प्रसंशा र त्यस्ता आनीबानीको जीवनमा अनुशरण गर्न • आफू खुशी हुने र अरुलाई पनि खुशी हुन प्रेरित गर्ने सिप र कलाको अभ्यास गर्न • श्रम र सिर्जनाको सम्मान र अभ्यास गर्ने बानीको विकास गर्न • योग र ध्यान (सूर्य नमस्कार, प्रणव ध्यान, अनुलोमविलोम, सर्वाङगासन, पश्चिमोत्तासन, आदि) लाई स्वस्थ र खुशी हुनका लागि अभ्यास गर्न • हाम्रा असल आचरण, संस्कार र मूल्य मान्यताहरुको बोध गरी अभ्यास गर्न • घरपरिवार र समाजका जेष्ठनागरिक लगायत असहज स्थितिका मानिसहरुप्रति सहयोग गर्ने सिप र भावनाको विकास र अभ्यास गर्न	• घरपरिवार, विद्यालय र व्यक्तिगत सरसफाइ गर्ने सिपको विकास र जीवनमा कार्यान्वयन गर्न • गीत, सङ्गीत र नृत्यहरुको सिर्जना र अभ्यास गर्न • स्थानीयस्तरका प्रमुख धर्महरुको मूल मर्मका बारेमा संक्षिप्त परिचय र आपसी सद्भावका लागि ध्यान पुऱ्याउनु पर्ने कुराहरु बताउन • जीवन र जगतलाई सकारात्मक किसिमले सोच्ने सिप र वानीको अभ्यास एवम प्रस्तुतिकरण गर्न • जीवनलाई खुसी र सन्तुलित बनाउनका लागि आवश्यक पर्ने विविध पक्षहरुको प्रयोग र अभ्यास गर्न • अरुमा भएका राम्रा कुराहरुको पहिचान, सम्मान र प्रसंशा एवम् त्यस्ता स्वभावहरुको जीवनमा निरन्तर अभ्यास र अनुशरण गर्न • आफू खुशी हुने र अरुलाई पनि खुशी हुन प्रेरित गर्ने सिप र कलाको अभ्यास गर्न • श्रम र सिर्जनाको सम्मान र अभ्यास गर्ने बानीको विकास गर्न • योग अन्तर्गत प्रणव ध्यान, उद्गीथ, कपालभाती प्रणायाम र अनुलोमविलोम प्राणायाम एवम् तिर्यकताडासन र चक्किआसनलाई स्वस्थ र खुशी हुनका लागि अभ्यास र प्रयोग गर्न

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम	सिकाइ उपलब्धि		
		कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
			• पानी लगायत पेय पदार्थ र फलफुल खाने उपयुक्त समय र तरिकाको बारेमा बोध गरी अभ्यास गर्न	• घरपरिवार र समाजका जेष्ठनागरिक एवम् असहज स्थितिका मानिसहरुप्रति सहयोग गर्ने सिप र भावनाको अभ्यास एवम् अनुसरण गर्न • हाम्रा पुर्खा, वंश तथा गोत्रको पहिचान गर्दै यसको महत्व र उपादेयताको बारेमा जानकारी । तरकारी र अन्य खानेकुरा मिसाएर खाँदा वा तयार गर्दा ध्यान पुऱ्याउनु पर्ने कुराहरुको जानकारी र अभ्यास गर्न
५	**हाम्रो वातावरण र हरित विद्यालय**	• चौकुने गाउँपालिका अन्तर्गत पर्ने सबै प्रकारका वनहरु र उक्त वनमा पाइने वस्तुहरुको पहिचान गर्न • वनमा आधारित आर्थिक क्रियाकलापहरु पहिचान गर्न • गाउँपालिका क्षेत्रमा वृक्षरोपण कार्यमा सहयोग गर्न • हरित घर तथा विद्यालयको परिचय दिन • विद्यालयमा करेसावारीको निर्माण गर्न र स्थानीय मौसममा आधारित सागसब्जी लगायतका दैनिक खानामा उपयोग हुने वनस्पतिहरुको खेती कार्यमा सहभागी हुन • हरियाली प्रवर्धनको परिचय दिन • हरियाली प्रवर्धनको महत्व, तरिका बताउन र उक्त कार्यमा सहभागी हुन • घर, विद्यालय र स्थानीय क्षेत्रमा हुन सक्ने फोहोर तथा प्रदूषण न्यूनीकरणका उपायहरु बताउन	• चौकुने गाउँपालिकामा पर्ने सबै प्रकारका वनहरुको परिचय दिन र महत्व बताउन • वनस्पति तथा वन्यजन्तु अपराध नियन्त्रणका उपायहरु बताउन र यस सम्बन्धी कानूनी प्रावधान बताउन • हरित घर तथा विद्यालयको आवश्यकता तथा महत्व बताउन • घर र विद्यालयमा करेसाबारी र पुष्प बगैंचाको निर्माण, उत्पादन र बजारीकरण गर्ने कार्यमा सहयोग गर्न • स्थानीय मौसममा आधारित सागसब्जी लगायतका दैनिक खानामा उपयोग हुने वनस्पतिहरु र स्थानीय फूलहरुको खेती गर्न • घरायसी उपयोग भईसकेको पानीको व्यवस्थापन गर्ने कार्यमा सहयोग गर्न • घरायसी ठोस फोहोरको व्यवस्थापन अन्तर्गत गड्यौले मल बनाउने प्रक्रियाको अभ्यास गर्न	• चौकुने गाउँपालिकामा भएका सबै प्रकारका वनहरुमा पाइने वनस्पति तथा वन्यजन्तु संरक्षण र अपराध नियन्त्रणमा कानुनी व्यवस्था पालना गराउनका लागि विद्यार्थी, विद्यालय, स्थानीय समुदाय र स्थानीय सरकारको भूमिका वर्णन गर्न • खाली जग्गा, वनक्षेत्र, घर र विद्यालयमा वृक्षारोपणगर्न • जडीबुटी खेती कार्यमा सहभागी हुन र यसबाट उत्पादित जडीबुटीको बजारीकरण र आर्थिक फाईदा पहिचान गर्न • दिगो विकासका लक्ष्यहरु प्राप्तिका लागि स्थानीय सरकारले गर्दै आएका तथा गर्नुपर्ने कार्यहरु बताउन • हरित घर तथा विद्यालय निर्माणका लागि आवश्यक आधारभूत पक्षहरु वर्णन गर्न • दिगो विकास र हरित विद्यालयको अन्तरसम्बन्ध व्याख्या गर्न

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम	सिकाइ उपलब्धि		
		कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
		• चौकुनेगाउँपालिका क्षेत्रमा खानेपानीको स्रोत, वितरण र पानी सुद्धीकरणका स्थानीय उपायहरु खोजी गर्न र अवलम्बन गर्न • गाउँपालिका स्तरबाट पूरा गर्न सकिने दिगो विकासका लक्ष्यहरु पहिचान गरी लक्ष्य पूरा गर्ने उपायहरु खोजी गर्न • गाउँपालिका क्षेत्रमा दिगो विकास र वातावरण संरक्षण तरिकाहरु पहिचान गर्न	• दिगो विकास र हरित विद्यालयको अन्तरसम्बन्ध वर्णन गर्न • दिगो विकास र वातावरण संरक्षणका लागि स्थानीयस्तरबाट गर्न सकिने प्रयासहरु पहिचान गर्न	• स्थानीय क्षेत्रमा पानीको दिगो व्यवस्थापनको उपायहरु पहिचान गर्न र आकासे पानी संकलनमा सहयोग गर्न • घरायसी ठोस फोहोरको व्यवस्थापनअन्तर्गत बिन कम्पोष्टिङ तथा पिट कम्पोष्टिङ गर्ने प्रक्रियाको अभ्यास गर्न • चौकुने गाउँपालिका क्षेत्रमा वातावरण प्रदूषणको न्यूनीकरण र फोहोरमैला व्यवस्थापनमा स्थानीय समुदाय, संघसंस्थाहरू र गाउँपालिकाको भूमिका वर्णन गर्न
६	**समाजिक चुनौति र विपद् व्यवस्थापन**	• सामाजिक चुनौतिका रुपमा रहेका बालश्रम, बालविबाह, बहुविवाह, छाउपडी, भूतप्रेत, बोक्सीजस्ता अन्धविश्वासका कारण समाजमा परेका असर र उक्त असरहरुलाई न्यूनिकरण गर्नका लागि आवश्यक उपायहरु अपनाउन • विपद पूर्व अपाइने सजगताको जानकारी दिन • विभिन्न प्रकारका महामारीहरु -कोभिड, फ्लू, डेङ्गु, झाडापखाला, टाइफाइड, हात्तिपाइले,रेविज आदिको जानकारी दिन • फरक क्षमता भएका व्यक्तिहरूलाई विपदबाट हुने जोखिम पहिचान गर्न • फरक क्षमता भएका व्यक्तिहरूलाई विपदबाट हुने जोखिमबाट सुरक्षित राख्न विद्यार्थीको भूमिका बताउन र सोको प्रस्तुतिकरण गर्न • आगो, हिटर, डढेलो, भूक्षय, बाढी, सर्प दंश, जङ्गली जनावरको आक्रमण, विष र विषालु च्याउ लगायतबाट हुने दुर्घटना रोकथामका लागि पूर्व तयारी गर्न	• सामाजिक विकृति र चुनौतिको रुपमा रहेको महिला हिंशा,बलात्कार, चेलीबेटी बेचबिखन र यौनजन्य हिंसाको परिचय र न्यूनिकरणका उपायहरु बताउन • भूकम्पको परिचय सहित भूकम्पबाट सुरक्षित घरको लागि पूर्वतयारी (संरचनात्मक र गैरसंरचनात्मक सुरक्षा) गर्न • भूकम्पको जोखिमको हिसावले घरमा भएको सबैभन्दा सुरक्षित स्थलको पहिचान गर्न • सुरक्षित घरको लागि विद्यार्थीको भूमिका बताउन • यात्राको समयमा साइकल, स्कुटर वा मोटरसाइकल र सार्बजनिक सवारीबाट हुने जोखिम पहिचान गर्न • सडक दुर्घटनाबाट सावधान हुन • कोभिड, फ्लू, डेङ्गु र झाडापखाला, हैजा रोकथामका लागि पूर्व तयारीहरू गर्न	• जातीय विभेद, लैङ्गिक हिंसा, बाल हिंशा, छुवाछुत, देखासिकी गर्ने भड्किलो समाज आदिले पार्ने विभिन्न असरहरुको न्यूनिकरणको उपायको पहिचान गरी कार्यान्वयन गर्न • आफ्नो विद्यालयलाई विपद्बाट सुरक्षित बनाउन • भूकम्प र सुरक्षित विद्यालयको लागि पूर्वतयारी र विद्यार्थीको भूमिका (संरचनात्मक र गैरसंरचनात्मक सुरक्षा) बताउन र सोको कार्यान्वयन गर्न • डढेलो र भूकम्पबाट हुने जोखिम न्यूनिकरणका लागि विद्यालय र समुदायको भूमिका प्रदर्शन गर्न • सुरक्षित विद्यालयको लागि विद्यार्थीको भूमिका बताउन र सोको कार्यान्वयन गर्न • विश्वका प्रमुख महामारीहरू ञ्बिअप मभबतज, फ्लू, हैजा, सार्स र कोभिड १९) को बारेमा बताउन

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम	सिकाइ उपलब्धि		
		कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
		• सडक दुर्घटनाबाट आफू बच्ने र अरुलाई पनि बचाउने उपायहरु बताउन • खोला नालाबाट हुने कटान तथा डुवान न्यून गर्न गरिएका र गनुपर्ने कार्यहरु लेख्न • उल्लिखित दुर्घटना न्यूनिकरणका लागि विद्यार्थी, विद्यालय र समुदायको भूमिका प्रदर्शन गर्न • माथि उल्लेख गरिएका मध्ये केहीको कृत्रिम घटना अभ्यास (Simulation) प्रस्तुत गर्न	• कोभिड, फ्लू, डेङ्गु र झाडापखाला नियन्त्रणका लागि विद्यार्थी, विद्यालय र समुदायको भूमिका बताउन • गाउँपालिका स्तरमा विपद व्यवस्थापनका लागि संलग्न संयन्त्र, संघसंस्था, योजना र कार्यक्रमहरु बताउन • माथि उल्लेख गरिएका मध्ये केहीको कृत्रिम घटना अभ्यास (Simulation) प्रस्तुत गर्न	• महामारीहरुबाट विश्व समुदायमा भएका सिकाइको बारेमा जानकारी दिन • किशोरीहरुमा देखिने मास हिष्टेरियाबाट बच्ने उपायको पहिचान गरी कार्यान्वयन गर्न • विपद्को सामूहिक प्रतिकार्यका उपायहरू बताउन • विपद्को सामूहिक प्रतिकार्यमा विद्याथीको भूमिका (जुरेस, स्काउट, इको क्लव लगायत) बताउन • माथि उल्लेख गरिएका मध्ये केहीको कृत्रिम घटना अभ्यास (Simulation) प्रस्तुत गर्न

४. कक्षागत विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम

(क) कक्षा १ देखि ३ सम्म

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम	विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम		
		कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३
१	**चौकुनेको परिचय**	• आफ्नो परिवारका सदस्यहरुको नाम, काम र नातासम्बन्ध • आफू बसेको गाउँबस्तीको नामका साथै आफू पढ्ने विद्यालयको नाम र त्यहाँ काम गर्ने प्र.अ, शिक्षक र कर्मचारीहको नाम • आफ्नो गाउँवस्ती वरपर रहेको नदी, खोला र बाटोहरुको नाम • आफ्नो गाउँवस्तीमा रहेका धार्मिक स्थल र मठमन्दिरहरुको नाम • आफ्नो घर नजिकै रहेका स्थानीय बजारको नाम • आफ्नो गाउँटोलको स्वास्थ्य स्वयंसेविकाको नाम र कामको विवरण	• आफू वस्ने वडा नम्बर र वडा कार्यालयको ठेगानाका साथै आफ्नो गाउँपालिकाको नाम • आफू वस्ने वडाभित्रका गाउँटोलहरुको नाम • आफ्नो गाउँटोलको छिमेकी विद्यालयहरुको नाम • आफ्नो वडाभित्र रहेका नदी, खोला, झरना, ताल आदिको नाम • वडाभित्र नजिक रहेका स्थानीय बजारको पहिचान । • आफ्नो गाउँटोल नजिक रहेका स्वास्थ्य प्रदायक संस्थाको नाम र ठेगाना ।	• आफ्नो वडाको कार्यालय रहेका स्थान र बालबालिकाका निम्ति वडाले गर्ने सामान्य काम • गाउँपालिकाको कार्यालय रहेको स्थान र स्थापना भएको मिति • गाउँपालिकाभित्रका मुख्य मुख्य सडक र बाटोको नाम र अवस्थिति • आफनो वडाभित्रका विद्यालयहरुको नाम • आफू बसोबास गर्ने वडाका वडा कार्यालयका पदाधिकारीहरुको संख्या र सदस्यहरूको नाम • आफ्नो वडाभित्र रहेका स्वास्थ्य प्रदायक संस्था, क्लिनिकको नाम र ठेगाना पालिकाभित्र रहेका मुख्य बजारहरु अर्थात किनमेल गर्ने ठाउँहरुको नामनामेसी विवरण

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम	विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम		
		कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३
२	**हाम्रा सम्पदा, कला, संस्कृति र मूल्य मान्यताहरु**	• आफ्नो गाउँटोलमा भएको धार्मिक स्थलहरूको नाम • आफ्नो गाउँटोलमा भएका विभिन्न जातजातिहरुले मनाउने चाडपर्वहरुको नाम • आफ्नो गाउँटोलमा नाचिने विभिन्न नाचहरुको पहिचान • गाउँटोल नजिकको जंगलमा पाइने फलफूल र जनावरहरुको नाम । • आफ्नो गाउँटोल, विद्यालय एवम् कक्षामा बोलिने भाषाहरुको पहिचान	• आफ्नो वडाभित्र भएका धार्मिक स्थलको नाम र अवस्थिति • आफ्नो वडाभित्र नाचिने नाचहरुको सामान्य परिचय • आफ्नो वडाभित्र विभिन्न जातजातिहरुले मनाउने चाडपर्वहरुको नाम • चौकुने गाउँपालिका भित्र मनाइने चाडपर्वहरुको नामनामेसी विवरण • आफ्नो वडाभित्र बोलिने विभिन्न भाषाहरुमा उच्चारण गरिने दैनिक बोलीचालीका शब्दहरुबारे जानकारी	• चौकुने गाउँपालिकाभित्र रहेका महत्वपूर्ण धार्मिक स्थलको सामान्य परिचय • चौकुने गाउँपालिकाभित्र नाचिने मुख्य नाच तथा पहिरनहरुको सामान्य परिचय चौकुने गाउँपालिकाभित्र मनाउने अटवारी पर्व र होली पूर्णिमा पर्वको बारेमा जानकारी चौकुने गाउँपालिकाभित्र रहेका प्रमुख सार्वजनिक स्थलहरुको सामान्य परिचय • वन जङ्गलको परिचय, महत्व तथा फाइदा
३	**हाम्रो पेसा, व्यवसाय र प्रविधि**	• परिवारका सदस्यहरुले गर्ने पेसा र व्यवसायको नाम • स्थानीय अन्नबालीहरु (धान, मकै, कोदो, फापर, गहुँ, जौं) को पहिचान • स्थानीय दलहन बालीहरु : केराउ, मास, भट्ट, गहत, मटर, मसुरो को पहिचान • स्थानीय तरकारी खेती (साग, बन्दा, काउली, टमाटर, गोलभेडा, खुसार्नी, भन्टा, करेला, लौका, फर्सी, कुभिण्डो, सिमी, भिण्डी, बोडी, मेथी, मुला, गाजर, सलगम) को पहिचान	• छिमेकी परिवारका सदस्यहरुले गर्ने मुख्य पेसा व्यवसायको नाम • स्थानीय रुपमा लगाइने बेमौसमी बालीनाली (काक्रो, बोडी, रायो साग, टमाटर, मुला, भिण्डी, मकै) को पहिचान • स्थानीय अन्नबाली(धान, मकै, गहुँ, जौं) को परिचय • स्थानीय तरकारीहरु (साग, बन्दा, काउली, टमाटर, गोलभेडा, खुसार्नी, भन्टा, करेला, लौका, फर्सी, कुभिण्डो, सिमी, भिण्डी, बोडी, मेथी, मुला,गाजर, सलगम) को परिचय • परम्परागत स्थानीय प्रविधि (जाँतो, ढिकी, पानी घट्ट) को परिचय	• चौकुने गाउँपालिकाका मानिसले गर्ने पेसा, व्यवसायको सामान्य परिचय • स्थानीय मसलाजन्य बाली बाली (मेथी, टिमुर, प्याज, लसुन, धनिया, वेसार, अदुवा, खुर्सानी) को परिचय • स्थानीय नगदेबाली (तोरी, मसुरो, अरहर, तिल, अर्सी) को परिचय • स्थानीय बेमौसमी बाली (काक्रो, बोडी, रायो साग, टमाटर, मुला, भिण्डी, मकै) को परिचय • स्थानीय परम्परागत र आधुनिक प्रविधि (हलो-ट्याक्टर, ढिकीजाँतो-मिल) को तुलना

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम	विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम		
		कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३
४	**खुसीका लागि शिक्षा र हाम्रो कर्तव्य**	• आफू र आफ्ना परिवारका सदस्यहरु र तिनीहरुका आनीबानी र स्वभावहरु • आफू र आफ्ना परिवारका सदस्यहरु र तिनीहरुका आनीबानी स्वभावहरुमध्ये असल आनीबानी र स्वभावहरुको पहिचान • आफूलाई मन पर्ने साथीहरुमा भएका स्वभावहरुको विवरण • असल एवम् मन पर्ने मानिसहरुका आनीबानी र स्वभावलाई व्यवहारलाई आफ्नो जीवनमा प्रयोग गरी खुसी हुने बानीको अभ्यास • आफ्ना परिवारका सदस्य, साथी र शिक्षकहरुसँग अभिवादन, धन्यवाद र क्षमाका क्रियाकलापहरु • स्थानीय स्तरमा प्रचलित आफूलाई मन पर्ने गीत, सङ्गीत र नृत्यहरुको श्रवण, अवलोकन र अभ्यास • घरपरिवार र छरछिमेकमा मनाइने उत्सव र चाडपर्वहरुमा गरिने क्रियाकलापहरु • योग अन्तर्गत प्रणायाम र आसनहरु (प्रणव ध्यान, भस्त्रिका प्रणायाम, शशकासन) को अभ्यास • जङ्कफूड (मृतप्राय खाना) को परिचय र खानामा छ प्रकारका स्वाद (गुलिया, अमिलो, पिरो, टर्रो, तीतो र नूनिलो) भएका अर्गानिक खानाहरुको पहिचान र प्रयोग • उत्पादन र सिर्जनासँग जोडिएको श्रमको सम्मान गर्ने प्रवृत्तिको चर्चा, अभ्यास र प्रदर्शन	• नाता सम्बन्धका मानिसहरुको आनीवानी • आफूभन्दा ठूलालाई सम्मान र आफूभन्दा सानालाई माया प्रकट हुने शब्द प्रयोग गरी सम्बोधन • असल र चरित्रवान हुनका लागि आवश्यक पर्ने शील र स्वभावहरुको वर्णन र अभ्यास • आफुलाई मन पर्ने गीत, सङ्गीत र नृत्यहरुको श्रवण, अवलोकन र अभ्यास • घरपरिवार, छरछिमेक र गाउँटोलमा उत्सव र चाडपर्वहरु मनाउदा गर्न हुने र गर्न नहुने कुराहरुको सूची र जीवनमा त्यसको अभ्यास • आफू खुशी हुने र अरुलाई पनि खुशी बनाउने कलाको अभ्यास र अनुशरण • आसन, ध्यान र प्राणायमहरु (प्रणव ध्यान, भस्त्रिका प्रणायाम, सिंहासन, गरुडासन) को अभ्यास • श्रम र सिर्जनालाई सम्मान गर्ने सिप र प्रवृत्तिको चर्चा र अभ्यास • अशक्त, ज्येष्ठनागरिक र असहज स्थितिका मानिसहरुप्रति सहयोग गर्ने बानीको अभ्यास • जङ्कफूड (मृतप्राय खाना) बाट हुने हानी र घरमा बनाइने खानाका फाइदाहरु	• साथी र समुदायका मानिसहरुको नाता सम्बन्धको पहिचान र भूमिकाको बोध गरी माया, श्रद्धा र आदरसम्मान गर्ने बानीको बखान र अभ्यास प्रस्तुत • स्थानीयस्तरमा आफूलाई मन पर्ने गीत, संगीत र नृत्यहरुको श्रवण, अवलोकन, सिर्जना र प्रस्तुतिकरण गरेर प्रदर्शन • आफ्नो घरपरिवार तथा समाजमा उत्सव र चाडपर्वहरु मनाउदा ध्यान पुऱ्याउनु पर्ने कुराहरुको जानकारी र अभ्यास प्रस्तुत • आफू खुशी हुनका लागि अरुलाई पनि खुसी बनाउने कलाको विकास र अभ्यास प्रस्तुत • साथी समूह बीच खुसी आदान प्रदान हुने गरी विभिन्न खेलका नियम, आचरण र अनुशासनको पालनना र तदनुसारको व्यवहार • श्रम र सिर्जनालाई सम्मान गर्ने सिप र प्रवृत्तिको चर्चा र अभ्यास प्रस्तुत • ध्यान, प्राणायम र आसन (प्रणव ध्यान, भस्त्रिका प्रणायाम, सिंहासन, ध्रुवासन, मयुरासन) को परिचय र अभ्यास प्रस्तुत । • समाजका ज्येष्ठनागरिक र असहज स्थितिका मानिसहरुप्रति सहयोग गर्ने स्वभावको विकास र अभ्यास प्रस्तुत • जङ्कफूड (मृतप्राय खाना) बाट हुने हानी र घरमा बनाइने खानाका फाइदाहरुको जानकारी र सोको अनुशरण

<table>
<tr><th rowspan="2">क्र. सं.</th><th rowspan="2">क्षेत्र/थिम</th><th colspan="3">विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम</th></tr>
<tr><th>कक्षा १</th><th>कक्षा २</th><th>कक्षा ३</th></tr>
<tr><td>५</td><td>हाम्रो वातावरण र हरित विद्यालय</td><td>• घर तथा स्थानीय स्तरमा पालिने घरपालुवा जनावरहरूको नाम
• घर तथा टोल वरपर भएका बिरुवाहरुको पहिचान
• विद्यालयको बाल बगैंचामा भएका बिरुवाहरु पहिचान
• घर तथा विद्यालयमा गरिने वृक्षारोपणमा सहयोग
• घर तथा विद्यालयमा भएका बोटबिरुवाको सरक्षणमा सहयोग
• फूलबारी तथा बोटबिरुवाहरूको हेरचाहमा सहयोग
• आफ्नो वरपर भएका पानीका स्रोतहरुको नाम
• व्यक्तिगत, घर, आँगन, विद्यालय, वरिपरिको वातावरणको सरसफाईमा सहयोग
• घर, समुदाय र विद्यालयमा हुने फोहोरमैलाको पहिचान
• फोहोरमैलाको रखाइमा सहयोग</td><td>• चौकुने गाउँपालिका भित्रका वनमा पाइने वन्जजन्तु र चराहरुको नाम
• वडाको वनमा पाइने औषधिजन्य वनस्पतिहरु पहिचान
• करेसाबारी निर्माणमा सहभागिता
• विद्यालयमा बाल बगैंचा र वृक्षारोपणमा सहभागी
• वातावरण र विकासको परिचय
• वडास्तरका क्षेत्रमा भएका पानीका स्रोतहरुको परिचय दिन तथा उपयोग पहिचान गरी आवश्यकता अनुसार प्रयोग
• फोहोरमैलाले स्थानीय स्तरमा पारेको असर पहिचान गर्न
• फोहोरमैलाको वर्गीकरण र व्यवस्थापनमा सहयोग वातावरण प्रदूषणको स्थानीय अवस्थाको पहिचान</td><td>• गाउँपालिका भित्रका वनमा पाइने वन्यजन्तु र चराहरुको परिचय र महत्व
• स्थानीय बोटबिरुवाहरूको परिचय
• स्थानीय बोटविरुवाको महत्व तथा उपयोग
• विद्यालयमा बगैंचाको आवश्यकता र महत्त्व
• घर र विद्यालयमा बाल बगैंचाको निर्माणमा सहयोग र हेरचाह
• घर र विद्यालयमा पानीका स्रोतहरुको उपयोग गर्ने तरिका बताउन र सदुपयोग
• फोहोरमैला व्यवस्थापनको परिचय
• विद्यालयमा फोहोरमैलाको वर्गीकरण गर्न र व्यवस्थापनमा सहभागी
• व्यक्तिगत सामग्रीको हिफाजत र सरसफाइको परिचय र अभ्यास
• घर, छरछिमेक, विद्यालय तथा समुदायको सरसफाइमा सहभागिता
• वरपरको वातावरण सफा राख्ने उपायहरुको पहिचान
• वरपरको वातावरणको सरसफाइ कार्यमा सहभागिता</td></tr>
</table>

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम	विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम		
		कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३
६	**समाजिक चुनौति र विपद् व्यवस्थापन**	• सामाजिक विकृति र चुनौतिको रुपमा रहेको धुमपान, मध्यपान, लागू औषध सेवनको परिचय र यसबाट हुने हानीहरुको बारेमा जानकारी • स्थानीय स्तरमा भईरहेका र हुन सक्ने बिपद्हरु जस्तै सडक दुर्घटना, करेन्ट लाग्ने, आगलागी, डुबान (नदी, खोला, ताल, खाल्डो) आदिबाट हुने विपदहरुको चित्रात्मक पहिचान • विद्यालय र घरमा आउदाजाँदा बाटोमा हुने जोखिमहरु जस्तै बाटो बिग्रने, खोलानाला तर्ने, हावाहुरी चल्ने, बाटो काटने आदीको पहिचान र सावधानी • कक्षाकोठा, विद्यालय, घर र बाटोमा हुने विभिन्न दुर्घटनाहरु जस्तै चोटपटक, करेन्ट, पहिरो खस्ने, ढुङ्गा खस्ने, आगलागि, चट्याङ आदिको परिचय र सोबाट बच्नका लागि सामान्य उपायहरुको जानकारी र अनुसरण • माथि उल्लेख गरिएका मध्ये केहीको कृत्रिम घटना अभ्यास (Simulation)	• सामाजिक विकृति र चुनौतिका रुपमा रहेको धुमपान, मध्यपान, लागू औषध सेवनबाट हुने हानी र यसबाट बच्ने उपायहरुको बारेमा जानकारी • हावाहुरी, चट्यांङ्ग, बाढि, आगलागी, पहिरो, सर्पदशं र जङगली जनावरको आक्रमण आदिबाट हुने विपद्को पहिचान र परिचय • घरभित्र हुने जोखिमहरु (छत, भऱ्याङ, बरण्डा, हातहतियार आदिको परिचय • घरभित्र हुने जोखिमहरूबाट बच्ने उपायहरुको जानकारी र सोको अनुशरण • कक्षाकोठा, विद्यालय, घर र बाटोमा हुने वर्षा, हावाहुरी, करेन्ट, चट्याङ, बाढि पहिरो र जङगली जनावरको आक्रमण आदिबाट बच्ने उपायहरु • माथि उल्लेख गरिएका मध्ये केहीको कृत्रिम घटना अभ्यास (Simulation)	• सामाजिक विकृति र चुनौतिका रुपमा रहेको धुमपान, मध्यपान, लागू औषध सेवन, छोराछोरी विचको भेदभावबाट हुने हानी र यसबाट बच्ने उपायहरु • विपद्को परिचय • विपदको किसिम (प्राकृतिक र मानव सिर्जित) • विद्यालयभित्र जस्तै छत, बिजुली, भऱ्याङ्ग, बरण्डा, खेल सामग्री, फर्निचर, शौचालय, पिउने पानी, घेराबार, आदिबाट हुने जोखिमहरुको पहिचान • विद्यालयभित्र हुने जोखिमबाट साबधानी • भूकम्प र महामारीबाट सुरक्षित हुनको लागि आवश्यक सावधानी • माथि उल्लेख गरिएका मध्ये केहीको कृत्रिम घटना अभ्यास (Simulation) ।

(ख) कक्षा ४ देखि ५ सम्म

<table>
<tr><th rowspan="2">क्र. सं.</th><th rowspan="2">क्षेत्र/थिम</th><th colspan="2">विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम</th></tr>
<tr><th>कक्षा ४</th><th>कक्षा ५</th></tr>
<tr><td>१</td><td>चौकुनेको परिचय</td><td>• सिमाना र क्षेत्रफल सहित चौकुने गाउँपालिकाको भौगोलिक अवस्थितिको सामान्य जानकारी
• चौकुने गाउँपालिकाको संक्षिप्त इतिहासका साथै महिला पुरुष सहित कुल जनसंख्याको जानकारी
• चौकुने गाउँपालिकाको वडाको संख्या, वडा कार्यालयको ठेगाना र महिला पुरुष सहितको वडागत जनसंख्याको जानकारी
• चौकुने गाउँपालिका भित्र रहेका वनजङ्गल, नदीनाला र हावापानीको परिचय</td><td>• चौकुने गाउँपालिकाको क्षेत्रगत उचाइ अक्षांश र देशान्तर बताउन । आफ्नो वडाको वडागत घरधुरी र जनसंख्या(महिला पुरुष) विवरण
• गाउँपालिकामा रहेका जातजाति (ब्राह्मण, क्षेत्री, मगर, गुरुड, दलित, राजी, माझी आदि) को परिचय र जनसङ्ख्याको विवरण
• आफु बस्ने वडाको नक्सा बनाइ नक्सामा आफनो गाउँ, विद्यालय, वडा कार्यालय, मुख्य सडक र बाटोहरुको चिनारी ।
• चौकुने गाउँपालिकामा रहेका प्रमुख शैक्षिक संस्थाहरु (साधारण, नमुना र प्राविधिक धार समेत) को नामनामेसी विवरण
• वडा कार्यालयले प्रवाह गर्ने मुख्य सेवाहरु र सेवा लिन अपनाइने प्रक्रियाहरुको जानकारी</td></tr>
<tr><td>२</td><td>हाम्रा सम्पदा, कला, संस्कृति र मूल्यमान्यताहरु</td><td>• चौकुने गाउँपालिकामा रहेका धार्मिक एवम् पर्यटकीय महत्त्वकाका स्थलहरु- शिवधाम दोभान, चिउराडी, बेनिघाट, बण्डालीथान, देउती, गुरुवा थान, ओटपोखरी, मस्टो, सुनपाल थान, कुण्डक, बासुधारा झरना, वासुधारा लगाम, रातो दरवार, खारखाडी, बसुधारा विजौरा, वेतखोली झरना लगाम, मालिका थान, राधास्वामी सत्सङ्ग, चौकुने बौद्ध विहार, सन्त निरङ्कारी मण्डल, चर्च र उक्त स्थानहरुमा लाग्ने भुवा जात्रा लगायतका विभिन्न मेला जात्राको सामान्य परिचय र इतिहासको जानकारी
• दशैं, ईद र क्रिसमस वारे जानकारी
• मयुर नाच, पैसेरु नाच र गर्रा नाचको सामान्य जानकारी, महत्त्व, लगाइने पोशाक, बजाइने वाजा र संरक्षणको आवश्यकताबारे जानकारी
• चौकुनै गाउँपालिकामा बोलिने विभिन्न भाषाहरु र उक्त भाषा बोल्ने जाति र जनसङ्ख्याको बारेमा जानकारी</td><td>• चौकुनेमा रहेका धार्मिक तथा साँस्कृतिक महत्वका क्षेत्रहरु शिवधाम दोभान, चिउराडी लगाम, बेनिघाट, बण्डालाथान, देउती, गुरुवान, ओटपोखरी, मस्टो, मण्डली, देउती, राजी गुरुवा पूजा, राजी सङ्ग्रहालय आदिको महत्व र संरक्षणको आवश्यकता
• चौकुने गाउँपालिकामा मनाइने माघे सङ्क्रान्ति, बैशाख पूर्णिमा, हरितालिका तीज र श्रीकृष्ण जन्माष्टमीको पौराणिक महत्व र मनाउने तरिका
• चौकुने क्षेत्रमा विभिन्न समुदायका मानिसहरुले नाच्ने हुड्के नाच, ढोल नाच, भुवा नाच, छैठी नाच, मागल नाच, मारुनी नाँच आदिको सामान्य परिचय, ईतिहास, महत्व, लगाइने पोशाक र बजाइने वाजाको जानकारी</td></tr>
</table>

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम	विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम	
		कक्षा ४	कक्षा ५
		• सामुदायिक वनको परिचय, महत्व र संरक्षणमा समुदायको भूमिकाको जानकारी • स्वास्थ्य चौकीले प्रवाह गर्ने सेवाहरु र सेवा लिन अपनाइने प्रक्रियाको जानकारी	• चौकुनेका पर्यटकीय क्षेत्रहरु : विन्द्रावन, बुडिपडे ताल, जुम्ल्यामुल, धुकाने छहरा, तामाधारा, बेतान ताल, विजौरा बासुधारा, गुटु जपध्यान सिमसार, गुटु चमेरे गुफा, गुटु मालिका डाँडा, भेरी कर्णाली दोभान एवम् पुल, रेक्चा उपत्यका, बुधे थला, लालझाडी क्षेत्र, कुण्डक, रातापघार, भूतेनी ताल, झ्यानझ्याने भोटेको पूल, सेतीबेनी दोभान, भेरी लाग्ने तारेपघार, राजी गुरुवा, श्रीवनकाली, माटे काशीराज आदि र ऐतिहासिक स्थलहरु - कोट दरवार, चैतुहवा शिलालेख, ओखलढुङ्गा सिद्धपाइला, ओखल ढुङ्गा काँशीराज थान, रायोपोखरा ओडार आदिको सामान्य परिचय र महत्त्व • उत्कृष्ठ सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिले सामुदायिक वन विकासका लागि निर्वाह गर्ने भूमिकाको पहिचान
३	**हाम्रो पेसा, व्यवसाय र प्रविधि**	• लसुन, बेसार, सखरखण्ड, बदाम, मम्फली र अदुवा खेतीमा सहयोग गर्न • स्थानीय स्तरमा उत्पादित वस्तुहरु (पायो, मान्द्रो, परालको गुन्द्री, चकटी, डोको, नाङ्लो, हँसिया, बाँसको पुथुर्को, पोको भाण, भुडेलो, गलेउ, डाली, सुपो, सिउर, भिमल र बाबियोको डोरी आदि) को परिचय र बनाउने तरिकाको जानकारी • परम्परागत कृषि औजारहरु (हलो, जुवा, कुटो, कोदालो, मई, बञ्चरो, बासो, दाँते, डल्लेठो, लिङ्को आदि) को चिनारी र कृषि कार्यमा प्रयोग तथा महत्व	• स्थानीय परम्परागत पेसा व्यवसाय (गाईपालन, भेडापालन, बाखापालन, कुखुरापालन, भैंसीपालन, बंगुरपालन, खरायोपालन, हाँसपालन, टर्कीपालन) को परिचय • स्थानीय स्तरमा गरिने आलु, टमाटर, केरा, च्याउखेती, गुन्द्रुकको सामान्य परिचय र उत्पादनमा सहयोग • स्थानीय स्तरमा गरिने फलफूल खेती : सुन्तला, कागती, अमिलो, आँप, हलुवाबेद, अम्बा आदिको परिचय र उत्पादनमा सहयोग
४	**खुसीका लागि शिक्षा र हाम्रो कर्तव्य**	• समाज र राष्ट्रका असल मानिसहरुले गरेका असल कार्यहरुको चर्चा एवम् अनुसरण • समाजको असल नागरिक हुनका लागि आवश्यक पर्ने सिप र स्वभावहरुको पहिचान, अभ्यास र प्रस्तुतिकरण • आफूलाई मन पर्ने गीत, सङ्गीत र नृत्यहरुको श्रवण, अवलोकन, सिर्जना र अभ्यास	• समाज र राष्ट्रका असल नागरिक हुनका लागि आवश्यक पर्ने सिप र स्वभावहरुको अभ्यास प्रस्तुत • थोरै बोल्ने, विस्तारै बोल्ने र मीठो बोल्ने स्वभावको अनुसरण गरी खुशी र सुखी हुने स्वभावको वर्णन एवम् अभ्यास प्रस्तुत • आफूलाई मन पर्ने गीत, सङ्गीत र नृत्यहरुको श्रवण, अवलोकन, सिर्जना र प्रस्तुतिकरण

क्र.सं.	क्षेत्र/थिम	विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम	
		कक्षा ४	कक्षा ५
		• गाउँटोल र समाजमा जन्म दिन लगायत उत्सव र चाडपर्वहरु मनाउदा ध्यान पुऱ्याउनु पर्ने कुराहरुको जानकारी र अभ्यास • आफू खुशी हुने र अरुलाई पनि खुशी हुन सहयोग गर्ने सिपको परिचय र अभ्यास • अरुमा भएका राम्रा कुराहरुको पहिचान, सम्मान र प्रसंशा गर्दै त्यस्ता आनीबानीहरुलाई आफ्नो जीवनमा अनुशरण • योग अन्तर्गत प्रणव, भस्त्रिका र अनुलोम-विलोम प्रणायामका साथै बक्रासन र शलभासनको परिचयर अभ्यास • परिवार र समाजका जेष्ठ नागरिक र असहज स्थितिका मानिसहरुप्रति सहयोग गर्ने स्वभावको अभ्यास • शरीरलाई आवश्यक पर्ने पौष्टिकतत्वहरु नष्ट नहुने गरी फलफूलहरु र तरकारी खाने तरिकाको जानकारी र सोको अभ्यास	• जीवन र जगतका हरेक कुराहरुभित्र केही न केही असल कुरा हुने कुराको परिचय, बोध र अभ्यास प्रस्तुत • आफू खुशी हुने र अरुलाई पनि खुशी हुन सहयोग गर्ने सिपको परिचय र अभ्यास प्रस्तुत • साथीहरु लगायत अरुमा भएका राम्रा कुराहरुको पहिचान, सम्मान र प्रसंशा गर्दै त्यस्ता आनीबानीहरुलाई आफ्नो जीवनमा अनुशरण • श्रम र सिर्जनालाई सम्मान गर्ने सिप र प्रवृत्तिको चर्चा र अभ्यास • योग अन्तर्गत प्रणव, भस्त्रिका र अनुलोम-विलोम प्रणायामका साथै बक्रासन र नटराजासन) लाई स्वस्थ र खुशी हुनका लागि अभ्यास र प्रयोग • परिवार र समाजका जेष्ठनागरिक र असहज स्थितिका मानिसहरुप्रति सहयोग गर्ने भावनाको वर्णन र अभ्यास प्रस्तुत • शरीरलाई आवश्यक पर्ने पौष्टिकतत्वहरु नष्ट नहुने गरी तरकारी र अन्य खानेकुरा तयार पार्ने र खाने तरिकाको परिचय र अभ्यास
५	**हाम्रो वातावरण र हरित विद्यालय**	• गाउँपालिका भित्रका वनमा पाइने वन्जजन्तु र चराहरुको परिचय र महत्वका साथै संरक्षणका उपायहरु • आफ्नो वा छिमेकी वडाको वनमा पाइने औषधिजन्य वनस्पतिहरु (चिराइतो, टिमूर, काउलो, हर्रो, बर्रो, कालोकाफल, बादरेकेरा, अमला, कुरिल्लो,तेजपत्ता, पखेनिवेत,गुच्छीच्याउ, गुर्जेगानो, सिकारीलरा, पतेना, लसुन, सिलटिमुर, गोरापन, असुरो, अबिजालो, आदि) को पहिचान • करेसाबारी निर्माणमा सहभागिता • विद्यालयमा बाल बगैंचा र वृक्षारोपणमा सहभागिता • वातावरण र विकासको परिचय • गाउँपालिका क्षेत्रमा भएका पानीका स्रोतहरुको परिचय र उपयोग पहिचान गरी आवश्यकता अनुसार प्रयोग • फोहोरमैलाले स्थानीय स्तरमा पारेको असर पहिचान • वातावरण प्रदूषणको स्थानीय अवस्थाको पहिचान • फोहोरमैलाको वर्गीकरण गर्न र व्यवस्थापनमा सहयोग	• चौकुने गाउँपालिका क्षेत्रका सामुदायिक वनमा पाइने औषधिजन्य वनस्पतिहरुको पहिचान, उपयोग र महत्व • घर तथा विद्यालयमा स्थानीय औषधिजन्य वनस्पति र फलफूल बगैंचाको निर्माण कार्यमा सहयोग • चौकुने गाउँपालिका क्षेत्रमा पाइने वनस्पति र जीवजन्तुको संरक्षणमा विद्यार्थी, विद्यालय, समुदायको भूमिका पहिचान • वातावरण संरक्षणको परिचय • चौकुने गाउँपालिका क्षेत्रमा जलस्रोत प्रदूषणको कारण, असरहरु र न्यूनीकरणका उपायहरु र ती उपायहरुको अवलम्बन • पानीको संरक्षण गर्ने उपायहरु • विद्यालय तथा स्थानीय क्षेत्रमा फोहोरमैलाको व्यवस्थापनका उपायहरुको खोजी र अवलम्बन

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम	विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम	
		कक्षा ४	कक्षा ५
६	**समाजिक चुनौति र विपद् व्यवस्थापन**	• सामाजिक चुनौतिका रुपमा रहेका जातिय भेदभाव, छुवाछुत र लैंगिक हिंसाको कारण समाजमा परेका असर र उक्त असरहरुलाई न्यूनिकरण गर्नका लागि आवश्यक उपायहरुको जानकारी • प्राकृतिक विपद र मानव सिर्जित विपद्को पहिचान • चाडपर्बको समयमा हुने जोखिम (चङ्गा, पीङ, पटाका, खाना व्यवहार आदि) को पहिचान • हावाहुरी, चट्याङ्ग, डढेलो र भूकम्पबाट बच्नको लागि आवश्यक उपायहरुको पहिचान • आफू र आफूभन्दा साना बालबालिकालाई विपद्बाट सुरक्षा गर्ने उपायहरुको पहिचान • माथि उल्लेख गरिएका मध्ये केहीको कृत्रिम घटना अभ्यास (Simulation)	• सामाजिक चुनौतिका रुपमा रहेका जातिय भेदभाव, छुवाछुत र लैंगिक हिंसाको कारण समाजमा परेका असर र उक्त असरहरुलाई न्यूनिकरण गर्नका लागि आवश्यक उपायहरुको अवलम्बन • प्राकृतिक विपद् र मानव र्सिजित विपद्को प्रभाव वा असरहरु • चाडपर्व र मेलाको समयमा हुने जोखिमहरु जस्तै चङगा, पिङ, रङग, पटाका, खाना झैझगडा, भागदौड आदिबाट हुने जोखिमवाट सावधानी • सडक दुर्घटनाका कारण र बच्ने उपायहरु • वन्य जन्तुबाट बच्ने र वन्य जन्तुबाट हुने क्षति न्युनिकरण गर्ने उपायहरुको पहिचान • हावाहुरी, भुमरी, चट्याङ्ग, शितलहर, डढेलो र भुकम्पवाट बच्नको लगि पुर्व तयारी वा सावधानी • विभिन्न विपद्वाट आफुभन्दा साना बालबालिकाको सरंक्षण र सुरक्षा • माथि उल्लेख गरिएका मध्ये केहीको कृत्रिम घटना अभ्यास (Simulation)

(ग) कक्षा ६ देखि ८ सम्म

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम	विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम		
		कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
१	**चौकुनेको परिचय**	•चौकुने गाउँपालिकाको नक्सा कोरी नक्सामा आफनो गाउँ, विद्यालय, वडा कार्यालयहरु र मुख्य बाटाहरुको उल्लेख •वडाका निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरु तथा तिनको जिम्मेवारीको जानकारी •वडा कार्यालयबाट प्रदान गरिने सेवा सुविधालाई प्रभावकारी बनाउने उपायहरु •पालिका भित्रको जनसंख्याको उमेरगत अवस्थाको विश्लेषण •वडा कार्यालयले शिक्षा, वालबालिका, युवा महिलाका लागि तय गरेका कार्यक्रमहरुको जानकारी •चौकुने गाउँपालिकामा रहेका प्रमुख पर्यटकीय स्थलहरुको परिचय, मत्त्व र प्रवर्द्धनको आवश्यकता	•सुर्खेत जिल्लाको नक्सामा चौकुने गाउँपालिकाका मुख्य स्थानहरु, धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थल, नदी, ताल आदिको प्रस्तुति •गाउँपालिकाको शैक्षिक अवस्था एवम पालिकाको विकट क्षेत्रमा शिक्षा र मानवीय वस्तीको विगत तथा वर्तमान अवस्था •गाउँपालिका भित्र रहेका सुरक्षा चौकी/इकाइले प्रदान गर्ने सेवाहरु एवम् समग्र गाउँपालिकाबाट प्रदान गरिने सेवा सुविधालाई प्रभावकारी बनाउने उपायहरु •गाउँपालिकाले शिक्षा, बालबालिका, युवा महिलाका लागि तय गरेका कार्यक्रमहरु	•प्रदेशको नक्सामा आफनो जिल्ला, पालिका र त्यहाँका मुख्य स्थानहरु, धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थल, नदी र तालको अवस्थितिको चित्रण •गाउँसभा बस्ने तरिका र गाउँसभाका काम कर्तव्य र अधिकारको जानकारी •गाउँपालिकामा भएको न्यायिक समितिको जिम्मेवारी र भूमिका •गाउँपालिकाले जारी गरेका मुख्य ऐन नियमावलीहरुको संक्षिप्त जानकारी •चौकुने गाउँपालिकामासञ्चालनमा रहेका गौरबका आयोजनाहरुको बारेमा जानकारी •जिल्ला र प्रदेशस्तरमा चौकुने गाउँपालिकाको तुलनात्मक अवस्था (क्षेत्रफल, शिक्षा स्वास्थ्य, सम्पदा र आर्थिक गतिविधि) को प्रस्तुति

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम	विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम		
		कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
२	**हाम्रा सम्पदा, कला, संस्कृति र मूल्य मान्यताहरु**	•चौकुने गाउँपालिकामा स्थापना हुने क्रममा रहेको कर्णाली वेतान जलविद्युत आयोजना, चौकुने सिमेण्ट उद्योग र सुनकाँडा सिमेण्ट उद्योगले यस पालिकाको विकासमा गर्ने सम्भाव्य योगदानको चर्चा •चौकुनेका विभिन्न समुदायका मानिसहरुले नाच्ने गरेको झ्याउरे नाँच, सिङ्गारु नाँच र हुड्के नाँच, भुवा नाँच, छैटी नाच र मागल आदिको परिचय, ईतिहास, महत्व, लगाइने पोशाक, बजाइने वाजा र संरक्षणको आवश्यकता •चौकुनेको विकासमा यहाँ रहेका प्राकृतिक सम्पदाहरु : वन, नदी, खोला, ताल, छहरा र झरनाको महत्त्व र सोको संरक्षणमा पालिकाको भूमिका •चौकुनेको घर वरपर र वनक्षेत्रमा पाइने तुलसी, चिराइतो, कुरिल्लो, हर्रो, वर्रो, अमला र पिपला वारे जानकारी प्रयोग , महत्व र संरक्षणको जानकारी •माघे संक्रान्तिको परिचय महत्व र मनाउने तरीका र नागपञ्चमीको पौराणिक महत्व र मनाउने तरीकाको उल्लेख •आफ्नो व्यक्तिगत स्वार्थ भन्दा माथि उठेर आफ्नो गाउँटोल, समाज र समग्र मुलुकको हितका लागि काम गर्ने गाउँटोलका मानिसहरुको पहिचान र योगदानको चर्चा	•इस्लाम धर्मको मस्जिद र इसाइ धर्मको चर्च र बौद्ध धर्मको गुम्वाको परिचय, महत्व र प्रयोग •विद्यालयको शैक्षिक विकासमा विद्यार्थी आवद्ध क्लवहरु (इको क्लव, जुनियर रेडक्रम सर्कल, स्काउट, सदनहरु, खेलकुद समूह, साहित्यिक समूह, साँस्कृतिक समूह, अनुशासन समूह, सरसफाइ समूह, आदिको महत्त्व र भूमिकालाई आत्मसात र तदनुसारको भूमिका निर्वाह •चौकुने गाउँपालिका भित्र रहेका मानव निर्मित सम्पदाहरु : पार्क, चौतारी, वनस्पति उद्यान, पिक्निक स्थल, सङ्ग्रहालय, विद्यालय, कलेज, वालउद्यान आदिको वर्तमान अवस्था र विकासका सम्भावनाको खोजी •चौकुनेको वनजङ्गलमा पाइने गुर्जो, विजयसाल, दालचिनी, आकाशवेली, नीम, अर्जुन, खयर आदि जस्ता औषधी जन्य वनस्पतिको परिचय र महत्वको जानकारी एवम् सोको प्रयोग र संरक्षण •चौकुने गा.पा. अध्यक्ष कप खेलकुद प्रतियोगिताको महत्वको बारेमा जानकारी •आफ्नो व्यक्तिगत स्वार्थ भन्दा माथि उठेर आफ्नो वडा, पालिका र समग्र मुलुकको हितका लागि काम गर्ने वडाका व्यक्तिहरुको पहिचान र उल्लिखित व्यक्तिहरुले गरेका योगदानको चर्चा	•नेपालकै महत्त्वपूर्ण नदीहरुमध्ये भेरी नदी र कर्णाली नदीको सङ्गमस्थल पर्ने चौकुने क्षेत्रको विकासका लागि यी दुई महत्त्वपूर्ण नदीले निम्त्याएका चुनौति र अवसरहरुको चर्चा •पालिकास्तरीय अध्यक्ष कप खेलकुद प्रतियोगितामा समावेश हुने खेल र तिनीहरुको महत्वको बारेमा जानकारी •पालिकामा भएका विभिन्न जातजाति, भाषाभाषी र धर्मावलम्बीहरुका बीचमा भएको सामाजिक सद्भाव र सहिष्णुताको चर्चा •सामाजिक र आर्थिक विकाशमा कृषि वन र पर्यटन वन को भुमिका •जंगली जनावरहरुको संरक्षणको महत्व र सोही अनुसारको व्यवहार प्रदर्शन •हाम्रो पालिकामा भएका विभिन्न प्रकारका वनहरुको परिचय •आफ्नो व्यक्तिगत स्वार्थ भन्दा माथि उठेर आफ्नो वडा, पालिका र समग्र मुलुकको हितका लागि काम गर्ने पालिकाका कलाकार, खेलाडी, लेखक, साहित्यकार, सामाजिक अभियन्ता आदिको पहिचान र योगदानको चर्चा

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम	विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम		
		कक्षा ६	**कक्षा ७**	**कक्षा ८**
३	**हाम्रो पेसा, व्यवसाय र प्रविधि**	•भैंसीपालन/कुखुरापालनको महत्व र पालन गर्ने तरिका र उक्त कार्यमा सहयोग •अन्नबालीहरुको खेती गर्ने तरिका र उक्त खेतीमा सहयोग •तरकारी बालीको खेती गर्ने तरिका र खेती कार्यमा सहयोग •हस्त निर्मित सामग्रीहरु : डोको, डालो, पायो, नाङ्लो, मान्द्रो र परालको गुन्द्री बनाउने तरीकाको जानकारी र निर्माण •व्यवसायिक कृषिको परिचय, कृषि पकेट क्षेत्र र यसको महत्व •कृषि पेशा र व्यवसायको आवश्यकता र महत्त्व •हाम्रो पालिकामा सम्भावित फलफूल खेती - सुन्तला, कागती, अमिलो, आँप, केरा, बेलौति, केरा, ड्इगन फुड आदिको परिचय र सम्भाव्यता	•बाखापालन, भैसीपालन, कुखुरापालन, मौरी पालन रभेडापालनको महत्व र पालन गर्ने तरिकाको जानारी र उक्त कार्यमा सहयोग •दलहन बाली (केराउ, चना, मास, मटर आदि)को खेती गर्ने तरिकाको जानकारी र उक्त खेती कार्यमा सहयोग •तरकारी बाली (भन्टा, करेला, लौका, फर्सी, काउली, कुभिण्डो, सिमी, भिण्डी, बोडी, मेथी, मुला, गाजर, सलगम, च्याउ) को खेती गर्ने तरिकाको जानकारी र खेती कार्यमा सहयोग •हस्त निर्मित सामग्री (सिउर, भिमल र बाबियोको डोरी बाट्ने, मान्द्रो, चकटी, नाम्लो, दाम्लो आदि) निर्माण गर्ने तरिकाको जानकारी र निर्माण •चौकुनेका प्रमुख व्यावसायिक पशुपालन केन्द्रहरुको पहिचान •चौकुने गाउँपालिकाले पशुपालन र कृषि क्षेत्रको प्रबर्धन र सम्बर्धनको लागि गरेको योगदानको चर्चा •हाम्रो पालिकामा सम्भावित फलफूल खेती - सुन्तला, कागती, अमिलो, आँप, केरा, बेलौति, केरा, ड्इगन फुड आदि गर्ने तरिका	•गाइपालन/बंगुरपालन/टर्कीपालनको महत्व र पालन गर्ने तरिकाको जानकारी एवम् र पालनमा सहयोग •बेमौसमी तरकारी (टमाटर, लौका, करेला, भिण्डी, काउली आदि) खेती गर्ने तरिकाको जानकारी र उक्त खेतीमा सहयोग •नगदेबाली (तोरी, मसुरो, अरहर, तिल, चिउरी, बदाम, केरा, सनपाट आदि)खेती गर्ने तरिकाको जानकारी र उक्त कार्यमा सहयोग •हस्त निर्मित सामग्री : दाम्लो, बरियो, मुढा, नाङ्ला, चकटी) निर्माण गर्ने तरिकाको जानकारी र निर्माण •हस्त निर्मित सामग्रीहरुको प्रदर्शनी •जिल्ला स्तरमा चौकुने गा.पा.को कृषि र पशुपालनको क्षेत्रमा भएका विकासात्मक अवस्थाको तुलना •कर्णाली र भेरी नदीका स्वादिष्ट माछाको प्रवर्धन र विक्री वितरणलाई व्यावासायिक गर्ने तरिका •हाम्रो पालिकामा सम्भावित फलफूल खेती - सुन्तला, कागती, अमिलो, आँप, केरा, बेलौति, केरा, ड्इगन फुड आदि उत्पादन र बजारीकरणको सम्भावना
४	**खुसीका लागि शिक्षा र हाम्रो कर्तव्य**	•आफूसँग भएका प्रतिभा र क्षमताको स्वमूल्याङ्कन गरी निश्चित लक्ष्यका साथ राष्ट्रको जिम्मेवार नागरिक भइ अघि बढ्ने क्षमताको अभ्यास प्रस्तुत •सार्वजनिक सम्पत्तिको पहिचान र सोको संरुक्षण	•आफूसँग भएका प्रतिभा र क्षमताको स्वमूल्याङ्कन गरी सोका आधारमा निश्चित लक्ष्यका साथ असल नागरिक भइ अघि बढ्ने क्षमताको अभ्यास •घरपरिवार र व्यक्तिगत सरसफाइ गर्ने सिपको विकास र जीवनमा कार्यान्वयन	•आफूसँग भएका प्रतिभा र क्षमताको स्वमूल्याङ्कन गरी निश्चित लक्ष्य र प्रतिबद्धताका साथ एउटा असल र जिम्मेवार नागरिक भइ अघि बढ्ने क्षमताको अभ्यास र अनुसरण •सार्वजनिक सम्पत्तिको महत्व बोध तथा संरक्षण र सम्बर्धनका लागि भूमिका निर्वाह

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम	विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम		
		कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
		•गीत, सङ्गीत र नृत्यहरुमा सक्रिय रुपमा सहभागी हुने र सिर्जना गर्ने सिप र कलाको अभ्यास प्रस्तुत •स्थानीयस्तरमा उत्सव र चाडपर्वहरु मनाउदा सामाजिक सद्भावलाई ध्यान पुऱ्याउनु पर्ने कुराहरुको बोध र अभ्यास •जीवन र जगतलाई सकारात्मक किसिमले सोच्ने सिप र वानीका साथै खुसी र सन्तुलित जीवनका विविध पक्षहरुको जानकारी र अनुसरण •श्रम र सिर्जनाको सम्मान र अभ्यास गर्ने बानीको विकास •योग अन्तर्गत सर्वाङ्गीण व्यायाम, प्रणव ध्यान, उद्गीथ र अनुलोम विलोम प्रणायाम एवम् उर्ध्वताडासन र कोणासनलाई स्वस्थ र खुशी हुनका लागि अभ्यास •परिवार र समाजका जेष्ठनागरिक र असहज स्थितिका मानिसहरुप्रति सहयोग गर्ने भावनाको वर्णन र सोको अभ्यास •पौष्टिक तत्व नष्ट नहुने गरी घरमा विभिन्न स्थानीय परिकारहरु पकाउने र खाने तरिकाको जानकारी र सोको अभ्यास	•सार्वजनिक सम्पत्तिको संरक्षण र सम्बर्धन •गीत, सङ्गीत र नृत्यहरुमा सक्रियताका साथै सहभागी हुने सिप र कलाको अभ्यास एवम् प्रस्तुतिकरण •जीवन र जगतलाई सकारात्मक किसिमले सोच्ने सिप र वानीको अभ्यास •खुसी र सन्तुलित जीवनका विविध पक्षहरुको बोध र सोको प्रयोग •अरुमा भएका राम्रा आनीबानीको पहिचान, सम्मान र प्रसंशा र त्यस्ता आनीबानीको जीवनमा अनुशरण •आफू खुशी हुने र अरुलाई पनि खुशी हुन प्रेरित गर्ने सिप र कलाको अभ्यास •श्रम र सिर्जनाको सम्मान र अभ्यास गर्ने बानीको विकास •योग र ध्यान (सूर्य नमस्कार, प्रणव ध्यान, अनुलोमविलोम, सर्वाङगासन, पश्चिमोत्तासन, आदि) लाई स्वस्थ र खुशी हुनका लागि अभ्यास •हाम्रा असल आचरण, संस्कार र मूल्य मान्यताहरुको बोध र अभ्यास •घरपरिवार र समाजका जेष्ठनागरिक लगायत असहज स्थितिका मानिसहरुप्रति सहयोग गर्ने सिप र भावनाको विकास र अभ्यास •पानी लगायत पेय पदार्थ र फलफुल खाने उपयुक्त समय र तरिकाको बोध र अभ्यास	•घरपरिवार, विद्यालय र व्यक्तिगत सरसफाइ गर्ने सिपको विकास र जीवनमा कार्यान्वयन •गीत, सङ्गीत र नृत्यहरुको सिर्जना र अभ्यास •स्थानीयस्तरका प्रमुख धर्महरुको मूल मर्मका बारेमा संक्षिप्त परिचय र आपसी सद्भावका लागि ध्यान पुऱ्याउनु पर्ने कुराहरु •जीवन र जगतलाई सकारात्मक किसिमले सोच्ने सिप र वानीको अभ्यास एवम प्रस्तुतिकरण •जीवनलाई खुसी र सन्तुलित बनाउनका लागि आवश्यक पर्ने विविध पक्षहरुको प्रयोग र अभ्यास •अरुमा भएका राम्रा कुराहरुको पहिचान, सम्मान र प्रसंशा एवम् त्यस्ता स्वभावहरुको जीवनमा निरन्तर अभ्यास र अनुशरण •आफू खुशी हुने र अरुलाई पनि खुशी हुन प्रेरित गर्ने सिप र कलाको अभ्यास •श्रम र सिर्जनाको सम्मान र अभ्यास गर्ने बानीको विकास •योग अन्तर्गत प्रणव ध्यान, उद्गीथ, कपालभाती प्रणायाम र अनुलोमविलोम प्राणायाम एवम् तिर्यकताडासन र चक्किआसनलाई स्वस्थ र खुशी हुनका लागि अभ्यास र प्रयोग •घरपरिवार र समाजका जेष्ठनागरिक एवम् असहज स्थितिका मानिसहरुप्रति सहयोग गर्ने सिप र भावनाको अभ्यास एवम् अनुसरण •हाम्रा पुर्खा, वंश तथा गोत्रको पहिचान गर्दै यसको महत्व र उपादेयताको बारेमा जानकारी । •तरकारी र अन्य खानेकुरा मिसाएर खाँदा वा तयार गर्दा ध्यान पुऱ्याउनु पर्ने कुराहरुको जानकारी र अभ्यास

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम	विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम		
		कक्षा ६	**कक्षा ७**	**कक्षा ८**
५	**हाम्रो वातावरण र हरित विद्यालय**	•चौकुने गाउँपालिका अन्तर्गत पर्ने सबै प्रकारका वनहरु र उक्त वनमा पाइने वस्तुहरुको पहिचान •वनमा आधारित आर्थिक क्रियाकलापहरु पहिचान •गाउँपालिका क्षेत्रमा वृक्षरोपण कार्यमा सहयोग •हरित घर तथा विद्यालयको परिचय •विद्यालयमा करेसावारीको निर्माण र स्थानीय मौसममा आधारित सागपात लगायतका दैनिक खानामा उपयोग हुने वनस्पतिहरुको खेती कार्यमा सहभागी •हरियाली प्रवर्धनको परिचय •हरियाली प्रवर्धनको महत्व र तरिकाको बोध र उक्त कार्यमा सहभागिता •घर, विद्यालय र स्थानीय क्षेत्रमा हुन सक्ने फोहोर तथा प्रदूषण न्यूनीकरणका उपायहरु •चौकुनेगाउँपालिका क्षेत्रमा खानेपानीको स्रोत, वितरण र पानी शुद्धीकरणका स्थानीय उपायहरुको खोजी र अवलम्बन •गाउँपालिका स्तरबाट पूरा गर्न सकिने दिगो विकासका लक्ष्यहरुको पहिचान र लक्ष्य पूरा गर्ने उपायहरुको खोजी •गाउँपालिका क्षेत्रमा दिगो विकास र वातावरण संरक्षणका तरिकाहरुको पहिचान	•चौकुने गाउँपालिकामा पर्ने सबै प्रकारका वनहरुको परिचय र महत्व •वनस्पति तथा वन्यजन्तु अपराध नियन्त्रणका उपायहरुको जानकारी र यस सम्बन्धी कानूनी प्रावधान •हरित घर तथा विद्यालयको आवश्यकता तथा महत्व •घर र विद्यालयमा करेसाबारी र पुष्प बगैंचाको निर्माण, उत्पादन र बजारीकरण गर्ने कार्यमा सहयोग •स्थानीय मौसममा आधारित सागपात लगायतका दैनिक खानामा उपयोग हुने वनस्पतिहरु र स्थानीय फूलहरुको खेतीमा सहयोग •घरायसी उपयोग भईसकेको पानीको व्यवस्थापन गर्ने कार्यमा सहयोग •घरायसी ठोस फोहोरको व्यवस्थापनअन्तर्गत गड्यौले मल बनाउने प्रक्रियाको अभ्यास •दिगो विकास र हरित विद्यालयको अन्तरसम्बन्धको चर्चा •दिगो विकास र वातावरण संरक्षणका लागि स्थानीयस्तरबाट गर्न सकिने प्रयासहरुको पहिचान	•चौकुने गाउँपालिकामा भएका सबै प्रकारका वनहरुमा पाइने वनस्पति तथा वन्यजन्तु संरक्षण र अपराध नियन्त्रणमा कानुनी व्यवस्था पालना गराउनका लागि विद्यार्थी, विद्यालय, स्थानीय समुदाय र स्थानीय सरकारको भूमिका •खाली जग्गा, वनक्षेत्र, घर र विद्यालयमा वृक्षारोपण •जडीबुटी खेती कार्यमा सहभागिता र यसबाट उत्पादित जडीबुटीको बजारीकरण र आर्थिक फाईदाको पहिचान •दिगो विकासका लक्ष्यहरु प्राप्तिका लागि स्थानीय सरकारले गर्दै आएका तथा गर्नुपर्ने कार्यहरुको जानकारी •हरित घर तथा विद्यालय निर्माणका लागि आवश्यक आधारभूत पक्षहरुको चर्चा •दिगो विकास र हरित विद्यालयको अन्तरसम्बन्धको चर्चा •स्थानीय क्षेत्रमा पानीको दिगो व्यवस्थापनको उपायहरु पहिचानर आकासे पानी संकलनमा सहयोग •घरायसी ठोस फोहोरको व्यवस्थापनअन्तर्गत बिन कम्पोष्टिङ तथा पिट कम्पोष्टिङ गर्ने प्रक्रियाको अभ्यास •चौकुने गाउँपालिका क्षेत्रमा वातावरण प्रदूषणको न्यूनीकरण र फोहोरमैला व्यवस्थापनमा स्थानीय समुदाय, संघसंस्थाहरू र गाउँपालिकाको भूमिका

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम	विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम		
		कक्षा ६	**कक्षा ७**	**कक्षा ८**
६	**समाजिक चुनौति र विपद् व्यवस्थापन**	•सामाजिक चुनौतिका रुपमा रहेका बालश्रम, वालविवाह, बहुविवाह, छाउपडी, भूतप्रेत, बोक्सी जस्ता अन्धविश्वासका कारण समाजमा परेका असर र उक्त असरहरुलाई न्यूनिकरण गर्नका लागि आवश्यक उपायहरुको अवलम्बन •विपद पूर्व अपानाइने सजगताको जानकारी •विभिन्न प्रकारका महामारीहरु-कोभिड, फ्लू, डेङ्गु, झाडापखाला, टाइफाइड, हात्तिपाइले,रेविज आदिको जानकारी •फरक क्षमता भएका व्यक्तिहरूलाई विपदबाट हुने जोखिमको पहिचान •फरक क्षमता भएका व्यक्तिहरूलाई विपदबाट हुने जोखिमबाट सुरक्षित राख्न विद्यार्थीको भूमिका र सोको प्रस्तुतिकरण •आगो, हिटर, डढेलो, भूक्षय, बाढी, सर्प दंश, जङ्गली जनावरको आक्रमण, विष र विषालु च्याउ लगायतबाट हुने दुर्घटना रोकथामका लागि गरिने पूर्वतयारीको चर्चा •सडक दूर्घटनाबाट आफू बच्ने र अरुलाई पनि बचाउने उपायहरु •खोलानालाबाट हुने कटान तथा डुवान न्यून गर्न गरिएका र गनुपर्ने कार्यहरु •उल्लिखित जोखिम र दुर्घटना न्यूनिकरणका लागि विद्यार्थी, विद्यालय र समुदायको भूमिका प्रदर्शन •माथि उल्लेख गरिएका मध्ये केहीको कृत्रिम घटना अभ्यास (Simulation)	•सामाजिक विकृति र चुनौतिको रुपमा रहेको महिला हिंशा,वलात्कार, चेलीबेटी बेचबिखन र यौनजन्य हिंसाको परिचय र न्यूनिकरणका उपायहरु •भूकम्पको परिचय सहित भूकम्पबाट सुरक्षित घरको लागि पूर्वतयारी (संरचनात्मक र गैरसंरचनात्मक सुरक्षा) •भूकम्पको जोखिमको हिसावले घरमा भएको सबैभन्दा सुरक्षित स्थलको पहिचान •सुरक्षित घरको लागि विद्याथीको भूमिका •यात्राको समयमा साइकल, स्कुटर वा मोटरसाइकल र सार्वजनिक सवारीबाट हुने जोखिमको पहिचान •सडक दुर्घटनाबाट साबधान •कोभिड, फ्लू, डेङ्गु र झाडापखाला, हैजा रोकथामका लागि गरिने पूर्वतयारीहरु •कोभिड, फ्लू, डेङ्गु र झाडापखाला नियन्त्रणका लागि विद्यार्थी, विद्यालय र समुदायको भूमिका •गाउँपालिका स्तरमा विपद व्यवस्थापनका लागि संलग्न संयन्त्र, संघसंस्था, योजना र कार्यक्रमहरु •माथि उल्लेख गरिएका मध्ये केहीको कृत्रिम घटना अभ्यास (Simulation)	•जातीय विभेद, लैङ्गिक हिंसा, बाल हिंशा, छुवाछुत, देखासिकी गर्ने भड्किलो समाज आदिले पार्ने विभिन्न असरहरुको न्यूनिकरणको उपायको पहिचान र सोको कार्यान्वयन •आफ्नो विद्यालयलाई विपद्बाट सुरक्षा •भूकम्प र सुरक्षित विद्यालयको लागि पूर्वतयारी र विद्याथीको भूमिका (संरचनात्मक र गैरसंरचनात्मक सुरक्षा) को जानकारी रसोको कार्यान्वयन •डढेलो र भूकम्पबाट हुने जोखिम न्यूनिकरणका लागि विद्यालय र समुदायको भूमिका प्रदर्शन •सुरक्षित विद्यालयको लागि विद्याथीको भूमिका र सोको कार्यान्वयन •विश्वका प्रमुख महामारीहरू द्यबिअप मभवतज, फ्लू, हैजा, सार्स र कोभिड १९) को बारेमा जानकारी •महामारीहरुबाट विश्व समुदायमा भएका सिकाइको जानकारी •किशोरीहरुमा देखिने मास हिष्टेरियाबाट बच्ने उपायको पहिचान र सोको कार्यान्वयन •विपद्को सामूहिक प्रतिकार्यका उपायहरू •विपद्को सामूहिक प्रतिकार्यमा विद्याथीको भूमिका (जुरेस, स्काउट, इको क्लव लगायत) •माथि उल्लेख गरिएका मध्ये केहीको कृत्रिम घटना अभ्यास (Simulation)

५. विषयवस्तुको विस्तृतीकरण, सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप र मूल्याङ्कन विधि र अनुमानित कार्यघण्टा

कक्षा १

क्र.सं.	क्षेत्र/थिम	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
१	**चौकुनेको परिचय**	• आफ्नो परिवारका सदस्यहरुको नाम, काम र नातासम्बन्ध बताउन	• आफ्नो परिवारका सदस्यहरुको परिचय	• सिकाइ सिप • सञ्चार सिप • पहिचान सिप • अभिव्यक्ति सिप	• वास्तविक व्यक्ति वा चित्र एवं श्रव्यदृश्य सामग्रीाको माध्यमबाट कुनै एकजना विद्यार्थीको परिवारमा भएमा मानिसहरुको नाम, नातासम्बन्ध र कामको बारेमा सङ्क्षेपमा बताउने • तत्पश्चात विद्यार्थीहरुलाई आफ्नो घरपरिवार सदस्यहरुको नाम, नातासम्बन्ध र उनीहरुले गर्ने कामको बारेमा वताउनका लागि उपयुक्त वातावरणको सिर्जना गर्ने • आफ्ना परिवारका सदस्यहरुमध्ये सबैभन्दा मन पर्ने सदस्य, मन पर्नुको कारण र उसले गर्ने कामको बारेमा बताउने	• आफ्नो परिवारका सदस्यहरुको नाम, काम र नातासम्बध बताउन लगाएर । • आफ्ना परिवारका सदस्यहरुमध्ये सबैभन्दा मन पर्ने सदस्य, मन पर्नुको कारण र उसले गर्ने काम भन्न लगाएर	२६
		• आफू बसेको गाउँबस्तीको नामका साथै आफू पढने विद्यालयको नाम र त्यहाँ काम गर्ने प्र.अ, शिक्षक र कर्मचारीहको नाम बताउन	• आफू बसेको गाउँबस्ती र विद्यालयको परिचय	• सिकाइ सिप • सञ्चार सिप • स्व व्यवस्थापन सिप	• वास्तविक व्यक्ति वा चित्र एवं श्रव्यदृश्य सामग्रीको माध्यमबाट कुनै व्यक्तिको गाउँवस्तीको नाम र उसले अध्ययन गर्ने गरेको विद्यालयको नामको बारेमा भन्ने । • तत्पश्चात विद्यार्थीहरुलाई आफ्नो गाउँवस्तीको नाम र आफ्नो विद्यालयको नाम भन्नका लागि उपयुक्त वातावरणको सिर्जना गर्ने • आफ्नो विद्यालयका साथै विद्यालयमा काम गर्ने प्र.अ., शिक्षक र कर्मचारीहरुको नाम समेत भन्ने गरी विद्यार्थीहरुका निम्ति उपयुक्त वातावरणको सिर्जना गर्ने	• विद्यार्थीहरुलाई आफ्नो गाउँवस्ती र विद्यालयको नाम भन्न लगाएर • आफू पढ्ने विद्यालयका शिक्षक र कर्मचारीहरुको नाम भन्न लगाएर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
		• आफ्नो गाउँवस्ती वरपर रहेको नदी, खोला र बाटोहरुको नाम बताउन • आफ्नो गाउँवस्तीमा रहेका धार्मिक स्थल र मठमन्दिरहरुको नाम बताउन ।	• आफ्नो गाउँवस्ती वरपर रहेको नदी, खोला र बाटोहरुको नाम • आफ्नो गाउँवस्तीमा रहेका धार्मिक स्थल र मठ मन्दिरहरुको नाम	• सिकाइ सिप • सञ्चार सिप • स्व-व्यवस्थापन सिप • अभिव्यक्ति सिप	• सर्वप्रथम विद्यार्थीहरुले देखेको नदी, खोलानाला र हिडेको वा गाडी चढेको बाटो र सडकको नाम भन्न लगाउँने • तपाईले देखेको नदी, खोलानाला र हिडेको बाटो मध्ये कुन कुन तपाईको गाउँवस्ती र त्यसको वरिपरी रहेका छन् छलफल गरी भन्न लगाउँने • उल्लिखित नदी, खोलानाला र बाटो नभएको भए के हुन्थ्यो होला भन्दै उनीहरुलाई कल्पना गर्न लगाउँने र तिनीहरुको उपयोगिताको बारेमा भन्न प्रेरित गर्ने • आफ्नो गाउँवस्ती र त्यसको वरिपरी रहेका धार्मिक स्थल र मठमन्दिरहरुको नामको बारेमा छलफल गरी भन्न लगाउँने र ती धार्मिक स्थल र मठमन्दिरमा कोको जानु भएको छ भनी सोध्ने • त्यहाँ जाँदा देखेको र अहिलेसम्म पनि नविर्सेको कुरा के हो भनेर विद्यार्थीहरुलाई क्रमशः सोध्ने ।	• तपाईको गाउँवस्ती र त्यसको वरिपरी भएका नदी, खोलानाला र बाटोको नाम भन्न लगाएर • गाउँवस्ती वरीपरी भएका धार्मिक स्थल र मठमन्दिरहरुको नाम भन्न लगाएर	
		• आफ्नो घर नजिकै रहेका स्थानीय बजारको नाम बताउन • आफ्नो गाउँटोलको स्वास्थ्य स्वयंसेविकाको नाम र कामको विवरण दिन	• हाम्रा स्थानीय बजारहरु • हाम्रो गाउँटोलको स्वास्थ्य स्वयंसेविका	• सिकाइ सिप • सञ्चार सिप • स्वव्यवस्थापन सिप • पहिचान सिप	• तपाईहरुलाई कुनै सामान र वस्तु चाहियो भने कहाँ गएर किनेर ल्याउनुहुन्छ भनेर सोध्ने • प्राप्त प्रतिक्रियाहरुका लागि धन्यवाद दिदै तपाईको गाउँवस्ती नजीकै रहेको बजारको नाउ के हो र त्यहाँ गएर तपाईहरु के के सामान खरिद गर्नुहुन्छ भनेर सोध्ने • कहिल्यै तपाई एक्लै गएर पनि त्यो बजारमा तपाईलाई आवश्यक पर्ने सामान किन्नु भएको छ भनी सोध्ने । • यसका अतिरिक्त आफ्ना गाउँटोलमा काम गर्ने स्वास्थ्य स्वयम्सेविकाको नाम र उनले गर्ने कामको बारेमा छलफल गरी भन्न प्रेरित गर्ने • हाम्रो गाउँटोलमा ती स्वयम्सेविका नभएको भए हाम्रो अवस्था के हुन्थ्यो होला भनेर पनि छलफल गर्ने गराउने	• स्थानीय बजार र त्यहा पाइने सामानको नाम भन्न लगाएर • गाउँवस्तीमा काम गर्ने स्वास्थ्य स्वयम्सेविकाको नाम र उनले गर्ने काम भन्न लगाएर	

क्र.सं.	क्षेत्र/थिम	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
२	**हाम्रा सम्पदा, कला, संस्कृति र मूल्य मान्यता**	• आफ्नो गाउँटोलमा भएको धार्मिक स्थलहरूको नाम बताउन • आफ्नो गाउँटोलमा भएका विभिन्न जातजातिहरुले मनाउने चाडपर्वहरुको नाम बताउन	• आफ्नो गाउँटोलमा भएको धार्मिक स्थलहरूको नाम • आफ्नो गाउँटोलमा भएका विभिन्न जातजातिहरुले मनाउने चाडपर्वहरुको नाम	• सिकाइ सिप • सञ्चार सिप • तुलना गर्ने सिप • अनुकरण सिप • पहिचान सिप • आत्म सम्मान सिप	• विद्यार्थीहरुलाई उनीहरुको गाउँटोलमा भएका विभिन्न धार्मिक स्थलहरुको नाम भन्न लगाउँने र उनीहरुले भनेका धार्मिक स्थलहरुको सूची बनाउदै जाने • चित्र एवं श्रव्यदृश्य सामग्रीको माध्यमबाट त्यस्ता केही धार्मिक स्थलहरु प्रदर्शन गरेर यो कुन धार्मिक स्थल हो भनेर विद्यार्थीहरुलाई सोध्ने • विद्यार्थीहरुले भनेका र चित्र एवम् श्रव्य दृश्य सामग्रीका माध्यमबाट देखाइएका धार्मिक स्थलहरुको सूची बनाएर हाम्रो गाउँटोलमा भएका धार्मिक स्थलहरु भनेर चिनारी गराउने • त्यसरी नै चित्र, श्रव्यदृश्य सामग्री र छलफलको माध्यमबाट आफ्नो गाउँटोलमा विभिन्न जातिजातिले मनाउने चाडपर्वहरुको बारेमा भन्न लगाई सो चाडपर्वहरुको सूची बनाउनका लागि विद्यार्थीहरुको समूह बनाउने • समूहलाई प्रस्तुतिको अवसर दिने र प्रस्तुति पश्चात पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने	• आफ्नो गाउँटोलमा भएका धार्मिक स्थलहरुको नाम भन्न लगाएर • आफ्ना गाउँटोलमा विभिन्न जातजातिले मनाउने चाडपर्वहरुको नाम भन्न लगाएर • यस्तै अन्य प्रश्नहरु सोधेर	२७
		• आफ्नो गाउँटोलमा नाचिने नाच र बजाउने बाजाहरु पहिचान गर्न	• आफ्नो गाउँटोलमा नाचिने नाच र बजाउने बाजाहरुको पहिचान	• सिकाइ सिप • सञ्चार सिप • स्वव्यवस्थापन सिप	• कुनै नाचको फोटो देखाएर यो कुन नाच हो र हाम्रो गाउँटोलमा कुन जातिले यो नाच नाच्ने गर्दछन् भनेर विद्यार्थीहरुसँग सोधपुछ र छलफल गर्दै हाम्रो गाउँटोलमा नाचिने यस्ता नाचहरुका नामको सूची बनाउन लगाउँने • उल्लिखित नाचहरुमा बजाउने बाजाहरुको फोटो एवम् चित्र तथा वास्तविक वस्तु समेत प्रदर्शन गरी पहिचान गर्न सहयोग गर्ने ।	• विद्यार्थीहरुलाई आफ्नो गाउँवस्तीमा नाचिने नाचहरुको नाम भन्न लगाएर • फोटो देखाउदै यो कुन नाच र कुन बाजा हो भनी सोधेर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
		• गाउँटोल नजिकको जंगलमा पाइने फलफूल र जनावरहरुको नाम बताउन । • आफ्नो गाउँटोल, विद्यालय एवम् कक्षामा बोलिने भाषाहरुको पहिचान गर्न	• गाउँटोल नजिकको जंगलमा पाइने फलफूल र जनावरहरुको नाम • आफ्नो गाउँटोल, विद्यालय एवम् कक्षामामा मानिसहरुले बोल्ने भाषाको पहिचान	• सिकाइ सिप • सञ्चार सिप • पहिचान सिप • अवलोकन सिप	• कक्षा सञ्चालनको समयमा जङ्गलमा फलेको कुनै फलफूल ल्याएर यसको नाम के हो ? यो कहाँ पाइन्छ ? यसको स्वाद कस्तो हुन्छ ? आदि प्रश्नहरु सोध्दै गाउँटोल नजिकैको जङ्गलमा पाइने विभिन्न फलफूलहरुको सूची बनाउने • उल्लिखित फलफूलहरु को को ले खानु भएको छ ? यिनीहरुको स्वाद कस्तो हुन्छ ? यिनीहरु कुन मौषममा फल्छन् ? आदि प्रश्नहरु विद्यार्थीहरुलाई सोधेर कक्षा सञ्चालन गर्ने • तपाईहरुलाई गाउँटोल नजिकैको जङ्गलमा पाइने फलफूलमध्ये सबैभन्दा मन पर्ने फलफूलको नाम के हो? र मन पर्नुको कारण के हो भनी हरेकलाई सोध्दै जाने र उनीहरुले दिएको प्रतिक्रियाको आधार फलफूलको नाम, स्वाद र फल्ने मौषमको सूची बनाउने । • यसरी नै उल्लिखित विभिन्न तरिकाहरु अपनाएर गाउँटोल नजिकैको जङ्गलमा पाइने विभिन्न जनावरको नाम भन्न लगाइ सूची तयार गर्ने • विद्यार्थीहरुलाई तपाईको घरमा तपाईका अभिभावक र परिवारका सदस्यहरुले बोल्ने भाषाको नाम के हो ? भनेर सोध्ने । • विद्यार्थीहरुले दिएका जवाफहरुको प्रशंसा गर्दै आफ्नो गाउँटोल, विद्यालय एवम् कक्षामा बोलिने भाषाहरुको पहिचान गर्न अभिप्रेरित गर्ने	• गाउँटोल नजीकैको जङ्गलमा पाइने फलफुलको नाम बताउन लगाएर • गाउँटोल नजीकैको जङ्गलमा पाइने जनावरहरुको नाम बताउन लगाएर । • आफ्नो गाउँटोल, विद्यालय एवम् कक्षामा मानिसहरुले बोल्ने भाषाको नाम सोधेर	
३	**हाम्रो पेसा, व्यवसाय र प्रविधि**	• परिवारका सदस्यहरुले गर्ने पेसा र व्यवसायको नाम बताउन	हाम्रा पेशा र व्यवसायहरु	• सञ्चार सिप • अवलोकन सिप • पहिचान	• विद्यार्थीहरुलाई उनीहरुका परिवारका सदस्यहरुले गर्ने पेसा तथा व्यवसायहरु बताउन लगाउँने • चौकुने गाउँपालिकाका मानिसले गर्ने विभिन्न पेसा तथा व्यवसायहरुको बारेमा चित्र तथा भिडियोद्धारा देखाउने र पेसा र व्यवसायको परिचय दिने	• परिवारका सदस्यले गर्ने पेसा र व्यवसायको नाम बताउन लगाएर	२७

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
		•अन्नबालीहरुको (धान, मकै, कोदो, फापर, गहुँ, जौं)पहिचान गर्न	हाम्रा अन्नबालीहरु	•सञ्चार सिप •सिकाइ सिप •पहिचान	•चौकुने गाउँपालिकामा खेती गरिने विभिन्न अन्नबालीहरु (धान, मकै, गहुँ, जौं आदि) चित्र वा भिडियोद्धारा देखाउने र तिनीहरुको नाम पहिचान गर्न लगाउँने •ती अन्नबालीहरु मध्ये आफ्नो घर तथा छिमेकमा कुन कुन अन्नबालीहरुको खेती गरिएको छ ? बताउन लगाउँने •विद्यार्थीहरुलाई अन्नबाली खेती गरिएको स्थानमा भ्रमणमा लैजाने र ती अन्नबालीहरुको चिनारी गराउने	• अन्नबालीहरुको नाम बताउन लगाएर • अन्नबालीहरु र तिनीहरुको चित्रबिच जोडा मिलाउन लगाएर	
		•दलहन बालीहरु : केराउ, मास, भट्ट, गहत, मटर, मसुरोकोपहिचान गर्न	हाम्रा दलहन बालीहरु	•सञ्चार सिप •सिकाइ सिप •पहिचान	•दलहन बालीहरु : केराउ, मास, भट्ट, गहत, मटर, मसुरोका बोट र गेडागुडीका नमूना देखाएर तिनीहरुको नाम बताउन लगाउने •चित्र वा भिडियोद्धारा दलहन बालीको बोट र गेडागुडी देखाउने । •ती दलहन बालीहरु मध्ये आफ्नो घरमा उत्पादन गरिने दलहनबालीहरु पहिचान गर्न लगाउँने •विद्यार्थीहरुलाई दलहन बाली खेती गरिएको ठाउँमा भ्रमणमा लैजाने र दलहन बालीको चिनारी गराउने	• दलहन बालीहरुको नाम बताउन लगाएर • दलहन बाली र तिनको चित्रको जोडा मिलाउन लगाएर	
		•तरकारी खेती(साग, बन्दा, काउली, टमाटर, गोलभेडा, खुसार्नी, भन्टा, करेला, लौका, फर्सी, कुभिण्डो, सिमी, भिण्डी, बोडी, मेथी, मुला, गाजर, सलगम) को पहिचान गर्न	हाम्रो तरकारी खेती	•सञ्चार सिप •सिकाइ सिप	•विद्यार्थीहरुलाई घरमा खाने गरिएका तरकारीहरुको नाम बताउन लगाउँने •चौकुने गाउँपालिकामा खेती गरिने विभिन्न तरकारीहरु (साग, बन्दा, काउली, टमाटर, गोलभेडा, खुसार्नी, भन्टा, करेला, लौका, फर्सी, कुभिण्डो, सिमी, भिण्डी, बोडी, मेथी, मुला, गाजर, सलगम) को चित्र वा भिडियो देखाउने र ती मध्ये कुन कुन तरकारीहरु खाने गरिएको छ भन्ने बारेमा बताउन लगाउँने •विद्यार्थीहरुलाई विद्यालय नजिकै तरकारी खेती गरिएको स्थानमा लैजाने र तरकारीहरुको जानकारी दिने	• तरकारीको नाम बताउन लगाउँर • विभिन्न तरकारीहरुको चित्र र तिनीहरुको नामबिच जोडा मिलाउन लगाउँर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
४	**खुसीका लागि शिक्षा र हाम्रो कर्तव्य**	• आफू र आफ्ना परिवारका सदस्यहरु र तिनीहरुका आनीबानी र स्वभावहरु बताउन • आफू र आफ्ना परिवारका सदस्यहरु र तिनीहरुका आनीबानी स्वभावहरुमध्ये असल आनीबानी र स्वभावहरुको पहिचान गर्न • आफूलाई मन पर्ने साथीहरुमा भएका स्वभावहरुको विवरण बताउन • असल एवम् मन पर्ने मानिसहरुका आनीबानी, स्वभाव र व्यवहारलाई आफ्नो जीवनमा प्रयोग गरी खुसी हुने बानीको अभ्यास गर्न	• आफू र आफ्ना परिवारका सदस्यहरु र तिनीहरुका आनीबानी र स्वभावहरु • आफू र आफ्ना परिवारका सदस्यहरुका असल आनीबानी र स्वभावहरु पहिचान । • आफूलाई मन पर्ने साथीहरुमा भएका स्वभावहरुको विवरण • असल एवम् मन पर्ने मानिसहरुका आनीबानी र स्वभावलाई आफ्नो जीवनमा प्रयोग गरी खुसी हुने बानीको अभ्यास	• सञ्चार सिप • सिकाइ सिप • पहिचान सिप • प्रयोग सिप • अभ्यास सीप • प्रस्तुति सीप • अवलोकन सिप • अनुकरण सिप	• घरपरिवारका विभिन्न मानिसहरुमा भएका विभिन्न आनीबानी र स्वभावहरुको बारेमा विद्यार्थीहरुलाई पालैपालो भन्न लगाउने र शिक्षकले टिप्दै जाने • घरपरिवारका मानिसहरुसँग भएका उल्लिखित आनीबानी र स्वभावहरुमध्ये कुन कुन असल र कुन कुन खराव हुन भनेर छलफल गर्ने • विद्यार्थीहरुलाई असल आनीबानी र स्वभाव मन पर्छ कि खराव आनीबानी र स्वभाव मन पर्छ भनेर सोध्ने सोध्ने । • मन पर्ने र मन नपर्ने कुराहरु सबैलाई आनी बानी भनिन्छ भनेर चित्र र भिडियो क्लीपहरु देखाएर प्रष्ट पार्ने • यस क्रममा विद्यार्थीहरुले भनेका कुराहरुलाई समेत सधन्यवाद ध्यान दिएर सुन्ने • सबै विद्यार्थीहरुलाई आफूलाई मन पर्ने एक एक जना साथीको नाम सम्झन लगाउने • सबैलाई पालैपालो मन परेको साथीको नाम र मन पर्नुको कारण बारे भन्न लगाउने • अरुलाई मन पर्ने आनीबानी भएका मानिसहरुलाई असल मानिस भन्छन भन्ने कुरा गर्दै त्यससँग सम्बन्धित व्यक्तिका जीवनी, कथा र चित्र र भिडियो प्रदर्शन गर्ने • विद्यार्थीहरुले दिएको जवाफहरुको आधारमा असल एवम् मन पर्ने मानिसहरुका आनीबानीहरुको सूची बनाउन बनाउने • विद्यार्थीहरुको सक्रिय सहभागिताका आधारमा असल आनीबानीले हुने फाइदाहरुको चर्चा गर्ने • विद्यार्थीहरुलाई कुन कुन असल बानी गरिरहेका छौ र बाँकी कुन कुन बानी आज देखि गर्ने भनेर विद्यार्थीहरुबाट प्रतिबद्धता पनि लिने	• घरपरिवारका मानिसहरुका मन पर्ने र मन नपर्ने आनीबानीहरु सोधेर । • घरपरिवारका कुनै मानिस मन पर्नु र कुनै मानिस मन नपर्नुको कारण सोधेर • चित्र र भिडियो देखाउदै उनीहरुले देखेको कुरा सोधेर • मन पर्ने साथीको नाम र मन पर्नुको कारण सोधेर • अरुलाई मन पर्ने हुनका लागि के के गर्नु पर्दोरहेछ भन्ने कुरा सोधेर • असल आनीबानीहरु भन्न लगाएर • भर्खर मात्र प्रयोग गर्न थालेका असल बानीहरु बताउन लगाएर • अभिभावकसँग विद्यार्थीहरुको आनीबानीको बारेमा सोधेर	२७

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
		• आफ्ना परिवारका सदस्य, साथी र शिक्षकहरुसँग अभिवादन, धन्यवाद र क्षमाका क्रियाकलापहरु गर्न	• आफ्ना परिवारका सदस्य, साथी र शिक्षकहरुसँग अभिवादन, धन्यवाद र क्षमाका क्रियाकलापहरु		• उनीहरुको आनी बानीको बारेमा अभिभावकसँग समेत भलाकुसारी गर्ने • विद्यार्थीहरुलाई अभिवादन, धन्यवाद र क्षमा कस्तो अवस्थामा गर्ने क्रियाकलापहरु हुन भन्ने बारेमा छलफल गर्दै विद्यार्थीहरुका विचारहरुलाई प्रस्तुतिको अवसर दिने • आफ्ना परिवारका सदस्य, साथी र शिक्षकहरुसँग अभिवादन, धन्यवाद र क्षमाका क्रियाकलापहरु गर्नका लागि उपयुक्त वातावरणको सिर्जना गरी अभ्यास गराउने • कक्षामा नाटकीय विधिकोको प्रयोगबाट अभिवादन, धन्यवाद र क्षमाका क्रियाकलापहरु सञ्चालन गर्ने	• अभिवादन, धन्यवाद र क्षमाको अभिनय गर्न लगाएर • फोटो र क्रियाकलापहरुको बीचमा सम्बन्ध सोधेर	
		• स्थानीय स्तरमा प्रचलित आफूलाई मन पर्ने गीत, सङ्गीत र नृत्यहरुको श्रवण, अवलोकन र अभ्यास गर्न • घरपरिवार र छरछिमेकमा मनाइने उत्सव र चाडपर्वहरुमा गरिने क्रियाकलापहरु बताउन ।	• मन पर्ने गीत, सङ्गीत र नृत्यहरुको श्रवण, अवलोकन र अभ्यास • घरपरिवार र छरछिमेकमा मनाइने उत्सव र चाडपर्वहरुमा गरिने क्रियाकलाप	• सञ्चार सिप • सिकाइ सिप • पहिचान सिप • प्रयोग सिप • अभ्यास सीप • प्रस्तुति सीप • अवलोकन सिप • अनुकरण सिप	• विद्यार्थीहरुलाई मन पर्ने वा जानेको गीत भन्न र गाउन लगाउने • विद्यार्थीहरुले गाउने क्रममा आफूले पनि खुसीपूर्वक सघाउने • मोवाइल, टिभी, साउण्टसिष्टम, कम्प्यूटर आदिको प्रयोग गरेर विभिन्न बाल गीत र सङगीत बजाउने • विद्यार्थीहरुलाई बजाइएका गीत र सङगीतहरु ध्यान दिएर सुन्नका लागि अनुरोध गर्ने • उनीहरुलाई जवाफ दिएको आधारमा मन परेको गीत र सङ्गीतलाई दोहोऱ्याएर सुनाउने • विद्यार्थीहरुलाई उनीहरुले मन पराएको गीत र सङ्गीतमा नृत्य गर्नका लागि प्रेरित गर्ने • आफूलाई मन पर्ने उत्सव र चाडपर्वहरुको नाम भन्न लगाउने • घर परिवार र छरछिमेकमा मनाइने महोत्सव र चाडर्वहरुमा गर्ने क्रियाकलापहरुको बारेमा बताउन लगाउने	• मन परेका गीतहरु भन्न लगाएर • मन परेका गीत गाउन लगाएर • उनीहरुले मन पराउने गीत र सङ्गीतमा नाच्न लगाएर • उनीहरुले गरेका क्रियाकलापहरुको अवलोकन गरेर • विद्यार्थीलाई मन पर्ने उत्सव र चाडपर्वको नाम सोधेर • त्यस्ता उत्सव र चाडपर्वमा हुने मन पर्ने क्रियाकलाप नाम मन पर्नुका कारण सोधेर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
		• योग,प्रणायामर आसनहरु (प्रणव ध्यान, भस्त्रिका प्राणायाम, शशकासन) को अभ्यास गर्न • जङ्कफूड (मृतप्राय खाना) को परिचय र खानामा छ प्रकारका स्वाद (गुलिया, अमिलो, पिरो, टर्रो, तीतो र नूनिलो) भएका अर्गानिक खानाहरुको पहिचान र प्रयोग • उत्पादन र सिर्जनासँग जोडिएको श्रमको सम्मान गर्ने प्रवृत्तिको चर्चा, अभ्यास र प्रदर्शन गर्न	• योग, प्राणायाम र आसनहरु (प्रणव ध्यान, भस्त्रिका प्राणायाम, शशकासन) को अभ्यास • जङ्कफूड (मृतप्राय खाना) को परिचय र खानामा छ प्रकारका स्वाद (गुलियो, अमिलो, पिरो, टर्रो, तीतो र नूनिलो) भएका अर्गानिक खानाहरुको पहिचान र प्रयोग • उत्पादन र सिर्जनासँग जोडिएको श्रमको सम्मान गर्ने प्रवृत्तिको चर्चा र अभ्यास		• त्यसरी मनाइने उत्सव र चाडपर्वमा गरिने क्रियाकलापहरुमध्ये मन पर्ने क्रियाकलापहरुको नाम भन्न लागाउने • त्यसरी मनाइने उत्सव र चाडपर्वमा गरिने आफूलाई मन पर्ने क्रियाकलापहरुको कारण बताउन लगाउने • विद्यार्थीहरुलाई श्वास लिने र श्वास फ्याक्ने (भस्त्रिका प्राणायाम) र प्रणव ध्यान र शसकासन सिकाउनका लागि शिक्षक आफैले एकपटक सबैको सामू गरेर देखाउने • तत्पश्चात आफ्नो निर्देशनमा विद्यार्थीहरुलाई प्राणायम, ध्यान र आसनको अभ्यास गर्न प्रेरित गर्ने • विद्यार्थीहरुले गरेका ध्यान, प्राणायाम र आसनहरुको नाम र महत्वको बारेमा बताउने • विद्यार्थीहरुलाई बजारमा तयारी अवस्थामा प्याक गरेर राखिएका विभिन्न थरि खानेकुराहरुको नाम भन्न लगाइ उनीहरुले भनेको आधारमा सूची तयार पार्ने • ती खानेकुराहरु धेरै पहिले बनाएको हुँदा र त्यसलाई कुहिन नदिन र स्वादिलो बनाउनका लागि विभिन्न अखाद्य बस्तु र रसायनहरु राखिएको विषयमा छलफल गर्ने • यस्ता खानेकुराहरुलाई मृतप्रायः खानेकुरा अर्थात जङकफुड भनिन्छ भनेर विचार आदान प्रदान गर्ने • कुनै पनि रसायनको प्रयोग नगरी घरमै उत्पादन गरेर तयार गरिने खानेकुराहरुलाई अर्गानिक खानेकुरा भनिन्छ भन्ने कुरा उल्लेख गर्दै त्यस्ता खानेकुरारुको नाम र महत्वको बारेमा छलफल गर्ने । • खानामा सकेसम्म एउटै किसिमको स्वादमात्र नभइ ६ किसिमको स्वादहरु (अमीलो, गुलियो, पिरो, टर्रो, तीतो र नूनिलो) भएको खानेकुरा मिलाएर खाँदा शरीर स्वस्थ हुने विषयमा छलफल गर्ने	• ध्यान, प्राणायाम र आसनहरुको अभ्यास गर्न लगाएर • अभ्यास गरिएका ध्यान, प्राणायाम र आसनहरुको नाम र महत्व बताउन लगाएर • जङ्कफुडका विभिन्न नामहरु सोधेर • जङ्कफुडका फाइदा र वेफाइदाहरु सोधेर • अर्गानिक खानेकुराको भनेको के हो भनी सोधेर • अर्गानिक खानेकुराको महत्वको बारेमा सोधेर • शरीर स्वस्थ राख्नका लागि आवश्यक पर्ने खानाका ६ वटा स्वादहरुको नाम सोधेर • हामीले खाने र प्रयोग गर्ने विभिन्न वस्तुहरुका नाम भन्न लगाएर • यी बस्तुहरु बनाउनमा कसको भूमिका छ भने कुरा सोधेर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
					• विद्यार्थीहरुलाई हामी सबेले खाने र प्रयोग गर्ने विभिन्न बस्तुहरुको नाम भन्न लगाउने • ती बस्तुहरुको निर्माण कसले गरेको हो भन्दै उत्पादनलाई श्रमसँग जोड्ने • कसैले श्रम नगरेको भए हामीले खाने र प्रयोग गर्ने चिज र बस्तुहरु हामीले खान र प्रयोग गर्न नपाउने कुराहरुलाई छलफलमा ल्याउने • छलफललाई जीवन्त बनाउनका लागि आवश्यकता अनुसार कथा, चित्र र भिडियो क्लीपहरुको प्रयोग र प्रदर्शन गर्ने । • हामी जिउनका लागि कसैको श्रमले भूमिका खेलिरहेको हुँदा त्यस्तो श्रमलाई सम्मान गर्नुपर्ने कुराको छलफलमा गर्ने	• श्रमलाई सम्मान गर्नु पर्ने कारण सोधेर	
५	**हाम्रो वातावरण र हरित विद्यालय**	• घर तथा स्थानीय स्तरमा पालिने घरपालुवा जनावरहरूको नाम बताउन	घर तथा स्थानीय स्तरमा पालिने घरपालुवा जनावरहरू	• सञ्चार सिप • अवलोकन सिप •	• विद्यार्थीहरुलाई घरमा पालिएका जनावरहरुको नाम भन्न लगाउने • घरमा पालिएका बाहेक अन्य स्थानीयस्तरमा पालिएका जनावहरु भन्न लगाउने • स्थानीयस्तरमा (विभिन्न प्रयोजनले पालन गरिएका) पालन गरिएका जनावहरुको अवलोकन गराउने • चित्र/श्रव्यदृश्य सामग्रीको को माध्यमबाट स्थानीय स्तरमा पालन गरिएका जनावरहरुको परिचय गराउने	• घरमा पालन गरेका जनावरहरुको नाम सोधेर • स्थानीयस्तरमा पालन गरिएका जनावरहरुको नाम बताउन लगाएर	२७
		• घर तथा टोल वरपर भएका बिरुवाहरुको पहिचान गर्न • विद्यालयको बाल बगैंचामा भएका बिरुवाहरु चिन्न	• घर तथा टोल वरपर भएका बिरुवाहरुको नाम र चिनारी विद्यालयको बगैंचामा भएका बोटबिरुवाहरुको नाम र चिनारी	• सञ्चार सिप • सिकाइ सिप	• घर वरपर भएका, घरको बगैंचामा भएका बिरुवाको नाम बताउन लगाउने • विद्यालयको बगैंचा तथा विद्यालय वरपर भएका बिरुवाहरुको अवलोकन गराइ तिनीहरुको नाम पहिचान गर्न लगाउने । • घर वरपर समुदायस्तरमा भएका बिरुवाको अवलोकन गर्न लगाई तिनीहरुको नाम पहिचान गर्न लगाउने • शिक्षकले आफ्नो घर वरपर, विद्यालय वरपर भएका बिरुवाहरुको चित्र/भिडियो देखाइ तिनीहरुको पहिचान गर्न लगाउने	• घरमा भएका बिरुवाहरुको नाम बताउन लगाएर • विद्यालयको बँगैचा तथा विद्यालय वरपर भएका बिरुवाहरुको नाम भन्न लगाएर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
		• घर तथा विद्यालयमा गरिने वृक्षरोपणमा सहयोग गर्न • घर तथा विद्यालयमा भएका बोटबिरुवाको सरक्षणमा सहयोग गर्न । • फूलबारी तथा बोटबिरुवाहरूको हेरचाहमा सहयोग गर्न	• घर तथा विद्यालयमा गरिने वृक्षरोपणमा सहयोग • घर तथा विद्यालयमा भएका बोटबिरुवाको सरक्षणमा सहयोग फूलबारी तथा बोटबिरुवाहरूको हेरचाह	• सहयोग सिप • सञ्चार सिप • सिकाइ सिप • वातावरणप्रतिको सजगता र सम्मान सिप • वैयक्तिक जिम्मेवारी सिप	• घरको बँगैचा वा खेतवारीको छेउछाउमा वृक्षरोपण गर्ने सम्बन्धमा विद्यार्थीहरुलाई प्रश्न सोध्ने र खाली ठाउँमा वृक्षरोपण गर्नुपर्ने कुरा बताउने • घरमा वृक्षरोपण गर्ने कार्यमा सहयोग गर्ने कुरा बताउने र यस सम्बन्धमा उनीहरुको अनुभव सुनाउन लगाउने • विद्यालयको खाली ठाउँमा वृक्षरोपण कार्यमा सहभागी गराउने (बेर्नहरु वृक्षरोपण गर्ने ठाउमा पुऱ्याउने, पानी सिंचाइ गर्ने आदि) । • घर तथा विद्यालयमा भएका बोटबिरुवाहरुको संरक्षण गर्नुपर्ने कुरा बताउने र संरक्षण तथा हेरचाह गर्ने कार्यमा सहभागी गराउने । • वृक्षरोपन सम्बन्धी भिडियो देखाउने र वृक्षरोपनप्रति सकारात्मक सोचको विकास गर्नका लागि आवश्यक छलफल र अन्तरक्रिया गर्ने	• वृक्षरोपण सम्बन्धी अनुभव बताउन लगाएर • वृक्षरोपणमा सहयोग गरेको अवलोकन गरेर • विद्यालयमा बिरुवाहरुको संरक्षण तथा हेरचाहमा सहभागी भए नभएको अवलोकन गरेर	
		• आफ्नो वरपर भएका पानीका स्रोतहरुको नाम बताउन	स्थानीय क्षेत्रमा भएका पानीका स्रोतहरुको नाम	• सञ्चार सिप	• आफ्नो घर वरपर भएका पानीका स्रोतहरु पहिचान गरी अवस्था र अनुभवको बारेमा भन्न लगाउने । • चित्रको माध्यमबाट आफ्नो वरपर भएका पानीका स्रोतहरुको जानकारी दिने । • समुदायस्तरमा भएका पानीका स्रोतहरुको अवलोकन गराई पहिचान गर्न लगाउने • पानीका प्राकृतिक स्रोतहरुको समेत जानकारी गराउने (कुवाको पानी, मूलको पानी, वर्षाको पानी आदि)	• स्थानीय क्षेत्रमा भएका पानीका स्रोतहरुको नाम बताउन लगाएर	

क्र.सं.	क्षेत्र/थिम	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
		• व्यक्तिगत, घर, आँगन, विद्यालय, वरिपरिको वातावरणको सरसफाईमा सहयोग गर्न • घर, समुदाय र विद्यालयमा हुने फोहोरमैलाको पहिचान गर्न • फोहोरमैलाको रखाइमा सहयोग गर्न	• व्यक्तिगत, घर, आँगन, विद्यालय, वरिपरिको वातावरणको सरसफाइ • घर, समुदाय र विद्यालयमा हुने फोहोरमैलाको पहिचान फोहोरमैलाको रखाइमा सहयोग	• प्रयोग सिप • सिकाइ सिप • सञ्चार सिप • सहकार्य सिप • सहयोग सिप • स्व व्यवस्थापन सिप • वातावरणप्रतिको सजगता र सम्मान सिप • वैयक्तिक जिम्मेवारी सिप	• कक्षाकोठामा विद्यार्थीहरुलाई उभिन लगाउने र व्यक्तिगत सरसफाइ गरे नगरेको एकले अर्कोलाई अवलोकन गर्न लगाउने । • विद्यार्थीहरुमध्ये व्यक्तिगत सरसफाइ राम्रो गरेका विद्यार्थीहरुलाई कक्षाकोठाको अगाडि बोलाइ उनले व्यक्तिगत सरसफाइ गर्दा अवलम्बन गरेका तरिकाहरु सुनाउन लगाउने • व्यक्तिगत सरसफाइअन्तर्गत गरिने कार्यहरुको जानकारी गराउने । जस्तै : नुहाउने, कपाल कोर्ने, कपडा सफा गर्ने, हात धुने, नङ काट्ने, जुत्ता सफा गर्ने आदि • व्यक्तिगत सरसफाइअन्तर्गत गर्न सकिने केही कार्यहरुको प्रदर्शन गर्ने र विद्यार्थीहरुलाई ती कार्यमा सरिक गराउने जस्तै : साबुन पानीले हात खुट्टा धुने, नङ काट्ने आदि • स्वस्थताको लागि घर आँगन, विद्यालय वरिपरिको वातावरण सफा राख्नुपर्ने कारण बताउने र छलफल गर्ने • घर आँगन तथा वरिपरिको वातावरण सफा गर्ने कुरा बताउने र उक्त सरसफाइ कार्यमा सहभागी भए नभएको कुरा अभिभावकसँग प्रतिक्रिया लिने • विद्यालयको कक्षाकोठा, कक्षाकोठा बाहिर, खेलमैदान, शौचालय, धारा वरपरको सरसफाइमा सहभागी गराउने र सरफाइ पश्चात साबुन पानीले हात धुने कार्य गर्ने गराउने • घर, कक्षाकोठा, कक्षाकोठा बाहिर हुने फोहोरमैलाको चित्रद्वारा पहिचान गराउने • घरमा भएका फोहोरहरु र तिनीहरुको रखाइ सम्वन्धमा प्रत्येक विद्यार्थीलाई अनुभव सुनाउन लगाउने • कक्षाकोठाभित्र तथा कक्षाकोठा बाहिरका फोहोरमैलाहरुको अवलोकन गराई फोहोरमैलाको पहिचान गर्न लगाउने र फोहोरको रखाइ व्यवस्थापनमा सहभागी गराउने र सावुन पानीले हातखुट्टा सफा गर्न लगाउने	• व्यक्तिगत सरसफाइ गरे नगरेको अवलोकन गरेर • घर तथा विद्यालय वरिपरिको वातावरण सफा राख्ने कार्यमा सहभागी भए नभएको अवलोकन गरेर • घर, विद्यालय वरपरि हुने फोहोरमैलाहरुको पहिचान गर्न सके नसकेको अवलोकन तथा प्रश्नोत्तर गरेर • फोहोर रखाइ पश्चात साबुनपानीले हातखुट्टा सफा गरे नगरेको अवलोकन गरेर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
६	**सामाजिक चुनौति र सुरक्षित विद्यालय व्यवस्थापन**	•सामाजिक विकृति र विसङ्गतिको रुपमा रहेको धुमपान, मध्यपान, लागू औषध सेवनको परिचय दिन र यसबाट हुने हानीहरुको बारेमा बताउन	सामाजिक विकृति र विसङ्गतिको रुपमा रहेको धुमपान, मध्यपान, लागू औषध सेवनको परिचय र यसबाट हुने हानीहरु	•सिकाइ सिप •सञ्चार सीप •स्व-व्यवस्थापन सिप	•चित्र एवं श्रव्यदृश्य सामग्रीको माध्यमबाट सामाजिक विकृति र विसङ्गतिको रुपमा रहेको धुमपान, मध्यपान र लागू औषध सेवनको बारेमा परिचय दिदै यसबाट हुने हानीहरुको बारेमा सहजीकरण गर्ने •चित्र एवं श्रव्यदृश्य सामग्रीमा भैरहेको घटना व्याख्या गर्न लगाउने •आफ्नो घरपरिवारमा यसप्रकारका पदार्थहरुको सेवनलाई निषेध गर्नका लागि आवश्यक पहल गर्न विद्यार्थीहरुलाई प्रेरित गर्ने	•धुमपान, मध्यपान र लागू औषध सेवनबाट हुने हानीको बारेमा सोधेर । •यसप्रकारका पदार्थको सेवनबाट विद्यार्थीहरुलाई बच्ने उपायहरुको बारेमा सोधेर	२६
		•स्थानीय स्तरमा भईरहेका र हुन सक्ने बिपद्हरु जस्तै सडक दुर्घटना, करेन्ट लाग्ने, आगलागी, डुबान (नदी, खोला, ताल, खाल्डो) आदिबाट हुने विपदहरुको चित्रात्मक पहिचान गर्न	•स्थानीय स्तरमा भईरहेका र हुन सक्ने बिपद्हरु जस्तै सडक दुर्घटना, करेन्ट लाग्ने, आगलागी, डुबान (नदी, खोला,, ताल, खाल्डो)आदिबाट हुने विपद्को पहिचान	•सिकाइ सिप •सञ्चार सिप	•चित्र एवं श्रव्यदृश्य सामग्रीको माध्यमबाट विपद्हरुको पहिचान गर्न लगाउने, •चित्र एवं श्रव्यदृश्य सामग्रीमा भैरहेको घटना व्याख्या गर्न लगाउने •आफ्नो वरीपरी घट्नसक्ने विपदहरूको नाम भन्न लगाउने र विद्याथीको अनुभव छलफल गराउने । •शिक्षकले विगतका घटनाहरूको अनुभव सुनाउने र सोसम्बन्धी छलफल गराई विपद्को परिचय दिने •छलफल र अनुभवको माध्यमबाट विभिन्न प्रकारका विपदहरु जस्तै सडक दुर्घटना, करेन्ट लाग्ने,आगलागी, डुबान (इनार,नहर, पोखरी,नाला, ताल, खाल्डो,टयांकी,स्वीमिंग पुल) आदिको बारेमा अनुभव आदानप्रदान सहित छलफल गर्ने	•विपदकोपको चित्र र नामको जोडा मिलाउन लगाएर •विपद्को सामना गरेका विद्यार्थीहरुलाई अनुभव सुनाउन लगाएर •विभिन्न प्रकारका विपद्हरुको नाम सोधेर	
		•विद्यालय र घरमा आउदाजाँदा बाटोमा हुने जोखिमहरु जस्तै बाटो बिग्रने, खोलानाला तर्ने, हावाहुरी चल्ने, बाटो काटने आदीको पहिचान गरी सावधानी अपनाउन	विद्यालय र घरमा आउदाजाँदा बाटोमा हुने जोखिमहरु जस्तै बाटो बिग्रने, खोलानाला तर्ने, हावाहुरी चल्ने, बाटो काटने आदीको पहिचान र सावधानी	•सिकाइ सिप •सञ्चार सिप •स्वव्यवस्थापन सिप	•विद्यालय र घरमा आउदाजाँदा हुने बाटोमा हुने विभिन्न जोखिमहरूलाई चित्रको माध्यमबाट देखाउने र तिनीहरू के हुन् भन्न लगाउने •जोखिमयुक्त स्थानहरूको अवलोकन गराउने र ति स्थानहरू किन जोखिमयुक्त भए ? छलफल गराउने •चित्र वा श्रव्यदृश्य सामग्रीको माध्यमबाट जोखिमयुक्त अवश्था देखाउने र यस्तै अवश्था आयो भने तिमिहरू के गर्छौ? छलफल गराउने •चित्र, श्रव्यदृश्य सामग्री एवं कथाको माध्यमबाट उक्त घटनाहरूबाट सुरक्षित रहने उपाय र सावधानीहरू बताउने	•चित्रको माध्यमबाट जोखिम पहिचानको सम्वन्धमा प्रश्न सोधेर •जोखिमबाट बच्ने उपायहरु भन्न लगाएर •दुर्घटनाबाट बचेका विद्यार्थीहरुलाई अनुभव सुनाउन लगाएर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
		• कक्षाकोठा, विद्यालय, घर र बाटोमा हुने विभिन्न दुर्घटनाहरु जस्तै चोटपटक, करेन्ट, पहिरो खस्ने, ढुङ्गा खस्ने, आगलागि, चट्याङ आदिको परिचय र सोबाट बच्नका लागि सामान्य उपायहरु बताउन र सोको अनुसरण गर्न • कृत्रिम घटना अभ्यास (Simulation) प्रस्तुत गर्न	• कक्षाकोठा,विद्यालय, घर र बाटोमा हुने दुर्घटनाहरु जस्तै चोटपटक, पहिरो खस्ने, ढुङ्गा खस्ने, करेन्ट, आगलागि, चट्याङ आदिको परिचय र सोबाट बच्नका लागि सामान्य उपायहरुको जानकारी र अनुसरण • कृत्रिम घटना अभ्यास (Simulation)	• सिकाइ सिप • सञ्चार सिप • अनुकरण सिप	• चित्र वा श्रव्यदृश्य सामग्रीको माध्यमबाट कक्षाकोठा,विद्यालय, घर र बाटोमा हुने विभिन्न दुर्घटनाहरु जस्तै चोटपटक, करेन्ट, पहिरो झर्ने, ढुङ्गा खस्ने, आगलागि, चट्याङ आदिको चिनारी गराउने । • उक्त विपदहरूबाट हुने असरको बारेमा कथा सुनाउने वा छलफल गराउने • उक्त विपदहरू हुन नदिनका लागि वा सम्भाव्य क्षति कम गर्नका लागि गर्नुपर्ने पूर्वतयारी विषयमा छलफल गराउने । • शिक्षकले कथाको माध्यमबाट कक्षाकोठा, विद्यालय, घर र बाटोमा हुने विपद्हरूबाट बच्ने उपायहरू बताउने • ती विपद्हरूबाट बच्नका लागि कृत्रिम घटना अभ्यास गराउने । • नोट : कुनै एउटा विपद्को बारेमा माथीको प्रकृया सकेपछि अर्कोमा जाने)	• चित्र देखाउदै चित्रमा भएका कुराहरुको बारेमा सोधेर • कक्षाकोठा, विद्यालय, घर र बाटोमा हुने विभिन्न दूर्घटना र विपद्हरुको बारेमा सोधेर • कृत्रिम घटना अभ्यास गराई रुजुसूची भरेर	

कक्षा २

क्र.सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमाति कार्यघण्टा
१	**चौकुनेको परिचय**	•आफू बस्ने वडा नम्बर र वडा कार्यालयको ठेगानाका साथै आफ्नो गाउँपालिकाको नाम बताउन	आफू बस्ने वडा नम्बर र वडा कार्यालयको ठेगानाका साथै आफ्नो गाउँपालिकाको नाम	•सिकाइ सिप •सञ्चार सिप •तुलना गर्ने सिप •पहिचान सिप	•हरेक विद्यार्थीलाई आफ्नो नाम र गाउँको नाम भनेर परिचय दिन लगाउँने । तत्पश्चात तपाई बसेको गाउँटोल कति नम्बर बडामा पर्दछ र त्यसको कार्यालय कहाँ छ भनेर छलफलको माध्यमबाट सोध्ने •हाम्रो गाउँपालिकाको नाम के हो र त्यसको कार्यालय कहाँ रहेको छ भनेर APPLE विधिको माध्यमबाट क्लासलाई सोध्ने र जवाफ व्यक्तिगत हिसावले दिनका लागि पालैपालो विद्यार्थीहरुलाई प्रेरित गर्ने	•विद्यार्थीहरुलाई उनीहरु बसोवास गर्ने वडा नम्बर कति हो भन्ने सोधेर •गाउँपालिकाको नाम र त्यसको कार्यालय कहाँ छ भन्ने सोधेर	२६
		•आफू बस्ने वडाभित्रका गाउँटोलहरुको नाम बताउन •आफ्नो गाउँटोलको छिमेकी विद्यालयहरुको नाम बताउन	•आफू बस्ने वडाभित्रका गाउँटोलहरुको नाम •आफ्नो गाउँटोलको छिमेकी विद्यालयहरुको नाम	•सिकाइ सिप •सञ्चार सिप •स्वव्यवस्थापन सिप	•विद्यार्थीहरुलाई आफू बस्ने वडा नम्वरको स्मरण गराउदै तपाई बस्ने वडाभित्र अरु कुन कुन गाउँवस्तीहरु पर्दछन् भनेर छलफल गर्ने •एउटै वडाका विद्यार्थीहरु एक ठाउँमा बस्नुहोस र तपाईहरुको गाउँको नाम भन्नु होस भनेर पनि क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने •हाम्रै वडामा भएका हाम्रो विद्यालयका अन्य छिमेकी विद्यालयहरु कुन कुन हुन भनेर सोध्ने र सही जवाफ नआउदासम्म यसलाई निरन्तरता दिने	•विद्यार्थीहरुलाई आफ्नो गाउँवस्तीको वडा नम्बर सोधेर •आफ्नै वडामा भएका अन्य छिमेकी विद्यालयहरुको नाम सोधेर	
		•आफ्नो वडाभित्र रहेका नदी, खोला, झरना, तालको नाम बताउन	•हाम्रा वडाभित्रका नदी, खोला, झरना र तालहरु	•सिकाइ सिप •सञ्चार सिप •स्वव्यवस्थापन सिप •पहिचान सिप •अवलोकन सिप	•सर्वप्रथम विद्यार्थीहरुले देखेका आफ्नो वडाभित्रका नदी, खोलानाला, झरना र तालको नाम नाम भन्न लगाउँने •उल्लिखित स्थानहरुमा तपाईहरु को को जानु भएको छ भनेर छलफल चलाउने र ती स्थानहरुमध्ये तपाईलाई सबैभन्दा मन परेको स्थान कुन हो र किन भनेर सोध्दै छलफललाई अघि बढाउने •उल्लिखित स्थानमा जाँदा देखेको र अहिलेसम्म पनि नविर्सेको कुरा के हो भनेर विद्यार्थीहरुलाई क्रमशः सोध्ने	•तपाईको गाउँवस्ती र त्यसको वरिपरी भएका नदी, खोलानाला, झरना र तालको नाम भन्न लगाएर •जोडा मिलाउने किसिमका प्रश्नहरु सोधेर	

क्र.सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमाति कार्यघण्टा
		•वडाभित्र रहेका स्थानीय बजारको नाम बताउर्न •आफ्नो गाउँटोल नजिक रहेका स्वास्थ्य प्रदायक संस्थाको नाम र ठेगाना बताउन	•वडाभित्र रहेका स्थानीय बजारको नाम बताउर्न •आफ्नो गाउँटोल नजिक रहेका स्वास्थ्य प्रदायक संस्थाको नाम र ठेगाना	•सिकाइ सिप •सञ्चार सिप •पहिचान सिप	•तपाईहरुलाई कुनै सामान र वस्तु चाहियो भने सबैभनदा नजीक भएको बजार कुन हो भनेर सोध्ने उक्त बजारमा तपाईले खोजेको सामान पाइएन भने तपाई अर्को कुन बजारमा जानुहुन्छ भनेर सोध्ने •प्राप्त प्रतिक्रियाहरुका लागि धन्यवाद दिदै तपाईको वडामा रहेका सामान किनमेल गर्ने बजारहरु र त्यहाँ गएर खरिद गरिने सामानहरुको सूची बनाउनुहोस भनेर समूहमा काम दिएर प्रस्तुत गर्न लगाउँने •कहिल्यै तपाई एक्लै गएर पनि त्यो बजारमा तपाईलाई आवश्यक पर्ने सामान किन्नु भएको छ भनी सोध्ने •यसका अतिरिक्त आफ्ना वडाभित्र रहेको र गाउँटोलको नजीकमा रहेको स्वास्थ्य प्रदायक संस्थाहरुको नाम र ठेगानाको बारेमा छलफल गरी निस्कर्षमा पुग्ने	• •स्थानीय बजार र त्यहाँ पाइने सामानको नाम भन्न लगाउँ र •वडमा रहेका विभिन्न बजारहरुको सूची बनाउन लगाउँ र •वडामा भएका र वडा नजीकै भएका स्वास्थ्य सेवा प्रदायक संस्थाहरुको नाम र ठेगाना भन्न लगाउँ र	
२	**हाम्रा सम्पदा, कला, संस्कृति र मूल्य मान्यताहरु**	•आफ्नो वडाभित्र भएका धार्मिक स्थलको नाम र अवस्थिति बताउन	•आफ्नो वडाभित्र भएका धार्मिक स्थलको नाम र अवस्थिति	• सिकाइ सिप •सञ्चार सिप •तुलना गर्ने सिप •अनुकरण सिप •स्वीकार्य सिप •सहानुभूति सिप •समानुभूति सिप	•विद्यार्थीहरुलाई उनीहरुको वडामा भएका विभिन्न धार्मिक स्थलहरुको नाम भन्न लगाउँने र उनीहरुले भनेका धार्मिक स्थलहरुको सूची टिप्दै जाने •चित्र एवं श्रव्यदृश्य सामग्रीको माध्यमबाट त्यस्ता केही धार्मिक स्थलहरु प्रदर्शन गरेर यो कुन धार्मिक स्थल हो भनेर विद्यार्थीहरुलाई सोध्ने •विद्यार्थीहरुले भनेका र चित्र एवम् श्रव्य दृश्य सामग्रीका माध्यमबाट देखाइएका धार्मिक स्थलहरुको सूची बनाएर हाम्रो वडामा भएका धार्मिक स्थलहरु भनेर परिचय गराउने	•आफ्नो वडामा भएका धार्मिक स्थलहरुको नाम भन्न लगाउँ । •फोटो देखाउदै यो कुन धार्मिक स्थल हो भनी सोधेर । •यस्तै अन्य प्रश्नहरु सोधेर	२७

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमाति कार्यघण्टा
		•आफ्नो वडाभित्र नाचिने नाचहरुको सामान्य परिचयदिन	•आफ्नो वडाभित्र नाचिने नाचहरुको सामान्य परिचय	•सिकाइ सिप •सञ्चार सिप •अनुकरण सिप •अनुकरण सिप •स्वीकार्य सिप •सहानुभूति सिप •समानुभुति सिप	•कुनै नाचको फोटो देखाएर यो कुन नाच हो र हाम्रो वडामा कुन जातिले यो नाच नाच्ने गर्दछन् भनेर विद्यार्थीहरुसँग सोधपुछ र छलफल गर्दै हाम्रो वडामा नाचिने यस्ता नाचहरुका नामको सूची बनाउन लगाउँने •कुनै विद्यार्थीलाई कुनै किसिमको नाच नाच्न आउछ भने सोको लागि शिक्षकले उपयुक्त वातावरणको सिर्जना गर्न सहजीकरण गर्ने	•विद्यार्थीहरुलाई आफ्नो वडामाा नाचिने नाचहरुको नाम भन्न लगाएर •फोटो देखाउदै यो कुन नाच हो भनी सोधेर	
		•आफ्नो वडाभित्र विभिन्न जातजातिहरुले मनाउने चाडपर्वहरुको नाम बताउन •चौकुने गाउँपालिका भित्र मनाइने चाडपर्वहरुको नामनामेसी विवरण बताउन •आफ्नो वडाभित्र बोलिने विभिन्न भाषाहरुमा उच्चारण गरिने दैनिक बोलीचालीका शब्दहरुबारे जानकारी हासिल गर्न	•आफ्नो वडाभित्र विभिन्न जातजातिहरुले मनाउने चाडपर्वहरुको नाम •चौकुने गाउँपालिका भित्र मनाइने चाडपर्वहरुको नामनामेसी विवरण •आफ्नो वडाभित्र बोलिने विभिन्न भाषाहरुमा उच्चारण गरिने दैनिक बोलीचालीका शब्दहरुबारे जानकारी	•सिकाइ सिप •सञ्चार सिप •पहिचानको सिप •अनुकरण सिप	•आफू रहेको वडामा बसोवास गरेका विभिन्न जातजातिहरुको विवरण विद्यार्थीहरुबाटै सोधपुछ गरी संकलन गर्ने •दशैंमा टिकाजमरा लगाउँदै गरेको फोटो देखाएर यो कुन चाड मनाउदै गरेको फोटो हो भनी सोध्ने •विद्यार्थीहरुबाट प्राप्त प्रतिक्रियाहरुका आधारमा आफ्नो वडामा यस्तै कुन कुन चाडहरु कुन कुन जातिहरुले मनाउने गर्दछन् भनेर छलफल गर्ने •विद्यार्थी र शिक्षकको बीचमा भएको छलफलको आधारमा आफ्नो वडाभित्र विभिन्न जातजातिले मनाउने चाडपर्वका बारेमा सूची तयार पार्ने •विद्यार्थीहरुसँग छलफल गरेर समग्र पालिकाभरि मनाउने चाडपर्वहरुको नामनामेसी सूची बनाउने •आफ्नो वडाभित्र कुन कुन भाषाहरु बोलिन्छ भन्ने बारेमा पूर्व अनुभवको आधारमा विद्यार्थीहरुसँग छलफल गर्ने •विद्यार्थीहरुबाट प्राप्त प्रतिक्रियाहरुको आधारमा वडाभित्र बोलिने विभिन्न भाषाहरुमा दैनिक बोलिचालीका शब्दहरु प्रस्तुत गरी सहजीकरण गर्ने	•आफ्नो वडामा मनाइने विभिन्न चाडपर्वको नाउ भन्न लगाएर •जातजाति र उनीहरुले मनाउने चाडको जोडा मिलाउने प्रश्न सोधेर •कुनै एउटा भाषाको दैनिक बोलिचालीको शब्दलाई वडाभित्र बोलिने अन्य भाषामा के भनिन्छ सोधेर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमाति कार्यघण्टा
३	**हाम्रा पेसा, व्यवसाय र प्रविधि**	• छिमेकी परिवारका सदस्यहरुले गर्ने मुख्य पेसा व्यवसायको नाम बताउन	•छिमेकी परिवारका सदस्यहरुले गर्ने मुख्य पेसा व्यवसाय	•सञ्चार सिप •सिकाइ सिप •अभ्यास सिप •प्रयोग सिप	• विभिन्न पेसा र व्यवसाय झल्किने चित्र वा भिडियो देखाइ पेसा र व्यवसायको जानकारी गराउने • विद्यार्थीहरुलाई उनीहरुको घरका सदस्यहरुले गर्ने पेसा र व्यवसाय बताउन लगाउँने • छिमेकी परिवारका सदस्यहरुले गर्ने मुख्य मुख्य पेसा र व्यवसायको नाम बताउन लगाउँने र शिक्षकले आवश्यक सहयोग गर्ने	छिमेकी परिवारका सदस्यले गर्ने पेसा व्यवसाय बताउन लगाएर	२७
		•स्थानीय रुपमा लगाइने बेमौसमी बालीनाली (काक्रो, बोडी, रायो साग, टमाटर, मुला, भिण्डी, मकै) को सामान्य परिचय दिन	• स्थानीय रुपमा लगाइने बेमौसमी बालीनालीको पहिचान र सामान्य परिचय	•सञ्चार सिप •सिकाइ सिप •वर्गीकरण सिप •पहिचान सिप	• चित्र वा भिडियोको माध्यमबाट विभिन्न बेमौसमी बालीनालीको जानकारी दिने • उल्लिखित विभिन्न बेमौसमी बालीनाली मध्ये आफ्नो घर वा समुदायमा खेती गरिने बेमौसमी बालीनाली पहिचान गर्न लगाउँने • चौकुनेगाउँपालिकाका विभिन्न स्थानमा खेती गरिने बेमौसमी बालीनालीहरु (काक्रो, बोडी, रायो साग, टमाटर, मुला, भिण्डी, मकै) को जानकारी दिने • विद्यार्थीहरुलाई बेमौसमी बाली खेती गरिएको ठाउँमा भ्रमण गराउने र अवलोकन गरिएका बालीनालीको पहिचान गर्न लगाउँने	• बेमौसमी बालीनालीहरुको नाम बताउन लगाएर • बेमौसमी बालीनालीको चित्र देखाउदै तिनको नाम र परिचय सोधेर	
		•स्थानीय अन्नबाली (धान, मकै, कोदो, फापर, गहुँ, जौं) को सामान्य परिचय दिन	• हाम्रा स्थानीय अन्नबालीहरु	•सञ्चार सिप •सिकाइ सिप •पहिचान सिप •वर्गिकरण सिप	• चौकुनेगाउँपालिकामा खेती गरिने विभिन्न अन्नबालीहरु (धान, मकै, कोदो, फापर, गहुँ, जौं आदि) चित्र वा भिडियोद्धारा देखाउने र तिनीहरुको नाम, बाली लगाउने समय, तिनबाट बन्ने परिकार आदिको बारेमा परिचय दिन लगाउँने • ती अन्नबालीहरुमध्ये आफ्नो घर तथा छिमेकमा कुन कुन अन्नबालीहरुको खेती गरिएको छ, बताउन लगाउँने • विद्यार्थीहरुलाई अन्नबाली खेती गरिएको स्थानमा भ्रमणमा लैजाने र ती अन्नबालीहरुको परिचय दिने	• अन्नबालीहरुको परिचय बताउन लगाउँर • अन्नबालीहरु र तिनीहरुको चित्रबिच जोडा मिलाउन लगाएर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमाति कार्यघण्टा
		•स्थानीय तरकारीहरु (साग, बन्दा, काउली, टमाटर, गोलभेडा, खुसार्नी, भन्टा, करेला, लौका, फर्सी, कुभिण्डो, सिमी, भिण्डी, बोडी, मेथी, मुला,गाजर, सलगम) को सामान्य परिचय दिन	•हाम्रा स्थानीय तरकारीहरु	•सञ्चार सिप •सूचना साक्षरता •सिकाइ सिप •पहिचान सिप •वर्गीकरण सिप •दृश्य साक्षरता सिप	•विद्यार्थीहरुलाई घरमा खाने गरिएका तरकारीहरुको नाम बताउन लगाउँने र तिनको महत्व बताउन लगाउँने •चौकुनेगाउँपालिकामा खेती गरिने विभिन्न तरकारीहरु (साग, बन्दा, काउली, टमाटर, गोलभेडा, खुसार्नी, भन्टा, करेला, लौका, फर्सी, कुभिण्डो, सिमी, भिण्डी, बोडी, मेथी, मुला, गाजर, सलगम) को चित्र वा भिडियो देखाउने र ती मध्ये कुन कुन तरकारीहरु खाने गरिएको छ ? बताउन लगाउँने र तिनको परिचय दिन लगाउँने •विद्यार्थीहरुलाई विद्यालय नजिकै तरकारी खेती गरिएको स्थानमा लैजाने र तरकारीहरुको परिचय दिने	•तरकारीको नाम बताउन लगाएर •तरकारीको परिचय दिन लगाएर •विभिन्न तरकारीहरुको चित्र र तिनीहरुको नामबिच जोडा मिलाउन लगाएर	
		•परम्परागत स्थानीय प्रविधि (जाँतो, ढिकी, पानी घट्ट) को परिचय दिन	•परम्परागत स्थानीय प्रविधि (जाँतो, ढिकी, पानी घट्ट) को परिचय	•सञ्चार सिप •सिकाइ सिप •समस्या समाधान तथा निर्णय सिप •तार्किक सिप •पहिचान सिप	•विभिन्न परम्परागत स्थानीय प्रविधिहरु(जाँतो, ढिकी, पानी घट्ट) आदिको प्रदर्शन गर्ने र ती प्रविधिहरुको परिचय दिने •ती प्रविधिहरु मध्ये विद्यार्थीहरुलाई आआफ्नो घरमा भएका प्रविधिहरु बताउन लगाउँने र तिनीहरुले के कसरी कार्य गर्दछन्, बताउन लगाउँने	•परम्परागत स्थानीय प्रविधिहरुको नाम र तिनले गर्ने काम बताउन लगाएर •स्थानीय प्रविधिको फोटो र नामको बीचमा जोडा मिलाउन भनेर	
४	**खुसीका लागि शिक्षा र हाम्रो कर्तव्य**	•नाता सम्बन्धका मानिसहरुको आनीवानी बताउन •आफूभन्दा ठूलालाई सम्मान र आफूभन्दा सानालाई माया प्रकट हुने गरी शब्दको प्रयोग गरेर सम्बोधन गर्न ।	•नाता सम्बन्धका मानिसहरुको आनीवानी र स्वभावहरु •आफूभन्दा ठूलालाई सम्मान र आफूभन्दा सानालाई माया प्रकट हुने गरी गरिने सम्बोधन	•सञ्चार सिप •सिकाइ सिप •अनुकरण सिप •अभ्यास सिप •स्व-मूल्याङ्कन सिप •समानुभूति सिप •वैयक्तिक जिम्मेवारी सिप	•विद्यार्थीलाई नाता सम्बन्धका मानिसहरुको नाम र नाता सम्बन्ध भन्न लगाउने •तिनीहरुमध्ये कसलाई बढी मन पराउनु हुन्छ र त्यसको कारण के हो भनेर सोध्ने •साथी र चिनेका मानिसहरुका मन परेका र मन नपरेका आनीबानीहरुको सूची बनाउने •आफूभन्दा ठूलालाई कसरी सम्मान गर्नु हुन्छ र सानालाई कसरी माया गर्नु हुन्छ भनेर छलफल गर्ने	•नाता सम्बन्धका व्यक्तिहरुका नाम, नाता एवम् मन पर्ने बानी सोधेर •कुनै पनि व्यक्ति मन पर्नु र मन नपर्नुको कारण सोधेर	२७

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमाति कार्यघण्टा
		•असल र चरित्रवान हुनका लागि आवश्यक पर्ने शील र स्वभावहरुको वर्णन र अभ्यास गर्न ।	•असल र चरित्रवान हुनका लागि आवश्यक पर्ने शील र स्वभावहरु ।		•फोटो र भिडियो मार्फत आफूभन्दा ठूलालाई सम्मान र आफूभन्दा सानालाई माया प्रकट गरिएका क्रियाकलापहरुको प्रदर्शन गर्ने •यससम्बन्धी अभिनय र भूमिका निर्वाह गर्न लगाउने •हरेकलाई कुनै बानी मन पर्नु र कुनै बानी मन नपर्नुको कारण पालैपालो भन्न लगाउने •अरुलाई मन पर्ने आनीबानी र स्वभाव भएका मानिसहरुलाई असल र चरित्रवान मानिस भनिन्छ भन्ने कुरा गर्दै असल मानिसहरुका जीवनी, कथा र चित्र र भिडियो प्रदर्शन गर्ने •विद्यार्थीहरुलाई कुन कुन असल बानी गरिरहेका छौ र बाँकी कुन-कुन आनीबानी अबदेखि गर्ने भनेर विद्यार्थीहरुबाट प्रतिबद्धता समेत लिने •उनीहरुको स्वभाव र आनीबानीको बारेमा अभिभावकसँग समेत भलाकुसारी गर्ने	•ठूलालाई सम्मान र सानालाई माया गर्ने तरिका सोधेर •मन पर्ने आनीबानी बताउन लगाएर •मन पर्नुको कारण सोधेर •कस्तो मानिसलाई असल र चरित्रवान भनिन्छ भन्ने सोधेर •हिजोआज देखि अपनाएका असल बानीहरु बताउन लगाएर •अभिभावकसँग विद्यार्थीहरुको आनीबानीको बारेमा सोधेर	
		•आफुलाई मन पर्ने गीत, सङ्गीत र नृत्यहरुको श्रवण, अवलोकन र अभ्यास प्रस्तुत गर्न •घरपरिवार, छरछिमेक र गाउँटोलमा उत्सव र चाडपर्वहरु मनाउदा गर्न हुने र गर्न नहुने कुराहरुको सूची बनाई र जीवनमा त्यसको अभ्यास प्रस्तुत गर्न	•आफूलाई मन पर्ने गीत, सङ्गीत र नृत्यहरुको श्रवण, अवलोकन र अभ्यास ।	•सञ्चार सीप •सिकाइ सीप •अभ्यास सिप •प्रस्तुति सीप •छनौट सीप, •स्वव्यवस्थापन सीप •प्रयोग सीप •समानुभूति सिप •वैयक्तिक जिम्मेवारी सिप	•विद्यार्थीहरुलाई मन पर्ने वा जानेको गीत भन्न र गाउन लगाउने •विद्यार्थीहरुले गाउने क्रममा आफूले पनि खुसीपूर्वक सघाउने र धन्यवाद दिने •मोवाइल, टिभी, साउण्डसिष्टम, कम्प्यूटर आदिको प्रयोग गरेर विभिन्न बाल गीत, बालसङ्गीत र नृत्यहरु प्रदर्शन गर्ने •गीत, सङ्गीत र नृत्यको प्रदर्शनसँगै विद्यार्थीहरुलाई पनि नक्कल र अभ्यास गर्न लगाउने •घर परिवार र गाउटोलमा मनाइने उत्सव र चाडपर्वहरुको नाम भन्न लगाउने •त्यस्ता उत्सव र चाडर्वहरुमा हुने गरेका मन पर्ने र मन नपर्ने क्रियाकलापहरुको बारेमा भन्न लगाउने	•जानेका वा मन पराएका गीतहरु भन्न लगाएर •उनीहरुले मन पराउने गीत गाउन एवम् उक्त गीत र सङ्गीतमा नाच्न लगाएर •घरपरिवार र गाउटोलमा मनाइने उत्सव र चाडपर्वको नाम सोधेर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमाति कार्यघण्टा
		•आफू खुशी हुने र अरुलाई पनि खुशी बनाउने कलाको अभ्यास र अनुशरण गर्न	•घरपरिवार, छरछिमेक र गाउँटोलमा उत्सव र चाडपर्व मनाउदा गर्न हुने र गर्न नहुने कामहरु •आफू खुशी हुने र अरुलाई पनि खुशी बनाउने कलाको अभ्यास र अनुशरण		•त्यस्ता उत्सव र चाडपर्वमा हुने गरेका क्रियाकलापहरुमध्ये मन पर्नु र मन नपर्नुका कारणहरु भन्न लगाउने •त्यसरी मनाइने उत्सव र चाडपर्वमा हुने गरेका मन पर्ने क्रियाकलापहरुको अनुसरण, अभ्यास र प्रयोग गर्ने सम्बन्धमा छलफल गर्ने •विद्यार्थीहरुलाई अरुको जे आनीबानी र कुराले खुसी बनाउछ त्यो आनीबानी र कुरा भन्न लगाउने र त्यस्ता आनीबानी र कुराहरुको सूची बनाउने •आफूलाई जे आनीबानी र कुराले खुसी बनाउछ त्यो कुरा आफूले पनि अरुलाई पनि दिन सक्नु पर्दछ भन्दै विचार आदान प्रदान गर्न लगाउने •खुशी हुदै अरुका मन पर्ने कुराहरु आफुले समेत प्रयोग गरी आफू खुसी हुने र अरुलाई समेत खुसी वनाउने सम्बन्धमा आवश्यक छलफल गरी प्रतिबद्धता समेत लिने	•उत्सव र चाडपर्वका मनपर्ने कुरा भन्न र गर्न लगाएर •विद्यार्थीको बारेमा अभिभावकलाई सोधेर •मानिसका राम्रा आनबानीहरु भन्न लगाएर •राम्रा आनीबानी प्रयोग गर्न सके नसकेको बारेमा सोधेर एवम् अनुगमन गरेर •व्यवहारहरुको अवलोकन गरेर	
		•आसन र प्राणायामहरु (प्रणव र भस्त्रिका प्राणायाम, सिंहासन, गरुडासन) को अभ्यास प्रस्तुत गर्न •श्रम र सिर्जनालाई सम्मान गर्ने सिप र प्रवृत्तिको चर्चा र अभ्यास प्रस्तुत गर्न	•हाम्रा योग र प्राणायामहरु •श्रम र सिर्जनालाई सम्मान गर्ने सिप र प्रवृत्तिको चर्चा	•प्रदर्शन सीप, •सञ्चार सीप, •विश्लेषण सीप, •तार्किक सीप, •प्रयोग सीप, •स्वीकार्य सीप •सहयोग सीप, •सहानुभूति सीप, •समानुभूति सीप,	•विद्यार्थीहरुलाई प्रणव र भस्त्रिका प्रणायाम एव्म् सिंहासन र गरुडासन आदिसिकाउनका लागि शिक्षक आफैले एकपटक सबैको सामू गरेर देखाउने •तत्पश्चात आफ्नो निर्देशनमा विद्यार्थीहरुलाई प्राणायाम, ध्यान र आसनको अभ्यास गर्न लगाइ आफूले पथप्रदर्शन र पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने •विद्यार्थीहरुले गरेका प्राणायाम र आसनहरुको नाम र महत्वको बारेमा बताउने •विद्यार्थीहरुसँग हामी सबैले खाने र प्रयोग गर्ने विभिन्न बस्तुहरुको उत्पादनलाई श्रमसँगजोड्ने किसिमले छलफल र विचार आदानप्रदान गर्ने	•प्राणायाम र आसनहरुको अभ्यास गर्न लगाएर •उनीहरुले गरेका अभ्यासहरुको अवलोकन गरेर •हामीले खाने र प्रयोग गर्ने विभिन्न वस्तुहरुका नाम भन्न लगाएर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमाति कार्यघण्टा
		•अशक्त, ज्येष्ठनागरिक र असहज स्थितिका मानिसहरुप्रति सहयोग गर्ने बानीको अभ्यास प्रस्तुत गर्न •जङ्कफूड (मृतप्राय खाना) बाट हुने हानी र घरमा बनाइने खानाका फाइदाहरु बताउन	• अशक्त र ज्येष्ठ नागरिकप्रति सहयोग गर्ने बानीको अभ्यास । • जङ्कफूड (मृतप्राय खाना) बाट हुने हानी र घरमा बनाइने खानाका फाइदाहरुको जानकारी		• कसैले श्रम नगरेको भए हामीले खाने र प्रयोग गर्ने चिजहरु हामीले खान र प्रयोग गर्न नपाउने वास्तविकतालाई उठान गर्दै उत्पादन र श्रमलाई सम्मान गर्ने बारेमा बताउने • छलफललाई जीवन्त बनाउन आवश्यकता अनुसार कथा, चित्र र भिडियो क्लीप आदिको प्रयोग र प्रदर्शन गर्ने • विद्यार्थीहरुले घरपरिवार र अन्यत्र देखेका जेष्ठ नागरिक र अन्य समस्यामा परेका मानिसहरुको बारेमा सोधपुछ गर्ने • ती जेष्ठनागरिक र अशक्त मानिसहरुसँग सम्बन्धित समस्याको बारेमा छलफल गर्ने • हामीले सहयोग गऱ्यौं भने भोली हामीलाई पनि समस्या पर्दा अरुले सहयोग गर्छन भन्ने कुरालाई पनि छलफलमा ल्याउने • श्रव्य दृश्य सामग्रीलगायत जेष्ठ नागरिकलाई स्रोतव्यक्तिको रुपमा उपयोग गर्ने • जङ्कफुड अर्थात बजारमा पाइने तयारी खानाका बेफाइदा र घरमा बनाइने खानाहरुका फाइदाहरुका बारेमा विद्यार्थीहरुका समेत अनुभव र भोगाइहरुलाई समेटेर छलफल गर्ने • आवश्यकता अनुसार यससम्बन्धी फोटो र भिडियोहरु प्रस्तुत गर्ने • स्वास्थ्य सम्बन्धी काम गर्ने कर्मचारीलाई स्रोतव्यक्तिका रुपमा आमन्त्रण गरी सहजीकरणका लागि अनुरोध गर्ने	• यी बस्तुहरु बनाउनमा कसको भूमिका छ भने कुरा सोधेर • आफूले गर्ने काम बताउन लगाएर • जेष्ठ नागरिक र अन्य समस्यामा परेका मानिसहरुको बारेमा प्रश्न सोधेर • उनीहरुलाई सहयोग गर्नुपर्ने कारण सोधेर • यस्तै अन्य प्रश्नहरु सोधेर • जङ्कफुडका बेफाइदाहरुको बारेमा प्रश्न सोधेर • घरमा बनाउने खानाका फाइदाहरुका बारेमा प्रश्नहरु सोधेर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमाति कार्यघण्टा
५	**हाम्रो वातावरण र हरित विद्यालय**	• चौकुने गाउँपालिका भित्रका वनमा पाइने वन्जजन्तु र चराहरुको नाम भन्न	• चौकुने गाउँपालिकाका भित्रका वनमा पाइने वन्जजन्तु र चराहरुको नाम	• सञ्चार सिप • सिकाइ सिप • वातावरणप्रतिको सजगता र सम्मान सिप • वैयक्तिक जिम्मेवारी सिप • पहिचान सिप	• विद्यार्थीहरुलाई स्थानीयस्तरमा देखेका वन्यजन्तु तथा चराहरुको नाम बताउन लगाउने • चौकुने गाउँपालिका भित्रका वनमा भएका वन्यजन्तु तथा चराहरुको बारेमा अवलोकन/चित्र/भिडियो प्रदर्शन आदिको माध्यमबाट परिचय दिने • चौकुने गाउँपालिका भित्रका वनमा रहेका वन्यजन्तु तथा चराहरुको विद्यार्थीको समूहमा र अभिभावसँग समेत छलफल गरी सूची बनाउन विद्यार्थीहरुलाई अभिप्रेरित गर्ने	• गाउँपालिका भित्रका वनमा भएका वन्यजन्तु तथा चराहरुको नाम सोधेर • वन्यजन्तु तथा चराहरुको सूची बनाउन लगाएर	२७
		• वडाको वनमा पाइने औषधिजन्य वनस्पतिहरु पहिचान गर्न • करेसाबारी निर्माणमा सहभागी हुन • विद्यालयमा बाल बगैंचा र वृक्षारोपणमा सहभागी हुन • वातावरण र विकासको परिचय दिन	• वडाको वनमा पाइने औषधिजन्य वनस्पतिहरुको पहिचान • करेसाबारी निर्माणमा सहभागी • विद्यालयमा बाल बगैंचा र वृक्षारोपणमा सहभागी • वातावरण र विकासको परिचय	• सञ्चार सिप • सिकाइ सिप • वर्गीकरण सिप • स्वव्यवस्थापन सिप • वातावरणप्रतिको सजगता र सम्मान सिप • वैयक्तिक जिम्मेवारी सिप	• आफू बस्ने वडाका वनहरुको पहिचान गराउने • उक्त वडामा भएका वनहरुमा पाइने औषधिजन्य वनस्पतिहरुको बारेमा चित्र, भिडियो, अवलोकनद्धारा पहिचान गराउने र तिनीहरुको उपयोगमा छलफल गराउने • श्रव्यदृश्य वा चित्र वा अन्य सामग्रीको माध्यमबाट करेसाबारीमा परिचय दिने र यसको महत्व बताउने • विद्यालयको करेसाबारी निर्माणमा विद्यार्थीहरुलाई सहभागी बनाउने • विद्यार्थीहरुलाई विद्यालयमा बालबगैँचा निर्माणमा सहभागी गराउने • विद्यालय भित्र तथा विद्यालय वरपर वृक्षरोपणमा विद्यार्थीहरुलाई सहभगी गराउने र वृक्षरोपण गर्दा हुने फाइदाहरुको बारेमा जानकारी दिने • घर तथा विद्यालय वरपर भएका वस्तुहरुको पहिचान गर्न लगाउने • वरपर भएका सजीव र निर्जीव वस्तुहरुको समग्रतालाई वातावरणको रुपमा परिचय गराउने • पर्यावरण सन्तुलन नखल्बलिने गरी उपलब्ध वस्तुहरुको सही सदुपयोग,वृक्षरोपण,उपयोग,सामाजिक, आर्थिक, सांस्कृतिक भौतिक, प्राविधिक विकास गर्नुपर्ने पक्षमा छलफल गराउने र वातावरण र विकासबिच अन्योन्याश्रित सम्बन्ध रहेको कुरा बताउने	• वडाका वनमा भएका औषधिजन्य वनस्पतिहरुको नाम सोधेर • करेसाबारी निर्माणमा सहभागी भए नभएको अवलोकन गरेर • विद्यालयको बालबगैँचा निर्माणमा सहयोग गरे नगरेको अवलोकन गरेर • विद्यालयको वृक्षरोपण कार्यमा सहभागी भए नभएको अवलोकन गरेर • वातावरण र विकासको परिचय दिन लगाएर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमाति कार्यघण्टा
		•वडास्तरमा भएका पानीका स्रोतहरुको परिचय दिन तथा उपयोग पहिचान गरी आवश्यकता अनुसार प्रयोग गर्न	•वडास्तरमा भएका पानीका स्रोतहरुको परिचय, उपयोग र आवश्यकताअनुसार प्रयोग	•सञ्चार सिप •सिकाइ सिप •प्रयोग सिप •सहकार्य सिप •पहिचान सिप	•आफ्नो वडास्तरमाको क्षेत्र भित्र रहेका पानीका स्रोतहरु पहिचान गर्न लगाउने । •भिडियोद्वारा पानीका स्रोतहरुको जानकारी दिने •वडाभित्र भएका पानीका स्रोतहरुको अवलोकन गराई तिनीहरुको परिचय (प्राकृतिक, कृत्रिम, वर्षा, कुवा, नदी) •वडाभित्र भएका पानीका स्रोतहरुको उपयोग के के मा गर्न सकिन्छ ? छलफल गराउने •पानीका स्रोतहरुलाई पिउन, खाना बनाउन, सफा गर्न,सिँचाइ गर्न प्रयोग गर्न सकिने कुरा बताउने •उपलब्ध पानीको मितव्ययी तरिकाले सदुपयोग गर्नुपर्ने कुराको जानकारी दिने	•वडास्तरमा भएका पानीका स्रोतहरु र उपयोग बताउन लगाएर •पानीको मितव्ययी तरिकाले प्रयोग गरे नगरेको अवलोकन गरेर •पानीको मितव्ययी किसिमले विभिन्न कार्यमा प्रयोग बारे अवलोकन गरेर	
		•फोहोरमैलाले स्थानीय स्तरमा पारेको असर पहिचान गर्न •फोहोरमैलाको वर्गीकरण गर्न र व्यवस्थापनमा सहयोग गर्न •वातावरण प्रदूषणको स्थानीय अवस्थाको पहिचान गर्न	•फोहोरमैलाले स्थानीय स्तरमा पारेको असर पहिचान •फोहोरमैलाको वर्गीकरण (ठोस, तरल र ग्याँस) र व्यवस्थापनमा सहयोग •वातावरण प्रदूषणको स्थानीय अवस्थाको पहिचान	•प्रयोग सिप •सिकाइ सिप •सञ्चार सिप •सहकार्य सिप •सहयोग सिप •स्व व्यवस्थापन सिप •वातावरणप्रतिको सजगता र सम्मान सिप •वैयक्तिक जिम्मेवारी सिप	•घर, विद्यालय, अस्पताल, कारखानाबाट निस्कने फोहोरले स्थानीय स्तरमा पारेको असर (स्वास्थ्य, वातावरण, कृषि आदि) सम्बन्धमा श्रव्यदृश्य सामग्री, अवलोकन, चित्र आदिको माध्यमबाट छलफल गराउने •घर, विद्यालय, अस्पताल, कारखाना, विकास निर्माण आदिको कारणले स्थानीयस्तरमा देखापरेका प्रदूषण (जल, जमिन, ध्वनि, हावा) को अवस्थामा छलफल गराउने •घर परिवार, विद्यालय, अस्पताल, कारखाना, विकास निर्माण, प्रकोप आदिबाट हुने/निस्कने फोहोरलाई वर्गीकरण गर्न लगाउने र ती फोहोरहरुलाई सामान्यतया ठोस (कुहिने र नकुहिने), तरल र ग्याँस (हावा) गरी तीन समूहमा वर्गीकरण गर्न सकिने कुरा बताउने •उल्लिखित विभिन्न माध्यमबाट उत्पन्न हुने फोहोरहरुलाई उचित तरिकाले विसर्जन गर्ने, मल बनाउने, प्रशोधन गर्ने कार्य गर्नुपर्ने कुरा बताउने र व्यवस्थापनमा सहभागी गराउने	•फोहोरमैलाले स्थानीयस्तरमा पारेको असर बताउन लगाएर •स्थानीयस्तरमा वातावरण प्रदूषणको अवस्था बताउन लगाएर •फोहोरमैलाको वर्गीकरण गर्न सके नसकेको बताउन लगाएर •फाहोरमैलाको उचित तरिकाले विसर्जन, व्यवस्थापन गरे नगरेको अवलोकन गरेर	

क्र.सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमाति कार्यघण्टा
६	**सामाजिक चुनौति र सुरक्षित विद्यालय व्यवस्थापन**	• सामाजिक विकृति र विसङ्गतिको रुपमा रहेको धुमपान, मध्यपान, लागू औषध सेवनबाट हुने हानी र यसबाट बच्ने उपायहरु बताउन	•सामाजिक विकृति र विसङ्गतिको रुपमा रहेको धुमपान, मध्यपान, लागू औषध सेवनबाट हुने हानी र यसबाट बच्ने उपायहरु	•सिकाइ सिप •सञ्चार सीप •स्व-व्यवस्थापन सिप	• चित्र एवं श्रव्यदृश्य सामग्रीको माध्यमबाट सामाजिक विकृति र विसङ्गतिको रुपमा रहेको धुमपान, मध्यपान र लागू औषध सेवनबाट हुने हानीहरुको बारेमा सहजीकरण गर्ने । • चित्र एवं श्रव्यदृश्य सामग्रीमा भैरहेको घटनाहरुको व्याख्या गर्न लगाउने • आफू र आफ्नो घरपरिवारमा यसप्रकारका पदार्थहरुको सेवनलाई निषेध गर्नका लागि आवश्यक उपायहरुको बारेमा सहजीकरण गरी व्यवहारमा समेत लागू गर्न विद्यार्थीहरुलाई प्रेरित गर्ने	• धुमपान, मध्यपान र लागू औषध सेवनबाट हुने हानीको बारेमा सोधेर • यसप्रकारका पदार्थको सेवनबाट विद्यार्थीहरुलाई बच्ने उपायहरुको बारेमा सोधेर	२६
		•स्थानीय स्तरमा हुने हावाहुरी, चट्याङ, बाढी, आगलागि, पहिलो, सर्पदंश, र जङ्गली जनावरको आक्रमण आदिबाट हुने विपदहरुको पहिचान र परिचय दिन	•हावाहुरी, चट्यांङ्ग, बाढि, आगलागी,पहिरो, सर्पदंश र जङ्गली जनावरको आक्रमण आदिबाट हुने विपद्को पहिचान र परिचय	•सिकाइ सिप •पहिचान सिप •सञ्चार सिप •अवलोकन सीप	• चित्र, पोष्टर वा श्रव्यदृश्य सामग्रीका माध्यमबाट विपदहरु (हावाहुरी,चट्यांङ्ग,बाढि, आगलागी, पहिरो, सर्पदशं र जङ्गली जनावरको आक्रमण आदि) को पहिचान र परिचय गराउने • चित्र, पोष्टर वा श्रव्यदृश्य सामग्रीका माध्यमबाट भैरहेको घटना पालैपालो व्याख्या गर्न लगाउने र आवश्यक्ता अनुसार शिक्षकले थप सहयोग गर्ने । • शिक्षकले स्थानीय स्तरमा घट्ने विपद्हरुको केही उदाहरण दिने र बाँकि विद्याथीलाई भन्न लगाउने र एकआपसमा छलफल गर्न लगाउने	• विपद्को चित्र र नामको जोडा मिलाउन लगाएर • गाउँवस्तीमा भएका विभिन्न दुर्घटनाहरु बताउन लगाएर	
		•घरभित्र हुने जोखिमहरु (छत, भऱ्याङ, बरण्डा,हातहतियार आदिको पहिचान र त्यस्ता जोखिमहरुबाट बच्ने उपायहरु बताउन	• घरभित्र हुने जोखिमहरु (छत, भऱ्याङ, बरण्डा,हातहतियार आदिको पहिचान र त्यस्ता जोखिमहरुबाट बच्ने उपायहरु	•सिकाइ सिप •सञ्चार सिप •स्वव्यवस्थापन सिप •प्रयोग सीप	• चित्रको माध्यमबाट त्यहाँ के भइरहेको छ ? चित्रमा के देखियो ? आदि जस्ता प्रश्नहरु सोधेर जोखिमहरू परिचय दिन अभिप्रेरित गर्ने । • घर भित्र जोखिम हुनसक्ने विभिन्न अवस्था वा स्थानको बारेमा छलफल गराउने । • चित्रमा भएको जस्तै अवस्था भयो भने तपाईहरु के गर्नुहुन्छ भन्ने विषयमा छलफल गराउने । • ती स्थानहरूमा सुरक्षित रहनका लागि गरिने पूर्वसावधानीहरूको बारेमा छलफल गराउने । • घरमा हुँदा विभिन्न जोखिमरूबाट बच्ने उपाएहरू छलफल गराउने र शिक्षकले आवश्यक्ता अनुसार सहयोग गर्ने	• चित्रको माध्यमबाट जोखिम पहिचान गराई उक्त जोखिमबाट बच्ने उपाय भन्न लगाएर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमाति कार्यघण्टा
		•कक्षाकोठा,विद्यालय,घर र बाटोमा हुने वर्षा, हावाहुरी, करेन्ट, चट्याङ, बाढि पहिरो र जङगली जनावरको आक्रमण आदिबाट बच्ने उपायहरु बताउन । •कृत्रिम घटना अभ्यास (Simulation) को अभ्यास प्रस्तुत गर्न	•कक्षाकोठा, विद्यालय, घर र बाटोमा हुने वर्षा, हावाहुरी, करेन्ट,चट्याङ, बाढि पहिरो र जङगली जनावरको आक्रमण आदिबाट बच्ने उपायहरु । •कृत्रिम घटना अभ्यास (Simulation)	•सिकाइ सिप •सञ्चार सिप •स्वव्यवस्थापन सिप •प्रयोग सिप •अभिनय सिप •वैयक्तिक जिम्मेवारी सिप	•चित्र वा श्रव्यदृश्य सामग्रीको माध्यमबाट पालैपालो विभिन्न विपद्हरू (वर्षा, हावाहुरी, करेन्ट,चट्याङ, बाढि पहिरो र जङगली जनावरको आक्रमण) को चिनारी गराउने •ति विपदहरूबाट हुने असरको बारेमा कथा सुनाउने वा छलफल गराउने •उक्त विपदहरू हुन नदिनका लागि वा सम्भाव्य क्षति कम गर्नका लागि गर्नुपर्ने पूर्वतयारी छलफल गराउने •शिक्षकले कथा वा श्रव्यदृश्य सामग्रीको माध्यमबाट कक्षाकोठा, विद्यालय, घर र बाटोमा हुने विपद्हरूबाट बच्ने उपायहरू बताउने ती विपद्हरूबाट बच्नका लागि कृत्रिम घटना अभ्यास गराउने नोट :कुनै एउटा विपद्को बारेमा माथिको प्रकृया सकेपछि अर्कोमा जाने	•विभिन्न विपद्हरूको नाम र तिनीहरूबाट बच्ने उपायहरू बताउन लगाएर	

कक्षा ३

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमाति कार्यघण्टा
१	**चौकुनेको परिचय**	•आफ्नो वडाको कार्यालय रहेका स्थान र बालबालिकाका निम्ति वडाले गर्ने सामान्य काम बताउन •गाउँपालिकाको कार्यालय रहेको स्थान र स्थापना भएको साल बताउन	•हाम्रो वडा कार्यालय र गाउँपालिका कार्यालयको सामान्य परिचय	•सिकाइ सिप •सञ्चार सिप •तुलना गर्ने सिप •पहिचान सिप	•हाम्रो वडा कार्यालय कहाँ रहेको छ र त्यसले हामी बालबालिकाका निम्ति गर्ने मुख्य काम के हो भनेर छलफल गर्ने •यस सम्बन्धमा स्रोतव्यक्तिका रुपमा पालिकाकै बालबालिका सम्बन्धी काम गर्ने आधिकारिक व्यक्तिलाई आमन्त्रण गरी सहजीकरणका लागि अनुरोध गर्नै •हाम्रो गाउँपालिकाको कार्यालय कहाँ रहेको छ र यसको स्थापना कहिले भएको हो भन्ने सम्बन्धमा पनि विद्यार्थीहरुसँग छलफल गरेर उनीहरुबाटै वास्तविक कुरा आउने गरी उपयुक्त वातावरणको सिर्जना गर्ने	•वडा र गाउँपालिकाको कार्यालय रहेको स्थान र गाउँपालकिाको स्थापना मिति सोधेर •बालबालिकाका निम्ति वडाले गर्ने कामहरु सोधेर	२६
		•गाउँपालिकाभित्रका मुख्य मुख्य सडक र बाटोको नाम र अवस्थिति बताउन •आफनो वडाभित्रका विद्यालयहरुको नाम बताउन	•गाउँपालिकाभित्र का मुख्य मुख्य सडक र बाटोको नाम र अवस्थिति •हाम्रो वडाभित्र रहेका विद्यालयहरुको अवस्थिति	•सिकाइ सिप •सञ्चार सिप •स्वव्यवस्थापन सिप	•तपाईहरुको गाउँपालिकामा रहेको मुख्य मुख्य सडक र बाटोको नाम के हो भनेर सोध्ने र सही जवाफ आएमा टिपोट गर्दै जाने •माथि उल्लेख गरेका कुन कुन सडक र बाटोहरु कुन कुन ठाउसम्म फैलिएका छन् ? आदि प्रश्नहरु सोधेर सकेसम्म सही जवाफ विद्यार्थीहरुबाटै खोजी गरी प्रस्तुत गर्न लगाउँने •आफ्नो वडाभित्र रहेका विद्यालयहरुको नाम, अवस्थिति र सञ्चालिक कक्षाको बारेमा छलफल गरेर विद्यार्थीहरुबाटै सही जवाफको खोजी गर्ने	•आफ्नो पालिकामा भएका मुख्य मुख्य सडक र बाटोहरुको नाम सोधेर	
		•आफू बसोबास गर्ने वडाका वडा कार्यालयका पदाधिकारीहरुको संख्या र सदस्यहरूको नाम बताउन	•हाम्रो वडाका पदाधिकारीहरु	•सिकाइ सिप •सञ्चार सिप •स्वव्यवस्थापन सिप •पहिचान सिप •अवलोकन सिप	•आफू बसोवास गर्ने वडा नं र यसको वडा कार्यालय कहाँ छ भन्ने सम्बन्धमा विद्यार्थीहरुसँग नै छलफल गरी उनीहरुबाटै सही जवाफको खोजी गर्ने •वडाका जनप्रनिनिधिहरुको को को छन् ? कतिजना छन् ? तिनीहरुको नाम के हो ? आदिसम्बन्धमा छलफल गरेर पहिचान गराउने •जनप्रतिनिधि बाहेक वडामा काम गर्ने अरु को को हुन्छन् भनेर पनि छलफल गरी जानकारी गराउने	•विद्यार्थीहरुलाई उनीहरु बसोबास गर्ने गरेका वडा नं र त्यसको कार्यालय सोधेर •जनप्रतिनिधिको नाम सोधेर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमाति कार्यघण्टा
		•आफ्नो वडाभित्र रहेका स्वास्थ्य प्रदायक संस्था, क्लिनिकको नाम र ठेगाना बताउन •पालिकाभित्र रहेका मुख्य बजारहरु अर्थात किनमेल गर्ने ठाउँहरुको नामनामेसी विवरण दिन	•हामी बसोबास गर्ने वडाभित्र रहेका स्वास्थ्य प्रदायक संस्था र क्लिनिकहरु •हाम्रो गाउँपालिकाभित्र रहेका मुख्य बजारहरु अर्थात किनमेल गर्ने बजार क्षेत्रहरु	•सिकाइ सिप •सञ्चार सिप •पहिचान सिप	•तपाईहरु कहिलेकाही स्वास्थ्य सेवा प्रदायक संस्था र क्लिनिकमा जानु भएको छ भनी हात उठाउन सङ्केत गर्ने, गएका छौं भनी हात उठाएकाहरुलाई किन गएको हो भनी सोध्ने •तत्पश्चात यस्ता स्वास्थ्य संस्थाहरु हाम्रो वडामा कहाँ कहाँ छन् र के कति छन् भन्ने सोधेर पहिचान र विश्लेषण गरी सूची बनाउने •प्राप्त प्रतिक्रियाहरुका लागि धन्यवाद दिदै तपाईको पालिकामा रहेका सामान किनमेल गर्ने प्रमुख बजारहरुको नाम बताउनु होस भनी सहजीकरण कार्य अघि बढाउने •कहिल्यै तपाई एक्लै गएर पनि ती बजारहरुमा तपाईलाई आवश्यक पर्ने सामान किन्नु भएको छ भनी सोध्ने	•आफ्नो वडाभित्र रहेका स्वास्थ्य सेवा प्रदायक संस्था र क्लिनिकको नाम भन्न लगाएर •गाउँपालिकामा रहेका मुख्य बजारहरुको नाम भन्न लगाएर	
२	**हाम्रा सम्पदा, संस्कृति र मूल्य मान्यताहरु**	•चौकुने गाउँपालिकाभित्र रहेका महत्वपूर्ण धार्मिक स्थलको सामान्य परिचय दिन	•हाम्रो पालिकामा रहेका महत्वपूर्ण धार्मिक स्थलहरु	•सिकाइ सिप •सञ्चार सिप •तुलना गर्ने सिप •अनुकरण सिप	•विद्यार्थीहरुलाई आफ्नो पालिकामा भएका विभिन्न धार्मिक स्थलहरुको नाम र परिचय भन्न लगाउँने र उनीहरुले भनेका आधारमा सूची टिप्दै जाने •चित्र एवं श्रव्यदृश्य सामग्रीको माध्यमबाट त्यस्ता केही धार्मिक स्थलहरु प्रदर्शन गरेर यो कुन धार्मिक स्थल हो भनेर विद्यार्थीहरुलाई सोध्ने •विद्यार्थीहरुले भनेका र चित्र एवम् श्रव्य दृश्य सामग्रीका माध्यमबाट देखाइएका धार्मिक स्थलहरुको सूची बनाएर गाउँपालिका भएका धार्मिक स्थलहरु भनेर परिचय गराउने	•आफ्नो पालिकामा भएका धार्मिक स्थलहरुको नाम भन्न लगाएर •फोटो देखाउदै यो कुन धार्मिक स्थल र कहाँ पर्छ भनी सोधेर •यस्तै अन्य प्रश्नहरु सोधेर	२७
		•चौकुने गाउँपालिकाभित्र नाचिने मुख्य नाच तथा पहिरनहरुको सामान्य परिचय दिन	•हाम्रो पालिका भित्र नाचिने विभिन्न नाच तथा पहिरनहरु	•सिकाइ सिप •सञ्चार सिप •अनुकरण सिप	•कुनै नाचको फोटो देखाएर यो कुन नाच हो र हाम्रो पालिकामा कुन जातिले यो नाच नाच्ने गर्दछन् भनेर विद्यार्थीहरुसँग सोधपुछ र छलफल गर्ने	•विद्यार्थीहरुलाई आफ्नो पालिकामा नाचिने नाचहरुको नाम भन्न लगाएर	

क्र. सं.	**क्षेत्र/थिम एकाइ**	**सिकाइ उपलब्धि**	**विषयवस्तु**	**व्यवहार कुशल सिप**	**सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप**	**सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया**	**अनुमाति कार्यघण्टा**
					• चौकुने गाउँपालिकामा नाचिने यस्ता नाचहरुका नामको सूची बनाउन लगाउँने र यी नाचहरु कतिबेला नाचिन्छ र कुन जातिले नाच्दछन् भनी सामान्य परिचय दिने • उक्त नाँचहरुमा लगाइने पहिरनहरुको बारेमा समेत सहजीकरण गर्ने • सहजकर्ताका रुपमा स्थानीय जानकार व्यक्तिलाई प्रयोग गर्न सकिने	• फोटो देखाउदै यो कुन नाच हो र कति बेला कुन जातिले नाच्छन भनी सोधेर • विभिन्न नाँचमा लगाइने पहिरन सोधेर	
		• चौकुनेगाउँपालिका भित्र मनाउने माघी पर्व र होली पुर्णिमा पर्वको बारेमा जानकारी दिन	• चौकुने गाउँपालिका भित्र मनाउने माघी पर्व र होली पुर्णिमा पर्वको बारेमा जानकारी	• सिकाइ सिप • सञ्चार सिप • पहिचानको सिप	• आफ्नो पालिकामा मनाइने माघी पर्व र होली पूर्णिमा पर्व बारेमा सामान्य परिचय, खाने परिकार र गरिने क्रियाकलापहरुको बारेमा छलफल र चार्टको माध्यमबाट जानकारी गराउने	• माघी पर्व र होली पूर्णिमा पर्वमा गरिने क्रियाकलापको बारेमा सोधेर	
		• चौकुने गाउँपालिकाभित्र रहेका प्रमुख सार्वजनिक स्थलहरुको सामान्य परिचय दिन	• हाम्रो चौकुने प्रमुख सार्वजनिक स्थलहरु	• सिकाइ सिप • सञ्चार सिप • पहिचानको सिप	• सार्वजनिक स्थल भनेको के हो भन्ने बारेमा विद्यार्थीहरुसँग छलफल गर्ने र चौकुने गाउँपालिकामा रहेका विभिन्न सार्वजनिक स्थलहरुको बारेमा फोटो देखाइ छलफल अघि बढाउने • सार्वजनिक स्थलको उपादेयताको बारेमा विचार आदान प्रदान गर्न विद्यार्थीलाई प्रेरित गर्ने	• पालिकामा भएका सार्वजनिक स्थलहरुको बारेमा विभिन्न प्रश्नहरु सोधेर ।	
		• वन जङ्गलको परिचय, महत्व तथा फाइदा बताउन ।	• हाम्रो वनजङ्गलका परिचय, महत्व र फाइदा	• सिकाइ सिप • सञ्चार सिप • पहिचानको सिप	• वनजङ्गलले हामीलाई के दिन्छ भनेर विद्यार्थीहरुलाई सोध्ने र उनीहरुले भनेका आधारमा वनजङ्गलको महत्व र फाइदाको बारेमा सूची बनाउने • उपलब्ध हुन सकेमा वन कार्यालयको कर्मचारीलाई स्रोतव्यक्तिको रुपमा प्रयोग गर्न सकिने	• वनजङ्गलले मानिसलाई दिने फाइदाहरुको सूची बनाउन लगाएर	

क्र.सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमाति कार्यघण्टा
		•नेपाली भाषा र अन्य भाषा (मगर, राजी, नेवा, अछामी आदि) को दैनिक बोलिचालीका विभिन्न शब्दहरुको बीचमा तुलना गर्न	•नेपाली भाषा र मगर भाषाको दैनिक बोलिचालीका विभिन्न शब्दहरुको बीचमा तुलना	•सिकाइ सिप •सञ्चार सिप •पहिचान सिप •तुलनात्मक सिप •सम्मान सिप •स्वीकार्य सिप	•चौकुने गाउँपालिकाभित्र बोलिने मगर भाषा र नेपाली भाषाको तुलना गर्दै दैनिक बोलीचालीको भाषामा दैनिक व्यवहारमा प्रयोगमा आउने सामग्री र परिकारहरुको नाम लिँदा नेपाली र स्थानीय मगर भाषामा यी कुराहरु भनिन्छ भनेर शिक्षकले सहजीकरण गर्ने । •आवश्यक परेमा यसका लागि स्थानीय मगर भाषाका जानकार वा विज्ञलाई आमन्त्रण गरी सहजीकरणका लागि अनुरोध गर्ने	•नेपाली भाषा र मगर भाषाकोमा एउटै कामका लागि सोधिने फरक फरक शब्द सोधेर	
३	**हाम्रा पेसा, व्यवसाय र प्रविधि**	•चौकुने गाउँपालिकाका मानिसले गर्ने पेसा, व्यवसायको सामान्य परिचय दिन	•हाम्रो पालिकाका मानिसले गर्ने पेसा र व्यवसायहरु	•सञ्चार सिप •सिकाइ सिप	•विद्यार्थीहरुलाई आफूले चिनेका र आफ्नो समुदायका मानिसले गर्ने पेसा व्यवसायको नाम बताउन लगाउँने •चौकुने गाउँपालिकामा बसोबास गर्ने मानिसले गर्ने विभिन्न पेसा व्यवसायहरुको चित्र वा भिडियोद्धारा प्रदर्शन गर्ने र ती पेसा व्यवसायहरुको परिचय दिने	•चौकुने गाउँपालिकाका मानिसले गर्ने पेसा र व्यवसायहरु बताउन लगाउँर	२७
		•मसलाजन्य बाली बाली (मेथी, टिमुर, प्याज, लसुन, धनिया, वेसार, अदुवा, खुर्सानी) को परिचय दिन	•हाम्रो पालिकामा हुने मसलाजन्य बालीहरु	•सञ्चार सिप •सिकाइ सिप •वर्गीकरण सिप	•विद्यार्थीहरुलाई आफ्नो घर तथा समुदायका मानिसले गर्ने मसलाजन्य बालीहरुको नाम बताउन लगाउँने •चित्र वा भिडियोद्धारा चौकुने गाउँपालिकाका मानिसले खेती गर्ने मसलाजन्य बालीनालीहरु(मेथी, टिमुर, प्याज, लसुन, धनिया, वेसार, अदुवा, खुर्सानी) को परिचय दिने •मसलाजन्य बालीनालीको खेती गरिएको ठाउँमा विद्यार्थीहरुलाई भ्रमण गराउने र अवलोकन गरिएका मसलाजन्य बालीनालीहरुको परिचय दिने	•मसलाजन्य बालीनालीको नाम बताउन लगाउँर •मसलाजन्य बालीनालीको नाम र तिनको चित्रको जोडा मिलाउन लगाउँर	

क्र.सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमाति कार्यघण्टा
		•नगदेबाली (तोरी, मसुरो, अरर, तिल, अर्सी) को परिचय दिन	•हाम्रा नगदेबालीहरु	• सञ्चार सिप • सिकाइ सिप • प्रयोग सिप	• श्रव्यदृश्य सामग्री वा चित्रको माध्यमबाट चौकुने गाउँपालिकामा खेती गरिने नगदेबालीहरु (तोरी, मसुरो, अरर, तिल, अर्सी) प्रदर्शन गर्ने • उल्लिखित नगदेबालीहरु मध्ये आफ्नो घर तथा समुदायमा खेती गरिने नगदेबाली बताउन लगाउँने • विद्यालय नजिकै खेती गरिएका नगदेबालीहरुको अवलोकन गर्नको लागि भ्रमण गराउने र नगदेबालीहरुको परिचय दिने	• नगदेबालीहरुको नाम बताउन लगाउँर • नगदेबालीको चित्र र नामबिच जोडा मिलाउन लगाएर	
		•बेमौसमी बाली (काक्रो, बोडी, रायो साग, टमाटर, मुला, भिण्डी, मकै) को परिचय दिन	• हाम्रा बेमौसमी बालीहरु	• प्रयोग सिप • सिकाइ सिप • सञ्चार सिप • सहकार्य सिप • सहयोग सिप •	• श्रव्यदृश्य सामग्री वा चित्रको माध्यमबाट चौकुने गाउँपालिकामा खेती गरिने बेमौसमी बालीहरु (काक्रो, बोडी, रायो साग, टमाटर, मुला, भिण्डी, मकै) देखाउने र तिनको परिचय दिने • उल्लिखित बालीहरु मध्ये आफ्नो घर तथा समुदायमा खेती गरिने बेमौसमी बालीहरु बताउन लगाउँने • विद्यालय नजिकै खेती गरिएका बेमौसमी बालीको अवलोकन गराउने र जानकारी दिन लगाउँने	• बेमौसमी बालीको नाम बताउन लगाएर • बेमौसमी बालीको परिचय दिन लगाएर • बेमौसमी बालीको चित्र र नामबिच जोडा मिलाउन लगाएर	
		•परम्परागत र आधुनिक प्रविधि (हलो-ट्याक्टर, ढिकीजाँतो-मिल) को तुलना गर्न	• परम्परागत र आधुनिक प्रविधि (हलो-ट्याक्टर, ढिकीजाँतो-मिल) को तुलना	• सञ्चार सिप • सिकाइ सिप • समस्या समाधान तथा निर्णय सिप • तार्किक सिप	• परम्परागत प्रविधिको सट्टामा आजभोली प्रयोग गरिने आधुनिक प्रविधिहरु हलोको सट्टा ट्याक्टर, ढिकीजाँतोको सट्टा मिलको प्रयोग भएको बताउन लगाउने र शिक्षकले थप जानकारी दिने • परम्परागत र आधुनिक प्रविधिबिच तुलना गर्न लगाउने र थप पृष्ठपोषण दिने	• पराम्परागत र आधुनिक प्रविधिबिच तुलना गर्न लगाएर • परम्परागत र आधुनिक प्रविधिको गुण र दोष सोधेर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमाति कार्यघण्टा
४	**खुसीका लागि शिक्षा र हाम्रो कर्तव्य**	• साथी र समुदायका मानिसहरुको नाता सम्बन्धको पहिचान र भूमिकाको बोध गरी माया, श्रद्धा र आदर सम्मान गर्ने बानीको बखान र अभ्यास प्रस्तुत गर्न	• साथी र समुदायका मानिसहरुको नाता सम्बन्धको पहिचान र भूमिकाको बोध गरी माया, श्रद्धा र आदरसम्मान गर्ने बानीको विकास र अभ्यास	• सञ्चार सिप • सिकाइ सिप • वर्गीकरण सिप • स्वव्यवस्थापन सिप • वातावरण प्रतिको सजगता र सम्मान सिप • वैयक्तिक जिम्मेवारी सिप	• विद्यार्थीलाई नाता सम्बन्धका मानिसहरुको नाम र नाता सम्बन्ध भन्न लगाउने • तिनीहरुमध्ये कसलाई बढी मन पराउनु हुन्छ र त्यसको कारण के हो भनेर सोध्ने • नातासम्बन्धको हिसावले उच्च र स्वभाव एवम् आचरणको हिसावले अब्बल मानिसहरुलाई आदर र सम्मान गर्नु पर्ने सन्दर्भलाई चित्रात्मक एवम् भिडियोको माध्यमबाट विषयवस्तु प्रस्तुत गर्नुका साथै कुनै एउटा विद्यार्थीको परिवारलाई उदाहरणको रुपमा प्रस्तुत गरेर सहजीकरण गर्ने	• नाता सम्बन्धका मानिसहरुका नाम, नाता एवम् मन पर्ने र मन नपर्ने आनीबानी सोधेर • कुनै पनि मानिस मन पर्नु र नपर्नुको कारण सोधेर • सम्मान र आदर ककसलाई गर्ने भन्ने विषयमा प्रशन सोधेर	२७
		• स्थानीयस्तरमा आफूलाई मन पर्ने गीत, संगीत र नृत्यहरुको श्रवण, अवलोकन, सिर्जना र प्रस्तुतिकरण गरेर प्रदर्शन गर्न • आफ्नो घरपरिवार तथा समाजमा उत्सव र चाडपर्वहरु मनाउदा ध्यान पुऱ्याउनु पर्ने कुराहरुको जानकारी र अभ्यास प्रस्तुत गर्न • आफू खुशी हुनका लागि अरुलाई पनि खुसी बनाउने कलाको विकास र अभ्यास प्रस्तुत गर्न	• आफुलाई मन पर्ने गीत, सङ्गीत र नृत्यहरुको श्रवण, अवलोकन र अभ्यास • हाम्रा उत्सव र चाडपर्व मनाउदा गर्न हुने र गर्न नहुने कामहरु • आफू खुशी हुनका लागि अरुलाई पनि खुसी बनाउने कलाको विकास र अभ्यास	• सञ्चार सीप • सिकाइ सीप • प्रयोग सीप • अभ्यास सिप • प्रस्तुति सीप • सञ्चार सीप • सिकाइ सीप • प्रयोग सीप • अभ्यास सिप • छनौट सीप, • स्वव्यवस्थापन सीप, • विश्लेषण सीप, • तार्किक सीप, • स्वीकार्य सीप	• विद्यार्थीहरुलाई मन पर्ने वा जानेको गीत भन्न र गाउन लगाउने • विद्यार्थीहरुले गाउने क्रममा आफूले पनि खुसीपूर्वक सघाउने र धन्यवाद दिने • मोवाइल, टिभी, साउण्टसिष्टम, कम्प्यूटर आदिको प्रयोग गरेर विभिन्न बाल गीत, बालसङ्गीत र नृत्यहरु प्रदर्शन गर्ने • गीत, सङ्गीत र नृत्यको प्रदर्शनसँगै विद्यार्थीहरुलाई पनि नक्कल र अभ्यास गर्न लगाउने • घर परिवार र गाउटोलमा मनाइने उत्सव र चाडपर्वहरुको नाम भन्न लगाउने • त्यस्ता उत्सव र चाडर्वहरुमा हुने गरेका मन पर्ने र मन नपर्ने क्रियाकलापहरुको बारेमा बताउन लगाउने • त्यस्ता उत्सव र चाडपर्वमा हुने गरेका क्रियाकलापहरुमध्ये मन पर्नु र मन नपर्नुका कारणहरु भन्न लगाउने	• जानेका वा मन पराएका गीतहरु भन्न लगाएर • उनीहरुले मन पराउने गीत गाउन एवम् उक्त गीत र सङ्गीतमा नाच्न लगाएर • उत्सव र चाडपर्वको नाम सोधेर • त्यस्ता उत्सव र चाडपर्वमा उनीहरुलाई मन पर्ने क्रियाकलाप भन्न लगाएर • विद्यार्थीको बारेमा अभिभावकलाई सोधेर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमाति कार्यघण्टा
		•साथी समूह बीच खुसी आदानप्रदान हुने गरी विभिन्न खेलका नियम, आचरण र अनुशासन पालन गरी व्यवहार गर्न । •श्रम र सिर्जनालाई सम्मान गर्ने सिप र प्रवृत्तिको चर्चा र अभ्यास प्रस्तुत गर्न	•साथी समूह बीच खुसी आदानप्रदान हुने गरी विभिन्न खेलका नियम, आचरण र अनुशासनको पालना •श्रम र सिर्जनालाई सम्मान गर्ने सिप र प्रवृत्ति		•त्यसरी मनाइने उत्सव र चाडपर्वमा हुने गरेका मन पर्ने क्रियाकलापहरुको अनुसरण, अभ्यास र प्रयोग गर्ने सम्बन्धमा छलफल गर्ने •विद्यार्थीहरुलाई अरुको जे आनीबानी र कुराले खुसी बनाउछ त्यो आनीबानी र कुरा भन्न लगाउने र त्यस्ता आनीबानी र कुराहरुको सूची बनाउने •आफूलाई जे आनीबानी र कुराले खुसी बनाउछ त्यो कुरा आफूले पनि अरुलाई पनि दिन सक्नु पर्दछ भन्दै विचार आदान प्रदान गर्न लगाउने •खुशी हुदै अरुका मन पर्ने कुराहरु आफुले समेत प्रयोग गरी आफू खुसी हुने र अरुलाई समेत खुसी बनाउने सम्बन्धमा आवश्यक छलफल गरी प्रतिबद्धता समेत लिने •साथी समूह बीच खुसी आदानप्रदान हुने गरी विभिन्न खेलका नियम, आचरण र अनुशासनको पालना गर्ने सवालमा उत्कृष्ठ हुन विद्यार्थीहरुलाई अभिप्रेरित गर्ने •विद्यार्थीहरुसँग हामी सबैले खाने र प्रयोग गर्ने विभिन्न बस्तुहरुको उत्पादनलाई श्रमसँगजोड्ने किसिमले छलफल र विचार आदानप्रदान गर्ने •कसैले श्रम नगरेको भए हामीले खाने र प्रयोग गर्ने चिजहरु हामीले खान र प्रयोग गर्न नपाउने वास्तविकतालाई उठान गर्दै उत्पादन र श्रमलाई सम्मान गर्ने बारेमा बताउने •छलफललाई जीवन्त बनाउन आवश्यकता अनुसार कथा, चित्र र भिडियो क्लीप आदिको प्रयोग र प्रदर्शन गर्ने	•मानिसका राम्रा आनबानीहरु भन्न लगाएर •राम्रा आनीबानी प्रयोग गर्न सके नसकेको बारेमा सोधेर एवम् अनुगमन गरेर •व्यवहारहरुको अवलोकन गरेर •विद्यार्थीलाई खेलमा अनुशासनको अवलोकन गरेर •हामीले खाने र प्रयोग गर्ने विभिन्न वस्तुहरुका नाम भन्न लगाएर •यी बस्तुहरु कसले बनाउछ भने सोधेर •आफूले गर्ने काम बताउन लगाएर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमाति कार्यघण्टा
		•योगमा प्राणायम र आसन (प्रणव र भस्त्रिका प्राणायाम एवम् सिंहासन, ध्रुवासन, मयुरासन) को परिचय र अभ्यास प्रस्तुत गर्न •समाजका ज्येष्ठनागरिक र असहज स्थितिका मानिसहरुप्रति सहयोग गर्ने स्वभावको विकास र अभ्यास प्रस्तुत गर्न । •जङ्कफूड (मृतप्राय खाना) बाट हुने हानी र घरमा बनाइने खानाका फाइदाहरुको बारेमा बताउन र सोको अनुशरण गर्न	•आसन र प्राणायामहरु (प्रणव र भस्त्रिका प्राणायाम, सिंहासन, गरुडासन) को परिचय र अभ्यास •घरपरिवार र समाजका, अशक्त, ज्येष्ठ नागरिक र असहज स्थितिका मानिसहरुप्रतिको सहयोग र सम्मान •जङ्कफूड (मृतप्राय खाना) बाट हुने हानी र घरमा बनाइने खानाका फाइदाहरुको जानकारी	•सञ्चार सीप, •प्रयोग सीप, •प्रदर्शन सीप, •सहयोग सीप, •सहानुभूति सीप, •समानुभूति सीप •स्वीकार्य सिप •बैयक्तिक जिम्मेवारी सिप •सामाजिक जिम्मेवारी सिप	•विद्यार्थीहरुलाई प्रणव ध्यान, भस्त्रिका प्रणायाम, सिंहासन, गरुडासन आदिसिकाउनका लागि शिक्षक आफैले एकपटक सबैको सामू गरेर देखाउने •तत्पश्चात आफ्नो निर्देशनमा विद्यार्थीहरुलाई प्राणायम, ध्यान र आसनको अभ्यास गर्न लगाइ आफूले पथप्रदर्शन र पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने •विद्यार्थीहरुले गरेका ध्यान, प्राणायाम र आसनहरुको नाम र महत्वको बारेमा बताउने •विद्यार्थीहरुले घरपरिवार र अन्यत्र देखेका जेष्ठ नागरिक र अन्य समस्यामा परेका मानिसहरुको बारेमा सोधपुछ गर्ने •ती जेष्ठनागरिक र अशक्त मानिसहरुसँग सम्बन्धित समस्याको बारेमा छलफल गर्ने •हामी पनि त्यो अवस्थामा हुन सक्छौं कि सक्दैनौं भनेर पनि सोधपुछ गर्ने •हामीले सहयोग गऱ्यौं भने भोली हामीलाई पनि समस्या पर्दा अरुले सहयोग गर्छन भन्ने कुरालाई पनि छलफलमा ल्याउने •श्रव्य दृश्य सामग्रीलगायत जेष्ठ नागरिकलाई स्रोतव्यक्तिको रुपमा उपयोग गर्ने •जङ्कफुड खानाले हुने हानी र घरमा बनाइने खानाका फाइाको बारेमा चित्र, फोटो, भिडियो आदिको माध्यमबाट सहजीकरण गर्ने •विद्यार्थीका अनुभवहरुलाई समेत प्रस्तुतिका लागि अवसर प्रदान गर्ने •स्थानीय स्तरमा उपलब्ध हुने जानकारी वा स्वास्थ्यका कर्मचारीलाई आमन्त्रण गरी सहजीकरणका लागि अनुरोध गर्ने	•ध्यान, प्राणायाम र आसनहरुको अभ्यास गर्न लगाएर •उनीहरुले गरेका अभ्यासहरुको अवलोकन गरेर •विद्यार्थीहरुलाई जेष्ठ नागरिक र अन्य समस्यामा परेका मानिसहरुको बारेमा भन्न लगाएर •उनीहरुलाई सहयोग गर्नुपर्ने कारण सोधेर •उनीहरुलाई विद्यार्थीले गरेको सहयोग बारे भन्न लगाएर •जङ्कफुडबाट हुने हानीको बारेमा प्रश्न सोधेर •घरमा तयार गरिने खानका फाइदाका बारेमा प्रश्न सोधेर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमाति कार्यघण्टा
५	**हाम्रो वातावरण र हरित विद्यालय**	•गाउँपालिका भित्रका वनमा पाइने वन्यजन्तु र चराहरुको परिचय र महत्व बताउन । गर्न	•गाउँपालिका भित्रका वनमा पाइने वन्यजन्तु र चराहरुको परिचय र महत्व	•सञ्चार सिप •दृश्य साक्षरता	•आफूले देखेका वन्यजन्तु तथा चराहरुको नाम, परिचय र भहत्त्व बताउन लगाउने •वन्यजन्तु र चराहरुको चित्र देखाउदै उक्त वन्यजन्तु र चराहरुको बासस्थान, उपयुक्त हुने मौसम, खानेकुरा आदिको बारेमा समेत छलफल र सहजीकरण गर्ने •गाउँपालिका भित्र वन क्षेत्रमा हुने वन्यजन्तु तथा चराहरुको बारेमा अवलोकन/ चित्र/ भिडियो सामग्रीको माध्यमबाट पहिचान, परिचय र महत्त्वको बारेमा आवश्यक छलफल र सहजीकरण गर्ने •कुनै वन्यजन्तु र चराविशेषको नाम भनेर वा चित्र देखाएर उक्त जन्तु वा चरा नभएको भए के हुन्थ्यो होला भनेर छलफल र सहजीकरण गर्ने	•वन्यजन्तु तथा चराहरुको परिचय दिन लगाएर •वन्यजन्तु तथा चराहरुको फोटो र नामको बीचमा जोडा मिलाउन लगाएर •स्थानीयस्तरमा भएका वन्यजन्तु तथा चराहरुको महत्त्व बताउन लगाएर	२७
		•स्थानीय बोटबिरुवाहरूको परिचय दिन •स्थानीय बोटविरुवाको महत्व तथा उपयोग बताउन •विद्यालयमा बगैंचाको आवश्यकता र महत्व बताउन •घर र विद्यालयमा बाल बगैंचाको निर्माणमा सहयोग र हेरचाह गर्न	•स्थानीय बोटबिरुवाहरूको परिचय •स्थानीय बोटविरुवाको महत्व तथा उपयोग •विद्यालयमा बगैंचाको आवश्यकता र महत्व •घर र विद्यालयमा बाल बगैंचाको निर्माणमा सहयोग र हेरचाह	•सञ्चार सिप •सिकाइ सिप •वर्गीकरण सिप •स्वव्यवस्थापन सिप •वातावरण प्रतिको सजगता र सम्मान सिप •वैयक्तिक जिम्मेवारी सिप	•विद्यार्थीहरुलाई आफ्नो घर तथा विद्यालय वरपर रहेका बोटबिरुवाहरुको परिचय दिन लगाउने (नाम, पाइने स्थान, महत्व, उपयोग, वर्गीकरण) •विद्यालय वरपर भएका बोटबिरुवाहरुको अवलोकन गराउने र तिनीहरुको सूची तयार गरी परिचय दिने/दिन लगाउने •विद्यालयमा बाल बगैंचा निर्माणको महत्व र आवश्यकतामा छलफल गराउने (वातावरण स्वस्थ राख्न, सौन्दर्य, अध्ययन, जडीबुटी आदि) •विद्यालयमा बाल बगैंचा निर्माण गर्ने तरिकाको जानकारी दिई बगैंचा निर्माणमा सहभागी गराउने •सम्भव भए सम्म घरमा बगैंचा निमाण गर्ने परियोजना कार्य दिने र घरको अभिभावकलाई समेत यसको जानकारी दिई सहयोग गर्न लगाउने	•घर तथा विद्यालय वरपर भएका बोटबिरुवाहरुको नाम सोधेर •अवलोकन गरेका बोटबिरुवाहरुको नाम भन्न लगाएर •विद्यालयको बगैंचा निर्माणमा सहभागी भए नभएको अवलोकन गरेर •घरमा बगैंचा निर्माण गरे नगरेको अभिभावकसँग प्रतिक्रिया लिएर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमाति कार्यघण्टा
		•घर र विद्यालयमा पानीका स्रोतहरुको उपयोग गर्ने तरिका बताउन र सदुपयोग गर्न	•घर र विद्यालयमा पानीका स्रोतहरुको उपयोग गर्ने तरिका रसदुपयोग	•सञ्चार सिप •सिकाइ सिप प्रयोग सिप	•आफ्नो घर तथा घर वरपर भएका पानीका स्रोतहरु पहिचान गर्न लगाउने •चित्रको माध्यमबाट आफ्नो वरपर भएका पानीका स्रोतहरुको जानकारी दिने •घर तथा विद्यालय वरपर भएका पानीका स्रोतहरुको अवलोकन गराई तिनीहरुको परिचय (प्राकृतिक, कृत्रिम, वर्षा, कुवा, नदी) •घर तथा विद्यालय वरपर भएका पानीका स्रोतहरुको उपयोग के के मा गर्न सकिन्छ ? छलफल गराउने •पानीका स्रोतहरुलाई पिउन, खाना बनाउन, सफा गर्न,सिँचाइ गर्न प्रयोग गर्न सकिने कुरा बताउने •घर तथा विद्यालयमा पानीको मितव्ययी तरिकाले सदुपयोग गर्नुपर्ने कुराको जानकारी दिने	•स्थानीय क्षेत्रमा भएका पानीका स्रोतहरुको उपयोग बताउन लगाएर •घर तथा विद्यालयमा पानीको मितव्ययी तरिकाले प्रयोग गरे नगरेको अवलोकन गरेर •पानीलाई आवश्यकता अनुसार घर तथा विद्यालयका विभिन्न कार्यमा प्रयोग गरे नगरेको अवलोकन गरेर	•
		•फोहोरमैला व्यवस्थापनको परिचय दिन •व्यक्तिगत सामग्रीको हिफाजत र सरसफाइको परिचय दिन र अभ्यास गर्न •विद्यालयमा फोहोरमैलाको वर्गीकरण गर्न र व्यवस्थापनमा सहभागी हुन	•फोहोरमैला व्यवस्थापनको परिचय । •व्यक्तिगत सामग्रीको हिफाजत र सरसफाइको परिचय र अभ्यास •विद्यालयमा फोहोरमैलाको वर्गीकरण र व्यवस्थापन (कुहिने, नकुहिने र तरल)	•प्रयोग सिप •सिकाइ सिप •सञ्चार सिप •सहकार्य सिप •सहयोग सिप •स्व व्यवस्थापन सिप •वातावरण प्रतिको सजगता र सम्मान सिप •वैयक्तिक जिम्मेवारी सिप	•व्यक्ति, घर परिवार, विद्यालय तथा वातावरण स्वस्थ राख्नको लागि गरिने कार्यहरुको रुपमा सरसफाइलाई परिचित गराउने •सरसफाइ गर्दा प्रयोग गरिने व्यक्तिगत सामग्रीको हिफाजत गर्ने कुराको बारेमा छलफल गर्ने र नमुना अभ्यास गराउने •घर, विद्यालयबाट निस्कने फोहोरलाई सही तरिकाले विसर्जन र व्यवस्थापन गर्न गर्ने कार्यहरु नै फोहोरमैलाको व्यवस्थापनमा पर्ने कुरा बताउने •घर परिवार, विद्यालय, अस्पताल, कारखाना आदिबाट निस्कने फोहोरहरु ठोस (कुहिने र नकुहिने) तथा तरल फोहोर हुने र यी फोहोरहरुलाई व्यवस्थापन गर्नको लागि सही ठाउमा विसर्जन गर्ने, मल बनाउने, प्रशोधन गर्ने आदि जस्ता उपायहरु अपनाउनुपर्ने कुराहरुमा छलफल गराउने	•सरसफाइको परिचय दिन लगाएर •व्यक्तिगत सामग्रीको हिफाजत गर्ने तरिका सोधेर •व्यक्तिग सरसफाइ को अवलोकन गरेर •फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्दा गर्नुपर्ने कुराहरु बताउन लगाएर •फोहोरहरुलाई ठोस (कुहिने र नकुहिने) र तरलमा वर्गीकरण गर्न लगाएर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमाति कार्यघण्टा
		•घर, छरछिमेक, विद्यालय तथा समुदायको सरसफाइमा सहभागिता हुन •वरपरको वातावरण सफा राख्ने उपायहरु पहिचान गर्न •वरपरको वातावरणको सरसफाइ कार्यमा सहभागिता हुन	•घर, छरछिमेक, विद्यालय तथा समुदायको सरसफाइमा सहभागिता •वरपरको वातावरण सफा राख्ने उपायहरु पहिचान •वरपरको वातावरणको सरसफाइ कार्यमा सहभागिता		•घर, कक्षाकोठा, कक्षाकोठा बाहिर हुने फोहोरमैलाको चित्रद्धारा पहिचान गराउने •घर, छरछिमेक, विद्यालय तथा समुदायस्तरमा सरसफाइ गर्दा नै वातावरण स्वस्थ हुने र यस कार्यले गर्दा रोगहरु नलाग्ने जस्ता फाइदाहरु हुने कुरा बताउने र छलफल गराउने •घर वरपर, विद्यालय, छरछिमेक, समुदायको वातावरण सफा राख्ने उपायहरुमा छलफल गराउने र सरसफाइमा सहभागी गराउने र आफूले पनि सरसफाइमा सहभागी हुने •घरवरपर, समुदाय तथा विद्यालयमा सरसफाइ गरेको असल अभ्यासहरु श्रव्यदृश्य तथा चित्रको माध्यमबाट प्रष्ट पार्ने	•फोहोरमैला व्यवस्थापनमा सहभागिताको अवलोकन गरेर •घर वरपरको वातावरण सफा गरे नगरेको अभिभावकसँग प्रतिक्रिया लिएर •विद्यालयको वातावरण सफा राख्ने कार्यमा सहभागिताको अवलोकन गरेर	
६	**सामाजिक चुनौति र विपद् व्यवस्थापन**	•सामाजिक विकृति र चुनौतिको रुपमा रहेको धुमपान, मध्यपान, लागू औषध सेवन, छोराछोरी विचको भेदभावबाट हुने हानी र यसबाट बच्ने उपायहरु बताउन •विपदको परिचय दिन । •विपदको किसिम (प्राकृतिक र मानव सिर्जित) बताउन	•सामाजिक विकृति र चुनौतिको रुपमा रहेको धुमपान, मध्यपान, लागू औषध सेवन, छोराछोरी विचको भेदभावबाट हुने हानी र यसबाट बच्ने उपायहरु	•सिकाइ सिप •सञ्चार सीप •स्व-व्यवस्थापन सिप	•चित्र एवं श्रव्यदृश्य सामग्रीको माध्यमबाट सामाजिक विकृति र विसङ्गतिको रुपमा रहेको धुमपान, मध्यपान र लागू औषध सेवन र छोराछोरी बिचको भेदभावबाट हुने हानीहरुको बारेमा सहजीकरण गर्ने •आफू र आफ्नो घरपरिवारमा यसप्रकारका विकृति र विसङगति हुन नदिनका लागि आवश्यक उपायहरुको बारेमा सहजीकरण गरी व्यवहारमा समेत लागू गर्न विद्यार्थीहरुलाई प्रेरित गर्ने •आवश्यकता अनुसार अभिभावकलाई समेत यससम्बन्धी सहजीकरण गर्ने	•धुमपान, मध्यपान र लागू औषध सेवन र छोराछोरीको बीचमा हुने भेदभावबाट हुने हानीको बारेमा सोधेर •यसप्रकारका विसङ्गतिबाट बच्ने उपाय सोधेर	२६

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमाति कार्यघण्टा
		•विद्यालय भित्रको वस्तुबाट हुने जोखिमहरु जस्तै : छत, विजुली, भऱ्याङ, चिप्लेटी, पिङ, गेट, झ्याल, ढोका, खेल सामग्री, फर्निचर,शौचालय, घेरावारआदिबाट हुने जोखिमहरुको पहिचान गर्न •विद्यालयभित्र हुने जोखिमबाट साबधानी अपनाउन	•विपदको परिचय •विपदको किसिम (प्राकृतिक र मानव सिर्जित)	•सिकाइ सिप •सञ्चार सिप •अवलोकन सीप	•चित्र र पोष्टरका माध्यमबाट विपद पहिचान गर्न लगाउने •चित्रमा भैरहेको घटना व्याख्या गर्न लगाइ विपद्को परिचय दिने •विद्यार्थीलाई हाम्रो वरपर घट्ने विभिन्न विपदहरूको बारेमा छलफल गर्न लगाई शिक्षकले पनि विभिन्न विपदहरूको बारेमा आफ्नो अनुभव सुनाउने •अनुभव साटासाट गर्दा आएका विपदको सूचि बनाउन लगाउने र प्राकृतिक र मानव सिर्जित विपद छुट्याउन लगाउने •प्राकृतिक र मानव सिर्जित विपदका बारेमा विद्यार्थीलाई छलफल गर्न लगाउने र शिक्षकले सहयोग गर्ने	•हाम्रो वरपर हुने विपदहरूको सूचि बनाई प्राकृतिक र मानव सिर्जित विपदहरू छुट्याउन लगाएर	
		•भूकम्प र महामारीबाट सुरक्षित हुनको लागि आवश्यक सावधानी अपनाउन •कृत्रिम घटना अभ्यास (Simulation) प्रस्तुत गर्न	•विद्यालय भित्रको वस्तुबाट हुने जोखिमहरु जस्तै : छत, विजुली, भऱ्याङ, चिप्लेटी, पिङ,गेट, झ्याल, ढोका, खेल सामग्री, फर्निचर, शौचालय, घेरावार आदिको पहिचान र सावधानी	•सिकाइ सिप •सञ्चार सिप •स्वव्यवस्थापन सिप •प्रयोग सीप	•जोखिमका बारेमा चर्चा गर्दै विद्यालयभित्र हुनसक्ने विभिन्न जोखिमहरूको छलफल। •विद्यालय परिसर भ्रमण वा अवलोकन गरी विभिन्न जोखिमयुक्त स्थानहरू पहिचान गराउने र ती स्थानहरु जोखिमयुक्त हुनुको कारणबारे छलफल गर्ने/गराउने •विद्यालयमा हुने सम्भाव्य जोखिमहरूको सूचि बनाउन लगाउने •विद्यालयमा हुने विभिन्न जोखिमहरूबाट बच्ने उपाय र अपनाउने सावधानीको विषयमा छलफल गर्न गराउने कार्यमा शिक्षकले सहजीकरण गर्ने	•विद्यालयमा हुने विभिन्न जोखिमहरूबाट बच्ने उपायहरुको तालिका बनाउन लगाएर	

क्र.सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमाति कार्यघण्टा
			• भुकम्प र रोगको महामारी जस्तै कोभिड,झाडा पखाला, टाइफाइड आदिबाट सुरक्षा • कृत्रिम घटना अभ्यास (Simulation)	• सिकाइ सिप • सञ्चार सिप • स्वव्यवस्थापन सिप • प्रयोग सिप • अभिनय सिप	• श्रव्यदृश्य सामग्रीको माध्यमले भूकम्पको चिनारी गराउने र यससम्बन्धी अनुभव समेत आदानप्रदान गर्ने गराउने • चित्रको माध्यमले भूकम्पबाट बच्ने उपायहरू बताउने र छलफल गराउने • भूकम्पबाट हुने क्षति कम गर्नका लागि कृतिम घटना अभ्यास गराउने • चित्र र श्रव्यदृष्य सामग्रीको माध्यमले महामारीको जानकारी दिने • चित्र र श्रव्यदृष्य सामग्रीको माध्यमले विभिन्न महामारीबाट बच्ने उपायहरू बताउने । • महामारीका समयमा त्यसबाट बच्ने उपायहरू समूहमा छलफल गर्ने गराउने कार्यमा शिक्षकले सहजीकरण गर्ने • भूकम्प र महामारी लगायतका प्रकोप र विपत्‌बाट बच्नका लागि आवश्य सिपको विकास गर्न कृत्रिम घटना अभ्यास गर्ने	• भूकम्पबाट बच्ने उपायहरू बताउन लगाएर • विभिन्न महामारीबाट सुरक्षित हुने उपायहरू बताउन लगाएर • कृत्रिम घटना अभ्यासको अवलोकन गरेर	

कक्षा ४

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
१	**चौकुनेको परिचय**	• सिमाना र क्षेत्रफल सहित चौकुने गाउँपालिकाको भौगोलिक अवस्थितिको सामान्य जानकारी दिन	• सिमाना र क्षेत्रफल सहित हाम्रो चौकुने गाउँपालिकाको भौगोलिक अवस्थिति	• सिकाइ सिप • सञ्चार सिप • तुलना गर्ने सिप • पहिचान सिप	• चौकुने गाउँपालिकाको नक्सा देखाएर तपाईको गाउँवस्ती कहाँनेर पर्दछ र तपाईहरुको आफन्त र मन पर्ने साथीहरुको गाउँवस्ती कहाँ पर्दछ भनेर सङ्केत गर्दै भन्न लगाउने • तत्पश्चात शिक्षकले वडा नम्बर सहित गाउँटोलको अवस्थिति, नदी, खोलानाला, जङ्गल, विभिन्न नाका, भारत लगायत अन्य पालिका र जिल्लासँग जोडिएको सिमाना, धार्मिक एवम् पर्यटकीय स्थल आदिको बारेमा सहजीकरण गर्ने • चार्ट वा तालिकाको माध्यमबाट क्षेत्रफलको हिसावले सबैभन्दा ठूलो वडा र सबै भन्दा सानो वडा लगायत अन्य वडाको बारेमा समेत छलफल गर्ने गराउने	• गाउँपालिकाको कुल क्षेत्र कति हो भन्ने सोधेर • गाउँपालिकाको नक्सा देखाउदै तपाईको गाउवस्ती कहाँनेर छ भन्ने वताउन लगाएर • तपाईको वडाको क्षेत्रफल कति हो भनी सोधेर	२०
		• चौकुने गाउँपालिकाको संक्षिप्त इतिहासका साथै महिला पुरुष सहित कुल जनसंख्या बताउन ।	• चौकुने गाउँपालिकाको संक्षिप्त इतिहासका साथै महिला पुरुष सहित कुल जनसंख्या	• सिकाइ सिप • सञ्चार सिप • स्वव्यवस्थापन सिप • तुलना सिप	• तपाईहरुको गाउँपालिकाको नाम चौकुने हुनु भन्दा पहिले यसको नाम के थियो ? त्यत्तिबेला गाउँपालिकालाई के भनिन्थ्यो ? अहिलेको चौकुने गाउँपालिकामा पहिलेका कति वटा स्थानीय निकाय समावेश रहेका छन् ? आदि प्रश्नहरु सोधेर कक्षालाई अघि बढाउने • पालिकाको नाम चौकुने रहनुको कारणका बारेमा आगमन विधिको प्रयोग गर्दै छलफल गर्ने । यहाँको कुल जनसंख्या महिला र पुरुष सहित कति रहेको छ भन्ने बारेमा समेत नक्सा र चार्ट देखाइ सहजीकरण गर्ने	• चौकुने गाउँपालिकाको कुल जनसंख्या कति हो भन्ने सोधेर • पालिकाको नामाकरणको सम्वन्धमा विद्यार्थीलाई विचार व्यक्त गर्न लगाएर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
		• चौकुने गाउँपालिकाका वडाको संख्या, वडा कार्यालयको ठेगाना र महिला पुरुष सहितको वडागत जनसङ्ख्या प्रस्तुत गर्न ।	• हाम्रो चौकुने गाउँपालिकाका वडाको ठेगाना र वडागत जनसंख्या प्रस्तुत गर्न	• सिकाइ सिप • सञ्चार सिप • स्वव्यवस्थापन सिप • पहिचान सिप • अवलोकन सिप • तुलना सिप	• सर्वप्रथम विद्यार्थीहरुलाई तपाईको वडा कुन हो वा कति नम्बर हो भन्दै प्रदर्शित नक्सामा लेखिएको उक्त वडाको कार्यालय रहेको स्थान र त्यहाँको जनसंख्याको बारेमा अध्ययन गरी बाचन गर्न समेत लगाउने • पालिकामा भएका वडाहरुको सङ्ख्या, त्यहाँ भित्रका गाउवस्तीहरुको विवरण, वडागत जनसङ्ख्या समेत नक्सा र चार्टको माध्यमबाट कक्षामा प्रस्तुत गर्ने • जनसंख्याको हिसावले कुन वडा सबैभन्दा ठूलो र कुन वडा सबैभन्दा सानो आदि सम्बन्धमा छलफल गर्ने	• वडा र कार्यालय लेखिएको जोडा मिलाउने प्रश्न सोधेर • जनसङ्ख्याको हिसावले सबैभन्दा सानो र सबैभन्दा सानो वडाको नाम भन्न लगाएर	
		• चौकुने गाउँपालिका भित्र रहेका वनजङ्गल, नदीनाला र हावापानीको परिचय दिन	• हाम्रो चौकुने गाउपालिकाको वनजङ्गल, नदीनाला र हावापानी	• सिकाइ सिप • सञ्चार सिप • पहिचान सिप	• सर्वप्रथम विद्यार्थीहरुले देखेका आफ्नो पालिकाभित्रका नदी, खोलानाला, झरना र तालको नाम नाम भन्न लगाउने • उल्लिखित स्थानहरुमा तपाईहरु को को जानु भएको छ भनेर छलफल चलाउने र ती स्थानहरुमध्ये तपाईलाई सबैभन्दा मन परेको स्थान कुन हो र किन भनेर सोध्ने • उल्लिखित स्थानमा जाँदा देखेको र अहिलेसम्म पनि नबिर्सेको कुरा के हो भनेर विद्यार्थीलाई क्रमशः सोध्ने • यहाँको मौसम र हावापानीको ऋतुचक्रको प्रदर्शन गरेर चीसो मौसम, गर्मी मौसम आदिको बारेमा छलफल गर्दै उनीहरुलाई मन पर्ने मौसमको बारेमा भन्न लगाउने	• आफ्नो पालिकाभित्र रहेका नदी, खोलानाला, झरना र तलको नाम भन्न लगाएर • ऋतु र मौसमको जोडा मिलाउने प्रश्न सोधेर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
२	**हाम्रा सम्पदा, कला, संस्कृति र मूल्य मान्यताहरु**	• चौकुने गाउँपालिकामा रहेका धार्मिक एवम् पर्यटकीय महत्त्वकाका स्थलहरु र उक्त स्थानहरुमा लाग्ने भुवा जात्रा लगायतका विभिन्न मेला जात्राको सामान्य परिचय र इतिहासको जानकारी दिन • दशैं, ईद र क्रिसमस वारे सामान्य परिचय दिन	• चौकुने गाउँपालिकामा रहेका धार्मिक एवम् पर्यटकीय महत्त्वकाका स्थलहरु र उक्त स्थानहरुमा लाग्ने भुवा जात्रा लगायतका विभिन्न मेला जात्राको सामान्य परिचय र इतिहासको जानकारी • दशैं, ईद र क्रिसमस वारे सामान्य परिचय	• सिकाइ सिप • सञ्चार सिप • तुलना गर्ने सिप • अवलोकन सिप • पहिचान सिप • सम्मान सिप	• विद्यार्थीहरुलाई चौकुने गाउँपालिकामा रहेका धार्मिक एवम् पर्यटकीय महत्त्वकाका स्थलहरु- शिवधाम दोभान, चिउराडी, बेनिघाट, बण्डालीथान, देउती, गुरुवा थान, ओटपोखरी, मस्टो, सुनपाल थान, कुण्डक, बासुधारा झरना, बासुधारा लगाम, रातो दरबार, खारखाडी, बसुधारा विजौरा, बेतखोली झरना लगाम, मालिका थान, राधास्वामी सत्सङ्ग, चौकुने बौद्ध विहार, सन्त निरङ्कारी मण्डल, चर्च र उक्त स्थानहरुमा लाग्ने भुवा जात्रा लगायतका मेला र जात्राहरुको बारेमा फोटो र भिडियो एवम् प्रत्यक्ष अवलोकनको माध्यमबाट प्रस्तुत गर्ने • उपलब्ध भएसम्म ती धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थल एवम मेला पर्वका जानकारहरुसँग भेटघाट गरी विद्यार्थीहरुलाई सही कुराको सम्प्रेषण गराउन सहजीकरण गर्ने • धार्मिक स्थल, पर्यटकीय स्थल र मेलाजात्रा विशेषको प्रत्यक्ष अवलोकन गरी गरिने सिकाइका लागि विद्यार्थीहरुलाई परियोजना कार्यको अवसर प्रदान गर्ने • हिन्दुहरुको महान चाड दशैं, इस्लाम धर्मको महान पर्व इद र इसाइहरुको महान पर्व क्रिसमसको बारेमा विद्यार्थीहरुलाई फोटो एवं श्रव्यदृश्य सामग्रीको माध्यमबाट सामन्य परिचय दिने • यसका लागि सकेसम्म दशैं, इद र क्रिसमस धर्मका जानकारहरुलाई आमन्त्रण गरी सहजीकरण गराउने	• धार्मिक स्थलको सूची बनाउन लगाएर • धार्मिक स्थल र मेलाजात्राको सामान्य परिचय र इतिहास सोधेर • इद र क्रिसमस मनाउदा गरिने क्रियाकलापहरुको बारेमा सोधेर • परियोजना कार्यको मूल्याङ्कन गरेर	२२

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
		• मयुर नाच, पैसेरु नाच र गर्रा नाचको सामान्य जानकारी, महत्त्व, लगाइने पोशाक, बजाइने वाजा र संरक्षणको आवश्यकताका बारेमा बताउन	• मयुर नाच, पैसेरु नाच र गर्रा नाचको सामान्य जानकारी, ईतिहास, महत्व, लगाइने पोशाक, बजाइने वाजा र संरक्षणको आवश्यकता	• सिकाइ सिप • सञ्चार सिप • अनुकरण सिप • अवलोकन सिप	• मयुर नाच, पैसेरु नाच र गर्रा नाचको भिडियो क्लिप /फोटो देखाएर यो नाचको नाम के हो र हाम्रो पालिकामा कुन जातिले यो नाच नाच्ने गर्दछन् भनेर विद्यार्थीहरुसँग सोधपुछ र छलफल गर्ने • उक्त नाचहरुको इतिहास, लगाइने पोशाक, उल्लिखित नाचहरुको महत्व र संरक्षणको आवश्यकताको बारेमा सहजीकरण गर्ने । सहजीकरण गर्ने क्रममा सम्बन्धित क्षेत्रमो स्थानीय विज्ञ व्यक्तिलाई आमन्त्रण गर्न सकिने • साथै उल्लिखित नाचहरुमा लगाइने पहिरन र बजाइने बाजाको समेत सकेसम्म अवलोकन र श्रवण गराइ सहजीकरण गर्ने	• विद्यार्थीहरुलाई उक्त नाचहरुको बारेमा विविध प्रश्नहरु सोधेर । • फोटो देखाउदै यो कुन नाच हो र कति बेला कुन जातिले नाच्छन भनी सोधेर	
		चौकुनै गाउँपालिकामा बोलिने विभिन्न भाषाहरु र उक्त भाषा बोल्ने जाति र जनसङ्ख्याको बारेमा बताउन	• चौकुनै गाउँपालिकामा बोलिने विभिन्न भाषाहरु र उक्त भाषा बोल्ने जाति र जनसङ्ख्या	• सिकाइ सिप • सञ्चार सिप • पहिचानको सिप • अवलोकन सिप • प्रतिबेदन सिप • अभिव्यक्ति सिप	• चौकुनै गाउँपालिकामा बोलिने विभिन्न भाषाहरु र उक्त भाषा बोल्ने जातजातिहरुको बारेमा विद्यार्थीहरुको पूर्वज्ञानको आधारमा छलफल सञ्चालन गर्ने । • विद्यार्थीहरुबाट आएका विचारहरुलाई सम्मान गर्दै चौकुने गाउँपालिकामा बोलिने भाषा र उक्त भाषाहरु बोल्ने जाताजातिको आधिकारिक जनसङ्ख्याको बारेमा प्रोजेक्टर वा अन्य यस्तै उपयुक्त सामग्रीहरुको प्रयोग गरी सहजीकरण गर्ने • आवश्यकता अनुसार पालिकाको भाषा सम्बन्धी स्थानीय विज्ञ एवम् जानकार व्यक्तिलाई आमन्त्रण गरी सहजीकरणका लागि अनुरोध गर्ने	• चौकुनै गाउँपालिकामा बोलिने विभिन्न भाषाहरु र उक्त भाषा बोल्ने जाति र जनसङ्ख्याको बारेमा सोधेर	
		• सामुदायिक वनको परिचय,महत्व र संरक्षणमा समुदायको भूमिका प्रस्तुत गर्न	• हाम्रो सामुदायिक वन	• सिकाइ सिप • सञ्चार सिप • पहिचानको सिप	• वनजङ्गलले हामीलाई के दिन्छ भनेर विद्यार्थीहरुलाई सोध्ने र उनीहरुले भनेका आधारमा वनजङ्गलको महत्व र फाइदाको बारेमा सूची बनाउने • यसरी नै वनको विभिन्न किसिमहरुको उल्लेख गर्दै सामुदायिक वनको परिचय दिने	• वनजङ्गलले मानिसलाई दिने फाइदाहरुको सूची बनाउन लगाएर । • सामुदायिक वनको परिचय र महत्व भन्न लगाएर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
					• सामुदायिक वनको संरक्षणको महत्वको बारेमा वन उपभोक्ता समितिका पदाधिकारीलाई नै आमन्त्रण गरी सहजीकरणका लागि अनुरोध गर्ने		
		स्वास्थ्य चौकीले प्रवाह गर्ने सेवाहरु र सेवा लिन अपनाइने प्रक्रिया बताउन	• हाम्रो स्वास्थ्य चौकीले प्रवाह गर्ने सेवाहरु	• सिकाइ सिप • सञ्चार सिप • अवलोकन सिप	• विद्यार्थीको पूर्वज्ञानको आधारमा उनीहरुलाई स्वास्थ्य चौकीले प्रदान गरिरहेको सेवाको बारेमा भन्न लगाउने • विद्यार्थीहरुबाट प्राप्त प्रतिक्रियाहरुलाई सम्बोधन गर्दै स्वास्थ्य चौकीले प्रवाह गर्ने सेवाहरु र सेवा लिन अपनाइने प्रक्रियाका बारेमा सहजीकरण गर्ने • सहजीकरण प्रयोजनका लागि स्वास्थ्य चौकीबाट डाक्टर वा नर्सलाई आमन्त्रण गर्न सकिने	• स्वास्थ्य चौकीले पुऱ्याउदै आएको सेवाको बारेमा भन्न लगाएर । अन्य यस्तै प्रश्न सोधेर	
३	**हाम्रो पेसा, व्यवसाय र प्रविधि**	• लसुन, बेसार, सखरखण्ड, बदम, मम्फली र अदुवा खेतीमा सहयोग गर्न	• लसुन, बेसार, सखरखण्ड, बदम, मम्फली, अदुवा खेतीमा सहयोग	• सञ्चार सिप • सिकाइ सिप • सिकाइ सिप • प्रयोग सिप • सहयोग सिप • सहकार्य सिप	• विद्यार्थीहरुलाई आफ्नो घर तथा समुदायमा खेती गरिने वस्तुहरुको नाम बताउन लगाउने • गाउँपालिका भित्रका विभिन्न स्थानमा सबै भन्दा धेरै खेती गरिने बालीनालीहरु जस्तै : लसुन, बेसार, सखरखण्ड, मम्फली, बदम, अदुवा आदिको जानकारी चित्र, भिडियोद्धारा देखाउने • विद्यार्थीहरुलाई उक्त खेती गरिएको ठाउँमा भ्रमण गराउने र खेती गर्ने तरिकाको जानकारी दिन लगाउने • आफ्नो घर वा विद्यालयमा खेती गरिने लसुन, बेसा, सखरखण्ड, बदम, अदुवा खेतीमा सहयोग गर्न लगाउने र घरमा यो कार्य गर्नको लागि परियोजना कार्य दिने	• आफ्नो घरमा खेती गरिने बालीनालीको जानकारी दिन लगाएर • उक्त बालीनालीको खेती कार्यमा सहभागी भए नभएको अवलोकन गरेर • परियोजना कार्यको मूल्यांकन गरेर	२२

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
		• स्थानीय स्तरमा उत्पादित वस्तुहरु (पायो, मान्द्रो, परालको गुन्द्री, चकटी, डोको, नाङ्लो, हँसिया, बाँसको पुथुर्को, पोको भाण, भुडेलो, गलेउ, डाली, सुपो, सिउर, भिमल र बाबियोको डोरी आदि) को परिचय दिन र बनाउने तरिकाको जानकारी दिन	• स्थानीय स्तरमा उत्पादित वस्तुहरु (पायो, मान्द्रो, परालको गुन्द्री, चकटी, डोको, नाङ्लो, हँसिया, बाँसको पुथुर्को, पोको भाण, भुडेलो, गलेउ, डाली, सुपो, सिउर, भिमल र बाबियोको डोरी आदि) को परिचय र बनाउने तरिकाको जानकारी	• सञ्चार सिप • सिकाइ सिप • सहयोग सिप • सहकार्य सिप	• विद्यार्थीहरुलाई आफ्नो आफ्नो घर तथा समुदायस्तरमा उत्पादन हुने वस्तुहरुको बारेमा उनीहरुको पूर्व अनुभवको आधारमा छलफल गरी सूची बनाउने • वास्तविक वस्तु वा चित्र वा भिडियोको माध्यमबाट गाउँपालिकाअन्तर्गत उत्पादन हुने वस्तुहरु (पायो, मान्द्रो, परालको गुन्द्री, चकटी, डोको, नाङ्लो, पोको, दुना, टपरी हँसिया, सिउर, भिमल र बाबियोको डोरी) को परिचय दिने • उल्लिखित वस्तुहरुको प्रयोग के के कार्यका लागि गरिन्छ ? बताउन लगाउने र शिक्षकले आवश्यक पृष्ठपोषण दिने • विद्यार्थीहरुलाई उल्लिखित वस्तुहरु उत्पादन हुने स्थानमा भ्रमण गराउने वा उत्पादन गर्ने व्यक्तिलाई स्रोतव्यक्तिको रुपमा आमन्त्रण गरी सहजीकरण गर्न लगाउने • उल्लिखित कुनै एउटा वस्तुको निर्माण गर्ने तरिकाको अवलोकन गरी प्रतिबेदन तयार गर्ने परियोजना कार्य दिने	• आफ्नो घर तथा समुदायमा उत्पादन हुने वस्तुहरुको नाम बताउन लगाएर • ती वस्तुहरुको परिचय दिन लगाएर • पालिकाअन्तर्गत उत्पादित वस्तुहरुको परिचय दिन लगाएर • परियोजना कार्यको मूल्यांकन गरेर	
		• परम्परागत कृषि औजारहरु (हलो, जुवा, कुटो, कोदालो, मई, बञ्चरो, बासो, दाँते, डल्लेठो, लिङ्को आदि) को चिनारी र कृषि कार्यमा प्रयोग तथा महत्व बताउन	• परम्परागत कृषि औजारहरु (हलो, जुवा, कुटो, कोदालो, मई, बञ्चरो, बासो, दाँते, डल्लेठो, लिङ्को आदि) को चिनारी र कृषि कार्यमा प्रयोग तथा महत्व	• सञ्चार सिप • सिकाइ सिप • प्रयोग सिप • सहकार्य सिप • अवलोकन सिप • तुलना सिप • विश्लेषण सिप • दृश्य साक्षरता सिप	• आफ्नो घर वा समुदायमा परम्परागत रुपमा कृषिमा प्रयोग गरिने औजारहरुको बारेमा जानकारी दिन लगाउने • गाउँपालिका अन्तर्गतका विभिन्न स्थानमा प्रयोग गरिने परम्परागत कृषि औजारहरु (परम्परागत कृषि औजारहरु (हलो, जुवा, कुटो, कोदालो, मई, बञ्चरो, बासो,दाँते, डल्लेठो, लिङ्को आदि) को चिनारी र कृषि कार्यमा प्रयोग तथा महत्वको बारेमा वास्तविक सामग्री वा चित्रको प्रदर्शनका माध्यमबाट सहजीकरण गर्ने र परियोजना कार्य दिने • विद्यार्थीहरुलाई भ्रमण गराई उल्लिखित उल्लिखित औजारको परिचय, काम र महत्व बताउन लगाउने	• परम्परागत औजारहरुको प्रयोग र महत्त्व सोधेर • औजारहरुको फोटो र नामको बारेमा जोडा मिलाउन लगाएर • परम्परागत औजार र तिनको कार्य वा महत्वबिच जोडा मिलाउन लगाएर • परियोजना कार्यको मूल्याङ्कन गरेर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
४	**खुसीका लागि शिक्षा र हाम्रो कर्तव्य**	• समाज र राष्ट्रका असल मानिसहरुले गरेका असल कार्यहरुको चर्चा एवम् अनुसरण गर्न • समाजको असल नागरिक हुनका लागि आवश्यक पर्ने सिप र स्वभावहरुको पहिचान, अभ्यास र प्रस्तुतिकरण गन	• समाज र राष्ट्रका असल मानिसहरुले गरेका असल कार्यहरुको चर्चा एवम् अनुसरण • समाजको असल नागरिक हुनका लागि आवश्यक पर्ने सिप र स्वभावहरुको पहिचान, अभ्यास र प्रस्तुतिकरण	• सञ्चार सिप • सिकाइ सिप • अनुकरण सिप • अभ्यास सिप • प्रयोग सीप • प्रस्तुति सीप • छनौट सीप, • स्वव्यवस्थापन सीप, • प्रदर्शन सीप, • स्वीकार्य सीप • सहयोग सीप, • सहानुभूति सीप, • समानुभूति सीप,	• व्यक्तिगत हित र स्वार्थ भन्दा समाज र राष्ट्रको हितलाई माथि राखी काम गर्ने असल मानवहरुको पाठ्यपुस्तकमा समावेश गरिएका जीवनीहरुको अध्ययन गरी उनीहरुले गरेका असल कामको चर्चा गर्ने । आवश्यकता अनुसार पाठ्यपुस्तकका अतिरिक्त युटुव, भिडियो क्लीप, मोवाइल एप्स र अन्य प्रेरक प्रसङ्ग र व्यक्तित्वहरुको समेत चर्चा र प्रयोग गर्ने • उनीहरुले गरेका असल कामको कारण हामीलाई भएको फाइदाको बारेमा छलफल गर्ने • विद्यार्थीसँग सहकार्य गर्दै विभिन्न स्रोत र माध्यमहरुको प्रयोग गर्दै समाजको असल नागरिक हुन आवश्यक पर्ने असल सिप र स्वभावको सूची बनाउने र सोको चर्चा गर्ने • समाजको असल नागरिक हुनका लागि आवश्यक पर्ने सिप र स्वभावहरु : बोलेको कुरा पूरा गर्ने, झुटो नबोल्ने अरुको दुख र पीडामा सहयोग गर्ने, समाजको कामकोलागि मरिमेट्ने, राम्रो आचरण भएको, उसको आनीबानीको अनुशरण गरेमा अरु समेत असल हुने आदि जस्ता स्वभावहरुको चर्चा गर्ने • त्यस्ता आचरण र स्वभावहरु आफूमा पनि विकास गर्नका लागि विद्यार्थीहरुलाई अभिप्रेरित गर्ने	• समाज र राष्ट्रका लागि कस्ता मानिस असल हुन् भन्ने सोधेर • केही त्यस्ता मानिसहरुको नाम लिएर उनीहरुले गरेका काम सोधेर • उनीहरुले गरेका के के काम तपाइ गर्न सक्नु हुन्छ भन्ने सोधेर • समाजका असल नागरिकको हुनु पर्ने स्वभावहरुको सूची बनाउन लगाएर • विद्यार्थीहरुमा भएका असल स्वभावको अवलोकन गरेर	२२

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
		•आफूलाई मन पर्ने गीत, सङ्गीत र नृत्यहरुको श्रवण, अवलोकन, सिर्जना र अभ्यास गर्न •गाउँटोल र समाजमा जन्मोत्सव लगायत उत्सव र चाडपर्वहरु मनाउदा ध्यान पुऱ्याउनु पर्ने कुराहरुको जानकारी र अभ्यास गर्न •आफू खुशी हुने र अरुलाई पनि खुशी हुन सहयोग गर्ने सिपको परिचय दिई अभ्यास गर्न •अरुमा भएका राम्रा कुराहरुको पहिचान, सम्मान र प्रसंशा गर्दै त्यस्ता आनीबानीहरुलाई आफ्नो जीवनमा अनुशरण गर्न	•आफूलाई मन पर्ने गीत, सङ्गीत र नृत्यहरुको श्रवण, अवलोकन, सिर्जना र अभ्यास •गाउँटोल र समाजमा उत्सव र चाडपर्वहरु मनाउदा ध्यान पुऱ्याउनु पर्ने कुराहरुको जानकारी र अभ्यास। •आफू खुशी हुने र अरुलाई पनि खुशी हुन सहयोग गर्ने सिपको परिचय र अभ्यास। •अरुमा भएका राम्रा कुराहरुको पहिचान, सम्मान, प्रसंशा र जीवनमा अनुशरण	•सञ्चार सिप •सिकाइ सिप •अनुकरण सिप •अभ्यास सिप •प्रयोग सीप •प्रस्तुति सीप •स्वव्यवस्थापन सीप, •प्रदर्शन सीप, •स्वीकार्य सीप •सहानुभूति सीप, •समानुभूति सीप, •छनौट सीप,	•विद्यार्थीहरुलाई मन पर्ने वा जानेको गीत भन्न र गाउन लगाएर वातावरणलाई खुसीमय बनाउने •मोवाइल, टिभी, साउण्टसिष्टम, कम्प्यूटर आदिको प्रयोग गरेर विभिन्न बाल गीत, बालसङ्गीत र नृत्यहरु प्रदर्शन गर्दै सोको अनुकरण र अभ्यास गर्न विद्यार्थीलाई प्रेरित गर्ने •विद्यार्थीहरु आफैले पनि गीत, सङ्गीतको सिर्जना गर्न र स्थानीय बाद्ययन्त्र बजाउनका लागि अवसर र हौसला प्रदान गर्दै प्रेरित गर्ने •गाउटोल र समाजमा मनाइने जन्म दिवस लगायत विभिन्न उत्सव र चाडपर्वहरुमा हुने गरेका राम्रा एवम् मन पर्ने र नराम्रा एवम् मन नपर्ने क्रियाकलापहरुको बारेमा बताउन लगाउने। •त्यसरी मनाइने उत्सव र चाडपर्वमा हुने गरेका राम्रा क्रियाकलापहरुको अनुसरण गर्ने सम्बन्धमा छलफल गर्ने •उत्सव एवम् चाडपर्वहरु मनाउदा ध्यान दिनु पर्ने कुराहरुको बारेमा विद्यार्थीहरुलाई सचेत र सावधान हुनका लागि अभिप्रेरित गर्ने •विभिन्न दृष्टान्तहरु प्रस्तुत गरेर अरुलाई खुसी बनाउन सकियो भने अन्तत त्यसले आफूलाई पनि खुसी हुन सहयोग गर्ने कुराका बारेमा छलफल गर्ने •घरपरिवारका सदस्य, साथी लगायत अन्य मानिसहरुसँग केही न केही राम्रा कुरा अवश्य हुन्छन् भन्दै विद्यार्थीले चिनेको कुनै व्यक्तिलाई किटान गरी राम्रा कुरा भन्न लगाउने •उसँग भएका नराम्रा कुराहरु पनि पनि भन्न लगाउने •राम्रा कुरा सम्झिदा र नराम्रा कुरा सम्झिदा कस्तो भयो भनेर सोध्दै फरक अनुभूति बताउनका लागि अवसर दिने	•विद्यार्थीहरुले जानेका वा मन पराएका गीतहरु भन्न र गाउन लगाएर। •मन पर्ने गीत र सङ्गीतमा नाच्न लगाएर। •गीत र सङ्गीत सिर्जना गर्न लगाएर •उत्सव र चाडपर्वमा उनीहरुलाई मन पर्ने र मन नपर्ने कुरा सोधेर •उत्सव र चाडपर्व मनाउदा ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु सोधेर •खुसी कसरी हुन सकिन्छ भनेर विभिन्न प्रश्नहरु सोधेर •कुनै कुरा देखाएर यसको राम्रो वा सकारात्मक पक्ष के छ भनी सोधेर •राम्रा कुरा र नराम्रा कुरा सम्झिदाका अनुभूतिहरु बताउन लगाएर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
					• विद्यार्थीहरुका अनुभूतिहरुलाई समेट्दै राम्रा कुराहरुलाई पहिचान गरी तिनको सम्मान र प्रशंसा गर्ने बानी भनेको खुशी हुने र मित्र बढाउने असल बानी हो भनी चर्चा गर्ने • हरेक विहान बिउझदा राम्रा कुराहरु सम्झदै विउझने र सोको टिपोट गरेर ल्याउन भन्ने	• हरेक विहान परिकल्पना गरेका राम्रा कुरा लेखेको निरीक्षण गरेर	
		• योग अन्तर्गत प्रणव, भस्त्रिका र अनुलोम-विलोम प्रणायामका साथै बक्रासन र शलभासन) को परिचय दिई अभ्यास गर्न • परिवार र समाजका जेष्ठ नागरिक र असहज स्थितिका मानिसहरुप्रति सहयोग गर्ने स्वभावको अभ्यास गर्न • शरीरलाई आवश्यक पर्ने पौष्टिकतत्वहरु नष्ट नहुने गरी फलफूलहरु र तरकारी खाने तरिकाको जानकारी प्राप्त गरी सोको अभ्यास गर्न	• योग अन्तर्गत प्रणव, भस्त्रिका र अनुलोम-विलोम प्रणायामका साथै बक्रासन र शलभासन) को परिचय र अभ्यास • परिवार र समाजका जेष्ठ नागरिक र असहज स्थितिका मानिसहरुप्रति सहयोग गर्ने स्वभावको अभ्यास • शरीरलाई आवश्यक पर्ने पौष्टिकतत्वहरु नष्ट नहुने गरी फलफूलहरु र तरकारी खाने तरिकाको परिचय र अभ्यास	• सञ्चार सिप • सिकाइ सिप • अनुकरण सिप • अभ्यास सिप • प्रयोग सीप • प्रस्तुति सीप • छनौट सीप, • स्वव्यवस्थापन सीप, • प्रदर्शन सीप, • स्वीकार्य सीप • सहयोग सीप, • सहानुभूति सीप, • समानुभूति सीप,	• विद्यार्थीहरुलाई प्रणव, भस्त्रिका र अनुलोम-विलोम प्रणायामका साथै बक्रासन, शलभासन आदिसिकाउनका लागि शिक्षक आफैले एकपटक सबैको सामू गरेर देखाउने • तत्पश्चात आफ्नो निर्देशनमा विद्यार्थीहरुलाई प्राणायम र आसनको अभ्यास गर्न लगाइ आफूले पथप्रदर्शन र पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने • विद्यार्थीहरुले गरेका प्राणायाम र आसनहरुको परिचयर महत्वको बारेमा बताउने • विषयवस्तुसँग सम्बन्धित कथा, चित्र र भिडियो क्लीप आदिको प्रयोग र प्रदर्शन गर्ने • जेष्ठनागरिक हाम्रा अमूल्य सम्पत्ति र जिउदो इतिहास हुन भन्ने बारेमा विभिन्न दृष्टान्तहरु दिएर स्पष्ट पार्ने । • जेष्ठ नागरिक र अशक्त मानिसहरुसँग सम्बन्धित समस्याको बारेमा छलफल गर्ने • हामीले अहिले सहयोग गऱ्यौं भने भोली हामी पनि त्यो अवस्थामा हुँदा हामीलाई पनि अरुले सहयोग गर्छन भन्ने कुरालाई पनि छलफलमा ल्याउने • श्रव्य दृश्य सामग्रीलगायत जेष्ठ नागरिकलाई स्रोतव्यक्तिको रुपमा उपयोग गर्ने • शरीरलाई आवश्यक पर्ने पौष्टिकतत्वहरु नष्ट नहुने गरी फलफूलहरु र तरकारी खाने तरिकाको बारे भिडियो, चित्र, पाठ्यवस्तु आदिको अध्ययन गरी छलफल गर्ने ।	• प्राणायाम र आसनहरुको अभ्यास गराएर • उनीहरुले गरेका अभ्यासहरुको अवलोकन गरेर • अभ्यास गरिएका प्रणायाम र आसनहरुको तरिका र महत्व सोधेर • विद्यार्थीहरुले देखेभेटेका जेष्ठ नागरिक र अन्य समस्यामा परेका मानिसहरुको बारेमा भन्न लगाएर • जेष्ठ नागरिक र अशक्त व्यक्तिलाई उनीहरुले गरेको सहयोग बारे भन्न लगाएर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
					• पौष्टिक तत्व नष्ट नहुने गरी फलफूल र तरकारी खाने तरिका र विधिलाई आफ्नो जीवनमा पनि अभ्यास गर्ने र परिवारका अन्य सदस्यहरुलाई समेत यसको बारेमा जानकारी दिने	• पौष्टिक तत्व नष्ट नहुने गरी फलफूल र तरकारी खाने तरिका सोधेर • यस्तै अन्य प्रश्न सोधेर	
५	**हाम्रो वातावरण र हरित विद्यालय**	• गाउँपालिका भित्रका वनमा पाइने वन्जजन्तु र चराहरुको परिचय दिन र महत्वका साथै संरक्षणका उपायहरु बताउन	• गाउँपालिका भित्रका वनमा पाइने वन्जजन्तु र चराहरुको परिचय र महत्वका साथै संरक्षणका उपायहरु	• सञ्चार सिप • सिकाइ सिप • वातावरण प्रतिको सजगता सिप • पहिचान सिप	• विद्यार्थीहरुलाई स्थानीयस्तरमा देखेका वन्यजन्तु तथा चराहरुको नाम बताउन लगाउने • गाउँका भित्रका वनमा भएका वन्यजन्तु तथा चराहरुको बारेमा अवलोकन/चित्र/भिडियो प्रदर्शन आदिको माध्यमबाट परिचय दिने • गाउँपालिका भित्रका वनमा रहेका वन्यजन्तु तथा चराहरुको महत्व सम्बन्धमा छलफल गराउने र आवश्यक पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने • गाउँपालिका भित्रका वनमा रहेका वन्यजन्तु तथा चराहरुको संरक्षण कसरी गर्न सकिन्छ भन्ने सम्बन्धमा विद्यार्थीहरुको बीचमा छलफल सञ्चालन गर्ने विद्यार्थीहरुलाई यससम्बन्धी परियोजना कार्य समेत दिने	• वन्यजन्तु तथा चराहरुको नाम सोधेर • वन्यजन्तु तथा चराहरुको महत्व सोधेर • वन्यजन्तु र चराहरुको संरक्षण गर्ने उपायहरु सोधेर • परियोजना कार्यको मूल्याङ्कन गरेर	२२
		• आफ्नो वा छिमेकी वडाको वनमा पाइने औषधिजन्य वनस्पतिहरुको पहिचान गर्न • करेसाबारी निर्माणमा सहभागी हुन • विद्यालयमा बाल बगैंचा र वृक्षारोपणमा सहभागी हुन	• आफ्नो वा छिमेकी वडाको वनमा पाइने औषधिजन्य वनस्पतिहरुको पहिचान • करेसाबारी निर्माणमा सहभागी • विद्यालयमा बाल बगैंचा र वृक्षारोपणमा सहभागी	• सञ्चार सिप • सिकाइ सिप • वर्गीकरण सिप • स्वव्यवस्थापन सिप • वातावरणप्रतिको सजगता र सम्मान सिप • वैयक्तिक जिम्मेवारी सिप	• आफू बस्ने वडा वा छिमेकी वडाका वनहरुको पहिचान गराउने • उक्त वडामा भएका वनहरुमा पाइने औषधिजन्य वनस्पतिहरु (चिराइतो, टिमूर, काउलो, हर्रो, बर्रो, कालोकाफल, बादरेकेरा, अमला, कुरिल्लो,तेजपत्ता, पखेनिवेत,गुच्छीच्याउ, गुर्जेगानो, सिकारीलरा, पतेना, लसुन, सिलटिमुर, गोरापन, असुरो, अविजालो आदिको बारेमा प्रत्यक्ष एवम् चित्र र भिडियो अवलोकनद्वारा पहिचान गराउने र तिनीहरुको उपयोगमा छलफल गराउने • श्रव्यदृश्य वा चित्र वा अन्य सामग्रीको माध्यमबाट करेसाबारीमा परिचय दिने र यसको महत्व बताउने	• आफ्नो वा छिमेकी वडाका वनमा भएका औषधिजन्य वनस्पतिहरुको नाम सोधेर • करेसाबारी निर्माणमा सहभागी भए नभएको अवलोकन गरेर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
		• वातावरण र विकासको परिचय दिन	• वातावरण र विकासको परिचय		• विद्यालयको करेसाबारी निर्माणमा विद्यार्थीहरुलाई सहभागी बनाउने • विद्यार्थीहरुलाई विद्यालयमा बालबगैँचा निर्माणमा सहभागी गराउने • विद्यालय भित्र तथा विद्यालय वरपर वृक्षरोपणमा विद्यार्थीहरुलाई सहभगी गराउने र वृक्षरोपण गर्दा हुने फाइदाहरुको बारेमा जानकारी दिने • घर तथा विद्यालय वरपर भएका वस्तुहरुको पहिचान गर्न लगाउने • वरपर भएका सजीव र निर्जीव वस्तुहरुको समग्रतालाई वातावरणको रुपमा परिचय गराउने • पर्यावरण सन्तुलनमा नखल्बल्याइ उपलब्ध वस्तुहरुको सही सदुपयोग, वृक्षरोपण, उपयोग, सामाजिक, आर्थिक, सांस्कृतिक भौतिक, प्राविधिक विकास गर्नुपर्ने पक्षमा छलफल गराउने र वातावरण र विकासबिच अन्योन्याश्रित सम्वन्ध रहेको जानकारी दिने	• विद्यालयको बालबगैँचा निर्माणमा सहयोग गरे नगरेको अवलोकन गरेर • विद्यालयको वृक्षरोपण कार्यमा सहभागी भए नभएको अवलोकन गरेर • वातावरण र विकासको परिचय दिन लगाएर	
		• गाउँपालिका क्षेत्रमा भएका पानीका स्रोतहरुको परिचय दिन तथा उपयोग पहिचान गरी आवश्यकता अनुसार प्रयोग गर्न	• गाउँपालिका क्षेत्रमा भएका पानीका स्रोतहरुको परिचय, उपयोग र आवश्यकताअनुसार प्रयोग	• सञ्चार सिप • सिकाइ सिप • प्रयोग सिप • सहकार्य सिप • पहिचान सिप • बर्गीकरण सिप	• गाउँपालिका भित्र भएका पानीका स्रोतहरु पहिचान गर्न लगाउने • भिडियोद्धारा पानीका स्रोतहरुको जानकारी दिने • गाउँपालिका भित्र भएका पानीका स्रोतहरुको अवलोकन गराई तिनीहरुको परिचय (प्राकृतिक, कृत्रिम, वर्षा, कुवा, नदी) • गाउँपालिका भित्र भएका पानीका स्रोतहरुको उपयोग के के मा गर्न सकिन्छ ? छलफल गराउने • पानीका स्रोतहरुलाई पिउन, खाना बनाउन, सफा गर्न,सिँचाइ गर्न प्रयोग गर्न सकिने कुरा बताउने • उपलब्ध पानीको मितव्ययी तरिकाले सदुपयोग गर्नुपर्ने कुराको जानकारी दिने	• पानीका स्रोतहरु र उपयोग बताउन लगाएर • पानीको मितव्ययी तरिकाले प्रयोग गरे नगरेको अवलोकन गरेर • पानीलाई मितव्ययी किसिमबाट घर तथा विद्यालयका विभिन्न कार्यमा प्रयोग गरे नगरेको अवलोकन गरेर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
		• फोहोरमैलाले स्थानीय स्तरमा पारेको असर पहिचान गर्न • वातावरण प्रदूषणको स्थानीय अवस्थाको पहिचान गर्न • फोहोरमैलाको वर्गीकरण गर्न र व्यवस्थापनमा सहयोग गर्न	• फोहोरमैलाले स्थानीय स्तरमा पारेको असर पहिचान • वातावरण प्रदूषणको स्थानीय अवस्थाको पहिचान • फोहोरमैलाको वर्गीकरण (ठोस, तरल र ग्याँस) र व्यवस्थापनमा सहयोग	• प्रयोग सिप • सिकाइ सिप • सञ्चार सिप • सहकार्य सिप • सहयोग सिप • स्व व्यवस्थापन सिप • वातावरणप्रतिको सजगता र सम्मान सिप • वैयक्तिक जिम्मेवारी सिप	• घर, विद्यालय, अस्पताल, कारखानाबाट निस्कने फोहोरले स्थानीय स्तरमा पारेको असर (स्वास्थ्य, वातावरण, कृषि आदि) सम्बन्धमा श्रव्यदृश्य सामग्री, अवलोकन, चित्र आदिको माध्यमबाट छलफल गराउने • घर, विद्यालय, अस्पताल, कारखाना, विकास निर्माण आदिको कारणले स्थानीयस्तरमा देखापरेका प्रदूषण (जल, जमिन, ध्वनि, हावा) को अवस्थामा छलफल गराउने • घर परिवार, विद्यालय, अस्पताल, कारखाना, विकास निर्माण, प्रकोप आदिबाट हुने/निस्कने फोहोरलाई वर्गीकरण गर्न लगाउने र ती फोहोरहरुलाई सामान्यतया ठोस (कुहिने र नकुहिने), तरल र ग्याँस (हावा) गरी तीन समूहमा वर्गीकरण गर्न सकिने कुरा बताउने • यी विभिन्न माध्यमबाट उत्पन्न हुने फोहोरहरुलाई उचित तरिकाले विसर्जन गर्ने, मल बनाउने, प्रशोधन गर्ने कार्य गर्नुपर्ने कुरा बताउने र व्यवस्थापनमा सहभागी गराउने	• फोहोरमैलाले स्थानीयस्तरमा पारेको असर बताउन लगाएर • स्थानीयस्तरमा वातावरण प्रदूषणको अवस्था बताउन लगाएर • फोहोरमैलाको वर्गीकरण गर्न सके नसकेको बताउन लगाएर • फाहोरमैलाको उचित तरिकाले विसर्जन, व्यवस्थापन गरे नगरेको अवलोकन गरेर	
६	**सामाजिक चुनौति र विपद् व्यवस्थापन**	• सामाजिक चुनौतिको रुपमा रहेका जातिय भेदभाव, छुवाछुत र लैंगिक हिंसाको कारण समाजमा परेका असर र उक्त असरहरुलाई न्यूनिकरण गर्नका लागि आवश्यक उपायहरु बताउन	• सामाजिक चुनौतिको रुपमा रहेका जातिय भेदभाव, छुवाछुत र लैंगिक हिंसाको असर र उक्त असरहरुलाई न्यूनिकरण गर्ने आवश्यक उपायहरु	• प्रयोग सिप • सञ्चार सिप • स्व-व्यवस्थापन सिप • वैयक्तिक जिम्मेवारी सिप	• सामाजिक विसङ्गतिको रुपमा रहेका जातिय भेदभाव, छुवाछुत र लैंगिक हिंसाको कारण समाजमा परेका असरहरुको बारेमा चित्र र भिडियो क्लिपको माध्यमबाट छलफल सञ्चालन गर्ने • उल्लिखित सामाजिक विसङ्गतिका असरहरुको उल्लेख गर्दै उक्त असरहरुलाई न्यूनिकरण गर्नका लागि आवश्यक उपायहरुको बारेमा सहजीकरण गर्ने • यस्ता सामाजिक विसङ्गतिहरु कसैको पनि घरपरिवारमा हुनुहुदैन भन्ने बारेमा सबैलाई चेतना सम्प्रेषण गर्ने गराउने	• जातिय भेदभाव, छुवाछुत र लैंगिक हिंसासम्बन्धी विभिन्न प्रश्नहरु सोधेर • उल्लिखित सामाजिक विसङ्गतिबाट बच्ने उपायहरु सोधेर	२०

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
		• प्राकृतिक विपद र मानव सिर्जित विपद्को पहिचान गर्न	• प्राकृतिक विपद र मानव सिर्जित विपद्को पहिचान	• प्रयोग सिप • संचार सिप • सहकार्य सिप • दृश्य साक्षरता सिप	• विगत एक वर्षभित्र विद्यालय वरिपरि घटेका विभिन्न घटनाहरूको सूची तयार गर्न लगाउने • विद्यार्थीहरूको समूह विभाजन गरी सूचिकृत घटनाहरूमध्ये कुनकुन विपद हुन छुट्याउन लगाउने • कथा, पोस्टर, भिडियो, समाचारमा लेखिएका घटना प्रदर्शन गरी वा व्याख्या गरी प्राकृतिक र मानव सिर्जित विपद्को परिचय दिने • विपद् सम्बन्धी स्थानीय जानकारलाई समेत आमन्त्रण गरी सहजीकरणका लागि अनुरोध गर्ने	• प्राकृतिक र मानव सिर्जित विपद्को सूची बनाउन लगाएर	
		• चाडपर्वको समयमा हुने जोखिम (चङ्गा, पिङ, पटाका, खाना व्यवहार, आदि) को पहिचान गर्न।	• चाडपर्वको समयमा जोखिम (चङ्गा, पीङ, पटाका, खाना व्यवहार, आदि) को पहिचान।	• प्रयोग सिप • रचनात्मक सोचाइ • संचार सिप • सहकार्य सिप • वैयक्तिक जिम्मेवारी	• समुदायमा मनाइने विभिन्न चाडहरू मनाउँदा बालबालिकाले गर्ने मुख्य क्रियाकलापहरूको सूचि बनाइ प्रस्तुतीकरण गर्न लगाउने • ती क्रियाकलापहरूमध्ये कुन कुन जोखिमयूक्त छन भन्ने सम्बन्धमा बुँदागत टिपोट गरी छलफल गराउने। • कथा, पोस्टर, भिडियो, समाचारमा लेखिएका घटनाको प्रदर्शन एवम् व्याख्या गरी शिक्षकले चाडपर्वको समयमा हुने जोखिमहरुको दृष्टान्त दिएर पहिचान गर्ने गराउने। • विद्याथीलाई समूहमा विभाजन गरी चाडपर्वको बेलामा चङ्गा उडाउदा, पीङ खेल्दा , पटाका पट्काउदा र खाना खाँदा हुने जोखिमहरु छलफलगरी बुँदागत रुपमा प्रस्तुतीकरण गर्न लगाउने	• चाडपर्वको बेला चङ्गा उडाउँदा, पीङ खेल्दा, पटाका पट्काउदा एवम् • खाना खाँदा हुने सक्ने जोखिम के के हुन सक्छन् भन्ने बारे विभिन्न प्रश्नहरु सोधेर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
		• हावाहुरी, चट्याङ्ग, डढेलो र भूकम्पबाट बच्नको लागि आवश्यक उपायहरुको पहिचान गर्न • आफू र आफूभन्दा साना बालबालिकालाई विपद्बाट सुरक्षा गर्ने उपायहरुको पहिचान गर्न • कृत्रिम घटना अभ्यास (Simulation) • प्रस्तुत गर्न	• हावाहुरी, चट्याङ्ग र भूकम्पबाट बच्नको लागि आवश्यक उपायहरुको पहिचान • आफू र आफूभन्दा साना बालबालिकालाई विपद्बाट सुरक्षा गर्ने उपायहरुको पहिचान • कृत्रिम घटना अभ्यास (Simulation)	• सिकाइ सिप • जिम्मेवारी एवं प्रतिवद्धता • सक्रियता पूर्वक सुन्ने • सामाजिक एवं नागरिक जिम्मेवारी	• कथा, पोस्टर, भिडियो, समाचारमा लेखिएका घटना प्रदर्शन गरी वा व्याख्या गरी हावाहुरी, चट्याङ्ग र भूकम्पको परिचय दिने • विद्यार्थीलाई समूहमा हावाहुरी, चट्याङ्ग, डढेलो र भूकम्प जस्ता विपदहरू किन घट्छन् भन्ने बारेमा छलफल गराई कारणहरू टिपोट गर्न लगाउने • विगत एक वर्षमा हावाहुरी, चट्याङ्ग, डढेलो र भूकम्पबाट भएको क्षति समूहमा छलफल गरी बुँदागत रुपमा टिपोट गर्न लगाउने • विपद्बाट जोगिनका लागि समुदायले गरेका राम्रा प्रयासहरूको उदाहरण समाचार वा कथा वा भिडियोको माध्यमबाट प्रस्तुतीकरण गरी हावाहुरी, चट्याङ्ग, डढेलो र भूकम्पबाट हुने क्षति न्यूनिकरणका लागि गरिने पूर्व तयारी टिपोट गरी प्रस्तुत गर्न लगाउने • उल्लिखित विपद्हरूबाट आफू र आफूभन्दा साना बालबालिकाको संरक्षण कसरी गर्न सकिन्छ भन्ने उपायहरुको बारेमा छलफल गर्ने गराउने । • हावाहुरी, चट्याङ्ग, भूकम्प आदिबाट बच्नका लागि गरिने कृत्रिम घटना अभ्यास (Simulation) गराउने	• हावाहुरीबाट आफुभन्दा साना बालबालिकालाई कसरी बचाउन सकिन्छ भन्ने सोधेर • आफू र आफूभन्दा साना बालबालिकाहरुलाई विपदबाट कसरी सुरक्षा गर्न सकिन्छ भन्ने बारेमा प्रश्नहरु सोधेर	

कक्षा ५

क्र.सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	संभावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	संभावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमाति कार्यघण्टा
१	**चौकुने परिचय**	• चौकुने गाउँपालिकाको क्षेत्रगत उचाइ अक्षांश र देशान्तर बताउन • आफ्नो वडाको वडागत घरधुरी र जनसंख्या(महिला पुरुष) विवरण प्रस्तुत गर्न	• सिमाना र क्षेत्रफल सहित हाम्रो चौकुने गाउँपालिकाको भौगोलिक अवस्थिति	• सिकाइ सिप • सञ्चार सिप • पहिचान सिप • अवलोकन सिप	• चौकुने गाउँपालिकाको नक्सा प्रस्तुत गरेर यस विभिन्न स्थानको समुद्रसतहदेखिको उचाइ र अक्षांश एवम् देशान्तरको अवस्थाको बारेमा बताउने • सबैभन्दा बढि उचाइ र सबैभन्दा कम उचाइको क्षेत्रको बारेमा बताउने • हरेक वडामा भएका घरधुरी तथा महिला र पुरुषको जनसङ्याको बारेमा नक्सा र चार्टको प्रयोग गरेर सहजीकरण गर्ने • सबैभन्दा बढि घरधुरी र सबैभन्दा कम घरधुरी भएको वडाको बारेमा पनि परिचित हुने अवसर प्रदान गर्ने	• गाउँपालिकाको अक्षांश र देशान्तर बताउन लगाएर • गाउँपालिकाको नक्सा देखाउदै सबैभन्दा अग्लो र सबैभन्दा होचो ठाउँ बताउन लगाउँर • वडागत घरधूरीको सूची बनाउन लगाएर	२०
		• चौकुने गाउँपालिकामा रहेका जातजाति (ब्राह्मण,क्षेत्री, मगर, गुरुड, दलित, राजी, माझी आदि) को परिचय र जनसङ्ख्याको विवरण प्रस्तुत गर्न	• हाम्रो चौकुने गाउँपालिकाका जातिगत जनसंख्या विवरण	• सिकाइ सिप • सञ्चार सिप • स्वव्यवस्थापन सिप • अवलोकन सिप	• तपाईहरुको गाउँपालिकामा कुन कुन जातिका मानिसहरुको बसोवास रहेको छ भनेर छलफल चलाउदै विद्यार्थीहरुकै प्रतिक्रियाका आधारमा बसोवास गर्ने जातजाति (ब्राह्मण, क्षेत्री, मगर, गुरुड, दलित, राजी, माझी आदि) को सूची बनाउने । • ती मध्ये कुन जातिको कति वसोवास रहेको छ भन्ने बारेमा वडागत र पालिकागत जनसङ्ख्या चार्टमार्फत प्रस्तुत गर्ने • कुन वडामा कुन जातिको बसोवास कति रहेको छ भनेर तुलनात्मक अध्ययन र विश्लेषण गर्ने गराउने	• गाउँपालिकाको जातिगत जनसंख्या भन्न लगाएर • पालिकाको बाहुल्यता भएको जातिको नाम र सङ्ख्या भन्न लगाएर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	संभावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	संभावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमाति कार्यघण्टा
		• आफु बस्ने वडाको नक्सा बनाइ नक्सामा आफनो गाउँ, विद्यालय, वडा कार्यालय, मुख्य सडक र बाटोहरु उल्लेख गर्न	• हाम्रो वडाको कार्यालय, विद्यालय र मुख्य सडक र बाटोहरु	• सिकाइ सिप • सञ्चार सिप • स्वव्यवस्थापन सिप • पहिचान सिप • अवलोकन सिप • नक्सा बनाउने सिप	• सर्वप्रथम विद्यार्थीहरुलाई तपाईको वडा कुन हो वा कति नम्बर हो भन्दै आफू बस्ने वडाको नक्सा बनाउनका लागि आवश्यक वातावरणको सिर्जना गर्ने • नक्सामा आफ्नो गाउँ, विद्यालय, वडा कार्यालय र मुख्य बाटाहरु निश्चित सङकेतको माध्यमबाट रेखाङ्कन गर्न सहजीकरण गर्ने • विद्यार्थीहरुले बनाएको नक्साको अवलोकन गरी पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने र प्रस्तुतिका लागि उनीहरुलाई अवसर प्रदान गर्ने	• उनीहरुले बनाएको आफ्नो वडाको नक्सा प्रस्तुत गर्न लगाएर • उनीहरुले बनाएको नक्सामा कुन ठाउँ कहाँ छ भनी देखाउन लगाएर	
		• चौकुने गाउँपालिकामा रहेका प्रमुख शैक्षिक संस्थाहरु (साधारण नमुना, प्राविधिक धार समेत) को नामनामेसी विवरण वताउन । • वडा कार्यालयले प्रवाह गर्ने मुख्य सेवाहरु र सेवा लिन अपनाइने प्रक्रियाहरु बताउन	• हाम्रो चौकुने गाउँपालिकाका शैक्षिक संस्थाहरु • वडा कार्यालयले प्रवाह गर्ने मुख्य सेवाहरु र सेवा लिन अपनाइने प्रक्रियाहरु	• सिकाइ सिप • सञ्चार सिप • पहिचान सिप	• चौकुने गाउँपालिकामा रहेका प्रमुख शैक्षिक संस्थाहरु क्याम्पस र माध्यमिक विद्यालयहरु लगायतका अन्य विद्यालयहरुको अवस्थिति र परिचयका बारेमा सहजीकरण गर्ने • उल्लिखित क्याम्पस र विद्यालयहरुमा अध्ययन अध्यापन हुने साधारण र प्राविधिक विषय र तिनको उपादेयताको बारेमा सहजीकरण र छलफल गर्ने • उल्लिखित विद्यालयहरुमा तपाइहरु जानुभएको छ कि छैन जानुभएको भए त्यहाँको मन परेको कुरा के हो भनेर सोध्ने र छलफल चलाउने • विद्यार्थीहरुको पूर्वज्ञानको आधारमा उनीहरुलाई वडा कार्यालयले प्रदान गर्दै आएको सेवाको बारेमा भन्न लगाउँने • विद्यार्थीहरुबाट प्राप्त प्रतिक्रियाहरुलाई सम्बोधन गर्दै वडा कार्यालयले प्रवाह गर्ने सेवाहरु र सेवा लिन अपनाइने प्रक्रियाका बारेमा सहजीकरण गर्ने • सहजीकरण प्रयोजनका लागि वडा कार्यालयमा काम गर्ने अधिकारिक कर्मचारीलाई आमन्त्रण गर्ने	• आफ्नो पालिकाभित्र रहेका प्रमुख शैक्षिक संस्थाहरुको नाम भन्न लगाएर • उक्त शैक्षिक संस्थाहरुमा पठनपाठन हुने विषय र अवस्थिति बताउन लगाएर • वडा कार्यालयले पुऱ्याउदै आएको सेवाको बारेमा भन्न लगाएर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	संभावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	संभावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमाति कार्यघण्टा
२	**हाम्रा सम्पदा, कला,संस्कृति र मूल्य मान्यताहरु**	• चौकुनेमा रहेका धार्मिक तथा साँस्कृतिक महत्वका क्षेत्रहरु - शिवधाम दोभान, चिउराडी लगाम, बेनिघाट, बण्डालाथान, देउती, गुरुवान, ओटपोखरी, मस्टो, मण्डली, देउती, राजी गुरुवा पूजा, राजी सङ्ग्रहालय आदिको महत्व र संरक्षणको आवश्यकता बताउन • चौकुने गाउँपालिकामा मनाइने माघे सङ्क्रान्ति, वैशाख पूर्णिमा, हरितालिका तीज र श्रीकृष्ण जन्माष्टमीको पौराणिक महत्व र मनाउने तरिका बताउन	• चौकुनेमा रहेका धार्मिक तथा साँस्कृतिक महत्वका क्षेत्रहरुको महत्व र संरक्षणको आवश्यकता बताउन • चौकुने गाउँपालिकामा मनाइने माघे सङ्क्रान्ति, वैशाख पूर्णिमा, हरितालिका तीज र श्रीकृष्ण जन्माष्टमीको पौराणिक महत्व र मनाउने तरिका	• सिकाइ सिप • सञ्चार सिप • तुलना गर्ने सिप • अवलोकन सिप	• विद्यार्थीहरुलाई चौकुनेमा रहेका धार्मिक एवम् साँस्कृतिक महत्वका क्षेत्रहरु - शिवधाम दोभान, चिउराडी लगाम, बेनिघाट, बण्डालाथान, देउती, गुरुवान, ओटपोखरी, मस्टो, मण्डली, देउती, राजी गुरुवा पूजा, राजी सङ्ग्रहालय आदिको महत्व र संरक्षणको आवश्यकताको बारेमा फोटो र भिडियो एवम् प्रत्यक्ष अवलोकनको माध्यमबाट सहजीकरण गर्ने • उपलब्ध भएसम्म ती क्षेत्रका जानकार, पूजारी एवम् स्थानीय विज्ञहरुसँग भेटघाट गरी विद्यार्थीहरुलाई सही कुराको सम्प्रेषण गराउन सहजीकरण गर्ने • चौँकुनेमा मनाइने माघे सङ्क्रान्ति, वैशाख पूर्णिमा, हरितालिका तीज र श्रीकृष्ण जन्माष्टमीको बारेमा विद्यार्थीहरुलाई फोटो एवं श्रव्यदृश्य सामग्रीको माध्यमबाट विषयवस्तुको बारेमा बताउने • यसका लागि सकेसम्म सम्वन्धित क्षेत्रका जानकारहरुलाई आमन्त्रण गरी सहजीकरण गराउने	• उल्लिखित धार्मिक क्षेत्रहरुको महत्व र संरक्षणका बारेमा विभिन्न प्रश्नहरु सोधेर • धार्मिक क्षेत्रको फोटो र नामका बीचमा जोडा मिलाउन लगाएर • माघे सङ्क्रान्ति, वैशाख पूर्णिमा, हरितालिका तीज र श्रीकृष्णाष्टमी पर्व मनाउने तरिकाको बारेमा सोधेर	२२

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	संभावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	संभावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमाति कार्यघण्टा
		• चौकुने क्षेत्रमा विभिन्न समुदायका मानिसहरुले नाच्ने हुड्के नाच, ढोल नाच, भुवा नाच, छैठी नाच, मागल नाच, मारुनी नाँच आदिको सामान्य जानकारी, ईतिहास, महत्व, लगाइने पोशाक र बजाइने वाजाको बारेमा बताउन	• चौकुने क्षेत्रमा विभिन्न समुदायका मानिसहरुले नाच्ने हुड्के, ढोल, भुवा, छैठी, मागल र मारुनी नाँचको जानकारी र महत्व	• सिकाइ सिप • सञ्चार सिप • अनुकरण सिप • अवलोकन सिप • अनुकरण सिप	• हुड्के नाच, ढोल नाच, भुवा नाच, छैठी नाच, मागल नाच, मारुनी नाँच आदिको भिडियो क्लिप /फोटो देखाएर नाचको नाम बारे सोध्दै हाम्रो पालिकामा कुन जातिले यी नाचहरु नाँच्ने गर्दछन् भनेर विद्यार्थीहरुसँग सोधपुछ र छलफल गर्ने • उक्त नाचहरुको इतिहास, यसको महत्व र नाँच्दा लगाइने पोशाकको बारेमा सहजीकरण गर्ने । सहजीकरण गर्ने क्रममा सम्बन्धित क्षेत्रको स्थानीय विज्ञ व्यक्तिलाई आमन्त्रण गर्न सकिने • साथै उल्लिखित नाचहरुमा लगाइने पहिरन र बजाइने बाजाको समेत सकेसम्म अवलोकन र श्रवण गराइ सहजीकरण गर्ने	• विद्यार्थीहरुलाई उक्त नाचहरुको बारे महत्व, लगाउने पोशाक र बजाउने बाजाको बारेमा सोधेर • फोटो देखाउदै यो कुन नाच हो र कति बेला कुन जातिले नाच्छन भनी सोधेर	
		• चौकुनेका पर्यटकीय एवम् ऐतिहासिक स्थल तथा क्षेत्रहरुको सामान्य परिचय दिन र महत्त्व बताउन	• चौकुनेका पर्यटकीय एवम् ऐतिहासिक स्थल तथा क्षेत्रहरुको सामान्य परिचय र महत्व	• सिकाइ सिप • सञ्चार सिप • पहिचानको सिप • अवलोकन सिप • प्रतिबेदन सिप	• चौकुनेका पर्यटकीय क्षेत्रहरु : विन्द्रावन, बुडिपडे ताल, जुम्ल्यामुल, धुकाने छहरा, तामाधारा, बेतान ताल, विजौरा बासुधारा, गुटु जपध्यान सिमसार, गुटु चमेरे गुफा, गुटु मालिका डाँडा, भेरी कर्णाली दोभान एवम् पुल, रेक्चा उपत्यका, बुधे थला, लालझाडी क्षेत्र, कुण्डक, रातापघार, भूतेनी ताल, झ्यानझ्याने भोटेको पूल, सेतीबेनी दोभान, भेरी लाग्ने तारेपघार, राजी गुरुवा, श्रीवनकाली, माटे काशीराज आदि र ऐतिहासिक स्थलहरु - कोट दरवार, चैतुहवा शिलालेख, ओखलढुङ्गा सिद्धपाइला, ओखल ढुङ्गा काँशीराज थान, रायोपोखरा ओडार आदिको बारेमा सामान्य परिचय, इतिहास, किम्बदन्तीका बारेमा सहजीकरण गर्ने • उल्लिखित स्थानहरुमध्ये नजीक पर्ने स्थानको अवलोकन गरी एवम् तत्सम्बन्धी विज्ञसँग भेटघाट गरी विद्यार्थीहरुलाई आवश्यक पर्ने जानकारी उपलब्ध गराउने एवम संरक्षणको बारेमा समेत महसुस गराउने ।	• चौकुनेका विभिन्न पर्यटकीय स्थलहरुको परिचय सोधेर • पर्यटकीय स्थलको फोटो देखाउदै नाम भन्न लगाएर • परियोजना कार्यको मूल्याङ्कन गरेर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	संभावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	संभावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमाति कार्यघण्टा
					• विदाको दिन साथी वा अभिभावकसँग उक्त स्थान मध्ये कुनै एकको अवलोकन गर्ने गरी विद्यार्थीहरुलाई परियोजना कार्य दिने		
		• उत्कृष्ट सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिले सामुदायिक वन विकासका लागि निर्वाह गर्ने भूमिका पहिचान गर्न ।	• सामुदायिक वन विकासमा हाम्रो उत्कृष्ट सामुदायिक वनउपभोक्ता समितिको भूमिका	• सिकाइ सिप • सञ्चार सिप • पहिचानको सिप	• उत्कृष्ट सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिले सामुदायिक वनको संरक्षणको लागि निर्वाह गर्ने भूमिकाको बारेमा सम्बन्धित क्षेत्रको विज्ञ मार्फत जानकारी गराउने • सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिमा रहेर राम्रो काम गरेका पदाधिकारीहरुलाई आमन्त्रण गरी सहजीकरण गर्ने गराउने	• सामुदायिक वनको संरक्षणको लागि सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिले निर्वाह गर्ने भूमिका सम्बन्धी विभिन्न प्रश्नहरु सोधेर	
				• सिकाइ सिप • सञ्चार सिप • अवलोकन सिप	• विद्यार्थीहरुको पूर्वज्ञानको आधारमा उनीहरुलाई वडा कार्यालयले प्रदान गर्दै आएको सेवाको बारेमा भन्न लगाउँने • विद्यार्थीहरुबाट प्राप्त प्रतिक्रियाहरुलाई सम्बोधन गर्दै वडा कार्यालयले प्रवाह गर्ने सेवाहरु र सेवा लिन अपनाइने प्रक्रियाका बारेमा सहजीकरण गर्ने । • सहजीकरण प्रयोजनका लागि वडा कार्यालयमा काम गर्ने अधिकारिक कर्मचारीलाई आमन्त्रण गर्ने	• वडा कार्यालयले पुऱ्याउँदै आएको सेवाको बारेमा भन्न लगाएर अन्य यस्तै प्रश्न सोधेर	
३	**हाम्रा पेसा, व्यवसाय र प्रविधि**	• स्थानीय परम्परागत पेसा व्यवसायहरु : भैसीपालन, गाईपालन, भेडापालन, बाखापालन, कुखुरा पालन, बंगुरपालन, खरायोपालन, हाँसपालन, टर्कीपालन) आदिको परिचय दिन	• हाम्रा स्थानीय परम्परागत पशु तथा पंक्षी पालन पेसा र व्यवसायहरु	• सञ्चार सिप • सिकाइ सिप • सहयोग सिप • प्रस्तुतीकरण सिप	• विद्यार्थीहरुलाई आ-आफ्नो घर तथा समुदायमा पशु तथा पन्छीपालन मध्ये कुन कुन पालन गरिएको छ ? कसरी पालन गरिएको छ ? उत्पादन के के भएको छ ? बिक्री के के गरिन्छ ? बताउन लगाउँने • चित्र वा भिडियो मार्फत गाउँपालिका अन्तर्गतका विभिन्न स्थानमा पालन गरिने भैसीपालन, गाईपालन, भेडापालन, बाखापालन, कुखुरापालन, बंगुरपालन, खरायोपालन, हाँसपालन, टर्कीपालनको परिचय दिने	• आफ्नो घर तथा समुदायमा पालन गरिएका पशुपालन वा पंक्षीपालनको परिचय दिन लगाएर • पालनको महत्व बताउन लगाउँए • परियोजना कार्य प्रस्तुत गर्न लगाएर	२२

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	संभावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	संभावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमाति कार्यघण्टा
					• विद्यार्थीहरुलाई उल्लिखित पालन गरिएका विभिन्न स्थानहरु मध्ये पशुपालन गरिएको कुनै एक स्थान र पन्छीपालन गरिएको कुनै एक स्थानमा भ्रमण गराई पालन गर्ने तरिका, महत्व आदिको जानकारी दिन लगाउँने र विद्यार्थीहरुलाई आवश्यक विवरण टिपोट गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्ने परियोजना कार्य दिने		
		• स्थानीय स्तरमा गरिने आलु, टमाटर, केरा, च्याउखेती, गुन्द्रुकको सामान्य परिचय दिन र उत्पादनमा सहयोग गर्न • स्थानीय स्तरमा गरिने फलफूल खेती : सुन्तला, कागती, अमिलो, आँप, हलुवाबेद, अम्बा, केरा आदिको परिचय दिई उत्पादनमा सहयोग गर्न	• आलु, टमाटर, केरा, च्याउखेती, गुन्द्रुकको सामान्य परिचय र उत्पादनमा सहयोग • थानीय स्तरमा गरिने फलफूल खेती :सुन्तला, कागती, अमिलो, आँप, हलुवाबेद, अम्बा, केरा आदिको परिचय र उत्पादनमा सहयोग	• सञ्चार सिप • सिकाइ सिप • सहकार्य सिप • प्रयोग सिप • अभ्यास सिप	• घर तथा विद्यालयमा खेती गरिने तरकारीहरुको विवरण दिन लगाउने र तिनीहरुको महत्व बताउन लगाउँने • श्रव्यदृश्य सामग्री वा चित्रको माध्यमबाट गाउँपालिका अन्तर्गतका विभिन्न स्थानमा गरिने तरकारी खेतीहरु (आलु, टमाटर, केरा, च्याउखेती, गुन्द्रुक) को परिचय दिने • उल्लिखित प्रकारका खेती कार्यका लागि घर वा विद्यालयमा सहयोग गर्ने र उक्त खेती रोपेदेखि उत्पादनसम्मका क्रियाकलापहरुलाई क्रमबद्ध रुपले लेखेर प्रतिवेदन बनाइ कक्षामा बुझाउन परियोजना कार्य दिने • विद्यालय नजिक रहेको तरकारी खेती गरिएको स्थानमा विद्यार्थीहरुलाई भ्रमण गराई आवश्यक जानकारी लिन लगाउँने र कक्षामा प्रस्तुत गर्ने परियोजना कार्य दिने • स्थानीय स्तरमा गरिने फलफूल खेती : सुन्तला, कागती, अमिलो, आँप, हलुवाबेद, अम्बा आदिको परिचय दिई उत्पादनमा सहयोग गर्नका लागि विद्यार्थीहरुलाई घरको हकमा व्यक्तिगत रुपमा र विद्यालयको हकमा समूहमा परियोजना कार्य दिने	• घर तथा विद्यालयमा खेती गरिने तरकारीहरुको परिचय दिन लगाएर • फलफूल खेतीको परिचय दिन लगाएर • तरकारी र फलफूल खेतीको फोटो देखाउदै प्रश्न सोधेर • परियोजना कार्यको मूल्यांकन गरेर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	संभावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	संभावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमाति कार्यघण्टा
४	**खुसीका लागि शिक्षा र हाम्रो कर्तव्य**	• समाज र राष्ट्रका असल नागरिक हुनका लागि आवश्यक पर्ने सिप र स्वभावहरुको अभ्यास प्रस्तुत गर्न • थोरै बोल्ने, विस्तारै बोल्ने र मीठो बोल्ने स्वभावको अनुसरण गरी खुशी र सुखी हुने स्वभावको वर्णन एवम् अभ्यास प्रस्तुत गर्न।	• समाज र राष्ट्रका असल नागरिक हुनका लागि आवश्यक पर्ने सिप र स्वभावहरुको अभ्यास • थोरै बोल्ने, विस्तारै बोल्ने र मीठो बोल्ने स्वभावको अनुसरण गरी खुशी र सुखी हुने स्वभावको अभ्यास	• सञ्चार सिप • सिकाइ सिप • अनुकरण सिप • अभ्यास सिप • प्रतिबद्धता सिप	• व्यक्तिगत हित र स्वार्थ भन्दा समाज र राष्ट्रको हितलाई माथि राखी काम गर्ने असल मानवहरुको जीवनीहरुको अध्ययन गरी उनीहरुले गरेका असल कामको चर्चा गर्ने • विद्यार्थीसँग सहकार्य गर्दै विभिन्न स्रोत र माध्यमहरुको प्रयोग गर्दै समाजको असल नागरिक हुन आवश्यक पर्ने असल सिप र स्वभावको सूची बनाइ सोको चर्चा गर्ने • समाजको असल नागरिक हुनका लागि आवश्यक पर्ने सिप र स्वभावहरु : बोलेको कुरा पूरा गर्ने, झुटो नबोल्ने अरुको दुख र पीडामा सहयोग गर्ने, समाजको कामकोलागि मरिमेट्ने, राम्रो आचरण भएको, उसकोआनीबानीको अनुशरण गरेमा अरु समेत असल हुने आदि जस्ता स्वभावहरुको चर्चा गर्ने • त्यस्ता आचरण र स्वभावहरु आफूमा पनि विकास गर्नका लागि विद्यार्थीहरुलाई अभिप्रेरित गर्ने । • आफू मात्र बोल्ने र अरुलाई बोल्न नदिने एवम् अरुका कुरा नसुन्ने स्वभावका मानिसलाई अरुले मन पराउदैनन् भन्ने कुराको विभिन्न दृष्टान्त दिएर छलफल गर्ने । • उल्लिखित कुराको विपरित थोरै बोल्ने र त्यसमा पनि मीठो बोल्ने र विस्तारै बोल्ने मानिसलाई सवैले मन पराउछन् । साथै यो स्वभाव नै धेरै किसिमका द्वन्द्वको समाधान र खुसीको आगमनको माध्यम हो भनी उदाहरणहरु दिएर चर्चा गर्न	• समाज र राष्ट्रका लागि कस्ता मानिस असल हुन्छन् भन्ने सोधेर • केही त्यस्ता मानिसहरुको नाम लिएर उनीहरुले गरेका काम सोधेर • उनीहरुले गरेका के के काम तपाइ गर्न सक्नु हुन्छ भन्ने सोधेर • थोरै बोल्ने, विस्तारै बोल्ने र मीठो बोल्ने मानिसलाई अरुले किन पराउछन् भन्ने सोधेर • कस्तो व्यक्तिले अरुका कुरा ध्यान दिएर सुन्छ र त्यसबाट के फाइदा हुन्छ भन्ने सोधेर	२२

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	संभावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	संभावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमाति कार्यघण्टा
		• आफूलाई मन पर्ने गीत, सङ्गीत र नृत्यहरुको श्रवण, अवलोकन, सिर्जना र प्रस्तुतिकरण गर्न । • जीवन र जगतका हरेक कुराहरुभित्र केही न केही असल कुरा हुने कुराको परिचय, बोध र अभ्यास प्रस्तुत गर्न । • आफू खुशी हुने र अरुलाई पनि खुशी हुन सहयोग गर्ने सिपको परिचय र अभ्यास प्रस्तुत गर्न • साथीहरु लगायत अरुमा भएका राम्रा कुराहरुको पहिचान, सम्मान र प्रसंशा गर्दै त्यस्ता आनीबानीहरुलाई आफ्नो जीवनमा अनुशरण गर्न ।	• आफूलाई मन पर्ने गीत, सङ्गीत र नृत्यहरुको श्रवण, अवलोकन, सिर्जना र अभ्यास • जीवन र जगतका हरेक सन्दर्भहरुभित्र केही न केही असल कुरा हुने कुराको परिचय, बोध र अभ्यास । • आफू खुशी हुने र अरुलाई पनि खुशी हुन सहयोग गर्ने सिपको परिचय र अभ्यास • साथीहरु लगायत अरुमा भएका राम्रा कुराहरुको पहिचान, सम्मान र प्रसंशा गर्दै त्यस्ता आनीबानीहरुलाई आफ्नो जीवनमा अनुशरण	• सञ्चार सीप • सिकाइ सीप • प्रयोग सीप • अभ्यास सिप • प्रस्तुति सीप	• विद्यार्थीहरुलाई मन पर्ने वा जानेको गीत भन्न र गाउन लगाएर वातावरणलाई खुसीमय बनाउने • मोवाइल, टिभी, साउण्टसिष्टम, कम्प्यूटर आदिको प्रयोग गरेर विभिन्न बाल गीत, बालसङ्गीत र नृत्यहरु प्रदर्शन गर्दै सोको अनुकरण र अभ्यास गर्न विद्यार्थीलाई प्रेरित गर्ने • विद्यार्थीहरु आफैले पनि गीत, सङ्गीतको सिर्जना गर्न र स्थानीय बाद्ययन्त्र बजाउनका लागि अवसर र हौसला प्रदान गर्ने • दुनियाँमा भएका कुनै पनि चिजहरु आफैमा पूर्ण रुपमा खराव हुँदैनन् तिनीहरु हाम्रो सोचको कारणले खराव भएका हुन् भन्दै तिनीहरुभित्र पनि असल चिजहरु हुन्छन् भन्दै बिग्रेको घडीले दिनमा दुईपटक ठीक समय दिएको लगायतका दृष्टान्तहरुको चर्चा गर्ने • कतिपय मन दुखाउने विषय, व्यक्ति र घटनाभित्र पनि रहेका सकारात्मक कुराहरुको खोजी र विश्लेषण गर्दै विद्यार्थीहरुमा सकारात्मक हुने क्षमताको विकास र अभ्यास गराउने • आफूलाई जे आनीबानी र स्वभावले खुसी बनाउछ त्यो आनीबानी र स्वभाव आफूले पनि अरुलाई गर्न सक्नुपर्दछ भन्दै विद्यार्थीहरुको जोडी बनाइ आनीबानी प्रस्तुत गर्न लगाउने • साथीहरु लगायत अरुका मन पर्ने कुराहरु आफुले समेत प्रयोग गरी आफू खुसी हुने र अरुलाई समेत खुसी बनाउने सम्बन्धमा आवश्यक छलफल गरी प्रतिबद्धता समेत लिने	• जानेका वा मन परेका गीतहरु भन्न र गाउन लगाएर • मन परेको गीत र सङ्गीतमा नाच्न लगाएर • गीत र सङ्गीत आफैले सिर्जना गरी प्रस्तुत गर्न लगाएर • मानिस कति बेला खुसी र कतिबेला दुखी हुन्छ भन्ने सोधेर • मान्छे खुसी हुनका लागि के गर्नु पर्छ भन्ने कुरा भन्न वा लेख्न लगाएर • आफूलाई खुसी तुल्याउने अरुको आनीबानी के के हुन भन्ने सोधेर • व्यक्तिका राम्रा आनीबानीहरु सोधेर • आनीबानीको अवलोकन गरेर • नयाँ बस्तुको आविष्कार र सिर्जना कसरी हुन्छ भन्ने सोधेर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	संभावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	संभावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमाति कार्यघण्टा
		•श्रम र सिर्जनालाई सम्मान गर्ने सिप र प्रवृत्तिको चर्चा र अभ्यास गर्न	•श्रम र सिर्जनालाई सम्मान गर्ने सिप र प्रवृत्तिको चर्चा र अभ्यास		• यो संसारका जे जति बस्तुहरु उत्पादन र निर्माण भएका छन् र जे जति आविष्कार र सिर्जना भएको छ त्यसमा अल्छीको होइन कि उर्जाशील र सिर्जनशील मानिसको मिहिनेतको भूमिका छ भन्ने बारेमा छलफल गर्ने • मानिस जिउनका लागि कसैको श्रमले महत्वपूर्ण भूमिका खेलिरहेको कुरालाई उठान गर्दै आफूले पनि श्रम गर्ने र अरुको श्रमलाई पनि सम्मान गर्नुपर्ने बारेमा छलफल गर्ने • श्रमको सम्मान र आफूले पनि परिवार, गाउटोल र विद्यालयमा सोको प्रयोग र अभ्यास गरेका फोटो र अन्य अभिलेखहरु प्रस्तुत गर्न विद्यार्थीहरुलाई प्रेरित गर्ने	• विद्यार्थीहरुले श्रम गरेका र श्रमको सम्मान गरेका फोटोहरु हेरेर	
		•योग अन्तर्गत प्रणव, भस्त्रिका र अनुलोम विलोम प्राणायाम र बक्रासन र नटराजासनलाई स्वस्थ र खुशी हुनका लागि अभ्यास र प्रयोग गर्न •परिवार र समाजका जेष्ठनागरिक र असहज स्थितिका मानिसहरुप्रति सहयोग गर्ने भावनाको वर्णन र अभ्यास प्रस्तुत गर्न	•योग अन्तर्गत प्रणव, भस्त्रिका र अनुलोम विलोम प्राणायाम र बक्रासन र नटराजासनलाई स्वस्थ र खुशी हुनका लागि अभ्यास र प्रयोग •परिवार र समाजका जेष्ठ नागरिक र असहज स्थितिका मानिसहरुप्रति सहयोग गर्ने भावनाको वर्णन र अभ्यास	•सञ्चार सीप, •प्रयोग सीप, •प्रदर्शन सीप, •स्वीकार्य सीप •सहयोग सीप, सहानुभूति सीप, समानुभूति सीप,	• विद्यार्थीहरुलाई योग अन्तर्गत प्रणव, भस्त्रिका र अनुलोम विलोम प्राणायाम र बक्रासन र नटराजासनलाई स्वस्थ र खुशी हुनका लागि अभ्यास र प्रयोग सिकाउनका लागि शिक्षक आफैले एकपटक सबैको सामू गरेर देखाउने। • तत्पश्चात आफ्नो निर्देशनमा विद्यार्थीहरुलाई प्राणायम र आसनहरुको अभ्यास गर्न लगाइ आफूले पथप्रदर्शन र पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने • विद्यार्थीहरुले गरेका प्राणायाम र आसनहरुको परिचयर महत्वको बारेमा बताउने • विषयवस्तुसँग सम्बन्धित कथा, चित्र र भिडियो क्लीप आदिको प्रयोग र प्रदर्शन गर्ने • हाम्रा जेष्ठनागरिक हाम्रा अमूल्य सम्पत्ति र जिउदो इतिहास हुन भन्ने बारेमा विभिन्न दृष्टान्तहरु दिएर स्पष्ट पार्ने • जेष्ठ नागरिक र अशक्त मानिसहरुसँग सम्बन्धित समस्याको बारेमा छलफल गर्ने	• प्राणायाम र आसनहरुको अभ्यास गर्न लगाएर • अभ्यासहरुको अवलोकन गरेर • अभ्यास गरिएका प्राणायाम र आसनहरुको परिचय र महत्व सोधेर • जेष्ठ नागरिक र अन्य समस्यामा परेका मानिसहरुको बारेमा भन्न लगाएर। जेष्ठ नागरिक र अशक्तहरुलाई सहयोग गर्नुपर्ने कारण सोधेर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	संभावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	संभावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमाति कार्यघण्टा
		•शरीरलाई आवश्यक पर्ने पौष्टिकतत्वहरु नष्ट नहुने गरी तरकारी र अन्य खानेकुरा तयार पार्ने र खाने तरिकाको परिचय र अभ्यास	•शरीरलाई आवश्यक पर्ने पौष्टिकतत्वहरु नष्ट नहुने गरी तरकारी र अन्य खानेकुरा तयार पार्ने र खाने तरिकाको परिचय र अभ्यास		•हामीले अहिले सहयोग गऱ्यौं भने भोली हामी पनि त्यो अवस्थामा हुँदा हामीलाई पनि अरुले सहयोग गर्छन भन्ने कुरालाई पनि छलफलमा ल्याउने •श्रव्य दृश्य सामग्री लगायत जेष्ठ नागरिकलाई स्रोतव्यक्तिको रुपमा उपयोग गर्ने •जेष्ठ नागरिक र अशक्तलाई व्यक्तिगत वा समूहमा मिली सक्दो सहयोग गर्नका लागि परियोजना कार्यको व्यवस्था गर्ने •शरीरलाई आवश्यक पर्ने पौष्टिकतत्वहरु नष्ट नहुने गरी तरकारी र अन्य खानेकुरा तयार पार्ने र खाने तरिकाको सम्बन्धमा सहजीकरण गर्ने •सहजीकरणको क्रममा स्थानीय विज्ञ एवम् चित्र र भिडियो क्लीप प्रयोग गर्न सकिने	•जेष्ठ नागरिक र अशक्त व्यक्तिलाई गरेको सहयोग बारे भन्न लगाएर वा परियोजना कार्यको अभिलेख हेरेर । •पौष्टिकतत्वहरु नष्ट नहुने गरी तरकारी र अन्य खानेकुरा तयार पार्ने तरिका सोधेर	
५	**हाम्रो वातावरण र हरित विद्यालय**	•गाउँपालिका क्षेत्रका सामुदायिक वनमा पाइने औषधिजन्य वनस्पतिहरुको उपयोग र महत्व पहिचान गर्न •घर तथा विद्यालयमा स्थानीय औषधिजन्य वनस्पति र फलफूल बगैंचाको निर्माण कार्यमा सहयोग गर्न	•गाउँपालिका क्षेत्रमा पाइने औषधिजन्य वनस्पतिहरुको उपयोग र महत्व •विद्यालय तथा घरमा स्थानीय औषधिजन्य वनस्पति र फलफूल बगैंचाको निर्माण	•सञ्चार सिप •सिकाइ सिप •वातावरणप्रतिको सजगता र सम्मान सिप •वैयक्तिक जिम्मेवारी सिप •स्वव्यवस्थापन सिप •सहकार्य र •सहयोग सिप	•प्रत्यक्ष अवलोकन तथा फोटो र भिडियो मार्फत स्थानीय औषधीजन्य जडिबुटीहरुः टिमुर, समायो, पाँचऔले, बाँजखोटी, सतुवा, कुरिल्लो, वटुलेटी सिलपाउरी, झिंगामारो, बोजो, चोत्रा आदिको परिचय र महत्वका बारेमा छलफल र सहजीकरण गर्ने । यस सम्बन्धी सहजीकरणका लागि स्थानीय जानकारहरुलाई समेत आमन्त्रण गर्न सकिने •ती औषधीजन्य वनस्पतिहरुको महत्व तथा उपयोग के के कामका लागि प्रयोग गरिन्छ होला? भन्ने प्रश्नमा छलफल गराउने •ती वनस्पतिहरुको प्रयोग सम्बन्धमा चित्रसहित प्रस्तुति गर्ने •घर तथा विद्यालयमा ती औषधीजन्य वनस्पति तथा फलफूलको उत्पादन गर्नको लागि बगैंचा बनाउन सकिने कुरा बताउने	•औषधीजन्य वनस्पतिहरुको परिचय दिन लगाएर •औषधीजन्य वनस्पतिहरुको उपयोग बताउन लगाएर •घरमा औषधीजन्य वनस्पति तथा फलफूल रोपन गरे नगरेको अभिभावकसँग प्रतिक्रिया लिएर	२२

क्र.सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	संभावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	संभावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमाति कार्यघण्टा
		• गाउँपालिका क्षेत्रमा पाइने वनस्पति र जीवजन्तुको संरक्षणमा विद्यार्थी, विद्यालय, समुदायको भूमिका पहिचान गर्न • वातावरण संरक्षणको परिचय दिन • गाउँपालिका क्षेत्रमा जलस्रोत प्रदूषणको कारण, असरहरु र न्यूनीकरणका उपायहरु बताउन र ती उपायहरु अवलम्बन गर्न • पानीको संरक्षण गर्ने उपायहरु बताउन • विद्यालय तथा स्थानीय क्षेत्रमा फोहोरमैलाको व्यवस्थापनका उपायहरुको खोजी गर्न र अवलम्बन गर्न	• गाउँपालिका क्षेत्रमा पाइने वनस्पति र जीवजन्तुको संरक्षणमा विद्यार्थी, विद्यालय, समुदायको भूमिका • वातावरण संरक्षण • गाउँपालिका क्षेत्रमा जलस्रोतको प्रदूषण : कारण, असरहरु र न्यूनीकरणका उपायहरु • पानीको संरक्षण गर्ने उपायहरु • विद्यालय तथा स्थानीय क्षेत्रमा फोहोरमैलाको व्यवस्थापनका उपायहरु (कम उपयोग, पुन प्रयोग र पुनचक्रण)		• घर तथा विद्यालयमा औषधीजन्य वनस्पति तथा फलफूल उत्पादन गर्न सकिने तरिकासहित श्रव्यदृश्य सामग्री प्रदर्शन गर्ने र छलफल गर्ने • विद्यालयको बगैंचामा औषधीजन्य वनस्पति र फलफूल रोपन गर्न विद्यार्थीहरुलाई सहभागी गराउने • अभिभावकको सहयोगमा घरमा सम्भव भएसम्म औषधीजन्य वनस्पति र फलफूल बगैंचा तयार गर्न लगाउने र यस कार्यमा अभिभावकहरुबिच अन्तर्किया कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने • गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका वनमा पाइने वनस्पति र जीवजन्तुको संरक्षण गर्नुको महत्व सम्बन्धमा छलफल गराउने • उक्त क्षेत्रभित्रका वनस्पति र जीवजन्तुहरुको संरक्षणको लागि विद्यार्थी, समुदाय, विद्यालयको भूमिका सम्बन्धमा छलफल गराउने • वातावरण (सजीव र निर्जीव वस्तुहरु) को संरक्षण भनेको के होला ? प्रश्नमा मस्तिष्क मन्थन गराउने र वातावरण संरक्षणको उदाहरणसहित प्रष्ट पार्ने (जीवजन्तुको संरक्षण, वनस्पतिको संरक्षण, वनसम्पदा, जलसम्पदाको संरक्षण) । • जलप्रदूषण भनेको के हो होला ? प्रश्नमा मस्तिष्क मन्थन गराउने • घर, विद्यालय, गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका विभिन्न स्रोत तथा स्थानमा भएको पानी र त्यसमा देखिएको प्रदूषणको बारेमा अवलोकन, चित्र तथा भिडियोको माध्यमबाट प्रष्ट पार्ने • उक्त क्षेत्र तथा विभिन्न स्थानमा जलप्रदूषण हुनुका कारणहरुमा छलफल गराउने	• विद्यालयमा औषधीजन्य वनस्पति तथा फलफूल रोपनमा सहभागी भए नभएको अवलोकन गरेर • चौकुने गाउँपालिकाका क्षेत्रभित्रका वनस्पति तथा जीवजन्तुको संरक्षणको महत्व बताउन लगाएर • उक्त कार्यको लागि विद्याथी, विद्यालय र समुदायको भूमिका व्यक्त गर्न लगाएर • वातावरण संरक्षणको परिचय बताउन लगाएर • जलप्रदूषण हुने कारणहरु बताउन लगाएर • जलप्रदूषणबाट देखिएका असरहरु बताउन लगाएर • जलप्रदूषण न्यूनीकरणका उपायहरु सोधेर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	संभावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	संभावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमाति कार्यघण्टा
					• गाउँपालिका क्षेत्रभित्र देखिएको पानी प्रदूषणबाट देखिएको असरहरु (बोटबिरुवा, मानिस तथा अन्य जनावर, वातावरण आदिमा) र त्यसको असरमा छलफल गराउने • पानीको संरक्षण गर्ने उपायहरु (आकाशे पानी संकलन, सकपिट, वृक्षरोपण आदि) मा छलफल गराउने • विद्यालय तथा स्थानीय क्षेत्रमा भएको फोहोरमैला व्यवस्थापनमा विधिहरु (कम प्रयोग गर्ने, पुनः उपयोग गर्ने र पुनः चक्रण गर्ने) मा उदाहरणसहित छलफल गराउने • घरपरिवार, विद्यालय तथा समुदायस्तरबाट फोहोरमैला व्यवस्थापनमा उपायहरु अवलम्बन गर्न लगाउने	• पानी संरक्षण गर्ने उपायहरु सोधेर • घर तथा विद्यालयको फोहोरमैला व्यवस्थापन गरे नगरेको अवलोकन गरेर	
६	**सामाजिक चुनौति र विपद् व्यवस्थापन**	• सामाजिक विसङ्गतिको रुपमा रहेका जातिय भेदभाव, छुवाछुत र लैंगिक हिंसाको कारण समाजमा परेका असर र उक्त असरहरुलाई न्यूनिकरण गर्नका लागि आवश्यक उपायहरु अपनाउन	• सामाजिक विसङ्गतिको रुपमा रहेका जातिय भेदभाव, छुवाछुत र लैंगिक हिंसाको कारण समाजमा परेका असर र उक्त असरहरुलाई न्यूनिकरण गर्नका लागि आवश्यक उपायहरु	• प्रयोग सिप • सञ्चार सिप • स्व-व्यवस्थापन सिप	• सामाजिक विसङ्गतिको रुपमा रहेका जातिय भेदभाव, छुवाछुत र लैंगिक हिंसाको कारण समाजमा परेका असरहरुको बारेमा चित्र र भिडियो क्लिपको माध्यमबाट छलफल सञ्चालन गर्ने • उल्लिखित सामाजिक विसङ्गतिका असरहरुको उल्लेख गर्दै उक्त असरहरुलाई न्यूनिकरण गर्नका लागि आवश्यक उपायहरुको बारेमा सहजीकरण गर्ने • यस्ता सामाजिक विसङ्गतिहरु कसैको पनि घरपरिवारमा हुनुहुँदैन भन्ने बारेमा सबैलाई चेतना सम्प्रेषण गर्ने गराउने • यस्ता सामाजिक विकृति र विसङ्गतिबाट आफू र आफ्नो परिवारलाई बचाउनका लागि एउटा विद्यार्थीको भूमिका के हुन सक्छ भन्ने बारेमा सहजीकरण गर्ने	• जातिय भेदभाव, छुवाछुत र लैंगिक हिंसासम्बन्धी विभिन्न प्रश्नहरु सोधेर • उल्लिखित सामाजिक विकृतिबाट आफू र आफ्नो परिवारलाई बचाउनका लागि विद्यार्थीको भूमिका सोधेर	२०

क्र.सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	संभावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	संभावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमाति कार्यघण्टा
		• प्राकृतिक विपद् र मानव र्सिजित विपद्को प्रभाव वा असरहरु बताउन • चाडपर्व र मेलाको समयमा हुने जोखिमहरु जस्तै चङ्गा, पिङ, रङ्ग, पटाका, खाना झैझगडा, भागदौड आदिबाट हुने जोखिमवाट सावधान हुन • सडक दुर्घटनाका कारण र बच्ने उपायहरु बताउन • वन्य जन्तुबाट बच्ने र वन्य जन्तुबाट हुने क्षति न्युनिकरण गर्ने उपायहरुको पहिचान गर्न • हावाहुरी, भुमरी, चट्याङ्ग, डढेलो, भुकम्प, पहिरोआदिवाट बच्नको लगि पुर्व तयारी गर्न एवम् सावधानी अपनाउन	• प्राकृतिक विपद् र मानव र्सिजित विपद्को प्रभाव वा असरहरु • चाडपर्व र मेलाको समयमा हुने जोखिमहरु जस्तै चङ्गा, पिङ, रङ्ग, पटाका, खाना झैझगडा, भागदौड, आदिबाट हुने जोखिमवाट सजगता • सडक दुर्घटनाका कारण र बच्ने उपायहरु बताउन • वन्य जन्तुबाट बच्ने र वन्य जन्तुबाट हुने क्षति न्युनिकरण गर्ने उपायहरुको पहिचान • हावाहुरी, भुमरी, चट्याङ्ग, भूकम्प, पहिरो आदिबाट बच्नको लगि पुर्व तयारी वा सावधानी	• प्रयोग सिप • संचार सिप • सहकार्य सिप • दृश्य साक्षरता सिप • रचनात्मक सोचाइ • वैयक्तिक जिम्मेवारी • सिकाइ सिप • जिम्मेवारी एवं प्रतिवद्धता • सक्रियता पूर्वक सुन्ने • सामाजिक एवं नागरिक जिम्मेवारी	• कथा, पोस्टर, भिडियो, समाचारमा लेखिएका घटना आदि प्रदर्शन गरी वा व्याख्या गरी प्राकृतिक र मानव सिर्जित विपद्को परिचय दिने • विद्यार्थीलाई समूहमा प्राकृतिक र मानव सिर्जित विपदबाट पर्ने असर र प्रभावका बारेमा छलफल गराउने • ती असरहरूबाट बच्ने उपायहरूका बारेमा छलफल तथा प्रस्तुतीकरण गर्न शिक्षकले सहयोग गर्ने • चाडपर्व र मेलाको समयमा हुने जोखिमहरु जस्तै चङ्गा, पिङ, रङ्ग, पटाका, अखाद्य वस्तुको प्रयोग, झैझगडा, भागदौड, नकारात्मक व्यवहार आदिबाट हुने जोखिमहरुको पहिचान गर्ने • कथा, पोस्टर, भिडियो, समाचारमा लेखिएका घटना प्रदर्शन गरी वा व्याख्या गरी शिक्षकले चाडपर्वको समयमा उल्लिखित क्रियाकलापमा सहभागी हुन सक्ने जोखिमबाट बच्न सावधानी अपनाउन विद्यार्थीलाई सहजीकरण गर्ने • विद्यार्थीलाई समूहमा विभाजन गरी चाडपर्वको बेलामा चङ्गा उडाउँदा, पीङ खेल्दा, पटाका पट्काउँदा र खाना खाँदा गर्नुपर्ने साबधानीहरू छलफल गरी बुँदागत रुपमा प्रस्तुतीकरण गर्न लगाउने • सडक दुर्घटनाको अवस्था बढ्दो भएको कुरा छलफलमा ल्याएर यो किन हुन्छ र यसबाट कसरी बच्न सकिन्छ भन्ने बारेमा ट्राफिकको क्षेत्रमा काम गर्ने पदाधिकारीलाई ल्याएर समेत सहजीकरण गर्ने गराउने • समय समयमा वन्य जन्तुले पुऱ्याएका विभिन्न क्षतिहरुको बारेमा विद्यार्थीहरुसँग अनुभव र विचार आदान प्रदान गरी क्षतिको सूची बनाउने	• प्राकृतिक र मानव सिर्जित विपद्को असर वा प्रभावको सूची बनाउन लगाएर • चाडपर्वको बेला गरीने तल उल्लेखित कार्य गर्दा अपनाउनुपर्ने २/२ वटा सावधानी भन्न लगाएर • चङ्गा उडाउँदा • पीङ खेल्दा • पटाका पट्काउँदा खाना खाँदा • विद्यालयभित्रबाट हुने जोखिमहरु भन्न लगाएर • सडक दुर्घटनाका कारण र बच्ने उपाय सोधेर • वन्य जन्तुबाट भएको क्षतिबारे सोधेर • वन्य जन्तुको क्षतिलाई न्यूनिकरण गर्न गरिएको र गर्नुपर्ने उपायहरुको बारेमा सोधेर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	संभावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	संभावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमाति कार्यघण्टा
		• विभिन्न विपद्बाट आफुभन्दा साना बालबालिकाको सरंक्षण र सुरक्षा गर्न • कृत्रिम घटना अभ्यास प्रदर्शन गर्न (Simulation)	• विभिन्न विपदहरुबाट आफुभन्दा साना बालबालिकाको सरंक्षण र सुरक्षा • कृत्रिम घटना अभ्यास		• कथा, पोस्टर, भिडियो, समाचारमा लेखिएका घटना प्रदर्शन गरी वा व्याख्या गरी हावाहुरी, डढेलो, चट्याङ्ग, पहिरो, भूकम्प आदिको परिचय दिने • विद्याथीलाई समूहमा हावाहुरी, चट्याङ्ग, डढेलो, भुकम्प, पहिरो जस्ता विपदहरू किन घट्छन् भन्ने बारेमा छलफल गराई कारणहरू टिपोट गर्न लगाउने • विगत एक वर्षमा हावाहुरी, चट्याङ्ग, डढेलो र भूकम्पबाट भएको क्षति समूहमा छलफल गरी बुँदागत रुपमा टिपोट गर्न लगाउने • समुदायले गरेका राम्रा प्रयासहरूको समाचार वा कथा वा भिडियोको माध्यमबाट प्रस्तुतीकरण गरी हावाहुरी, चट्याङ्ग, डढेलो र भूकम्पबाट हुने क्षति न्यूनिकरणका लागि गरिने पूर्व तयारी वा साबधानीका लागि गरिने कार्यहरू टिपोट गरी प्रस्तुतीकरण गर्न लगाउने • हावाहुरी, चट्याङ्ग र भूकम्पबाट बच्नका लागि गरिने कृत्रिम घटना अभ्यास (Simulation) गराउने	• हावाहुरीबाट आफुभन्दा सानालाई बचाउने तरिकाको बारेमा सोधेर • भूकम्पको क्षति न्यूनिकरणका लागि गरिने पूर्वतयारीहरू लेख्न लगाएर • कृत्रिम घटना अभ्यासको मूल्याङ्कन गरेर	

कक्षा ६

क्र.सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
१	**चौकुनेको परिचय**	•चौकुने गाउँपालिकाको नक्सा कोरी नक्सामा आफनो गाउँ, विद्यालय, वडा कार्यालयहरु र मुख्य बाटाहरु उल्लेख गर्न	•हाम्रो गाउँपालिकाको हामीले बनाएको नक्सामा हाम्रो गाउँ, विद्यालय, वडा कार्यालयहरु, र मुख्य बाटाहरु	•सिकाइ सिप •सञ्चार सिप •पहिचान सिप •अवलोकन सिप •नक्सा बनाउने सिप •प्रस्तुतिकरण सीप	• चौकुने गाउँपालिकाको नक्सा कोर्न लगाइ उक्त नक्सामा आफ्नो गाउँ, विद्यालय, वडा कार्यालयहरु र मुख्य बाटाहरु भर्न लगाउने कार्यमा सहजीकरण गर्ने । • उनीहरुले बनाएका नक्साको अवलोकन गरी पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने • उनीहरुले बनाएको नक्सा प्रस्तुत गर्न लगाउने • प्रस्तुतिकरणको समेत अवलोकन गरी पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने	• चौकुने गाउँपालिकाको नक्सा बनाउन लगाएर • नक्सामा आफ्नो विद्यालय र वडा कार्यालयहरु भर्न लगाएर • उनीहरुले बनाएको नक्साका सम्बन्धमा प्रश्नहरु सोधेर	२०
		•वडाका निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरु तथा तिनको जिम्मेवारी वताउन •वडा कार्यालयबाट प्रदान गरिने सेवा सुविधालाई प्रभावकारी बनाउने उपायहरु बताउन	• वडाका निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरु र तिनको जिम्मेवारी • वडा कार्यालयबाट प्रदान गरिने सेवा सुविधालाई प्रभावकारी बनाउने उपायहरु	•सिकाइ सिप •सञ्चार सिप •स्वव्यवस्थापन सिप •अवलोकन सिप •प्रश्नोत्तर सिप	• वडाका जनप्रतिनिधिहरुर उनीहरुको भूमिका एवम् जिम्मेवारीका बारेमा छलफलको माध्यमबाट सहजीकरण गर्ने • जनप्रतिनिधिहरुले तोके अनुसारको जिम्मेवारी पूरा गरे नगरेको बारेमा विद्यार्थीहरुलाई समूहमा छलफल गर्न लगाइ प्रस्तुत गर्न लगाउने • जनप्रतिनिधिहरु र उनीहरुले वडाबाट नागरिकलाई प्रदान गर्ने सेवाका बारेमा जानकारी गराउदै वडा कार्यालयको सेवालाई प्रभावकारी बनाउनका लागि आवश्यक पर्ने उपायहरुको बारेमा छलफल गर्ने • वडाका कुनै जनप्रतिनिधिलाई आमन्त्रण गरी उनीहरुले गर्ने र गरेका कामको वारेमा बताउन लगाउने	• वडा र वडाका जनप्रतिनिधिहरुको भूमिका र जिम्मेवारी वताउन लगाएर • वडाको कामलाई प्रभावकारी वनाउनका लागि आवश्यक सुझाव लिखित रुपमा पेश गर्न भनेर • अन्य यस्तै प्रश्नोत्तर	
		•पालिका भित्र जनसंख्याको उमेरगत अवस्थाको विश्लेषण लेखेर प्रस्तुत गर्न •वडा कार्यालयले शिक्षा, वालवालिका, युवा महिलाका लागि तय गरेका कार्यकमहरुको जानकारी दिन	• पालिका भित्र जनसंख्याको उमेरगत विश्लेषण • वडा कार्यालयले शिक्षा, वालवालिका, युवा, महिलाका लागि तय गरेका कार्यकमहरु	•सिकाइ सिप •सञ्चार सिप •पहिचान सिप •अवलोकन सिप	• पालिकाको उमेरगत जनसंख्यालाई चार्ट मार्फत प्रस्तुत गरी विद्यार्थीहरुलाई सहजीकरण गर्ने • वडा कार्यालयले हामी नागरिकका लागि के कस्ता काम गर्दछ भन्ने कुराको बारेमा विद्यार्थीहरुसँग भएको पूर्वज्ञानका आधारमा छलफल गर्ने • वडाले शिक्षा, युवा, महिला तथा बालबालिकाको क्षेत्रमा सञ्चालन गर्ने कामको बारेमा चार्ट र अन्य श्रव्यदृश्य सामग्री मार्फत सहजीकरण गर्ने , यसका लागि वडाका जनप्रतिनिधि एवम् वडा कार्यालयका आधिकारिक कर्मचारीलाई आमन्त्रण गर्न सकिने	• पालिकाको उमेरगत जनसङ्ख्याका बारेमा विभिन्न प्रश्नहरु सोधेर • वडाले गर्ने विभिन्न कामको बारेमा प्रश्नहरु सोधेर	

क्र.सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
		•चौकुने गाउँपालिकामा रहेका प्रमुख पर्यटकीय स्थलहरुको परिचय, मत्व र प्रवर्द्धनको आवश्यकता बताउन	•हाम्रो चौकुने गाउँपालिकामा प्रमुख पर्यटकीय स्थलहरुको परिचय, मत्व र प्रवर्द्धनको आवश्यकता	•सिकाइ सिप •सञ्चार सिप •पहिचान सिप •अवलोकन सिप	• विद्यार्थीहरुलाई उनीहरुको पूर्व ज्ञान र अनुभवको आधारमा चौकुने गाउँपालिकामा रहेका प्रमुख पर्यटकीय स्थलहरुको सूची बनाउन लगाउने र शिक्षकले उनीहरुको सूचीलाई आवश्यकता अनुसार परिमार्जन गरी अन्तीम सूची तयार गर्ने • उल्लिखित स्थलहरु किन पर्यटकीय क्षेत्रको रुपमा चिनिएका छन् भन्ने सम्बन्धमा पनि विद्यार्थीहरुबाटै जवाफको खोजी गरी आवश्यकता अनुसार पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने • उल्लिखित पर्यटकीय क्षेत्रको संरक्षण र प्रवर्धनको किन आवश्यकता छ भन्ने कुरालाई समेत विद्यार्थीहरुको विचार र अनुभवका आधारमा छलफल र सहजीकरण गर्ने • छलफल गरिएका मध्ये केही पर्यटकीय स्थलहरुको अवलोकन भ्रमण गरी सूचना र जानकारी सङ्कलनका लागि विद्यार्थीहरुलाई परियोजना कार्यको अवसर दिने	• चौकुने क्षेत्रका प्रमुख पर्यटकीय स्थलहरुको सूची बनाउन लगाएर • पर्यटकीय स्थलको संरक्षण र सम्बर्धनको आवश्यकता सोधेर • पर्यटकीय स्थलको संरक्षण र सम्बर्धनमा विद्यार्थीको भूमिका सोधेर • परियोजना कार्यको मूल्याङ्कन गरेर	
२	**हाम्रा सम्पदा, कला, संस्कृति र मूल्य मान्यताहरु**	•चौकुने गाउँपालिकामा स्थापना हुने क्रममा रहेको कर्णाली बेतान जलविद्युत आयोजना, चौकुने सिमेण्ट उद्योग र सुनकाँडा सिमेट उद्योगले यस पालिकाको विकासमा गर्ने सम्भाव्य योगदानको चर्चा गर्न	• चौकुने गाउँपालिकामा स्थापना हुने क्रममा रहेको कर्णाली बेतान जलविद्युत आयोजना, चौकुने सिमेण्ट उद्योग र सुनकाँडा सिमेट उद्योगले यस पालिकाको विकासमा गर्ने सम्भाव्य योगदानका चर्चा	•सिकाइ सिप •सञ्चार सिप •तुलना गर्ने सिप •अवलोकन सिप	• विद्यार्थीहरुकै विचारहरुलाई समेट्दै चौकुने गाउँपालिकामा स्थापना हुने क्रममा रहेको कर्णाली बेतान जलविद्युत आयोजना, चौकुने सिमेण्ट उद्योग र सुनकाँडा सिमेट उद्योगको परिचयबाट कक्षा आरम्भ गर्ने • उक्त आयोजना र उद्योगहरुले यस पालिकाको विकासमा पार्ने असरको सम्बन्धमा विद्यार्थीहरुसँग छलफल गर्दै सहजीकरण गर्ने • सहजीकरणको क्रममा उक्त आयोजना र उद्योगहरुको बारेमा स्थानीय तहमा उपलब्ध जानकार वा विज्ञलाई आमन्त्रण गरी सहजीकरणका लागि अनुरोध गर्ने • उक्त परियोजना र उद्योगहरुले चौकुनेको विकासमा पार्ने असर, निम्त्याउने चुनौति र अवसरहरुको बारेमा स्थानीय जानकारहरुको भावनालाई समेटेर परियोजना कार्य गर्ने	• उल्लिखित आयोजना र उद्योगहरुको स्थापनाले पार्ने असरहरु सोधेर • परियोजना कार्यको मूल्याङ्कन गरेर	२२

क्र.सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
		•चौकुनेका विभिन्न समुदायका मानिसहरुले नाच्ने गरेको झ्याउरे नाँच, सिङ्गारु नाँच, हुड्के नाँच, भुवा नाँच, छैटी नाच र मागल आदिको परिचय, ईतिहास, महत्व, लगाइने पोशाक, बजाइने वाजा र संरक्षणको आवश्यकताको बारेमा बताउन	चौकुनेका विभिन्न समुदायका मानिसहरुले नाच्ने गरेको झयाउरे नाँच, सिङ्गारु नाँच र हुड्के नाँच, भुवा नाँच, छैटी नाच र मागल आदिको परिचय, ईतिहास, महत्व, लगाइने पोशाक, बजाइने वाजा र संरक्षणको आवश्यकता	•सिकाइ सिप •सञ्चार सिप •अनुकरण सिप •अवलोकन सिप	• चौकुनेका विभिन्न समुदायका मानिसहरुले नाच्ने गरेको झ्याउरे नाँच, सिङ्गारु नाँच, हुड्के नाँच, भुवा नाँच, छैटी नाच र मागल नाँचको भिडियो क्लिप /फोटो देखाएर प्रस्तुत नाचहरुको नाम सोध्दै हाम्रो पालिकामा कुन कुन जातिले यी नाचहरु नाच्ने गर्दछन् भनेर विद्यार्थीहरुसँग सोधपुछ गर्ने • उल्लिखित नाँचहरुको इतिहास, यसको महत्व र संरक्षणको आवश्यकताको बारेमा सहजीकरण गर्ने। सहजीकरण गर्ने क्रममा सम्बन्धित क्षेत्रमो स्थानीय जानकार व्यक्तिलाई आमन्त्रण गर्न सकिने • उल्लिखित नाँचहरु लगाइने पहिरन र वजाइने बाजाको समेत सकेसम्म अवलोकन र श्रवण गराइ सहजीकरण गर्ने	•चौकुने क्षेत्रमा नाचिने नाँचहरुको नाम सोधेर •फोटो देखाउँदै यो कुन नाच हो र कति बेला कुन जातिले नाच्छन भनी सोधेर •उल्लिखित नाँचहरुमा लगाइने पोशाक र बाजाको नाम सोधेर	
		•चौकुनेको विकासमा यहाँ रहेका प्राकृतिक सम्पदाहरु : वन, नदी, खोला, ताल, छहरा र झरनाको महत्त्व बताउन र सोको संरक्षणमा पाालिकाको भूमिका बताउन	चौकुनेको विकासमा यहाँ रहेका प्राकृतिक सम्पदाहरु : वन, नदी, खोला, ताल, छहरा र झरनाको महत्त्व र सोको संरक्षणमा पाालिकाको भूमिका	•सिकाइ सिप •सञ्चार सिप •पहिचानको सिप •अवलोकन सिप •प्रतिबेदन सिप	• विद्यार्थीहरुसँग चौकुनेको विकासमा यहाँ रहेका प्राकृतिक सम्पदाहरु : वन, नदी, खोला, ताल, छहरा र झरनाको महत्त्वको बारेमा छलफल र सहजीकरण गर्ने • उल्लिखित प्राकृतिक सम्पदाहरुको संरक्षण र प्रवर्धनका लागि स्थानीय पालिका लगायत नागरिक समाज र विद्यालयको भूमिका के हुने भन्ने विषयमा विद्यालयमा कक्षागत हिसावले प्रतियोगितात्मक कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सकिने • थप सहजीकरणका लागि स्थानीय विज्ञ एवम् स्थानीय पालिकाका पदाधिकारी एवम् जनप्रतिनिधिलाई आमन्त्रण गर्न सकिने	•चौकुने क्षेत्रको विकासमा यहाँ रहेका प्राकृतिक सम्पदाहरुको भूमिका सोधेर •प्राकृतिक सम्पदाको संरक्षणमा पालिका, नागरिक समाज र विद्यालयको भूमिका सोधेर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
		•चौकुनेको घर वरपर र वनक्षेत्रमा पाइने तुलसी, चिराइतो, कुरिल्लो, हर्रो, बर्रो, अमला, घ्युकुमारी र पिपला वारे जानकारी प्रयोग , महत्व र संरक्षणको बारेमा बताउन	•चौकुनेको घर वरपर र वनक्षेत्रमा पाइने तुलसी, चिराइतो, कुरिल्लो, हर्रो, बर्रो, अमला, घ्युकुमारी र पिपला वारे जानकारी प्रयोग, महत्व र संरक्षण	•सिकाइ सिप •सञ्चार सिप •पहिचानको सिप	• चौकुनेको घर वरपर र वनक्षेत्रमा पाइने तुलसी, चिराइतो, कुरिल्लो, हर्रो, बर्रो, अमला, घ्युकुमारी र पिपलामध्ये कुनै एक वा त्यो भन्दा बढीको नमूना कक्षामा ल्याएर प्रदर्शन गर्दै विद्यार्थीहरुलाई यो के हो भनी सोध्ने • विद्यार्थीहरुका प्रतिक्रियाका आधारमा कक्षा अघि बढाउने र उल्लिखित औषधीजन्य बोटविरुवाको जानकारी, प्रयोग र उपयोगिताका बारेमा सहजीकरण गर्ने • यस सम्बन्धी स्थानीय विज्ञलाई आमन्त्रण गरी सहजीकरण गर्ने गराउने • अव आउने विद्यालय छुट्टी हुने दिन अभिभावकको सहयोगले उल्लिखित औषधीजन्य बोटविरुवाको नमूना सङ्कलन गरी प्रस्तुत गर्नका लागि विद्यार्थीलाई सहजीकरण गर्ने	• तुलसी, चिराइतो, कुरिल्लो, हर्रो, बर्रो, अमला, घ्यूकुमारी र पिपलाको प्रयोग र महत्व सम्बन्धी प्रश्नहरु सोधेर • उल्लिखित औषधीजन्य वनस्पतिहरुको खेती र संरक्षणमा विद्यार्थीको भूमिका सोधेर	
		•माघे संक्रान्तिको परिचय महत्व र मनाउने तरीका र नागपञ्चमीको पौराणिक महत्व र मनाउने तरीकाको उल्लेख गर्न	• माघे संक्रान्तिको परिचय महत्व र मनाउने तरीका र नागपञ्चमीको पौराणिक महत्व र मनाउने तरीका	•सिकाइ सिप •सञ्चार सिप •अवलोकन सिप	• विद्यार्थीहरुको पूर्वज्ञानको आधारमा उनीहरुलाई माघे सङ्क्रान्ति र नागपञ्चमी पौराणिक महत्व र मनाउने तरिकाको बारेमा भन्न लगाउने • विद्यार्थीहरुबाट प्राप्त प्रतिक्रियाहरुलाई सम्बोधन गर्दै माघे सङ्क्रान्ति र नागपञ्चमी पौराणिक महत्व र मनाउने तरिकाको बारेमा सहजीकरण गरी आवश्यकता अनुसार थप पुष्टी गर्ने • सहजीकरण प्रयोजनका लागि यससम्बन्धी स्थानीय जानकार व्यकितलाई आमन्त्रण गर्ने	• माघे सक्रान्ति र नागपञ्चमी मनाउने गरिने क्रियाकलाप र यी पर्वको महत्वको बारे विभिन्न प्रश्नहरु सोधेर	
		•आफ्नो व्यक्तिगत स्वार्थ भन्दा माथि उठेर आफ्नो गाउटोल, समाज र समग्र मुलुकको हितका लागि काम गर्ने गाउँटोलका मानिसहरुको पहिचान र योगदानको चर्चा गर्न	• आफ्नो व्यक्तिगत स्वार्थ भन्दा माथि उठेर आफ्नो गाउँटोल, समाज र समग्र मुलुकको हितका लागि काम गर्ने गाउँटोलका मानिसहरुको पहिचान र योगदानको चर्चा	•सिकाइ सिप •सञ्चार सिप •अवलोकन सिप •पहिचान सिप •विश्लेषण सिप	• आफ्नो गाउँटोलमा राम्रो काम गर्ने गाउँटोलका मानिसहरुको सर्वेक्षण र पहिचान गर्ने • उनीहरुले गरेका योगदानहरुको सर्वेक्षण गरी कक्षामा विश्लेषण गर्ने • विद्यार्थीहरुलाई पनि उल्लिखित मानिसहरुले जस्तै गाउटोल, समाज र मुलुकको विकास लागि काम गर्नुपर्छ भनेर अभिप्ररित गर्ने	• गाउँटोल र समाजको विकासका लागि काम गर्ने गाउँटोलका मानिसहरुको सूची बनाउन लगाएर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
३	**हाम्रा पेसा, व्यवसाय र प्रविधि**	•हाम्रा स्थानीय पशु पन्छी पालनहरु : भैंसीपालन/ कुखुरापालनको महत्व र पालन गर्ने तरिका बताउन र उक्त कार्यमा सहयोग गर्न	•हाम्रा स्थानीय पशुपन्छी पालनहरु : भैंसीपालन/ कुखुरापालनको महत्व र पालन गर्ने तरिका बताउन र उक्त कार्यमा सहयोग	•सञ्चार सिप •सिकाइ सिप •प्रयोग सिप •सहकार्य सिप •सहयोग सिप •समय व्यवस्थापन सिप	• विद्यार्थीहरुलाई आफ्नो घर वा समुदायमा गरिएका भैसीपालन तथा कुखुरापालनबारेमा जानकारी दिने • भैंसीपालन, कुखुरापालन गर्नुको महत्व बताउन लगाउने • शिक्षकले भैसीपालन तथा कुखुरापालन सम्बन्धमा तयार पारिएको श्रव्यदृश्य सामग्री प्रदर्शन गर्ने र विद्यार्थीहरुलाई अवलोकन गर्न लगाउने • यसको आधारमा यी पालनको महत्व बताउन लगाउने • विद्यार्थीहरुलाई विद्यालय नजिकैको भैसीपालन र कुखुरापालन गरिएको स्थानमा भ्रमण गराउने र उक्त पालन गर्ने तरिकाको जानकारी दिन लगाउने • घरमा भैसी वा कुखुरापालन मध्ये कुनै एक कार्यमा सहयोग गर्न लगाउने • उक्तपालन गर्दा गरिएका सम्पूर्ण गतिविधिहरुलाई समेटी प्रतिवेदन तयार गरी कक्षामा प्रस्तुत गराउने	• भैसीपालन, कुखुरापालन गर्ने तरिका बताउन लगाएर • उक्त पालनको महत्व बताउन लगाएर • उक्त कार्य सम्बन्धी दिइएको परियोजना कार्यको प्रतिवेदनको मूल्यांकन गरेर	२२
		•अन्नबालीहरुको खेती गर्ने तरिका बताउन र उक्त खेतीमा सहयोग गर्न	अन्नबालीहरुको खेती गर्ने तरिका बताउन र उक्त खेतीमा सहयोग	•सञ्चार सिप •सिकाइ सिप •प्रयोग सिप •सहकार्य सिप •सहयोग सिप •समय व्यवस्थापन सिप	• विद्यार्थीहरुलाई आआफ्नो घरमा खेती गरिएका अन्नबालीहरुको बारेमा जानकारी दिन लगाउने • चित्र वा श्रव्यदृश्य सामग्रीको माध्यमबाट गाउँपालिका अन्तर्गतका विभिन्न स्थानमा खेती गरिने अन्नबालीहरु (धान, मकै, कोदो, फापर, गहुँ, जौं) को परिचय र खेती गर्ने तरिका बताउने • विद्यार्थीहरुलाई विद्यालयको नजिकै अन्नबालीको खेती गरिएको स्थानमा भ्रमण गराउने र उक्त खेतीको जानकारी दिन लगाउने • भ्रमणको क्रममा अवलोकन गरिएका पक्षहरुलाई समेटी प्रतिवेदन तयार गर्न लगाउने र कक्षामा प्रस्तुत गर्न लगाउने • उक्त अन्नबालीहरु मध्ये घर वा विद्यालयमा खेती गरिने कार्यमा विद्यार्थीहरुलाई सहभागी गराउने र यस कार्यमा भएको अनुभव आदानप्रदान गर्न लगाउने	• घर वा समुदायमा खेती गरिने अन्न बालीको परिचय दिन लगाएर • उक्त बालीको खेती गर्ने तरिका बताउन लगाएर • अन्नबालीको खेती कार्यमा सहभागी भएको अवलोकन र अभिभावकको प्रतिक्रिया लिएर • परियोजना कार्यको मूल्यांकन गरेर	

क्र.सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
		•तरकारी बालीको खेती गर्ने तरिका बताउन र खेती कार्यमा सहयोग गर्न	•तरकारी बालीको खेती गर्ने तरिका बोध र खेती कार्यमा सहयोग	•सञ्चार सिप •सिकाइ सिप •प्रयोग सिप •सहकार्य सिप •सहयोग सिप •समय व्यवस्थापन सिप	• विद्यार्थीहरुलाई आआफ्नो घरमा खेती गरिएका तरकारी बालीहरुको बारेमा जानकारी दिन लगाउने • चित्र वा श्रव्यदृश्य सामग्रीको माध्यमबाट गाउँपालिका अन्तर्गतका विभिन्न स्थानमा खेती गरिने तरकारी बालीहरु (आलु,साग, बन्दा, काउली, टमाटर, गोलभेडा, खुसार्नी) को परिचय र खेती गर्ने तरिका बताउने • विद्यार्थीहरुलाई विद्यालयको नजिकै तरकारी खेती गरिएको स्थानमा भ्रमण गराउने र उक्त खेतीको जानकारी दिन लगाउने • भ्रमणको क्रममा अवलोकन गरिएका पक्षहरुलाई समेटी प्रतिवेदन तयार गर्न लगाउने र कक्षामा प्रस्तुत गर्न लगाउने • उक्त तरकारी बालीहरु मध्ये घर वा विद्यालयमा खेती गरिने कार्यमा विद्यार्थीहरुलाई सहभागी गराउने र यस कार्यमा भएको अनुभव आदानप्रदान गर्न लगाउने	• आफ्नो घर वा समुदायमा खेती गरिने तरकारी बालीको परिचय दिन लगाएर • उक्त बालीको खेती गर्ने तरिका बताउन लगाएर • तरकारी बालीको खेती कार्यमा सहभागी भएको अवलोकन गरेर • अभिभावकको प्रतिक्रिया लिएर • परियोजना कार्यको मूल्याङ्कन गरेर	
		•हस्त निर्मित सामग्रीहरु : डोको, डालो, पायो, नाङ्लो, मान्द्रो र परालको गुन्द्री बनाउने तरीका बताउन र निर्माण गर्न	•हस्त निर्मित सामग्रीहरु : डोको, डालो, पायो, नाङ्लो, मान्द्रो र परालको गुन्द्री बनाउने तरीकाको जानकारी र निर्माणको अभ्यास	•सञ्चार सिप •सिकाइ सिप •प्रयोग सिप •सहकार्य सिप •सहयोग सिप •समय व्यवस्थापन सिप	• विद्यार्थीहरुलाई आआफ्नो घरमा हस्त निर्मित सामग्रीहरु के के रहेछन् ? तिनको प्रयोग के के कामको लागि गरिने रहेछ ? बताउन लगाउने • चित्र वा श्रव्यदृश्य सामग्रीको माध्यमबाट गाउँपालिका अन्तर्गतका विभिन्न स्थानमा निर्माण गरिने हस्त निर्मित सामग्रीहरु -पायो, नाङ्लो, मान्द्रो र परालको गुन्द्री आदिको जानकारी दिने • शिक्षक आफै वा पायो, नाङ्लो, मान्द्रो र परालको गुन्द्रीमध्ये कुनै कुनै एक जान्ने व्यक्तिलाई स्रोतव्यक्तिको रुपमा आमन्त्रण गरी उक्त सामग्री निर्माण गर्न चाहिने कच्चा पदार्थहरुको व्यवस्थापन गरी निर्माण गर्न लगाउने र विद्यार्थीहरुलाई समेत सो कार्यमा सहभागी गराउने	• आफ्नो घर वा समुदायमा निर्माण गरिने हस्तनिर्मित सामग्रीहरुको परचय र निर्माण गर्ने तरिका बताउन लगाएर • हस्त निर्मित सामग्री निर्माणको अवलोकन गरेर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
		•व्यावसायिक कृषिको परिचय दिन, कृषि पकेट क्षेत्र र यसको महत्व बताउन •कृषि पेशा र व्यवसायको आवश्यकता र महत्व बताउन •हाम्रो पालिकामा सम्भावित फलफूल खेती - सुन्तला, कागती, अमिलो, आँप, केरा, बेलौति, केरा, ड्इगन फुड आदिको परिचय र सम्भाव्यता बताउन	•व्यावसायिक कृषिको परिचय दिन, कृषि पकेट क्षेत्र र यसको महत्व •कृषि पेशा र व्यवसायको आवश्यकता र महत्व •हाम्रो पालिकामा सम्भावित फलफूल खेती - सुन्तला, कागती, अमिलो, आँप, केरा, बेलौति, केरा, ड्इगन फुड आदिको परिचय र सम्भाव्यता	•सञ्चार सिप •सिकाइ सिप •समालोचनात्मक सोचाइ सिप •प्रयोग सिप •श्रमप्रतिको सम्मान सिप •अनुकरण सिप	•विद्यार्थीहरुलाई व्यवसायिक कृषि, कृषि पकेट क्षेत्र, कृषि व्यवसायको आवश्यकता सम्बन्धमा आ-आफ्नो अनुभव बताउन लगाउने •शिक्षकले श्रव्यदृश्य सामग्रीको माध्यमबाट उल्लिखित विषयवस्तुको बोमा परिचय, महत्व र आवश्यकता बताउने •घर वा विद्यालयको सक्रियतामा विद्यार्थीहरुलाई व्यावसायिक कृषि कार्यका लागि अभ्यास गराउने •प्रोजेक्टर, भिडियो वा फोटोको सहयोग लिएर हाम्रो पालिकामा सम्भावित फलफूल खेती - सुन्तला, कागती, अमिलो, आँप, केरा, बेलौति, केरा, ड्इगन फुड आदिको परिचय र सम्भाव्यताका बारेमा विद्यार्थीहरुलाई छलफलमा सहभागी गराउँदै सहजीकरण गर्ने •प्रस्तुत खेतीको बारेमा स्थानीय जानकार व्यक्तिलाई कक्षामा सहजीकरणका लागि आमन्त्रण गर्न सकिने •स्थानीय तहका यसप्रकारको खेती गरिएका स्थानमा अवलोकन भ्रमण गरेर थप जानकारी हासिल गर्न सकिने	•व्यावसायिक कृषि, कृषि पकेट क्षेत्र, कृषि व्यवसायको परिचय, महत्व र आवश्यकता बताउन लगाएर •कृषि कार्यमा सहभागी भएको अवलोकन गरेर •सम्भावित फलफूल खेतीको परिचय सोधेर •फलफुलको चित्र देखाउँदै नाम सोधेर •अवलोकन भ्रमण पश्चात भएको सिकाइ सोधेर	
४	**खुसीका लागि शिक्षा र हाम्रो कर्तव्य**	•आफूसँग भएका प्रतिभा र क्षमताको स्वमूल्याङ्कन गरी निश्चित लक्ष्यका साथ राष्ट्रको जिम्मेवार नागरिक भइ अघि बढ्ने क्षमताको अभ्यास प्रस्तुत गर्न •सार्वजनिक सम्पत्तिको पहिचान गरी सोको संरक्षण गर्न	•आफूसँग भएका प्रतिभा र क्षमताको स्वमूल्याङ्कन गरी निश्चित लक्ष्यका साथ राष्ट्रको जिम्मेवार नागरिक भइ अघि बढ्ने क्षमताको अभ्यास •सार्वजनिक सम्पत्तिको पहिचान र संरक्षण	•सञ्चार सिप •सिकाइ सिप •लक्ष्य निर्धारण सिप, •स्वमूल्याङकन सिप, •पहिचान सिप, •छनौट सिप	•शिक्षकले आफूले पहिचान गरेका विद्यार्थीका सवलता र संभावनाको बारेमा विद्यार्थी स्वयमसँग पनि छलफल आदान प्रदान गरी विद्यार्थीहरुलाई समेत उनीहरुको रुचि, प्रतिभा र क्षमता स्वमूल्याङ्कन सहजीकरण गर्ने •विभिन्न स्रोत र माध्यमहरुको प्रयोगबाट आफू स्वयम्को स्वमूल्याङ्कन गरी निश्चित लक्ष्यका साथ समाज र राष्ट्को जिम्मेवार नागरिक हुनका लागि आवश्यक पर्ने स्वभाव र आचरणको सूची बनाइ चर्चा गर्ने	•विद्यार्थीहरुले उनीहरुका रुचि, प्रतिभा र क्षमताका बारेमा सोधेर । •समाज र राष्ट्रका जिम्मेवार नागरिकमा हुनुपर्ने कुराहरु सोधेर	२३

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
					• समाज र राष्ट्रको जिम्मेवार नागरिक हुनका लागि आवश्यक पर्ने सिप र स्वभावहरु : अरुको दुःख र पीडामा सहयोग गर्ने, अरुका कुरा ध्यान दिएर सुन्ने, आफ्नो भन्दा अरुको लागि मरिमेट्ने, समाज र राष्ट्रको हितलाई सर्वोपरी ठान्ने आदि जस्ता स्वभावहरुको चर्चा गर्ने • सबैलाई काम लाग्ने र सबैको हक लाग्ने सम्पत्ति भनेको सार्वजनिक सम्पत्ति हो भन्ने कुरा प्रष्ट पार्दै त्यस्ता सम्पत्तिको पहिचान गरी सूची बनाउने • सार्वजनिक सम्पत्तिको संरक्षण गर्ने दायित्व हामी सबै असल नागरिकको हो भन्ने कुराको सहजीकरण गर्ने	• उनीहरुसँग भएका र हुन सक्ने असल नागरिकका स्वभावको बारेमा सोधेर । • सार्वजनिक सम्पत्तिको सूची बनाएर । • सार्वजनिक सम्पत्तिको संरक्षण बारे प्रश्न सोधेर	
		•गीत, सङ्गीत र नृत्यहरुमा सक्रिय रुपमा सहभागी हुने र सिर्जना गर्ने सिप र कलाको अभ्यास प्रस्तुत गर्न •स्थानीयस्तरमा उत्सव र चाडपर्वहरु मनाउँदा सामाजिक सद्भावलाई ध्यान पुऱ्याउनु पर्ने कुराहरुको बोध र अभ्यास गर्न •जीवन र जगतलाई सकारात्मक किसिमले सोच्ने सिप र बानीका साथै खुसी र सन्तुलित जीवनका विविध पक्षहरुको जानकारी र अनुसरण गर्न	• गीत, सङ्गीत र नृत्यहरुमा सक्रियताका साथै सिर्जना गर्ने सिप र कलाको अभ्यास • स्थानीयस्तरमा उत्सव र चाडपर्वहरु मनाउँदा सामाजिक सद्भावलाई ध्यान पुऱ्याउनु पर्ने कुराहरुको जानकारी र अभ्यास	.सञ्चार सीप .सिकाइ सीप .प्रयोग सीप .अभ्यास सिप .प्रस्तुति सीप	• विद्यार्थीलाई मन पर्ने वा जानेको गीत गाउन लगाएर वातावरणलाई खुसीमय बनाउने • मोवाइल, टिभी, साउण्टसिष्टम, कम्प्यूटर आदिको प्रयोग गरेर विभिन्न बाल गीत, बालसङ्गीत र नृत्यहरु प्रदर्शन गर्दै सोको अनुकरण र अभ्यास गर्न विद्यार्थीलाई प्रेरित गर्ने • विद्यार्थीहरु आफैले पनि गीत, सङ्गीतको सिर्जना गर्न र स्थानीय बाद्ययन्त्र बजाउनका लागि अवसर र हौसला प्रदान गर्ने • विद्यार्थीहरुसँग सहकार्य गर्दै विभिन्न धर्म, जातजाति, भाषाभाषी, धनीगरिब, लिङ्ग आदिको बीचमा हार्दिकता हुनु भनेको सामाजिक सद्भाव हो भन्ने कुराको चर्चा गर्ने • उत्सव एवम् चाडपर्व मनाउदा स्थानीय स्तरका माथि उल्लिखित सवैको सम्मान हुनुपर्ने कुरालाई विशेष ध्यान दिनु पर्ने कुरालाई छलफलमा ल्याउने • स्थानीय स्तरमा मनाइने उत्सव र चाडपर्वहरुमा सामाजिक सद्भाव बढाउने किसिमका क्रियाकलापहरुको बारेमा छलफल गरी सुची बनाउने	गीतहरु गाउन लगाएर • मन पर्ने गीत र सङ्गीतमा नाच्न लगाएर • गीत र सङ्गीत आफैले सिर्जना गरी प्रस्तुत गर्न लगाएर • सामाजिक सद्भावको अर्थ सोधेर • उत्सव र चाडपर्व मनाउदा ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु सोधेर • प्रतिबद्धता कार्यान्वयनको अवलोकन गरेर एवम् अभिभावकसँग सोधेर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
		• श्रम र सिर्जनाको सम्मान र अभ्यास गर्ने बानीको विकास गर्न	• जीवन र जगतलाई सकारात्मक किसिमले सोच्ने सिप र बानीका साथै खुसी र सन्तुलित जीवनका विविध पक्षहरुको जानकारी र अनुसरण • श्रम र सिर्जनाको सम्मान र अभ्यास गर्ने बानीको विकास		• सामिाजक सद्भावलाई व्यवहारमा कार्यान्वयन गर्नका लागि विद्यार्थीलाई प्रतिवद्ध बनाउने • दुनियाँमा भएका कुनै पनि चिजहरु आफैमा पूर्ण रुपमा खराव नभइ तिनीहरु हाम्रो सोचको कारणले खराव भएका हुन् भन्दै तिनीहरुभित्र पनि असल चिजहरु हुन्छन् भन्ने कुरालाई विभिन्न उदाहरण दिएर स्पष्ट पार्ने । • कतिपय मन दुखाउने विषय, व्यक्ति र घटनाभित्र पनि सकारात्मक कुराहरुको खोजी र विश्लेषण गर्दै विद्यार्थीहरुमा सकारात्मक हुने क्षमताको विकास र अभ्यास गराउने • सकारात्मक सोचका अतिरिक्त खुसी र सन्तुलित जीवनका विविध पक्षहरुको बारेमा विद्यार्थीहरुको बीचमा छलफल गरी सोको अनुसरण गर्न विद्यार्थीलाई प्रेरित गर्ने हामी जिउनका लागि कसैको श्रमले महत्वपूर्ण भूमिका खेलिरहेको कुरालाई उठान गर्दै आफूले पनि श्रम गर्नपर्ने र अरुको श्रमलाई पनि सम्मान गर्नुपर्ने बारेमा छलफल गर्ने • विषयवस्तुसँग सम्बन्धित कथा, चित्र र भिडियो क्लीप आदिको प्रयोग र प्रदर्शन गर्ने • श्रमको सम्मान एवम् परिवार, गाउटोल र विद्यालयमा विभिन्न किसिमका शारीरिक काम गरेका फोटो र अन्य अभिलेखहरु प्रस्तुत गर्न विद्यार्थीहरुलाई प्रेरित गर्ने	विभिन्न घटनाहरुको राम्रा पक्ष बताउन लगाएर • मान्छे खुसी हुनका लागि आवश्यक पर्ने कुरा सोधेर • सन्तुलित जीवनका विविध पक्षको बारेमा सोधेर • श्रमलाई सम्मान गर्नु पर्ने कारण सोधेर • विद्यार्थीहरुले श्रम गरेका र श्रमको सम्मान गरेका फोटोहरु हेरेर	

क्र.सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
		•योग अन्तर्गत सर्वाङ्गीण व्यायाम, प्रणव, उद्‌गीथ प्रणायाम र अनुलोम विलोम प्रणायाम तथा उर्ध्वताडासन र कोणासनलाई स्वस्थ र खुशी हुनका लागि अभ्यास गर्न •परिवार र समाजका जेष्ठनागरिक र असहज स्थितिका मानिसहरुप्रति सहयोग गर्ने भावनाको वर्णन र सोको अभ्यास गर्न •पौष्टिक तत्व नष्ट नहुने गरी घरमा विभिन्न स्थानीय परिकारहरु पकाउने र खाने तरिकाको जानकारीका साथै सोको अभ्यास गर्न	• योग अन्तर्गत सर्वाङ्गीण व्यायाम, प्रणव, उद्‌गीथ प्रणायाम र अनुलोम विलोम प्रणायाम तथा उर्ध्वताडासन र कोणासनलाई स्वस्थ र खुशी हुनका लागि अभ्यास • परिवार र समाजका जेष्ठनागरिक र असहज स्थितिका मानिसहरुप्रति सहयोग गर्ने भावनाको वर्णन र अभ्यास • पौष्टिक तत्व नष्ट नहुने गरी घरमा विभिन्न स्थानीय परिकारहरु पकाउने र खाने तरिकाको बोध र सोको अभ्यास	•सञ्चार सीप, •प्रयोग सीप •प्रदर्शन सीप, •प्रयोग सिप, •तार्किक सिप, •स्वीकार्य सिप आदि	• विद्यार्थीहरुलाई (सर्वाङ्गीण व्यायाम, प्रणव ध्यान, उद्‌गीथ र अनुलोमविलोम प्रणायाम एवम् उर्ध्वताडासन र कोणासन सिकाउनका लागि शिक्षकले सबैको सामू गरेर देखाउने • तत्पश्चात आफ्नो निर्देशनमा विद्यार्थीहरुलाई प्राणायम, ध्यान र आसनहरुको अभ्यास गर्न लगाइ आफूले पथप्रदर्शन र पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने • कतिपय अवस्थामा राम्रो अभ्यास गर्न जानेको विद्यार्थीलाई नै सामुन्नेमा ल्याएर ध्यान, प्राणायाम र आसनहरुको अभ्यास गराउने • ध्यान, प्राणायाम र आसनहरुको अभ्यास गर्दा भएको अनुभव र अनुभूतिको बारेमा विद्यार्थीहरुसँग सोधपुछ गरी विचारको आदानप्रदान गर्ने • विद्यार्थीहरुले गरेका ध्यान, प्राणायाम र आसनहरुको परिचयर महत्वको बारेमा बताउने • हाम्रा जेष्ठनागरिक हाम्रा अमूल्य सम्पत्ति र जिउँदो इतिहास हुन भन्ने बारेमा विभिन्न दृष्टान्तहरु दिएर स्पष्ट पार्ने • अन्य श्रव्य दृश्य सामग्रीका अतिरिक्त जेष्ठ नागरिकलाई नै कक्षामा आमन्त्रण गरेर स्रोतव्यक्तिको रुपमा प्रयोग गर्ने • जेष्ठ नागरिक र अशक्त मानिसहरुले सामना गरिरहेका समस्याको बारेमा छलफल गर्ने • हामीले अहिले सहयोग गऱ्यौं भने भोली हामी पनि त्यो अवस्थामा हुँदा हामीलाई पनि अरुले सहयोग गर्छन भन्ने कुरालाई पनि छलफलमा ल्याउने • पौष्टिक तत्व नष्ट नहुने गरी घरमा विभिन्न स्थानीय परिकारहरु पकाउने र खाने तरिकाको बारेमा फोटो एवम् भिडियो समेत अवलोकन गर्दै सहजीकरण गर्ने	• प्राणायाम र आसनहरुको अभ्यास गर्न लगाएर • अभ्यासहरुको अवलोकन गरेर • ध्यान, प्रणायाम र आसनहरुको परिचय र महत्व सोधेर • कुनै पनि ध्यान, प्राणायाम र आसनको अभ्यास गर्न लगाएर • जेष्ठ नागरिक र अन्य समस्यामा परेका मानिसहरुको बारेमा भन्न लगाएर • जेष्ठ नागरिक र अशक्तहरुलाई सहयोग गर्नुपर्ने कारण सोधेर । • त्यस्ता व्यक्तिलाई उनीहरुले गरेको सहयोग बारे सोधेर • पौष्टिक तत्व नष्ट नहुने गरी खाना तयार पार्ने तरिका सोधेर	•

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
					• विद्यार्थीहरुलाई परियोजना कार्य मार्फत अभ्यस गर्न लगायत पौष्टिक तत्व नष्ट नहुने गरी विभिन्न स्थानीय परिकारहरु पकाउने तरिका सिकाउने र परिवारका सदस्यहरुलाई पनि सिकाउन अभिप्रेरित गर्ने		
५	**हाम्रो वातावरण र हरित विद्यालय**	• चौकुने गाउँपालिका अन्तर्गत पर्ने सामुदायिक वनहरु र उक्त वनमा पाइने वस्तुहरुको पहिचान गर्न • वनमा आधारित आर्थिक क्रियाकलापहरु पहिचान गर्न • जडीबुटी खेती र सङ्कलन एवम् विभिन्न स्थानीय जातका जडिबुटीरुको नर्सरी निर्माण र बिक्री वितरण आदि गर्न • गाउँपालिका क्षेत्रमा वृक्षरोपण कार्यमा सहयोग गर्न	• चौकुने गाउँपालिका क्षेत्रमा भएका वनहरु र उक्त वनमा पाइने वस्तुहरुको पहिचान • वनमा आधारित आर्थिक क्रियाकलापहरुको पहिचान • जडीबुटी खेती र सङ्कलन एवम् विभिन्न स्थानीय जातका जडिबुटीरुको नर्सरी निर्माण र बिक्री वितरण, आदि) • गाउँपालिका क्षेत्रमा वृक्षारोपण कार्यमा सहयोग	• सञ्चार सिप • सिकाइ सिप • वातावरणप्रति को सजगता र सम्मान सिप • वैयक्तिक जिम्मेवारी सिप	• चौकुने गाउँपालिका अन्तर्गतका वनहरुको पहिचान गराउने र अवलोकन गराउने • अवलोकन वा उक्त वनसम्बन्धी तयार गरेको भिडियो अवलोकन गराएर उक्त वनहरुमा पाइने वस्तुहरु पहिचान गर्न लगाउने • वनबाट के के आर्थिक क्रियाकलाप गर्न सकिन्छ ? छलफल गराउने , यस्ता आर्थिक क्रियाकलापअन्तर्गत वनबाट काठ, जडीबुटी, घाँसपात, चट्टान, खनिज आदि प्राप्त गर्न सकिने कुरा बताउने • घर तथा विद्यालयमा उत्पादन गर्न सकिने जडीबुटीहरु पहिचान गर्न लगाउने, पहिचान गराउने र जडीबुटी खेती गर्ने तरिका बताउने • जडीबुटी खेती गर्नको लागि आवश्यक नर्सरी निर्माण गर्न सकिने कुरा बताउने र नर्सरी तयार गर्ने विधि बताउने • विद्यालयमा जडीबुटी खेती गर्नको लागि नर्सरी निर्माण गर्न विद्यार्थीहरुलाई सहभागी गराउने • विद्यालयमा गरिएको नर्सरीमा भएका औषधीजन्य वनस्पतिहरुको घर तथा विद्यालयमा रोपन गर्न लगाउने • विद्यालयमा गरिएको नर्सरीबाट उत्पादित बेर्नाहरु विक्रीवितरण गर्ने, गर्न लगाउने • पालिकाका विभिन्न क्षेत्रमा वृक्षरोपण गर्न विद्यार्थीहरुलाई लगाउने र सहयोग गर्ने	• गाउँपालिकामा भएका वनहरुको नाम बताउन लगाएर • गाउँपालिकाका विभिन्न वनहरुमा पाइने वस्तुहरुको पहिचान गर्न लगाएर • वनले आर्थिक क्रियाकलापमा गर्ने सहयोग बताउन लगाएर • घर तथा विद्यालयमा उत्पादन गर्न सकिने जडीबुटीहरु भन्न लगाएर • नर्सरीमा उत्पादित बेर्ना घर तथा विद्यालयमा रोपन गरे नगरेको अवलोकन गरेर	२२

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
		•हरित घर तथा विद्यालयको परिचय दिन •विद्यालयमा करेसावारीको निर्माण गर्न र स्थानीय मौसममा आधारित सागसब्जी लगायतका दैनिक खानामा उपयोग हुने वनस्पतिहरुको खेती कार्यमा सहभागी हुन •हरियाली प्रवर्धनको परिचय दिन •हरियाली प्रवर्धनको महत्व, तरिका बताउन र उक्त कार्यमा सहभागी हुन	•हरित घर तथा विद्यालयको अवधारणा/ परिचय •विद्यालयमा करेसावारीको निर्माण (स्थानीय मौसममा आधारित सागसब्जी लगायतका दैनिक खानामा उपयोग हुने वनस्पतिहरुको खेती) •हरीयाली प्रवर्द्धनको परिचय महत्व, तरिका र सहभागिता	•सिकाइ सिप •स्वव्यवस्थापन सिप •वातावरणप्रति को सजगता र सम्मान सिप वैयक्तिक जिम्मेवारी सिप	•हरित घर, हरित विद्यालय भनेको के होला ? विचार प्रस्तुत गर्न लगाउने •घर वरपरको खाली जग्गा, कौषी, वा अन्य ठाउँमा आवश्यक बिरुवाहरु रोपेर स्वस्थ वातावरण सिर्जना गर्ने रुपमा हरित घरको परिचय दिने •ऊर्जाको वचत र सही सदुपयोग गर्ने, वातावरणमैत्री व्यवहार गर्ने, वातावरण संरक्षण गर्ने, सुदृढ सिकाइ वातावरण भएको विद्यालयलाई हरित विद्यालय भनिन्छ भनी हरित विद्यालयको परिचय दिने •विद्यालयमा करेसाबारी निर्माण गर्ने विधि, सामग्रीको जानकारी दिने र निर्माणमा विद्यार्थीहरुलाई सहभागी गराउने •करेसाबारीमा स्थानीय मौसममा आधारित सागसब्जीको साथै दैनिक खानामा प्रयोग गर्न सकिने उपयोगी वनस्पतिहरुको खेती गर्नमा विद्यार्थीहरुलाई प्रेरित गर्ने •विद्यालयमा जस्तै घरमा समेत करेशावारी निर्माण गरी आवश्यक पर्ने सागसब्जी तथा वनस्पति घरमा समेत उत्पादन गर्न विद्यार्थीहरुलाई प्रेरित गर्ने •हरित घर तथा विद्यालयको अवधारणालाई जोडेर हरियाली प्रवर्धनको परिचय दिने •हरियाली प्रवर्धन गर्दा हुने महत्व, हरियाली प्रवर्धन गर्ने तरिका बताउने , यस सम्बन्धमा श्रव्यदृश्य सामग्री प्रदर्शन गर्ने र यस कार्यमा सहभागी हुन प्रेरित गर्ने	•हरित घर तथा विद्यालयको परिचय दिन लगाएर •हरितघर तथा विद्यालयअन्तर्गत पर्ने पक्षहरु बताउन लगाएर •विद्यालय तथा घरमा करेसाबारी निर्माण गरेर नगरेको, उक्त कार्यमा सहभागी भए नभएको अवलोकन गरेर •करेसाबारीमा सागसब्जी तथा अन्य उपयोगी वनस्पति उत्पादन गरे नगरेको •हरियाली प्रवर्द्धनको परिचय, यसको महत्व र तरिका बताउन लगाएर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
		•घर, विद्यालय र स्थानीय क्षेत्रमा हुन सक्ने फोहोर तथा प्रदूर्षण न्यूनीकरणका उपायहरु बताउन •चौकुने गाउँपालिका क्षेत्रमा खानेपानीको स्रोत, वितरण र पानी सुद्धीकरणका स्थानीय उपायहरु खोजी गर्न र अवलम्बन गर्न	• घर, विद्यालय र स्थानीय क्षेत्रमा हुन सक्ने प्रदुषण न्यूनीकरणका उपायहरू (जल, वायु, ध्वनि, जमीन) • गाउँपालिका क्षेत्रमा खानेपानीको स्रोत, वितरण प्रक्रिया • पानी सुद्धीकरणका स्थानीय उपायहरु	•सिकाइ सिप •स्व-व्यवस्थापन सिप •वातावरणप्रति को सजगता र सम्मान सिप •वैयक्तिक जिम्मेवारी सिप	• स्थानीय क्षेत्रमा हुने प्रदूषणका प्रकार पहिचान गर्न लगाउने (हावा, पानी, जमिन, ध्वनि आदि) • उक्त प्रदूषण हुने कारण र असरमा छलफल गराउने • जल, वायु, ध्वनि, जमिनको प्रदूषणलाई न्यूनीकरण गर्ने उपायहरुमा छलफल गराउने (फोहोरमैलाको उचित विसर्जन, व्यवस्थापन, कानूनी प्रावधान, सचेतना आदि) • गाउँपालिका क्षेत्रमा भएका खानेपानीका स्रोतहरुको पहिचान गर्न लगाउने • घर तथा विद्यालयमा आउने खाने पानीको वितरण प्रक्रिया तथा शुद्धीकरण विधिको बारेमा छलफल गराउने • घर तथा विद्यालयमा प्रयोग गरिने पिउने पानीको शुद्धीकरण प्रक्रियामा छलफल गराउने • यस्ता विधिहरु अन्तर्गत विशेषतः छान्ने विधि, उमाल्ने विधि, सोडिस विधि आदि प्रयोग गर्न सकिने कुराको जानकारी दिने र प्रयोगात्मक रुपमा प्रदर्शन गर्ने	• स्थानीय क्षेत्रमा भएका प्रदूर्षणहरु पहिचान गर्न लगाएर • प्रदूर्षणका कारण, असर र न्यूनीकरणका उपायहरु सोधेर • फोहोरमैला व्यवस्थापनको अवलोकन गरेर • पानीको वितरण प्रक्रिया, शुद्धीकरण प्रक्रियाको जानकारी दिन लगाएर	
		•गाउँपालिका स्तरबाट पूरा गर्न सकिने दिगो विकासका लक्ष्यहरु पहिचान गरी लक्ष्य पूरा गर्ने उपायहरु खोजी गर्न •गाउँपालिका क्षेत्रमा दिगो विकास र वातावरण संरक्षण तरिकाहरु पहिचान गर्न	• गाउँपालिका स्तरबाट पूरा गर्न सकिने दिगो विकासका लक्ष्यहरु •गाउँपालिका क्षेत्रमा दिगो विकास र वातावरण संरक्षण तरिकाहरु	•सिकाइ सिप •सञ्चार सिप	• दिगो विकास भनेको के होला ? विचार मन्थन गर्न लगाउने र विद्यार्थीहरुको अनुभवलाई समेटी दिगो विकासको अवधारणा प्रष्ट पार्ने • दिगो विकासका लक्ष्यहरुको जानकारी गराउने र गाउँपालिकास्तरबाट दिगो विकासको लक्ष्य पुरा गर्न सकिने लक्ष्यहरु पहिचान गराउने • दिगो विकास र वातावरण संरक्षणबिचको अन्तरसम्बन्धमा छलफल गराउने • वातावरण संरक्षण गर्ने तरिकाहरु श्रव्यदृश्य सामग्रीको माध्यमबाट प्रदर्शन गर्ने र वातावरण संरक्षणमा सहभागी गराउने	• दिगो विकासको परिचय दिन लगाएर • दिगो विकासका लक्ष्यहरु सोधेर • गाउँपालिका स्तरबाट पूरा गर्न सकिने दिगो विकासको लक्ष्यहरु बताउन लगाएर • वातावरण संरक्षण र दिगो विकासको अन्तरसम्बन्ध बताउन लगाएर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
६	**सामाजिक चुनौति र विपद् व्यवस्थापन**	•सामाजिक चुनौतिको रुपमा रहेका बालश्रम, बालविबाह, बहुविबाह, अन्धविश्वास, भूतप्रेत, बोक्सी, छाउपडीका कारण समाजमा परेका असर र उक्त असरहरुलाई न्यूनिकरण गर्नका लागि आवश्यक उपायहरु अपनाउन	•सामाजिक चुनौतिका रुपमा रहेका बालश्रम, बालविवाह, बहुविबाह, अन्धविश्वास, भूतप्रेत, बोक्सी, छाउपडीका कारण समाजमा परेका असर र उक्त असरहरुलाई न्यूनिकरण गर्नका लागि आवश्यक उपायहरु	•प्रयोग सिप •सञ्चार सिप •स्व-व्यवस्थापन सिप •व्यक्तिगत जिम्मेवारी सिप	• सामाजिक चुनौतिका रुपमा रहेका बालश्रम, बालविबाह, बहुविवाह, अन्धविश्वास, भूतप्रेत, बोक्सी, छाउपडीका कारण समाजमा परेका असरहरुको बारेमा चित्र र भिडियो क्लिपको माध्यमबाट छलफल सञ्चालन गर्ने • उल्लिखित सामाजिक चुनौतिका असरहरुको उल्लेख गर्दै उक्त असरहरुलाई न्यूनिकरण गर्नका लागि आवश्यक उपायहरुको बारेमा सहजीकरण गर्ने • यस्ता सामाजिक चुनौति एवम् विसङ्गतिहरु कसैको पनि घरपरिवार र समाजमा हुनुहुदैन भन्ने बारेमा सबैलाई चेतना सम्प्रेषण गर्ने गराउने • यस्ता सामाजिक चुनौति, विकृति र विसङ्गतिबाट आफू र आफ्नो परिवारलाई बचाउनका लागि एउटा विद्यार्थीको भूमिका के हुन सक्छ भन्ने बारेमा सहजीकरण गर्ने	• बालश्रम, बालविबाह, बहुविवाह, अन्धविश्वास, भूतप्रेत, बोक्सी, छाउपडीसम्बन्धी विभिन्न प्रश्नहरु सोधेर • उल्लिखित सामाजिक चुनौतिबाट आफू र आफ्नो परिवारलाई बचाउनका लागि विद्यार्थीको भूमिकाको बारेमा सोधेर	२०
		•विपद पूर्व अनपाइने सजगताको जानकारी दिन •विभिन्न प्रकारका महामारीहरु -कोभिड, बर्ड फ्लु, डेङ्गु, झाडापखाला, टाइफाइड, हात्तिपाइले, रेबिज आदिको जानकारी दिन	• महामारीको परिचय • महामारीहरुहरू- कोभिड, बर्ड फ्लु, डेङ्गु र झाडापखाला, टाइफाइड, हात्तिपाइले, रेबिज आदिको जानकारी	•प्रयोग सिप •संचार सिप •सहकार्य सिप •दृश्य साक्षरता सिप •पहिचान सिप •स्व व्यवस्थापन सिप •व्यक्तिगत जिम्मेवारी बोधको सिप	• समूहमा महामारीको परिचय खोजी गर्न लगाउने र भिडियो वा समाचारको माध्यमले शिक्षकले प्रष्ट्याइ दिने • विगत एक वर्षमा भएका महामारीहरूको सूचि बनाउने लगाई प्रस्तुत गर्न लगाउने • कोभिड, बर्ड फ्लु, डेङ्गु,, झाडापखाला, टाइफाइड, हात्तिपाइले, रेबिज आदिको कारण विषयमा अन्तरक्रिया गराउने • विगत एक वर्षमा कोभिड, बर्ड फ्लु, डेङ्गु, टाइफाइड, हात्तिपाइले, रेविज र झाडापखालाबाट भएको असरररप्रभाव वा क्षेति समूहमा छलफल गरी टिपोट गर्न लगाउने • कोभिड, बर्ड फ्लु, डेङ्गु,टाइफाइड, हात्तिपाइले, रेबिज र झाडापखालाबाट बच्न गर्नुपर्ने व्यक्तिगत व्यवहारको सूचि बनाउन लगाउने • विभिन्न महामारीबाट सुरक्षित रहनका लागि ७ वटै चरण पूरा गरी साबुन पानीले हात धुने अभ्यास गराउने	• तल दिइएका प्रश्नहरूको आधारमा मूल्याङ्कन गर्न सकिने : • कोभिडको कारण र बच्ने उपायहरू सोधेर • तपाइको वरीपरी बर्डफ्लू भएको जानकारी भएमा आफ्नो परिवारको सुरक्षाका लागि तपाई के गर्नुहुन्छ भन्ने सोधेर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
		•फरक क्षमता भएका व्यक्तिहरूलाई विपदबाट हुने जोखिम पहिचान गर्न •फरक क्षमता भएका व्यक्तिहरूलाई विपदबाट हुने जोखिमबाट सुरक्षित राख्न विद्यार्थीको भूमिका बताउन र सोको प्रस्तुतिकरण गर्न	•फरक क्षमता भएका व्यक्तिहरूलाई विपदबाट हुने जोखिम पहिचान •फरक क्षमता भएका व्यक्तिहरूलाई विपदबाट हुने जोखिमबाट सुरक्षित राख्न विद्यार्थीको भूमिका	•प्रयोग सिप •रचनात्मक सोचाइ •संचार सिप •सहकार्य सिप •वैयक्तिक जिम्मेवारी	• विपदमा फरक क्षमताभएका व्यक्तिको विषेश संरक्षण चाहिने कुरा शिक्षकले प्रष्ट्याउने • विपदको समयमा फरक क्षमताा भएका व्यक्ति र बालबालिकालाई हुन सक्ने जोखिमहरू समूहमा छलफल गराउने • विपदको समयमा फरक क्षमता भएका व्यक्ति र बालबालिकालाई संरक्षण गर्ने उपायहरू कथा वा भिडियोको माध्यमबाट छलफल गराउने • विपदको समयमा फरक क्षमता भएका व्यक्ति र बालबालिकालाई संरक्षण गर्न समूहमा छलफल गराई बुँदागत प्रस्तुतीकरण गर्न लगाउने	विपदको समयमा फरक क्षमता भएका व्यक्ति र बालबालिकालाई संरक्षण गर्न सकिने उपायहरुको बारेमा बताउन लगाएर	
		•आगो, हिटर, डढेलो, भूक्षय, बाढी पहिरो, असिना पानी, सर्पदंश, जङ्गली जनावरको आक्रमण, विष र विषालु च्याउ लगायतबाट हुने दुर्घटना रोकथामका लागि पूर्व तयारी गर्न •सडक दूर्घटनाबाट आफू बच्ने र अरुलाई पनि बचाउने उपायहरु बताउन •खोलानालाबाट हुने कटान तथा डुवान न्यून गर्न गरिएका र गनुपर्ने कार्यहरु लेख्न	•डढेलो, आगलागी, भूक्षय,बाढी, सर्प दंश, जङ्गली जनावरको आक्रमण, विषालु च्याउ लगायत वीषजन्य पदार्थ आदिबाट हुने दुर्घटना रोकथामका लागि पूर्व तयारी •सडक दूर्घटनाबाट आफू बच्ने र अरुलाई पनि बचाउने उपायहरु बताउन	•सिकाइ सिप •जिम्मेवारी एवं प्रतिवद्धता •सक्रियता पूर्वक सुन्ने •वैयक्तिक जिम्मेबारी •सामाजिक एवं नागरिक जिम्मेवारी	• डढेलो, आगलागी, भूक्षय,बाढी, सर्प दंश, जङ्गली जनावरको आक्रमण, विषालु च्याउ लगायत वीषजन्य पदार्थ आदिबाट हुने दुर्घटनाका कारण सहित जानकारी गराउने • शहरी क्षेत्रमा बढिरहेको सडक दूर्घटनाबाट आफू बच्ने र अरुलाई पनि बचाउने उपायहरुको बारेमा सहजीकरण गर्ने • ट्राफिक प्रहरीलाई समेत विद्यालयमा आमन्त्रण गरी विद्यार्थीहरुलाई सहजीकरणका लागि अनुरोध गर्ने • चौकुने गाउँपालिकामा खोलानालाबाट हुने कटान तथा डुवानलाई न्यूनिकरण गर्नका लागि गरिएका र गर्नु पर्ने कार्यहरुको बारेमा स्थलगत अवलोकनका माध्यमबाट सहजीकरण गर्ने • उल्लिखित दुर्घटनाहरुबाट विगत एक वर्षमा आफ्नो वरीपरी भएको क्षेति समूहमा छलफल गराउने र सबभन्दा वढी जोखिममा हुने वर्ग पहिचान गर्न लगाउने	• बाढी, डढेलो, आगलागी हुन नदिन विद्यालयले गर्ने सक्ने ३ वटा सावधानीका बारेमा सोधेर • भूक्षय न्यूनिकरणका लागि समुदायले गर्ने ३ वटा कार्यहरू सोधेर • सडक दूर्घटनाका कारण र बच्ने उपायहरु सोधेर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
		• उल्लिखित घटना, दुर्घटना न्यूनिकरणका लागि विद्यार्थी, विद्यालय र समुदायको भूमिका प्रदर्शन गर्न • कृत्रिम घटना अभ्यास प्रस्तुत गर्न (Simulation)	• खोलानालाबाट हुने कटान तथा डुवान न्यून गर्न गरिएका र गनुपर्ने कार्यहरु • उल्लिखित घटना, दुर्घटना न्यूनिकरणका लागि विद्यार्थी, विद्यालय र समुदायको भूमिका • कृत्रिम घटना अभ्यास (Simulation)		• समाचार वा कथा वा भिडियोको माध्यमबाट उल्लिखित दुर्घटनाहरुको रोकथामका लागि गरिने पूर्वतयारी प्रस्तुतीकरण छलफल गराउने • उल्लिखित दुर्घटनाहरुको न्यूनिकरणका लागि विद्याथीको भूमिका समूहमा छलफल गराउने र शिक्षकले सहयोग गर्ने • उल्लिखित दुर्घटनाहरु न्यूनिकरणका लागि विद्यालय समुदायको भूमिका छलफल गराउने • उल्लिखित दुर्घटनाबाट बच्नका लागि गरिने कृत्रिम घटना अभ्यास (Simulation) गराउने		

कक्षा ७

क्र. स.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
१	**चौकुनेको परिचय**	• सुर्खेत जिल्लाको नक्सा बनाइ चौकुने गाउँपालिकाका मुख्य स्थानहरु, धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थल, नदी, ताल भरेर प्रस्तुत गर्न	• सुर्खेत जिल्लाको नक्सा बनाइ चौकुने गाउँपालिकाकामुख्य स्थानहरु, धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थल, नदी, ताल	• सिकाइ सिप • सञ्चार सिप • पहिचान सिप • नक्सा बनाउने सिप • नक्सा बनाउने सिप • प्रस्तुतिकरण सीप	• सुर्खेत जिल्लाको नक्सा बनाइ त्यसअन्तर्गत रहेको चौकुने गाउँपालिकाको नक्सामा मुख्य स्थानहरु, धार्मिक एवम् पर्यटकीय स्थलहरु, नदी र ताल आदि भर्न लगाउने • उनीहरुले बनाएका नक्साको अवलोकन गरी पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने • उनीहरुले बनाएको नक्सा प्रस्तुत गर्न लगाउने प्रस्तुतिकरणको समेत अवलोकन गरी पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने	• विद्यार्थीले बनाएको नक्साको अवलोकन गरेर • उनीहरुले बनाएको नक्सामा भरेका विवरणको सम्बन्धमा प्रश्नहरु सोधेर	२०

क्र.स.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
		• गाउँपालिकाको शैक्षिक अवस्था एवम पालिकाको विकट क्षेत्रमा शिक्षा र मानवीय वस्तीको विगत तथा वर्तमान अवस्था बताउन	• गाउँपालिकाको शैक्षिक अवस्था एवम पालिकाको विकट क्षेत्रमा शिक्षा र मानवीय वस्तीको विगत तथा वर्तमान अवस्था	• सिकाइ सिप • सञ्चार सिप • अवलोकन सिप • प्रश्नोत्तर सिप	• गाउँपालिकाको शैक्षिक अवस्थाको बारेमा कक्षागत विद्यार्थीहरुको विवरण, विद्यालय नजाने बालबालिकाहरुको विवरण, विद्यार्थीहरुको जातिगत विवरण, अपाङ्गता भएका विद्यार्थीहरुको विवरण आदिलाई चार्टको माध्यमबाट प्रस्तुत गरी सहजीकरण गर्ने • विद्यालय आउन नसकेका बालबालिकाहरुलाई विद्यालयमा भर्ना गर्नका लागि तपाईहरुको के भूमिका हुन सक्छ भनी समूहमा छलफल गरी प्रस्तुतिका लागि अवसर दिने • पालिकाको विकट क्षेत्रमा भएको शिक्षा र मानव बस्तीको अवस्थाका बारेमा छलफलको माध्यमबाट सहजीकरण गर्ने • यसका लागि स्थानीय विज्ञलाई समेत आमन्त्रण गर्न सकिने	• गाउँपालिकाकाका विद्यार्थीहरुको विभिन्न पक्षहरुको बारेमा प्रश्नोत्तर गरेर • विद्यालयमा आउन नसकेको बालबालिकालाई विद्यालयमा भर्ना गर्न गराउन तपाईको भूमिका के हुन सक्छ भनी सोधेर	
		• गाउँपालिका भित्र रहेका सुरक्षा चौकी/इकाइले प्रदान गर्ने सेवाहरु एवम् समग्र गाउँपालिकाबाट प्रदान गरिने सेवा सुविधालाई प्रभावकारी बनाउने उपायहरु बताउन	• गाउँपालिका भित्र रहेका सुरक्षा चौकी/ इकाइले प्रदान गर्ने सेवाहरु एवम् समग्र गाउँपालिकाबाट प्रदान गरिने सेवा सुविधालाई प्रभावकारी बनाउने उपायहरु	• सिकाइ सिप • सञ्चार सिप • पहिचान सिप • प्रश्नोत्तर सिप	• पालिकामा रहेका सुरक्षा चौकी र इकाइहरुको अवस्थिति र आवश्यकताको बारेमा कक्षामा छलफल गरी गराइ सूची वा चार्ट बनाइ पेश गर्ने • सुरक्षा चौकीबाट सुरक्षाकर्मी नै आमन्त्रण गरेर उनीहरुले गर्ने कामको बारेमा प्रस्तुत गर्न गराउने • गाउँपालिकाबाट प्रदान गरिने विभिन्न सेवाहरुको बारेमा सहजीकरण गर्नका लागि गाउँपालिकाको जनप्रतिनिधि वा कर्मचारी आमन्त्रण गरी बताउन लगाउने • विद्यार्थीहरुलाई गाउँपालिकाले गर्ने कामको बारेमा प्रस्तोतासँग प्रश्नहरु सोध्नका लागि अभिप्रेरित गर्ने	• पालिकामा रहेको सुरक्षा चौकी वा इकाइको कामको बारेमा विभिन्न प्रश्नहरु सोधेर • गाउँपालकि प्रदान गर्ने सेवाको बारेमा विभिन्न प्रश्नहरु सोधेर	

क्र.स.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
		• गाउँपालिकाले शिक्षा, बालबालिका, युवा महिलाका लागि तय गरेका कार्यक्रमहरु बताउन	• गाउँपालिकाले शिक्षा, बालबालिका, युवा महिलाका लागि तय गरेका कार्यक्रमहरु	• सिकाइ सिप • सञ्चार सिप • पहिचान सिप • अवलोकन सिप	• चौकुने गाउँपालिकाले शिक्षा, बालबालिका, युवा तथा महिलाका लागि सञ्चालन गर्नुपर्ने कार्यक्रमहरुको बारेमा चार्ट बनाइ प्रस्तुत गर्ने • पालिकाको शिक्षा, युवा तथा बालबालिका शाखाको प्रमुखलाई आमन्त्रण गरी यससम्बन्धमा पालिकाले तय गरेका कार्यक्रमको प्रस्तुतिका लागि अवसर प्रदान गर्ने • गाउँपालिकाले शिक्षा, बालबालिका, युवा तथा महिलाका निम्ति गर्नुपर्ने काम र गरेका कामको बीचको खाडल पहिचान गर्न लगाई विद्यार्थीहरुलाई पालिकाबाट आएका प्रस्तोतासँग प्रश्नोत्तर गर्न अभिप्रेरित गर्ने	• गाउँपालिकाले शिक्षा, बालबालिका, युवा तथा महिलाका लागि सञ्चालन गर्नुपर्ने र गरेका कार्यक्रमहरुको बारेमा विभिन्न प्रश्नहरु सोधेर	
२	**हाम्रा सम्पदा, कला, संस्कृति र मूल्य मान्यताहरु**	• इस्लाम धर्मको मस्जिद र इसाइ धर्मको चर्च र बौद्ध धर्मको गुम्बाको परिचय, महत्व र प्रयोग बताउन	इस्लाम धर्मको मस्जिद र इसाइ धर्मको चर्च र बौद्ध धर्मको गुम्बाको परिचय, महत्व र प्रयोग बताउन	• सिकाइ सिप • सञ्चार सिप • तुलना गर्ने सिप • अवलोकन सिप	• विद्यार्थीहरुलाई मस्जिद, चर्च र गुम्बाको बारेमा के थाहा छ ? यिनीहरु कुन धर्मसँग सम्बन्धित छन् ? तपाइहरुले मस्जिद, चर्च र गुमवा देख्नु भएको छ ? आदि प्रश्नहरु सोधेर कक्षाको आरम्भ गर्ने • मस्जिद, चर्च र गुम्बाको परिचय, महत्व र प्रयोगका बारेमा फोटो र भिडियो एवम् प्रत्यक्ष अवलोकनको माध्यमवाट प्रस्तुत गर्ने • उपलब्ध भएसम्म सम्बन्धित क्षेत्रका विज्ञ, र जानकारसँग भेटघाट गरी विद्यार्थीहरुलाई सही कुराको सम्प्रेषण गराउने	• मस्जिद, चर्च र गुम्बाको परिचय, महत्व र प्रयोगको बारेमासोधेर • मस्जिद, चर्च र गुम्बा कुन कुन धर्मसँग सम्बन्धित छन् भन्ने सोधेर	२१

क्र. स.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
		• विद्यालयको शैक्षिक विकासमा विद्यार्थी आवद्ध क्लवहरु (इको क्लव, जुनियर रेडक्रम सर्कल, स्काउट, सदनहरु, खेलकुद समूह, साहित्यिक समूह, साँस्कृतिक समूह, अनुशासन समूह, सरसफाइ समूह, आदिको महत्त्व र भूमिकालाई आत्मसात गरी तदनुसारको भूमिका निर्वाह गर्न	• विद्यालयको शैक्षिक विकासमा विद्यार्थी आवद्ध क्लवहरु (इको क्लव, जुनियर रेडक्रम सर्कल, स्काउट, सदनहरु, खेलकुद समूह, साहित्यिक समूह, साँस्कृतिक समूह, अनुशासन समूह, सरसफाइ समूह आदिको महत्त्व र भूमिकालाई आत्मसात गरी तदनुसारको भूमिका निर्वाह गर्न	• सिकाइ सिप • सञ्चार सिप • अनुकरण सिप • अवलोकन सिप	• विद्यालयको शैक्षिक विकासमा विद्यार्थी आवद्ध क्लवहरु (इको क्लव, जुनियर रेडक्रम सर्कल, स्काउट, सदनहरु, खेलकुद समूह, साहित्यिक समूह, साँस्कृतिक समूह, अनुशासन समूह, सरसफाइ समूह आदिको महत्त्व र भूमिकालाई विभिन्न दृष्टान्त दिएर सहजीकरण गर्ने • कुनै पनि विद्यालय त्यत्तिबेला असल र उत्कृष्ठ हुन्छ जतिबेला त्यहाँका विद्यार्थीहरु असल र उत्कृष्ठ हुन्छन् भन्ने कुरालाई प्रष्ट पार्दै विद्यालयका अमूल्य सम्पदाको रुपमा रहेका विद्यार्थीहरुलाई असल र सक्रिय बनाउनका लागि उल्लिखित समूहहरुमा आवद्ध भइ काम गर्नु पर्ने सवालमा विद्यार्थीहरुलाई अभिप्रेरित गर्ने • विद्यार्थीहरुलाई उल्लिखित समूहहरुमा आवद्ध गरी गराइ शिक्षकहरुले परामर्शदातको रुपमा भूमिका निर्वाह गर्ने • विद्यार्थीहरुलाई उल्लिखित क्रियाकलापहरुमा आवद्ध बनाइ क्रमशः जिम्मेवार नागरिकको रुपमा विकास हुन अभिप्रेरित गर्ने	• विद्यार्थी आवद्ध हुने क्लवहरुको भूमिका सोधेर • विद्यार्थीहरुलाई विभिन्न समूहमा आवद्ध गरी उनीहरुका गतिविधिहरु अनुगमन गरेर • विद्यार्थीहरुको यसरी काम गर्दाको अनुभव र अनुभूति सोधेर	
		• चौकुने गाउँपालिका भित्र रहेका मानव निर्मित सम्पदाहरु : पार्क, चौतारी, वनस्पति उद्यान, पिक्निक स्थल, सङ्ग्रहालय, विद्यालय, कलेज, बालउद्यान आदिको वर्तमान अवस्था र विकासका सम्भावनाको खोजी गर्न	• चौकुने गाउँपालिका भित्र रहेका मानव निर्मित सम्पदाहरु : पार्क, चौतारी, वनस्पति उद्यान, पिक्निक स्थल, सङ्ग्रहालय, विद्यालय, कलेज, बालउद्यान आदिको वर्तमान अवस्था र विकासका सम्भावनाको खोजी	• सिकाइ सिप • सञ्चार सिप • पहिचानको सिप • अवलोकन सिप • प्रतिबेदन सिप	• चौकुने गाउँपालिका भित्र रहेका विभिन्न मानव निर्मित सम्पदाहरुको फोटो एवम भिडियो क्लीप देखाउदै यहाँ भएका पार्क, चौतारी, वनस्पति उद्यान, पिक्निक स्थल, सङ्ग्रहालय, विद्यालय, कलेज, बालउद्यान आदिको वर्तमान अवस्था र विकासको सम्भावनाका बारेमा छलफल र सहजीकरण गर्ने • उल्लिखित स्थानहरुमा अवलोकन भ्रमण गरेर विद्यार्थीहरुलाई उक्त स्थानको बारेमा प्रत्यक्ष जानकारी हासिल गराउने र विकास र संरक्षणको आवश्यकता समेत महसुस गराउने • विद्यालय छुट्टीको दिन पारेर आफ्नो साथी वा अभिभावकसँग उक्त सम्पदा भएको स्थानमा गएर यथार्थ कुरा बुझी प्रतिबेदन बनाएर ल्याउनका लागि विद्यार्थीहरुलाई सहजीकरण गर्ने	• पालिकामा भएका उल्लिखित मानव सम्पदाहरुको सूची बनाउन लगाएर • उल्लिखित मानव सम्पदाहरुको परिचय, महत्व र सम्भावनाका बारेमा प्रश्नहरु सोधेर • उनीहरुले अवलोकन गरेका सम्पदाहरुको बारेमा लेखिएको प्रतिबेदनको मूल्याङ्कन गरेर	

क्र.स.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
		• चौकुनेको वनजङ्गलमा पाइने गुर्जो, विजयसाल, दालचिनी, आकाशवेली, नीम, अर्जुन, खयर आदि जस्ता औषधी जन्य वनस्पतिको परिचय र महत्व बताउन एवम् सोको प्रयोग र संरक्षण गर्न	चौकुनेको वनजङ्गलमा पाइने गुर्जो, विजयसाल, दालचिनी, आकाशवेली, नीम, अर्जुन, खयर आदि जस्ता औषधी जन्य वनस्पतिको परिचय र महत्व बताउन एवम् सोको प्रयोग र संरक्षण गर्न	• सिकाइ सिप • सञ्चार सिप • पहिचानको सिप	• गुर्जो, विजयसाल, दालचिनी, आकाशवेली, नीम, अर्जुन र खयरमध्ये कुनै एक वा त्यो भन्दा बढीको नमूना कक्षामा ल्याएर प्रदर्शन गर्दै विद्यार्थीहरुलाई यो के हो भनी सोध्ने • विद्यार्थीहरुका प्रतिक्रियाका आधारमा कक्षा अघि बढाउने र उल्लिखित औषधीजन्य बोटविरुवाको जानकारी, प्रयोग र उपयोगिताका बारेमा सहजीकरण गर्ने • यस सम्बन्धी स्थानीय विज्ञलाई आमन्त्रण गरी सहजीकरण गर्ने गराउने • अब आउने विद्यालय छुट्टी हुने दिन अभिभावकको सहयोगले उल्लिखित औषधीजन्य बोटविरुवाको नमूना सङ्कलन गरी प्रस्तुत गर्नका लागि सहजीकरण गर्ने • यसप्रकारका औषधीजन्य वनस्पतिको प्रयोग, बृक्षारोपण र संरक्षण गर्ने सम्बन्धी परियोजना कार्य दिएर उनीहरुको सिकाइ र व्यवहारको अनुगमन गर्ने	• गुर्जो, विजयसाल, दालचिनी, आकाशवेली, नीम, अर्जुन र खयरको प्रयोग र महत्व सम्बन्धी विभिन्न प्रश्नहरु सोधेर • परियोजना कार्यको मूल्याङ्कन गरेर	
		• चौकुनेगा.पा. अध्यक्ष कप खेलकुद प्रतियोगिताको महत्वको बारेमा जानकारी हासिल गर्न	• चौकुनेगा.पा. अध्यक्ष कप खेलकुद प्रतियोगिताको महत्वको बारेमा जानकारी	• सिकाइ सिप • सञ्चार सिप • अवलोकन सिप	• विद्यार्थीहरुको पूर्वज्ञानको आधारमा उनीहरुलाई चौकुनेगा.पा. अध्यक्ष कप खेलकुद प्रतियोगिताको जानकारी र महत्वका बारेमा छलफल गर्ने • उक्त प्रतियोगिताले हाम्रो पालिकाको खेलकुदको क्षेत्रमा के कस्तो महत्व राख्ददछ भन्ने बारेमा छलफल गर्ने • सहजीकरण प्रयोजनका लागि यससम्बन्धी स्थानीय जानकार व्यक्तिलाई आमन्त्रण गर्ने	• अध्यक्ष कप खेलकुद प्रतियोगिताको बारेमा विभिन्न प्रश्नहरु सोधेर	

क्र. स.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
		• आफ्नो व्यक्तिगत स्वार्थ भन्दा माथि उठेर आफ्नो वडा, पालिका र समग्र मुलुकको हितका लागि काम गर्ने वडाका व्यक्तिहरुको पहिचान गरी उल्लिखित व्यक्तिहरुले गरेका योगदानको चर्चा गर्न	• आफ्नो व्यक्तिगत स्वार्थ भन्दा माथि उठेर आफ्नो वडा, पालिका र समग्र मुलुकको हितका लागि काम गर्ने वडाका व्यक्तिहरुको पहिचान र योगदानको चर्चा	• सिकाइ सिप • सञ्चार सिप • अवलोकन सिप • पहिचान सिप • विश्लेषण सिप	• आफ्नो वडा र पालिकामा राम्रो काम गर्ने वडाका मानिसहरुको सर्वेक्षण र पहिचान गर्ने • उनीहरुले गरेका योगदानहरुको सर्वेक्षण गरी कक्षामा विश्लेषण गर्ने • विद्यार्थीहरुलाई पनि उल्लिखित मानिसहरुले जस्तै गाउँटोल, समाज र मुलुकको विकास लागि काम गर्नुपर्छ भनेर अभिप्ररित गर्ने	• वडा र पालिकाको विकासका लागि हित र उन्नतिका लागि काम गर्ने वडाका मानिसहरु र तिनले गरेको कामको सूची बनाउन लगाएर	
३	**हाम्रा पेसा, व्यवसाय र प्रविधि**	• बाखापालन, भैसीपालन, कुखुरापालन, मौरी पालन र भेडापालनको महत्व र पालन गर्ने तरिका बताउन र उक्त कार्यमा सहयोग गर्न	• बाखापालन/भेडा पालनको महत्व र पालनमा सहयोग	• सञ्चार सिप • सिकाइ सिप • प्रयोग सिप • सहकार्य सिप • सहयोग सिप • समय व्यवस्थापन सिप	• विद्यार्थीहरुलाई आफ्नो घर वा समुदायमा पालन गरिएका भेडापालन तथा बाखापालन बारेमा जानकारी दिन लगाउने • बाखा तथा भेडापालन गर्नुको महत्व बताउन लगाउने • शिक्षकले बाखा तथा भेडापालन सम्बन्धमा तयार पारिएको श्रव्यदृश्य सामग्री प्रदर्शन गर्ने र विद्यार्थीलाई अवलोकन गर्न लगाउने , यसकै यसको आधारमा यी पालनहरुको महत्व बताउन लगाउने । • विद्यार्थीहरुलाई विद्यालय नजिकैको बाखा तथा भेडापालन गरिएको स्थानमा भ्रमण गराउने र उक्त पालन गर्ने तरिकाको जानकारी दिन लगाउने • बाखा तथा भेडापालन मध्ये कुनै एक कार्यमा सहयोग गर्न लगाउने • उक्तपालन गर्दा गरिएका सम्पूर्ण गतिविधिहरुलाई समेटी प्रतिवेदन तयार गर्न लगाउने र कक्षामा प्रस्तुत गर्न लगाउने	• बाखा तथा भेडापालन गर्ने तरिका बताउन लगाएर • उक्त पालनको महत्व बताउन लगाएर • उक्त कार्य सम्बन्धी दिइएको परियोजना कार्यको प्रतिवेदनको मूल्यांकन गरेर	२२

क्र.स.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
		• दलहन बाली(केराउ, चना, मास, मटर आदि) को खेती गर्ने तरिका बताउन र उक्त खेती गर्ने कार्यमा सहयोग गर्न	• दलहन बालीको परिचय, महत्व र खेती गर्ने कार्यमा सहयोग	• सञ्चार सिप • सिकाइ सिप • प्रयोग सिप • सहकार्य सिप • सहयोग सिप • समय व्यवस्थापन सिप	• विद्यार्थीहरुलाई आआफ्नो घरमा खेती गरिएका दलहनबालीहरुको बारेमा जानकारी दिन लगाउने • चित्र वा श्रव्यदृश्य सामग्रीको माध्यमबाट गाउँपालिका अन्तर्गतका विभिन्न स्थानमा खेती गरिने दलहनबालीहरु (केराउ, चना र मटर) को परिचय र खेती गर्ने तरिका बताउने • विद्यार्थीहरुलाई विद्यालयको नजिकै दलहनबालीको खेती गरिएको स्थानमा भ्रमण गराउने र उक्त खेतीको जानकारी दिन लगाउने • भ्रमणको क्रममा अवलोकन गरिएका पक्षहरुलाई समेटी प्रतिवेदन तयार गर्न लगाउने र कक्षामा प्रस्तुत गर्न लगाउने • उक्त दलहनबालीहरु मध्ये घर वा विद्यालयमा खेती गरिने कार्यमा विद्यार्थीहरुलाई सहभागी गराउने र यस कार्यमा भएको अनुभव आदानप्रदान गर्न लगाउने	• आफ्नो घर वा समुदायमा खेती गरिने दलहन बालीको बारेमा सोधेर • उक्त बालीको खेती गर्ने तरिका बताउन लगाएर • दलहनबालीको खेती कार्यमा सहभागी भएको अवलोकन तथा अभिभावकको प्रतिक्रिया लिएर • परियोजना कार्यको मूल्यांकन गरेर	
		• तरकारी बाली(भन्टा, करेला, लौका, फर्सी, काउली, कुभिण्डो, सिमी, भिण्डी, बोडी, मेथी, मुला, गाजर, सलगम, च्याउ) को खेती गर्ने तरिका बताउन र खेती कार्यमा सहयोग गर्न	• तरकारी खेतीको परिचय, महत्व र खेती कार्यमा सहयोग	• सञ्चार सिप • सिकाइ सिप • प्रयोग सिप • सहकार्य सिप • सहयोग सिप • समय व्यवस्थापन सिप	• विद्यार्थीहरुलाई आआफ्नो घरमा खेती गरिएका तरकारी बालीहरुको बारेमा जानकारी दिन लगाउने • चित्र वा श्रव्यदृश्य सामग्रीको माध्यमबाट गाउँपालिका अन्तर्गतका विभिन्न स्थानमा खेती गरिने तरकारी बालीहरु (भन्टा,करेला,लौका,फर्सी, काउली, कुभिण्डो, सिमी, भिण्डी, बोडी, मेथी, मुला, गाजर, सलगम, च्याउ) को परिचय र खेती गर्ने तरिका बताउने • विद्यार्थीहरुलाई विद्यालयको नजिकै तरकारी खेती गरिएको स्थानमा भ्रमण गराउने र उक्त खेतीको जानकारी दिन लगाउने • भ्रमणको क्रममा अवलोकन गरिएका पक्षहरुलाई समेटी प्रतिवेदन तयार गर्न लगाउने र कक्षामा प्रस्तुत गर्न लगाउने • उक्त तरकारी खेती मध्ये घर वा विद्यालयमा खेती गरिने कार्यमा विद्यार्थीहरुलाई सहभागी गराउने र यस कार्यमा भएको अनुभव आदानप्रदान गर्न लगाउने	• तरकारी बालीको परिचय दिन लगाएर • उक्त बालीको खेती गर्ने तरिका बताउन लगाएर • तरकारी बालीको खेती कार्यमा सहभागी भएको अवलोकन तथा अभिभावकको प्रतिक्रिया लिएर • परियोजना कार्यको मूल्यांकन गरेर	

क्र. स.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
		• हस्त निर्मित सामग्री (सिउर, भिमल र बाबियोको डोरी बाट्ने, मान्द्रो, चकटी, नाम्लो, दाम्लो आदि) निर्माण गर्ने तरिका बताउन र निर्माण गर्न	• हस्त निर्मित सामग्री बनाउने अभ्यास (झौवा, नाङ्लो, बाबियोको डोरी बाट्ने)	• सञ्चार सिप • सिकाइ सिप • प्रयोग सिप • सहकार्य सिप • सहयोग सिप • समय व्यवस्थापन सिप	• विद्यार्थीहरुलाई आआफ्नो घरमा हस्त निर्मित सामग्रीहरु के के रहेछन् ? तिनको प्रयोग के के कामको लागि गरिने रहेछ ? बताउन लगाउने • चित्र वा श्रव्यदृश्य सामग्रीको माध्यमबाट गाउँपालिका अन्तर्गतका विभिन्न स्थानमा निर्माण गरिने सामग्रीहरु (झौवा, नाङ्लो, बाबियोको डोरी बाट्न) को जानकारी दिने • शिक्षक आफैँ वा झौवा, नाङ्लो, बाबियोको डोरी बाट्न जान्ने व्यक्तिलाई स्रोतव्यक्तिको रुपमा आमन्त्रण गरी उक्त सामग्री निर्माण गर्न चाहिने कच्चा पदार्थहरुको व्यवस्थापन गरी निर्माण गर्न लगाउने र विद्यार्थीहरुलाई समेत सो कार्यमा सहभागी गराउने	• आफ्नो घर वा समुदायमा निर्माण गरिने हस्तनिर्मित सामग्रीहरुको परिचय र निर्माण गर्ने तरिका बताउन लगाएर • हस्त निर्मित सामग्री निर्माणको अवलोकन गरेर	
		• चौकुनेका प्रमुख व्यावसायिक पशुपालन केन्द्रहरुको पहिचान गर्न • चौकुने गाउँपालिकाले पशुपालन र कृषि क्षेत्रको प्रबर्द्धन र सम्बर्धनको लागि गरेको योगदानको चर्चा गर्न • हाम्रो पालिकामा सम्भावित फलफूल खेती - सुन्तला, कागती, अमिलो, आँप, केरा, बेलौति, केरा, ड्इगन फुड आदि गर्ने तरिका वताउन	• राप्तीसोनारीका प्रमुख व्यावसायिक पशुपालन केन्द्रहरुको पहिचान • चौकुने गाउँपालिकाले पशुपालन र कृषि क्षेत्रको प्रबर्धन र सम्बर्द्धनको लागि गाउँपालिकाले गरेको योगदानको चर्चा • हाम्रो पालिकामा सम्भावित फलफूल खेती - सुन्तला, कागती, अमिलो, आँप, केरा, बेलौति, केरा, ड्इगन फुड आदि गर्ने तरिकाको जानकारी	• सञ्चार सिप • सिकाइ सिप • समालोचनात्मक सोचाइ सिप	• चौकुने गाउँपालिका अन्तर्गतका प्रमुख व्यावसायिक पशुपालन केन्द्रहरु बताउन लगाउने र शिक्षकले चित्र वा श्रव्यदृश्य सामग्रीको माध्यमबाट उक्त केन्द्रहरुको जानकारी गराउने • चौकुने गाउँपालिकाको अध्यक्ष वा उपाध्यक्ष वा प्रतिनिधिलाई विद्यालयमा आमन्त्रण गरी पशुपालन र कृषि क्षेत्रको प्रबर्धन र सम्बर्धनको लागि गाउँपालिकाले गरेको योगदानको बारेमा सहजीकरण गर्न लगाउने • हाम्रो पालिकामा सम्भावित फलफूल खेती - सुन्तला, कागती, अमिलो, आँप, केरा, बेलौति, केरा, ड्इगन फुड आदि गर्ने तरिकाको बारेमा जानकारी दिनका लागि सम्बन्धित क्षेत्रको कृषि विज्ञलाई आमन्त्रण गरी सहजीकरणको वातावरण मिलाउने • वेभसाइट र इन्टरनेट सर्च गरेर पनि उल्लिखित खेतीको तरिकाको बारेमा जानकारी हासिल गरी विद्यार्थीहरुलाई सहजीकरण गर्ने • उल्लिखित फलफुल खेती गरेको स्थानमा अवलोकन भ्रमणको व्यवस्थापन गरेर पनि सिकाइलाई सम्पादन गर्न सकिने	• चौकुने गाउँपालिका अन्तर्गतका प्रमुख व्यावसायिक पशुपालन केन्द्रहरु बताउन लगाएर • पशुपालन र कृषि क्षेत्रको प्रबर्धन र सम्बर्धनको लागि गाउँपालिकाले गरेको योगदानबारे जानकारी दिन लगाएर • उल्लिखित फलफूलहरु खेती गर्ने तरिका सोधेर	

क्र.स.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
४	**खुसीका लागि शिक्षा र हाम्रो कर्तव्य**	• आफूसँग भएका प्रतिभा र क्षमताको स्वमूल्याङ्कन गरी सोका आधारमा निश्चित लक्ष्यका साथ असल नागरिक भइ अघि बढ्ने क्षमताको अभ्यास गर्न • सार्वजनिक सम्पत्तिको संरक्षण र सम्बर्धन गर्न	• आफूसँग भएका प्रतिभा र क्षमताको स्वमूल्याङ्कन गरी सोका आधारमा निश्चित लक्ष्यका साथ असल नागरिक भइ अघि बढ्ने क्षमताको अभ्यास	• सञ्चार सिप • सिकाइ सिप • लक्ष्य निर्धारण • सिप, स्वमूल्याङकन सिप, • पहिचान सिप, • छनौट सिप	• तपाईसँग के प्रतिभा र क्षमता छ ? यो बारेमा तपाईका घरपरिवारका मानिस, आफन्त र साथीहरुले के भन्छन् ? र तपाईलाई आफूसँग के क्षमता भएजस्तो लाग्छ आदिका बारेमा हरेक विद्यार्थीबाट लिखित जवाफको लिने • उनीहरुबाट प्राप्त जवाफ र शिक्षक स्वयम्ले उक्त विद्यार्थीको बारेमा गरेको मूल्याङ्कनका आधारमा विद्यार्थीहरुको भविष्यका लक्ष्य निर्धारण कार्यमा सहयोग र सहजीकरण गर्ने • यसरी पहिचान गरिएको विद्यार्थीको प्रतिभा र क्षमतालाई संरक्षण र प्रवर्धन गर्नका लागि विद्यार्थीलाई अभिप्रेरित गर्दै शिक्षकले समयसमयमा विद्यार्थीको करियर काउन्सिलिङको लागि भूमिका निर्वाह गर्ने • विद्यार्थीसँग भएको उक्त क्षमता र प्रतिभाले उसलाई भविष्यमा असल नागरिक बन्न योगदान गर्ने कुरालाई समेत मार्गदर्शनको रुपमा अघि सारी विद्यार्थीलाई असल हुनका लागि अभिप्रेरित गर्ने र सोको अनुगमन र पृष्ठपोषण गर्ने कामलाई जारी राख्ने • विद्यार्थीहरुलाई सार्वजनिक सम्पत्तिका विभिन्न उदाहरण दिएर सूची बनाउन लगाउने र ती सम्पत्तिहरु सबैका लागि महत्त्वपूर्ण सम्वत्ति हुन भन्दै संरक्षण गर्नु पर्ने दायित्व सबै असल नागरिकको हो भन्दै सहजीकरण गर्ने	• विद्यार्थीसँग भएको प्रतिभाको बारेमा सम्बन्धित विद्यार्थीलाई नै सोधेर • विद्यार्थीले आफूसँग कुनै क्षमता र प्रतिभा छ भनेको आधारमा भए नभएको मूल्याङ्कन गरेर • विद्यार्थीसँग भएको क्षमता र प्रतिभालाई प्रवर्धन गर्ने गरी विद्यार्थीले काम गरे नगरेको अनुगमन गरेर • सार्वजनिक सम्पत्तिको सूची बनाउन लगाएर • सार्वजनिक सम्पत्तिको महत्तव सोधेर	२२

क्र.स.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
		• घरपरिवार र व्यक्तिगत सरसफाइ गर्ने सिपको विकास र जीवनमा कार्यान्वयन गर्न	• रपरिवार र व्यक्तिगत सरसफाइ गर्ने सिपको विकास र कार्यान्वयन	• पहिचान सिप, • छनोट सिप, • विश्लेषण सिप • स्वव्यवस्थापन सिप • आत्मनिर्भर सिप	• घरपरिवार र व्यक्तिगत सरसफाइ गर्ने तरिकाको बारेमा विद्यार्थीहरुसँग भएका पूर्व ज्ञान र सिपका अधारमा छलफल गर्ने • घरपरिवार र व्यक्तिगत सरसफाइ सम्बन्धी सिपका सूची बनाइ प्रस्तुत गर्न विद्यार्थीलाई प्रेरित गर्ने • घरपरिवार र व्यक्तिगत सरसफाइसम्बन्धी बनाएका सिपका सूचीहरुलाई व्यवहारमा कार्यान्वयन गर्नका लागि परियोजना कार्य दिने र सोको नियमित अनुगमन पनि गर्ने	• व्यक्तिगत सरसफाइ सम्बन्धी सिपहरुको सूची बनाउन लगाएर • प्रयोगात्मक कार्यको अवलोकन गरेर	
		• गीत, सङ्गीत र नृत्यहरुमा सक्रियताका साथ सहभागी हुने सिप र कलाको अभ्यास एवम् प्रस्तुतिकरण गर्न • जीवन र जगतलाई सकारात्मक किसिमले सोच्ने सिप र वानीको अभ्यास गर्न • खुसी र सन्तुलित जीवनका विविध पक्षहरुको बोध गरी सोको प्रयोग गर्न	• गीत, सङ्गीत र नृत्यहरुमा सक्रियताका साथै सहभागी हुने सिप र कलाको अभ्यास एवम् प्रस्तुतिकरण • जीवन र जगतलाई सकारात्मक किसिमले सोच्ने सिप र वानीको अभ्यास • खुसी र सन्तुलित जीवनका विविध पक्षहरुको जानकारी र सोको प्रयोग	• सञ्चार सीप • सिकाइ सीप • प्रयोग सीप • प्रस्तुति सीप, • सम्मान गर्ने सीप, • अवलोकन सीप, • श्रम गर्ने सीप • आत्म व्यवस्थापन सिप • छनौट सीप • मूल्याङ्कन सीप • समीक्षा सिप • प्रयोग सिप, • तार्किक सिप, • स्वीकार्य सिप	• विद्यार्थीलाई मन पर्ने वा जानेको गीत गाउन लगाएर वातावरणलाई खुसीमय बनाउने • मोवाइल, टिभी, साउण्टसिष्टम, कम्प्यूटर आदिको प्रयोग गरेर विभिन्न बाल गीत, बालसङ्गीत र नृत्यहरु प्रदर्शन गर्दै सोको अनुकरण र अभ्यास गर्न विद्यार्थीलाई प्रेरित गर्ने • विद्यार्थीहरु आफैले पनि गीत, सङ्गीतको सिर्जना गर्न र स्थानीय बाद्ययन्त्र बजाउनका लागि अवसरका साथै प्रोत्साहन र हौसला प्रदान गर्ने • गीत, सङ्गीतको माध्यमबाट खुसी हुने बानीको विकास गर्न सहजीकरण गर्ने • दुनियाँमा भएका कुनै पनि चिजहरु आफैमा पूर्ण रुपमा खराव नभइ तिनीहरु हाम्रो सोचको कारणले खराव भएका हुन् भन्दै तिनीहरुभित्र पनि असल चिजहरु हुन्छन् भन्ने कुराका साथ विभिन्न उदाहरण र दृष्टान्तहरु प्रस्तुत गरेर विषयवस्तुको चर्चा गर्ने • हामी खुसी र स्वस्थ हुने हो भने घटना, विषय र वस्तुभित्र भएका सकारात्मक कुराहरुलाई अवसर ठानी जीवनमा अघि बढ्न सक्नुपर्छ भन्दै विद्यार्थीलाई सकारात्मक हुन प्रेरित गर्ने	• गीतहरु गाउन लगाएर • गीत र सङ्गीतमा नाच्न लगाएर • उनीहरुलाई गीत र सङ्गीत आफैले सिर्जना गरी प्रस्तुत गर्न लगाएर • विभिन्न घटनाहरुको सन्दर्भ उठाएर त्यसका राम्रा पक्ष बताउन लगाएर • मान्छे खुसी हुनका लागि आवश्यक पर्ने कुरा भन्न वा लेख्न लगाएर • सन्तुलित जीवनका विविध पक्षको बारेमा प्रश्न सोधेर	

क्र. स.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
		• अरुमा भएका राम्रा आनीबानीको पहिचान, सम्मान र प्रसंशा र त्यस्ता आनीबानीको जीवनमा अनुशरण गर्न • आफू खुशी हुने र अरुलाई पनि खुशी हुन प्रेरित गर्ने सिप र कलाको अभ्यास गर्न • श्रम र सिर्जनाको सम्मान र अभ्यास गर्ने बानीको विकास गर्न	• अरुमा भएका राम्रा आनीबानीको पहिचान, सम्मान र प्रसंशा र त्यस्ता आनीबानीको जीवनमा अनुशरण आफू खुशी हुने र अरुलाई पनि खुशी हुन प्रेरित गर्ने सिप र कलाको अभ्यास • श्रम र सिर्जनाको सम्मान र अभ्यास गर्ने बानीको विकास	•	• सकारात्मक सोचका अतिरिक्त खुसी र सन्तुलित जीवनका विविध पक्षहरुको बारेमा विद्यार्थीहरुको बीचमा छलफल गरी सोको अनुसरण गर्न विद्यार्थीलाई प्रेरित गर्ने • घरपरिवारका सदस्य लगायत सबै मानिसहरुसँग केही न केही राम्रा कुरा अवश्य हुन्छन् भन्दै विद्यार्थीले चिनेको कुनै व्यक्तिको नाम सोधी उसका राम्रा कुराहरु भन्न लगाउने • कसैका राम्रा कुरा गर्दा उसबाट आफूलाई गरिएको व्यवहारको बारेमा पनि बताउन भन्ने • विद्यार्थीहरुका अनुभूतिहरुलाई समेट्दै राम्रा कुराहरुको पहिचान गरी तिनको सम्मान र प्रशंसा गर्ने बानी भनेको खुशी हुने र मित्र बढाउने असल बानी हो भनी चर्चा गर्ने • हरेक बेलुका सुत्दा र हरेक विहान बिउझदा कम्तीमा ३/३ वटा खुसी हुने राम्रा कुराहरु सम्झने र सोको डायरीमा टिपोट गर्ने बानीको विकास गराउने • कुनैपनि बस्तुहरुको उत्पादन, निर्माण, आविष्कार र सिर्जनामा अथक किसिमले श्रम गर्ने सिर्जनशील मानिसको मिहिनेतको भूमिका छ भन्ने कुरालाई दृष्टान्त सहित व्याख्या गर्ने • हामी जिउनुमा कसैको श्रमले महत्वपूर्ण भूमिका खेलिरहेको कुरालाई उठान गर्दै आफूले पनि श्रम गर्नुपर्ने र अरुको श्रमलाई पनि सम्मान गर्नुपर्ने बारेमा छलफल गर्ने • विषयवस्तुसँग सम्बन्धित कथा, चित्र र भिडियो क्लीप आदिको प्रयोग र प्रदर्शन गर्ने • श्रमको सम्मान र आफूले पनि परिवार, गाउटोल र विद्यालयमा सोको प्रयोग र अभ्यास गर्नका लागि विद्यार्थीहरुलाई अभिप्रेरित गर्ने	• कुनै कुरा देखाएर यसको राम्रो वा सकारात्मक पक्ष के छ भनी सोधेर • राम्रा कुरा सम्झिदाका अनुभूतिहरु सोधेर • हरेक विहान र बेलुका उनीहरुले लेखेका कुराको निरीक्षण गरेर • अरुको प्रशंसा गर्दा आफूलाई हुनेफाइदा सोधेर • कुनैपनि बस्तुको निर्माणमा कसको भूमिका छ भन्ने कुरा सोधेर • श्रमलाई सम्मान गर्नुपर्ने कारण सोधेर • विद्यार्थीहरुले श्रम गरेका र श्रमको सम्मान गरेका फोटोहरु हेरेर	

क्र.स.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
		• योगअन्तर्गत सूर्य नमस्कार, प्रणव ध्यान, अनुलोमविलोम, सर्वाङगासन, पश्चिमोत्तासन, आदिलाई स्वस्थ र खुशी हुनका लागि अभ्यास गर्न • हाम्रा असल आचरण, संस्कार र मूल्य मान्यताहरुको बोध गरी अभ्यास गर्न • घरपरिवार र समाजका जेष्ठनागरिक लगायत असहज स्थितिका मानिसहरुप्रति सहयोग गर्ने सिप र भावनाको विकास र अभ्यास गर्न • पानी लगायत पेय पदार्थ र फलफुल खाने उपयुक्त समय र तरिकाको बारेमा बोध गरी अभ्यास गर्न	• योगअन्तर्गत सूर्य नमस्कार, प्रणव ध्यान, अनुलोमविलोम, सर्वाङगासन, पश्चिमोत्तासन, आदिलाई स्वस्थ र खुशी हुनका लागि अभ्यास • हाम्रा असल आचरण, संस्कार र मूल्य मान्यताहरुको जानकारी र अभ्यास • घरपरिवार र समाजका जेष्ठनागरिक लगायत असहज स्थितिका मानिसहरुप्रति सहयोग गर्ने सिप र भावनाको विकास र अभ्यास • पानी लगायत पेय पदार्थ र फलफुल खाने उपयुक्त समय र तरिकाको बारेमा जानकारी र अभ्यास	• सञ्चार सीप, • प्रयोग सीप, प्रदर्शन सीप, • प्रयोग सिप, • तार्किक सिप, • स्वीकार्य सिप • सहानुभूति सीप, • समानुभूति सीप,आदि	• विद्यार्थीहरुलाई सूर्य नमस्कार, प्रणव ध्यान, भस्त्रिका, अनुलोम विलोम प्रणायाम, पश्चिमोत्तासन, सर्वाङगासन आदि सिकाउनका लागि शिक्षकले सबैको सामु आफैले प्रदर्शन गरेर देखाउने । तत्पश्चात आफ्नो निर्देशनमा विद्यार्थीहरुलाई प्राणायम, ध्यान र आसनहरुको अभ्यास गर्न लगाइ आफूले पथप्रदर्शन र पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने • कतिपय अवस्थामा राम्रो अभ्यास गर्न जानेको विद्यार्थीलाई नै सामुन्नेमा ल्याएर ध्यान, प्राणायाम र आसनहरुको अभ्यास गर्न लगाई सहजीकरण गर्ने वातावरण वनाउने • प्राणायाम र आसनहरुको अभ्यास गर्दा भएको अनुभव र अनुभूतिको बारेमा विद्यार्थीहरुसँग सोधपुछ गरी विचारको आदानप्रदान गर्ने • विद्यार्थीहरुले गरेका ध्यान, प्राणायाम र आसनहरुको परिचयर महत्वको बारेमा बताउने • हामीले गर्ने कतिपय असल आचरण र व्यवहारको चर्चा गर्दै ती आचरण र व्यवहारको आधारमा पूर्वीय दर्शनको परिचय र उपादेयताको बारेमा छलफल र चर्चा गर्ने • पूर्वीय दर्शनका स्रष्टा र उनीहरुले गरेका योगदानको चर्चा गर्ने • पूर्वीय दर्शन अनुसार हामीले गरिरहेका कर्म र आचरणहरुको सूची बनाइ चर्चा गर्ने • हाम्रा जेष्ठनागरिक हाम्रा अमूल्य सम्पत्ति र जिउदो इतिहास हुन भन्ने बारेमा विभिन्न दृष्टान्तहरु दिएर स्पष्ट पार्ने • अन्य श्रव्य दृश्य सामग्रीका अतिरिक्त जेष्ठ नागरिकलाई नै कक्षामा आमन्त्रण गरेर स्रोतव्यक्तिको रुपमा प्रयोग गर्ने	• ध्यान, प्राणायाम र आसनहरुको अभ्यास गर्न लगाएर • उनीहरुले गरेका अभ्यासहरुको अवलोकन गरेर • अभ्यास गरिएका ध्यान, प्रणायाम र आसनहरुको परिचय र महत्व सोधेर • कुनै पनि ध्यान, प्राणायाम र आसनको अभ्यास गर्न लगाएर • पूर्वीय दर्शनको परिचय सोधेर • जेष्ठ नागरिक र अशक्तहरुलाई सहयोग गर्नुपर्ने कारण सोधेर • जेष्ठ नागरिक र अशक्त व्यक्तिलाई गरेको सहयोग बारे भन्न लगाएर • पानी लगायतका पेय पदार्थ र फलफूल खाने उपयुक्त समय सोधेर	•

क्र.स.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
					• जेष्ठ नागरिक र अशक्त मानिसहरुले सामना गरिरहेका समस्याको बारेमा छलफल गर्ने • हामीले अहिले सहयोग गर्‍यौं भने भोली हामी पनि त्यो अवस्थामा हुँदा हामीलाई पनि अरुले सहयोग गर्छन भन्ने कुरालाई विभिन्न दृष्टान्त सहित छलफलमा ल्याउने • कुन चिज कति बेला कसरी खाने भन्ने कुराले त्यो चिजले हामीलाई फाइदा र हानी गर्ने कुरालाई प्रष्ट पार्दै पानी लगायतका पेय पदार्थ र फलफूल खाने उपयुक्त समय र तरिकाको बारेमा विद्यार्थीहरुलाई सहजीकरण गर्ने		
५	**हाम्रो वातावरण र हरित विद्यालय**	• चौकुने गाउँपालिकामा पर्ने सबै प्रकारका वनहरुको परिचय दिन र महत्व बताउन • वनस्पति तथा वन्यजन्तु अपराध नियन्त्रणका उपायहरु बताउन र यस सम्बन्धी कानूनी प्रावधान बताउन	• चौकुने गाउँपालिकामा सबै प्रकारका वनहरुको परिचय, महत्व, फाईदा • वनस्पति तथा वन्यजन्तु अपराध नियन्त्रण र कानुनी व्यवस्था	• सञ्चार सिप • सिकाइ सिप • वैयक्तिक जिम्मेवारी सिप	• गाउँपालिका भित्रका वनहरुको विवरण बताउने • चौकुने गाउँपालिकाभित्रका सबै प्रकारका वनहरुको अवलोकन गराउने/भिडियो वा वनको वृत्तचित्रको अवलोकन गराउने उक्त वनहरुको परिचय दिने • उक्त वनमा पाइने वनस्पति तथा वन्यजन्तुहरुको जानकारी गराउने, तिनीहरुको महत्व र उक्त वनबाट हुने फाइदाहरुमा छलफल गराउने र महत्व र फाइदा बताउने • वनमा भएका वनस्पति र वन्यजन्तु तथा चराहरुको चोरी, पैठारी गर्ने कार्यलाई नियन्त्रण गर्नको लागि वनेका कानुनी प्रावधानहरुको जानकारी गराउने र यस्तो कार्य गर्न नहुने कुराको जानकारी गराउने • सामुदायिक वनको संरक्षण गर्ने उपायहरुमा छलफल गराउने	• चौकुने गाउँपालिकाभित्रका सबै प्रकारका वनहरुको परिचय दिन लगाएर • वनको महत्व तथा पाइने फाइदाहरु बताउन लगाएर • वनस्पति तथा वन्यजन्तु अपराध नियन्त्रण सम्बन्धी कानुनमा भएको व्यवस्था बताउन लगाएर	२२

क्र. स.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
		• हरित घर तथा विद्यालयको आवश्यकता तथा महत्व बताउन • घर र विद्यालयमा करेसाबारी र पुष्प बगैंचाको निर्माण, उत्पादन र बजारीकरण गर्ने कार्यमा सहयोग गर्न • स्थानीय मौसममा आधारित सागसब्जी लगायतका दैनिक खानामा उपयोग हुने वनस्पतिहरु र स्थानीय फूलहरुको खेती गर्न	• हरित घर तथा विद्यालयको आवश्यकता तथा महत्व • घर र विद्यालयमा करेसावारी र पुष्प बगैंचाको निर्माण, उत्पादन, बजारीकरण र आर्थिक फाईदा (स्थानीय मौसममा आधारित सागसब्जी लगायतका दैनिक खानामा उपयोग हुने वनस्पतिहरु र स्थानीय फूलहरुको खेती, नर्सरी)	• प्रयोग सिप • सिकाइ सिप • सहयोग र सहकार्य सिप • स्वव्यवस्थापन सिप • वातावरण प्रतिको सजगता र सम्मान सिप • वैयक्तिक जिम्मेवारी सिप	• हरित घर तथा विद्यालयको अवधाराणको पुनरावलोकन गराउने, यस सम्बन्धी अनुभव आदान प्रदान गर्न लगाउने • घर तथा शैक्षिक संस्थाहरु र वरपरको क्षेत्रमा व्यापक हरियाली विकास मार्फत पृथ्वीको वहन क्षमता अभिवृद्धि गर्न, वातावरण प्रदूर्षणबाट जैविक विविधतामा परेको अवसर न्यूनीकरण गर्दै पारिस्थतिक पद्धतिमा सन्तुलन कायम गर्न, स्वच्छ एवम् हरित पृथ्वी पुस्तालाई हस्तान्तरण गर्न, शिक्षाका माध्यमबाट विद्यार्थी तथा आम समुदायमा वातावरणमैत्री व्यवहार विकास गर्न, दिगो विकासको लक्ष्य हासिल हरित घर तथा हरित विद्यालयको आवश्यकता र महत्व रहेको कुरा उदाहरणसहित छलफल गराउने • विद्यालयमा करेसाबारी निर्माण गर्ने विधि, सामग्रीको जानकारी दिने र निर्माणमा विद्यार्थीहरुलाई सहभागी गराउने • करेसाबारीमा स्थानीय मौसममा आधारित सागसब्जीको साथै दैनिक खानामा प्रयोग गर्न सकिने उपयोगी वनस्पतिहरुको खेती, पुष्पखेती गर्नमा विद्यार्थीहरुलाई सहभागी गराउने • विद्यालयमा जस्तै घरमा समेत करेशावारी निर्माण गरी आवश्यक पर्ने सागसब्जी तथा वनस्पति, पुष्पखेती घरमा पनि उत्पादन गर्न सकिने कुरा बताउने र विद्यार्थीहरुलाई घरमासमेत उत्पादन गर्न लगाउने	• हरित घर तथा विद्यालयको आवश्यकता र महत्व बताउन लगाएर • विद्यालयमा करेसाबारी, पुष्प बगैंचा निर्माणमा सहभागी भए नभएको अवलोकन गरेर • घरमा करेसावारी बनाएको, सागसब्जी खेती गरेको, फूलहरु रोपेको सम्बन्धमा अभिभावकसँग प्रतिक्रिया लिएर	

क्र.स.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
		• घरायसी उपयोग भईसकेको पानीको व्यवस्थापन गर्ने कार्यमा सहयोग गर्न • घरायसी ठोस फोहोरको व्यवस्थापनअन्तर्गत गड्यौले मल बनाउने प्रक्रियाको अभ्यास गर्न	• घरायसी उपयोग भईसकेको पानीको व्यवस्थापन: सोकपिट, करेसाबारीमा उपयोग • घरायसी ठोस फोहोरको व्यवस्थापन : कम्पोष्टिङ - गड्यौले मल बनाउने प्रक्रियाको अभ्यास)	• सिकाइ सिप • सहयोग र सहकार्य सिप, सञ्चार सिप • स्वव्यवस्थापन सिप • वातावरण प्रतिको सजगता र सम्मान सिप • वैयक्तिक जिम्मेवारी सिप	• पानी किन आवश्यक छ ? प्रश्नमा छलफल गराउने • घरायसी रुपमा उपयोग भइसकेको पानी के के काममा प्रयोग गर्न सकिन्छ होला ? विचार मन्थन गराउने • विद्यालय तथा घरमा खानेपानीको प्रयोग हुँदा, हात धुँदा, काचो तरकारी पखाल्दा निस्केको पानीलाई सिधै बगैँचा वा करेसाबारीमा सिँचाइको रुपमा प्रयोग गर्न सकिने कुरा बताउने • यसका साथै हातधुँदा, नुहाउँदा, क्यान्टिनमा काँचो तरकारी पखाल्दा खेर गएको पानी भूमिगत जलभण्डार रिचार्ज गर्न प्रयोग गर्न सकिने जानकारी गराउने र यसको लागि खेर जाने पानीको मात्रा र जमिनको उपलब्धताको आधारमा आवश्यकताअनुसारको सोकपिट बनाइ रिचार्ज गर्न सकिने व्यवस्था गर्न सकिने कुरा बताउने • सोकपिट बनाउने विधिको जानकारी दिने र विद्यालयमा सोकपिट बनाउने कार्यमा विद्यार्थीहरुको सहभागिता गराउने • सोकपिटको माध्यमबाट जम्मा भएको पानीलाई आवश्यकतअनुसार विद्यालयको पुष्पखेती, करेसाबारी, जडीबुटी खेती, फलफूल खेतीमा आवश्यकताअनुसार प्रयोग गर्ने गराउने • यो कार्य गर्दा भूमिगत पानी सुक्ने सम्भावना कम हुनुको साथै फोहोरको रुपमा निस्केको पानीको समेत दीर्घकालीन व्यवस्थापनमा सहयोग पुग्ने कुराको जानकारी गराउने • घरायसी ठोस फोहोरलाई कसरी व्यवस्थापन गर्न सकिन्छ होला ? विचार मन्थन गराउने	• पानीको प्रयोगको क्षेत्र बताउन लगाएर • घरायसी उपयोग भइसकेको पानीको व्यवस्थापन गर्ने तरिका बताउन लगाएर • सोकपिटको परिचय दिन लगाएर • सोकपिट बनाउने विधि बताउन लगाएर • सोकपिटको महत्व बताउन लगाएर • सोकपिट विधिबाट तयार पानीको प्रयोग गरेको अवलोकन गरेर • घरायसी ठोस फोहोरको व्यवस्थापनका उपायहरु सोधेर • जैविक वस्तुहरुको प्रयोग गरेर गड्यौला मल बनाउने विधि बताउन लगाएर	•

क्र. स.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
					• घरायसी फोहोरको व्यवस्थापन गर्ने विभिन्न विधि मध्ये कम्पोष्ट मल बनाउने, गड्यौला मल बनाउने पनि हो भन्ने कुराको जानकारी दिने • गड्यौला मल कसरी बनाइन्छ होला ? भन्ने प्रश्नमा छलफल गराउने • गड्यौलाको सहायताले फोहोर जैविक पदार्थबाट मल बनाउने विधि नै गड्यौला मल हो भन्ने कुराको जानकारी दिने • गड्यौला मल बनाउनको लागि आवश्यक सामग्री, स्थान, गड्यौलाको प्रकार, जैविक पदार्थहरुको छनोट आदिमा छलफल गराउने र गड्यौला मल बनाउने कार्यमा विद्यार्थीहरुलाई सहभागी गराउने • गड्यौला मललाई प्रयोग गर्ने तरिका बताउने	• गड्यौला मल बनाउने कार्यमा सहभागी भए नभएको अवलोकन गरेर • गड्यौला मलको प्रयोग गरेको अवलोकन गरेर	
		• दिगो विकास र हरित विद्यालयको अन्तरसम्बन्ध वर्णन गर्न • दिगो विकास र वातावरण संरक्षणका लागि स्थानीयस्तरबाट गर्न सकिने प्रयासहरु पहिचान गर्न • गाउँपालिका क्षेत्रमा पाईने ठुला बनस्पति र रुखहरुको उपयोगिता बताउन	• दिगो विकास र हरित विद्यालयको अन्तरसम्वन्ध • दिगो विकास र वातावरण संरक्षणका लागि स्थानीयस्तरबाट गर्न सकिने प्रयास (विद्यार्थी, विद्यालय र समुदायको भूमिका)	• सिकाइ सिप • सञ्चार सिप • व्यक्तिगत जिम्मेवारी बोध सिप • भूमिका निर्वाह सिप	• दिगो विकास र हरित विद्यालयको अवधारणाको पुनरावलोकन गराउने • वर्तमान अवस्थामा उपयोग गरिने ऊर्जाको मितव्ययी उपयोग गर्न, वातावरणमैत्री व्यवहार गर्ने, वातावरणको संरक्षण गर्ने, पानीको सही र उचित तवरले प्रयोग गर्ने, जैविक विविधता ह्रास हुन नदिने, पर्यावरण सन्तुलनमा राख्ने, घर तथा विद्यालय र वरपरको वातावरण हरित बनाउने, वातावरण प्रदूषण हुन नदिने जस्ता कार्यहरुलाई जोडेर दिगो विकास र हरित विद्यालयबिचमा भएको अन्तरसम्वन्धलाई प्रष्ट पार्ने • दिगो विकास र वातावरण संरक्षणका लागि विद्यार्थी, विद्यालय र समुदायले खेल्ने भूमिकामा छलफल, अन्तरक्रिया गराउने र खेल्नुपर्ने भूमिका बताउने • चौकुने गाउँपालिका क्षेत्रमा पाईने ठुला बनस्पति रुखहरुको पहिचान र परिचय सहित उक्त ठुला वनस्पतिहरुको उपयोगिताका बारेमा विद्यार्थीहरुका पूर्व अनुभवको आधारमा छलफल सञ्चालन गर्ने • विद्यार्थीहरुले भनेका विचारहरुको सम्मान गर्दै उक्त ठुला बनस्पतिहरुको उपयोगिताको बारेमा सहजीकरण गर्ने	• दिगो विकासको परिचय सोधेर • हरित विद्यालयको परिचय सोधेर • दिगो विकास र हरित विद्यालयबिचको अन्तरसम्बन्ध सोधेर • दिगो विकास र वातावरण संरक्षणमा विद्यार्थी र विद्यालयको भूमिका सोधेर • ठुला बनस्पति र रुखहरुको उपयोगिता बताउन लगाएर	

क्र.स.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
६	**सामाजिक चुनौति र विपद् व्यवस्थापन**	• सामाजिक चुनौतिको रुपमा रहेका महिला हिंशा, बलात्कार, चेलीबेटी बेचबिखन र यौनजन्य हिंसाको परिचय र न्यूनिकरणका उपायहरु बताउन	• सामाजिक चुनौतिको रुपमा रहेका महिला हिंशा, चेलीबेटी बेचबिखन र यौनजन्य हिंसाको परिचय र न्यूनिकरणका उपायहरु	• सामाजिक एवं नागरिक जिम्मेवारी • भूमिका निर्वाह	• सामाजिक चुनौतिको रुपमा रहेका महिला हिंशा, चेलीबेटी बेचबिखन र यौनजन्य हिंसाको परिचय र न्यूनिकरणका उपायहरुबारे मिडियामा आएका र समाजमा घटेका विभिन्न घटनाहरुको दृष्टान्त दिएर छलफल गर्ने • यस प्रकारका हिंसाहरुले समाजलाई पार्ने असर र न्यूनिकरण गर्नका लागि विद्यार्थी र विद्यालयको भूमिकाको बारेमा छलफलको माध्यमबाट सहजीकरण गर्ने	• चेलीबेटी बेचबिखन र यौनजन्य हिंसाको असर सोधेर • उल्लिखित हिंसा न्यूनिकरणका उपाय सोधेर	२०
		• भूकम्पको परिचय सहित भूकम्पबाट सुरक्षित घरको लागि पूर्वतयारी (संरचनात्मक र गैरसंरचनात्मक सुरक्षा) गर्न • भूकम्पको जोखिनको हिसावले घरमा भएको सबैभन्दा सुरक्षित स्थलको पहिचान गर्न • सुरक्षित घरको लागि विद्यार्थीको भूमिका बताउन	• भूकम्पको परिचय र भूकम्पबाट सुरक्षित हुने उपायहरू • भूकम्पबाट सुरक्षित घरको लागि पूर्वतयारी (संरचनात्मक र गैरसंरचनात्मक सुरक्षा) • भूकम्पको जोखिनको हिसावले घरमा भएको सबैभन्दा सुरक्षित स्थलको पहिचान • सुरक्षित घरको लागि विद्यार्थीको भूमिका	• प्रयोग सिप • संचार सिप • सहकार्य सिप • दृश्य साक्षरता सिप	• समूहमा भूकम्पको परिचयको बारेमा खोजी गरी प्रस्तुत गर्न लगाउने • भूकम्पबाट हुने असरहरूका बारेमा अन्तरक्रिया तथा छलफल गराउने र भूकम्पबाट हुने क्षतिलाई चित्र, श्रव्यदृश्य सामग्री एवम् भिडियो मार्फत प्रस्तुत गर्ने • भूकम्पबाट सुरक्षित घरको महत्व र निर्माणका विषयमा संवाद गराउने • चित्र, श्रव्यदृश्य सामग्री एवम् भिडियोको माध्यमबाट सुरक्षित घरका विशेषता जानकारी गराउने • भूकम्पको जोखिम कम भएको घरको सबैभन्दा सुरक्षित स्थलको पहिचान गरी परिबारका सबैलाई जानकारी दिने कार्यमा नेतृत्व गर्न विद्यार्थीलाई अभिप्रेरित गर्ने • सुरक्षित घर निर्माणमा मेरो भूमिका विषयमा विद्याथीको समूहमा छलफल गराउने र निष्कर्ष निकाल्ने • भूकम्प र यसबाट सुरक्षित हुने उपायहरूका बारेमा चित्र, तालिका, सूची, आदि निर्माण गरी विद्यालय वा कक्षा कोठामा टाँस्न लगाउने • घरमा हुँदा भूकम्पबाट बच्नका लागि गरिने कृत्रिम घटना अभ्यास (Simulation) गराउने	• सुरक्षित घर निर्माणका लागि गरिनुपर्ने ५ वटा पूर्वतयारी के के हुन्? लेख्न लगाएर • सुरक्षित घर निर्माणमा विद्याथीले कस्तो भूमिका खेल्न सक्दछन् ? उल्लेख गर्न लगाएर • भूकम्पको हिसावले घरको सबैभन्दा सुरक्षित स्थल सोधेर • अन्य यस्तै प्रश्न सोधेर	

क्र.स.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
		• यात्राको समयमा साइकल, स्कुटर वा मोटरसाइकल र सार्बजनिक सवारीबाट हुने जोखिम पहिचान गर्न • सडक दुर्घटनाबाट साबधान हुन	• यात्राको समयमा साइकल, स्कुटर वा मोटरसाइकल, सार्बजनिक सवारी, भ्रमणबाट हुने जोखिम पहिचान • सडक साबधानी	• प्रयोग सिप • रचनात्मक सोचाइ • संचार सिप • सहकार्य सिप • वैयक्तिक जिम्मेवारी	• सवारी साधनको प्रयोगसम्बन्धी जोडी समूहमा कुराकानी गराउने • सवारी साधनको प्रयोग गर्दा हुने संभावित दुर्घटनाका उदाहरणहरू पोष्टर वा भिडियो मार्फत प्रस्तुत गर्ने • साइकल, स्कुटर वा मोटरसाइकल, सार्बजनिक सवारी र भ्रमण गर्दा अपनाउनुपर्ने साबधानीहरूको सूचि तयार गर्न लगाउने	साइकल, स्कुटर वा मोटरसाइकल, सार्बजनिक सवारी र भ्रमण गर्दा अपनाउनुपर्ने साबधानीको सूचि तयार गर्न लगाएर	
		• कोभिड, बर्ड फ्लू, डेङ्गु र झाडापखाला, हैजारोकथामका लागि पूर्व तयारीहरू गर्न • कोभिड, बर्ड फ्लू, डेङ्गु, झाडापखाला र हैजा नियन्त्रणका लागि विद्यार्थी, विद्यालय र समुदायको भूमिका बताउन	• कोभिड, बर्ड फ्लू, डेङ्गु, झाडापखाला र हैजारोकथामका लागि पूर्व तयारीहरू • कोभिड, बर्ड फ्लू, डेङ्गु, झाडापखाला र हैजा नियन्त्रणका लागि विद्यार्थी, विद्यालय र समुदायको भूमिका	• सिकाइ सिप • जिम्मेवारी एवं प्रतिवद्धता • सक्रियता पूर्वक सुन्ने • वैयक्तिक जीम्मेबारी • सामाजिक एवं नागरिक जिम्मेवारी • भूमिका निर्वाह	• कथा, पोस्टर, भिडियो, समाचारमा लेखिएका घटना प्रदर्शन गरी वा व्याख्या गरी कोभिड, बर्ड फ्लू, डेङ्गु र झाडापखालाको बारेमा जानकारी गराउने • कोभिड, बर्ड फ्लू, डेङ्गु, झाडापखाला र हैजाका असरहरूको खोजी गर्न लगाई छलफल गराउने • कोभिड, बर्ड फ्लू, डेङ्गु, झाडापखाला र हैजाबाट बच्न अपनाउनुपर्ने पूर्व तयारीहरूका बारेमा वैयक्तिक रूपमा सोच्न लगाई साथीलाई सुनाउन लगाउने वा स्पष्ट जानकारी गराउने • कोभिड, बर्ड फ्लू, डेङ्गु, झाडापखाला र हैजाबाट बच्न अपनाउनुपर्ने पूर्व तयारीहरूका बारेमा स्वास्थ्य क्षेत्रका व्यक्तिहरूसँग साक्षात्कार गराउने • कोभिड, बर्ड फ्लू, डेङ्गु, झाडापखाला र हैजा नियन्त्रणका लागि विद्यार्थी, विद्यालय र समुदायको भूमिका छलफल गराउने	• कोभिड, बर्ड फ्लू, डेङ्गु, झाडापखाला र हैजाको परिचय दिन लगाएर • कोभिड, बर्ड फ्लू, डेङ्गु, झाडापखाला र हैजा बाट बच्न लागि आवश्यक पूर्वतयारीका बारेमा प्रश्न सोधेर	
		• गाउँपालिका स्तरमा विपद व्यवस्थापनका लागि संलग्न संयन्त्र, संघसंस्था, योजना र कार्यक्रमहरु बताउन • कृत्रिम घटना अभ्यास गर्न (Simulation)	• गाउँपालिका स्तरमा विपद व्यवस्थापनका लागि संलग्न संयन्त्र, संघसंस्था, योजना र कार्यक्रमहरु • कृत्रिम घटनाअभ्यास (Simulation)	• संचार सिप • सहकार्य सिप • दृश्य साक्षरता सिप • पहिचान सिप	• विगत एक वर्षदेखि गाउँपालिकाले विपत व्यवस्थापनको सवालमा भए गरेका कार्यहरुको छलफलको माध्यमबाट सूची बनाउने • गाउँपालिकासँग सहकार्य गर्ने विभिन्न संघसंस्थाहरुको पनि नामनामेसी विवरणको छलफल गरी सूची तयार गर्ने • गाउँपालिकाको विपत व्यवस्थान योजना र कार्यक्रमहरुका बारेमा पालिकाकै विपत व्यवस्थापन सम्बन्धी स्टाफलाई आमन्त्रण गरी सहजीकरण गर्नका अनुरोध गर्ने • यससम्बन्धी विद्यार्थीलाई कृत्रिम घटना अभ्यास (Simulation) गर्न लगाउने	• गाउँपालिकाले गर्दै आएका विपद व्यवस्थापन सम्बन्धी कामहरु सोधेर • पालिकाका विपद व्यवस्थापन सम्बन्धी आगामी योजना र कार्यक्रम सोधेर • कृत्रिम घटना अभ्यास हेरेर	

कक्षा ८

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
१	**चौकुनेको परिचय**	• कर्णाली प्रदेशको नक्सा बनाइ आफनो जिल्ला, पालिका र त्यहाँका मुख्य स्थानहरु, धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थल, नदी र तालको अवस्थिति चित्रण गर्न	• कर्णाली प्रदेशको नक्सा बनाइ आफनो जिल्ला, पालिका र त्यहाँका मुख्य स्थानहरु, धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थल, नदी र तालको अवस्थिति चित्रण	• सिकाइ सिप • सञ्चार सिप • पहिचान सिप • नक्सा बनाउने सिप • प्रस्तुतिकरण सीप •	• कर्णाली प्रदेशको नक्सा बनाइ त्यसअन्तर्गत रहेको बाँके जिल्ला र चौकुने गाउँपालिकाको नक्सामा मुख्य स्थानहरु, धार्मिक एवम् पर्यटकीय स्थलहरु, नदी र ताल आदि भर्नका लागि सहजीकरण गर्ने • उनीहरुले बनाएका नक्साको अवलोकन गरी पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने • कक्षामा उनीहरुले बनाएको नक्सा प्रस्तुत गर्न लगाउने प्रस्तुतिकरणको समेत अवलोकन गरी पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने	• विद्यार्थीले बनाएको नक्साको अवलोकन गरेर • उनीहरुले बनाएको नक्सामा भरेका विवरणको सम्बन्धमा प्रश्नहरु सोधेर	२०
		• गाउँसभा बस्ने तरिका र गाउँसभाका काम कर्तव्य र अधिकारको जानकारी दिन • गाउपालिकामा भएको न्यायिक समितिको जिम्मेवारी र भूमिका बताउन • गाउँपालिकालेजारी गरेका मुख्य ऐन नियमावलीहरुको संक्षिप्त जानकारी दिन	• गाउँसभा बस्ने तरिका र गाउसभाका काम कर्तव्य र अधिकारको जानकारी • गाउँपालिकामा भएको न्यायिक समितिको जिम्मेवारी र भूमिका • गाउँपालिकाले जारी गरेका मुख्य ऐन र नियमावलीहरुको संक्षिप्त जानकारी	• सिकाइ सिप • सञ्चार सिप • अवलोकन सिप • प्रश्नोत्तर सिप	• गाउँसभा बस्ने तरिका र गाउँसभाका काम, कर्तव्य र अधिकारका बारेमा छलफल र चार्टको माध्यमबाट प्रस्तुत गरी सहजीकरण गर्ने • उल्लिखित प्रयोजनका निमित जनप्रतिनिधिलाई समेत आमन्त्रण गरी प्रस्तुतिका निम्ति अनुरोध गर्ने • गाउँपालिकाको न्यायिक समितिको जिम्मेवारी र भूमिकाको बारेमा गाउँपालिकाको उपाध्यक्ष वा प्रतिनिधि आमन्त्रण गरेर सहजीकरण गर्ने वातावरण मिलाउने • पालिकाले जारी गरेका मुख्य मुख्य ऐन र नियमावलीको बारेमा सहजीकरण गर्ने र पालिकाले ऐन र नियमावली बनाउने काम किन र कसरी गर्दछ भन्ने बारेमा समेत सहजीकरण गर्ने • सहजीकरणका लागि गाउँपालिकाका ऐन कानूनसँग सम्बन्धित व्यक्तिलाई अर्थात उपप्रमुखलाई आमन्त्रण गर्न सकिने	• गाउँसभा बस्ने तरिकाबो बारेमा प्रश्नोत्तर गरेर • जनप्रतिनिधिसँग गरेको अन्तरक्रियाको अवलोकन गरेर • ऐन नियम बनाउनु पर्ने कारण र प्रक्रियाको बारेमा प्रश्नोत्तर गरेर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
		• चौकुने गाउँपालिकामा सञ्चालनमा रहेका गौरबका आयोजनाहरुको बारेमा जानकारी दिन	• चौकुने गाउँपालिकामा सञ्चालनमा रहेका गौरबका आयोजनाहरुको बारेमा जानकारी	• सिकाइ सिप • सञ्चार सिप • पहिचान सिप • प्रश्नोत्तर सिप	• गौरवका आयोजना भनेका कस्तो आयोजनाहरु हुन् भन्ने कुरामा सङ्क्षेपमा सहजीकरण गर्दै हाम्रो गाउँपालिकामा रहेको त्यस्ता आयोजनाहरुको बारेमा छलफल र सहजीकरण आरम्भ गर्ने • पालिकास्तरका अन्य महत्वपूर्ण एवम् गौरवका आयोजनाहरुको आयोजना समयमै सम्पन्न गर्नका लागि गाउँपालिका र नागरिक समाजको भूमिकाको बारेमा सहजीकरण गर्ने • यस प्रकारका आयोजनाहरुको समयमै कार्य सम्पादनका लागि विद्यालय, शिक्षक र विद्यार्थीहरुको भूमिकाको सम्बन्धमा कक्षामा छलफल गरी प्रस्तुत गर्ने	• गाउँपालिकामा सञ्चालन भएका गौरवको आयोजनाहरुको नाम सोधेर	
		• जिल्ला र प्रदेशस्तरमा चौकुने गाउँपालिकाको तुलनात्मक अवस्था (क्षेत्रफल, शिक्षा स्वास्थ्य, सम्पदा र आर्थिक गतिविधि) प्रस्तुत गर्न	• जिल्ला र प्रदेशस्तरमा चौकुने गाउँपालिकाको तुलनात्मक अवस्था (क्षेत्रफल, शिक्षा स्वास्थ्य, सम्पदा र आर्थिक गतिविधि)	• सिकाइ सिप • सञ्चार सिप • पहिचान सिप • अवलोकन सिप • तुलना गर्ने सिप	• चौकुने गाउँपालिकालाई क्षेत्रफल, शिक्षा, स्वास्थ्य, सम्पदा र आर्थिक गतिविधिहरुको हिसावले जिल्ला र प्रदेशका अन्य पालिकाहरुसँग तुलना गर्नेगरी छलफल र चार्ट मार्फत तथ्याङ प्रस्तुत गरी सहजीकरण गर्ने • उल्लिखित तुलनात्मक अध्ययनबाट चौकुने गाउँपालिका अन्य पालिकाको तुलनामा कुन क्षेत्रमा अगाडि र कुन क्षेत्रमा पछाडी छ भन्ने विषयमा छलफल गर्ने • अन्य पालिकाको तुलनामा पछि परेको हाम्रो पालिकाको कुन कुन क्षेत्रलाई कसरी अगाडी बढाउन सकिन्छ भन्ने बारेमा विद्यार्थीहरुलाई विचारहरु अभिव्यक्त गर्न अभिप्रेरित गर्ने	• चौकुने गाउँपालिका र अन्य गाउँपालिकाको शिक्षा लगायतका क्षेत्रमा तुलना गर्न लगाएर • अरु पालिकाको तुलनामा हाम्रो पीलका अघि परेको र पछि परेको क्षेत्र सोधेर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
२	**हाम्रा सम्पदा र संस्कृतिहरु**	• नेपालकै महत्त्वपूर्ण नदीहरुमध्ये भेरी नदी र कर्णाली नदीको सङ्गमस्थल पर्ने चौकुने क्षेत्रको विकासका लागि यी दुई महत्त्वपूर्ण नदीले निम्त्याएका चुनौति र अवसरहरुको बारेमा चर्चा गर्न	• नेपालकै महत्त्वपूर्ण नदीहरुमध्ये भेरी नदी र कर्णाली नदीको सङ्गमस्थल पर्ने चौकुने क्षेत्रको विकासका लागि यी दुई महत्त्वपूर्ण नदीले निम्त्याएका चुनौति र अवसरहरुको बारेमा चर्चा	• सिकाइ सिप • सञ्चार सिप • तुलना गर्ने सिप • अवलोकन सिप	• नेपालकै महत्त्वपूर्ण नदीहरुमध्ये भेरी नदी र कर्णाली नदीको सङ्गमस्थल पर्ने चौकुने क्षेत्रको विकासका लागि यी दुई महत्त्वपूर्ण नदीले निम्त्याएका चुनौति र अवसरहरुको बारेमा विद्यार्थीहरुसँग छलफल गर्ने • उल्लिखित नदीहरुले चौकुनेका बासिन्दाहरुलाई उपलब्ध हुने अवसर र चुनौतिहरुको बारेमा फोटो र भिडियो एवम् प्रत्यक्ष अवलोकनको माध्यमबाट प्रस्तुत गर्ने • उपलब्ध भएसम्म सम्बन्धित क्षेत्रमा विज्ञ र जानकारसँग भेटघाट गरी विद्यार्थीहरुलाई सही कुराको सम्प्रेषण गराउने • नदीबाट उत्पादन हुने विद्युत, माछा व्यवसाय, ऱ्याफ्टीङ, होटेल व्यवसाय जस्ता अवसर र चुनौतिको रुपमा बाढी, डुवान, भूक्षय जस्ता कुराहरुको बारेमा छलफल र सहजीकरण गर्ने • भेरी र कर्णाली नदीलाई चौकुनेको विकासमा लागि प्रयोग गर्नका लागि निर्वाह गर्नु पर्ने पालिकाको भूमिकाको बारेमा पालिकाका पदाधिकारीहरुलाई आमन्त्रण गरेर छलफल गर्ने	• भेरी नदी र कर्णाली नदीले पुऱ्याएको योगदान सोधेर • भेरी र कर्णाली नदीले प्रदान गरेका अवसर सोधेर • भेरी र कर्णाली नदीले निम्त्याएका चुनौति सोधेर • भेरी र कर्णाली नदीलाई चौकुनेको विकासमा लागि प्रयोग गर्नका लागि पालिकाको भूमिका सोधेर	२२
		• पालिकास्तरीय अध्यक्ष कप खेलकुद प्रतियोगितामा समावेश हुने खेल र तिनीहरुको महत्वको बारेमा जानकारी दिन	पालिकास्तरीय अध्यक्ष कप खेलकुद प्रतियोगितामा समावेश हुने खेल र तिनीहरुको महत्व	• सिकाइ सिप • सञ्चार सिप • अनुकरण सिप • अवलोकन सिप	• पालिकास्तरीय अध्यक्ष कप खेलकुद प्रतियोगिता कहिलेदेखि सञ्चालन भएको हो र यसले यो क्षेत्रका खेलाडीहरुलाई अगाडी बढ्न के कस्तो योगदान गरेको छ भन्ने बारेमा विद्यार्थीहरुसँग छलफल गर्दै कक्षा सञ्चालन गर्ने • पालिकास्तरीय अध्यक्ष कप खेलकुद प्रतियोगितामा समावेश हुने खेलकुदहरुको बारेमा सूची बनाइ छलफल गर्ने	• खेलकुद महोत्सवमा खेलिने खेलहरुको बारेमा प्रश्नहरू सोधेर	

क्र.सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
		•पालिकामा भएका विभिन्न जातजाति, भाषाभाषी र धर्मावलम्बीहरुका बीचमा भएको सामाजिक सद्भाव र सहिष्णुताको बारेमा चर्चा गर्न	•पालिकामा भएका विभिन्न जातजाति, भाषाभाषी र धर्मावलम्बीहरुका बीचमा भएको आपसी सद्भाव र सहिष्णुताको बारेमा चर्चा	•सिकाइ सिप •सञ्चार सिप •पहिचानको सिप •अवलोकन सिप •प्रतिबेदन सिप	•विद्यार्थीहरुसँग सामाजिक सद्भाव र सहिष्णुता भनेको के हो ? भन्ने सम्बन्धमा छलफल चलाउने र यसका बारेमा विद्यार्थीहरुलाई विचारहरु राख्न अभिप्रेरित गर्ने •पालिकाका विभिन्न जातजाति, भाषाभाषी र धर्मावलम्बीहरुले बसोवास गर्ने गरेको कुराको उठान गरी उनीहरुको बीचमा भएको आपसी सामाजिक सद्भाव र सामाजिक सहिष्णुताको बारेमा उदाहरण दिएर छलफल गर्ने •तपाइहरुका फरक जात, फरक भाषा र फरक धर्मको साथीहरु छन् कि छैनन् ? भएको भए उनीहरुसँग कस्तो सम्बन्ध छ भनेर छलफल सञ्चालन गर्ने	•हाम्रो पालिकामा कुन कुन जात, भाषा र धर्मका मानिसहरु रहेका छन् भन्ने सोधेर •फरक जात, धर्म र भाषाको व्यक्तिसँग सँगै बस्दा भएका फाइदाहरुको बारेमा सोधेर	
		•सामाजिक र आर्थिक विकाशमा कृषि वन र पर्यटन वन को भुमिका बताउन	•सामाजिक र आर्थिक विकाशमा कृषि वन र पर्यटन वन को भुमिका	•सिकाइ सिप •सञ्चार सिप •पहिचानको सिप	•विद्यार्थीहरुसँग कृषि वन र पर्यटन वन भनेको के हो भन्दै कक्षा सुरु गर्ने •विद्यार्थीहरुले दिएको प्रतिक्रियाहरुको आधारमा चार्ट, फोटो वा भिडियो क्लीपको आधारमा कृषि वन र पर्यटन वनको बारेमा जानकारी दिने •उल्लिखित वनहरुले कृषि र पर्यटनको क्षेत्रमा पुऱ्याएको योगदानको चर्चा गर्नका लागि स्थानीय तहमा उपलब्ध विज्ञलाई आमन्त्रण गर्ने	•कृषि वन र पर्यटन वनको परिचयको बारेमा प्रश्न सोधेर •उल्लिखित वनहरुले सामाजिक र आर्थिक क्षेत्रमा पुऱ्याउने योगदानको बारेमा प्रश्नहरु सोधेर	
		•जंगली जनावरहरुको संरक्षणको महत्वको बारेमा बताउन र सोही अनुसार व्यवहार गर्न	•जंगली जनावरहरुको संरक्षणको महत्व र संरक्षणमा हाम्रो भूमिका	•सिकाइ सिप •सञ्चार सिप •अवलोकन सिप	•कतिपय सवालमा वफर जोनमा बस्ने बासिन्दाहरुलाई बेलाबेलामा जङ्गली जनावरहरुले दुःख दिएको अवस्था हुँदाहुदै पनि यसको संरक्षण गर्नु आवश्यक छ किन ? भन्ने सम्बन्धमा विद्यार्थीहरुसँग छलफल गर्ने •जङ्गली जनावरहरुको संरक्षणको महत्वका बारेमा कक्षा स्तरीय वा विद्यालय स्तरीय विविध वक्तृत्व एवम् साहित्यिक प्रतियोगिताहरु सञ्चालन गर्ने	•जङ्गली जनावरको संरक्षणको महत्वको बारेमा विविध प्रश्नहरु सोधेर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
					• सहजीकरण प्रयोजनका लागि यससम्बन्धी स्थानीय जानकार व्यक्तिलाई आमन्त्रण गर्ने • जङ्गली जनावरको संरक्षण एवम् चोरी सिकारी नियन्त्रणमा शिक्षक विद्यार्थी, गाउपालिका र नागरिक समाज एवम् निकुञ्जको भूमिकाको बारेमा सहजीकरण गर्ने	• हामीले जङ्गली जनावरको संरक्षणको लागि के भूमिका निर्वाह गरेका छौं भन्ने सोधेर	
		• हाम्रो पालिकामा भएका विभिन्न प्रकारका वनहरुको परिचय दिन	• हाम्रो पालिकामा भएका विभिन्न प्रकारका वनहरुको परिचय दिन	• सकाइ सिप • सञ्चार सिप • अवलोकन सिप • पहिचान सिप	• विभिन्न श्रब्य दृश्य साधनको प्रयोग गरेर वनलाई सामुदायिक वन, वैज्ञानिक वन र मध्यवर्ति क्षेत्र वन भनेर गरिएको वर्गिकरणलाई छलफलमा ल्याउने • यसप्रकारका वनहरुको अवलोकनका लागि अवसर प्रदान गर्ने र यससम्वन्धी विज्ञसँग साक्षात्कार भइ थप जानकारी हासिल गर्ने	• विभिन्न वनहरुको बारेमा विभिन्न प्रश्नहरु सोधेर	
		• आफ्नो व्यक्तिगत स्वार्थ भन्दा माथि उठेर आफ्नो वडा, पालिका र समग्र मुलुकको हितका लागि काम गर्ने पालिकाका कलाकार, खेलाडी, लेखक, शिक्षक, सञ्चारकर्मी, साहित्यकार, सामाजिक अभियन्ता आदि नागरिकहरुको पहिचान र योगदानको चर्चा गर्न	• आफ्नो व्यक्तिगत स्वार्थ भन्दा माथि उठेर आफ्नो वडा, पालिका र समग्र मुलुकको हितका लागि काम गर्ने पालिकाका कलाकार, खेलाडी, लेखक, साहित्यकार, शिक्षक, सञ्चारकमी, सामाजिक अभियन्ता आदि नागरिकहरुको पहिचान र योगदानको चर्चा	• सिकाइ सिप • सञ्चार सिप • अवलोकन सिप • पहिचान सिप • विश्लेषण सिप	• आफ्नो पालिकाको गौरवको रुपका काम गरिरहेका पालिकाका कलाकार, खेलाडी, लेखक, साहित्यकार, शिक्षक, कर्मचारी, सामाजिक अभियन्ता आदिको पहिचान र सर्वे गरी सूची तयार पार्ने • उल्लिखित महानुभावहरुले गरेका कामहरुको सूची तयार गरी छलफल गर्ने • चौकुने गाउँपालिका जन्मिएर पालिका लगायत समग्र समाज र मुलुकका लागि काम गर्ने व्यक्तिहरुको बारेमा सूची सङकलन गर्नका लागि यससम्बन्धी जानकार व्यक्तिहरुसँग साक्षात्कार भलाकुसारी गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिने • उल्लिखित प्रयोजनका लागि पालिकास्तरमा संचालन हुने प्र.अ. बैठक, गाउँसभालाई समेत प्रयोग गर्न सकिने • गौरबको रुपमा काम गरेका उल्लिखित महानुभावहरुमध्ये समयसमयमा विभिन्न महानुभावहरुलाई बोलाएर विद्यार्थीहरुसँग साक्षात्कार गराउने	• आफ्नो पालिकाको गौरवको रुपका काम गरिरहेका पालिकाका कलाकार, खेलाडी, लेखक, साहित्यकार, सामाजिक अभियन्ता आदि व्यक्तित्वहरुको पहिचान र सर्वे गरी सूची तयार गर्न लगाएर • उल्लिखित महानुभावहरुको सूची बनाउन लगाएर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
३	**हाम्रा पेसा, व्यवसाय र प्रविधि**	• गाइपालन/बंगुर पालन/टर्कीपालनको महत्व र पालन गर्ने तरिका बताउन र सहयोग गर्न	• गाइपालन/बंगुरपालन/टर्कीपालनको महत्व र पालनमा सहयोग	• सञ्चार सिप • सिकाइ सिप • प्रयोग सिप • सहकार्य सिप • सहयोग सिप • समय व्यवस्थापन सिप	• विद्यार्थीहरुलाई आफ्नो घर वा समुदायमा गरिएका गाइपालान, बंगुरपालन, टर्कीपालनको जानकारी दिन लगाउने • उक्त पालनहरु गर्नुको महत्व बताउन लगाउने • शिक्षकले गाइपालन, बंगुरपालन, टर्कीपालन सम्वन्धमा तयार पारिएको श्रव्यदृश्य सामग्री प्रदर्शन गर्ने र विद्यार्थीहरुलाई अवलोकन गर्न लगाउने • विद्यार्थीहरुलाई विद्यालय नजिकैको गाइपालन, बंगुरपालन वा टर्कीपालन गरिएको स्थानमा भ्रमण गराउने र उक्त पालन गर्ने तरिकाको जानकारी दिन लगाउने • गाइपालन वा बंगुरपालन वा टर्कीपालन मध्ये कुनै एक कार्यमा सहयोग गर्न लगाउने • उक्तपालन गर्दा गरिएका सम्पूर्ण गतिविधिहरुलाई समेटी प्रतिवेदन तयार गर्न लगाउने र कक्षामा प्रस्तुत गर्न लगाउने	• गाइपालन, बंगुरपालन र टर्कीपालन गर्ने तरिका बताउन लगाएर • उक्त पालनको महत्व बताउन लगाएर • उक्त कार्य सम्बन्धी दिइएको परियोजना कार्यको प्रतिवेदनको मूल्यांकन गरेर	२२
		• बेमौसमी तरकारी (टमाटर, लौका, करेला, भिण्डी, काउली आदि) खेती गर्ने तरिका बताउन र उक्त खेतीमा सहयोग गर्न	• बेमौसमी तरकारीको परिचय, महत्व र खेती कार्यमा सहयोग	• सञ्चार सिप • सिकाइ सिप • प्रयोग सिप • सहकार्य सिप • सहयोग सिप • समय व्यवस्थापन सिप	• भएसम्म विद्यार्थीहरुलाई आआफ्नो घरमा खेती गरिएका बेमौसमी तरकारीको बारेमा जानकारी दिन लगाउने • चित्र वा श्रव्यदृश्य सामग्रीको माध्यमवाट गाउँपालिका अन्तर्गतका विभिन्न स्थानमा खेती गरिने वेमौसमी तरकारीहरु (टमाटर, लौका, करेला, भिण्डी, काउली आदि) को परिचय र खेती गर्ने तरिका बताउने • विद्यार्थीहरुलाई विद्यालयको नजिकै बेमौसमी तरकारी खेती गरिएको स्थानमा भ्रमण गराउने र उक्त खेतीको जानकारी दिन लगाउने	• आफ्नो घर वा समुदायमा खेती गरिने बेमौसमी तरकारी बालीको परिचय दिन लगाएर • उक्त बालीको खेती गर्ने तरिका सोधेर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
					• भ्रमणको क्रममा अवलोकन गरिएका पक्षहरुलाई समेटी प्रतिवेदन तयार गर्न लगाउने र कक्षामा प्रस्तुत गर्न लगाउने • बेमौसमी तरकारी खेती सम्बन्धी विज्ञलाई आमन्त्रण गरी जानकारी दिन अभिप्रेरित गर्ने • उक्त बेमौसमी तरकारी मध्ये घर वा विद्यालयमा खेती गरिने कार्यमा विद्यार्थीहरुलाई सहभागी गराउने र यस कार्यमा भएको अनुभव आदानप्रदान गर्न लगाउने	• बेमौसमी तरकारी बालीको खेती कार्यमा सहभागी भएको अवलोकन तथा अभिभावकको प्रतिक्रिया लिएर • परियोजना कार्यको प्रतिवेदनको मूल्यांकन गरेर	
		• नगदेबाली (तोरी, मसुरो, अरहर, तिल, चिउरी, बदाम, केरा, सनपाट आदि) खेती गर्ने तरिका बताउन र उक्त कार्यमा सहयोग गर्न	• नगदेबालीको परिचय, महत्व र खेती कार्यमा सहयोग	• सञ्चार सिप • सिकाइ सिप • प्रयोग सिप • सहकार्य सिप • सहयोग सिप • समय व्यवस्थापन सिप	• विद्यार्थीहरुलाई आआफ्नो घरमा खेती गरिएका नगदे बालीहरुको बारेमा जानकारी दिन लगाउने • चित्र वा श्रव्यदृश्य सामग्रीको माध्यमबाट गाउँपालिका अन्तर्गतका विभिन्न स्थानमा खेती गरिने नगदे बालीहरु (तोरी, मसुरो, अरहर, तिल, चिउरी, बदाम, केरा, सनपाट खेती आदि) को परिचय र खेती गर्ने तरिका बताउने • विद्यार्थीहरुलाई विद्यालयको नजिकै नगदेबालीको खेती गरिएको स्थानमा भ्रमण गराउने र उक्त खेतीको जानकारी दिन लगाउने • भ्रमणको क्रममा अवलोकन गरिएका पक्षहरुलाई समेटी प्रतिवेदन तयार गर्न लगाउने र कक्षामा प्रस्तुत गर्न लगाउने • उक्त नगदेबालीकोखेती मध्ये घर वा विद्यालयमा खेती गरिने कार्यमा विद्यार्थीहरुलाई सहभागी गराउने र यस कार्यमा भएको अनुभव आदानप्रदान गर्न लगाउने	• नगदे बालीको परिचय दिन लगाएर • उक्त बालीको खेती गर्ने तरिका बताउन लगाएर • नगदेबाली बालीको खेती कार्यमा सहभागी भएको अवलोकन तथा अभिभावकको प्रतिक्रिया लिएर • परियोजना कार्यको मूल्यांकन गरेर	

क्र.सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
		•हस्त निर्मित सामग्री : डोको, छिटनी, दाम्लो, बरियो, मुढा, नाङ्लो, चकटी) तरिका बताउन र निर्माण गर्न •हस्त निर्मित सामग्रीहरुको प्रदर्शनी गर्न	•हस्त निर्मित सामाग्री अभ्यास र बजारीकरणका उपायहरु •हस्त निर्मित सामग्रीहरुको प्रदर्शनी	•सञ्चार सिप •सिकाइ सिप •प्रयोग सिप •सहकार्य सिप •सहयोग सिप •समय व्यवस्थापन सिप	•विद्यार्थीहरुलाई आआफ्नो घरमा हस्त निर्मित सामग्रीहरु के के रहेछन् ? तिनको प्रयोग के के कामको लागि गरिने रहेछ ? बताउन लगाउने •चित्र वा श्रव्यदृश्य सामग्रीको माध्यमबाट गाउँपालिका अन्तर्गतका विभिन्न स्थानमा निर्माण गरिने सामग्रीहरु (डोको, छिटनी, दाम्लो, बरियो, मुढा, नाङ्लो, चकटी) को जानकारी दिने •शिक्षक आफैं वा डोको, छिटोनी, चकटी बुन्न जान्ने व्यक्तिलाई स्रोतव्यक्तिको रुपमा आमन्त्रण गरी उक्त सामग्री निर्माण गर्न चाहिने कच्चा पदार्थहरुको व्यवस्थापन गरी निर्माण गर्न लगाउने र विद्यार्थीहरुलाई समेत सो कार्यमा सहभागी गराउने	•आफ्नो घर वा समुदायमा निर्माण गरिने हस्तनिर्मित सामग्रीहरुको परचय र निर्माण गर्ने तरिका बताउन लगाएर •हस्त निर्मित सामग्री निर्माणको अवलोकन गरेर	
		•जिल्ला स्तरमा चौकुने गा.पा.को कृषि र पशुपालनको क्षेत्रमा भएका विकासात्मक अवस्थाको तुलना गर्न •कर्णाली र भेरी नदीका स्वादिष्ट माछाको प्रवर्द्धन र विक्री वितरणलाई व्यावासायिक गर्ने तरिका बताउन	•जिल्ला स्तरमा चौकुने गा.पा.को कृषि र पशुपालनको क्षेत्रमा भएका विकासात्मक अवस्थाको तुलना •कर्णाली र भेरी नदीका स्वादिष्ट माछाको प्रवर्द्धन र विक्री वितरणलाई व्यावासायिक गर्ने तरिकाको जानकारी	•सञ्चार सिप •सिकाइ सिप •समीक्षा सिप •पहिचान सिप •बर्गीकरण सिप •प्रयोग सिप •सहकार्य सिप •सहयोग सिप •समय व्यवस्थापन सिप •वातावरण प्रतिको सजगता सिप	•जिल्ला स्तरमा चौकुने गाउँपालिकाको कृषि र पशुपालनको क्षेत्रमा भएका विकासात्मक अवस्थाको जानकारी दिन लगाउने र शिक्षकले श्रव्यदृश्य सामग्रीको माध्यमबाट जानकारी र तुलना गर्ने गराउने •कर्णाली र भेरी नदीका स्वादिष्ट माछाको प्रवर्धन र विक्री वितरणलाई व्यावासायिक गर्ने तरिकाको बारे कक्षामा छलफल चलाउनका लागि यस्तै नदीको छेउमा भएका बस्तीहरुले नदीको कारणबाट गरेको विकासका दृष्टान्तहरुलाई अघि सार्दै सहजीकरण गर्ने •यस विषयमा विज्ञता हासिल गरेका व्यक्तिहरुलाई आमन्त्रण गरी विद्यार्थीहरुलाई सहजीकरणका लागि अनुरोध गर्ने	•जिल्ला स्तरमा चौकुने गा.पा.को कृषि र पशुपालनकोक्षेत्रमा भएका विकासात्मक अवस्थाको तुलना गर्न लगाएर •भेरी र कर्णाली नदीका माछाको बजारीकरणको तरिका सोधेर •उल्लिखित फलफुल खेतीको उत्पादन र बजारीकरणको तरिका सोधेर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
		• हाम्रो पालिकामा सम्भावित फलफूल खेती - सुन्तला, कागती, अमिलो, आँप, केरा, बेलौति, केरा, ड्इगन फुड आदि उत्पादन र बजारीकरणका सम्भावना बताउन	• हाम्रो पालिकामा सम्भावित फलफूल खेती - सुन्तला, कागती, अमिलो, आँप, केरा, बेलौति, केरा, ड्इगन फुड आदि उत्पादन र बजारीकरणका सम्भावना		• हाम्रो पालिकामा सम्भावित फलफूल खेती - सुन्तला, कागती, अमिलो, आँप, केरा, बेलौति, केरा, ड्इगन फुड आदिको उत्पादन र बजारीकरणका सम्भावनाका बारेमा विद्यार्थीहरुका विचारहरुलाई समेत सम्मान गर्ने छलफललाई गति दिने • यसका लागि पालिकाका जनप्रतिनिधि र विषय विशेषज्ञहरुसँग समेत भेटघाट गरी विद्यार्थीहरुलाई प्रशिक्षित हुनका लागि अवसर प्रदान गर्ने • यसरी फलफुल खेतीलाई व्यावसायिकरण र बजारीकरण गर्नका लागि पालिकाको योजना र कार्यक्रम के रहेको छ भन्ने विषयमा समेत पालिकासँग छलफल र भलाकुसारी गरी सोको जानकारी विद्यार्थहिरुलाई दिने	• माछा र फलफुलको व्यावसायिकरण र बजारीकरणका लागि पालिकाको भूमिका, योजना र कार्यक्रम सोधेर	
४	**खुसीका लागि शिक्षा र हाम्रो कर्तव्य**	• आफूसँग भएका प्रतिभा र क्षमताको स्वमूल्याङ्कन गरी निश्चित लक्ष्य र प्रतिबद्धताका साथ एउटा असल र जिम्मेवार नागरिक भइ अघि बढ्ने क्षमताको अभ्यास, अनुसरण गर्न • सार्वजनिक सम्पत्तिको महत्व बताउन र संरक्षण र सम्बर्धन गर्नका लागि भूमिका निर्वाह गर्न	• आफूसँग भएका प्रतिभा र क्षमताको स्वमूल्याङ्कन गरी निश्चित लक्ष्य र प्रतिबद्धताका साथ एउटा असल र जिम्मेवार नागरिक भइ अघि बढ्ने क्षमताको अभ्यास, अनुसरण • सार्वजनिक सम्पत्तिको महत्व एवम् संरक्षण र सम्बर्धन गर्नका लागि भूमिका निर्वाह	• सञ्चार सिप • सिकाइ सिप • लक्ष्य निर्धारण • सिप, स्वमूल्याङकन सिप, • पहिचान सिप, • छनौट सिप	• शिक्षकले आफूले पहिचान गरेका विद्यार्थीका सवलता र संभावनाको बारेमा विद्यार्थी स्वयमसँग पनि विचार आदान प्रदान गर्ने • बालकले जन्मदा नै केही न केही क्षमताका बीजहरु बोकेर आएको कुरा उल्लखे गर्दै विद्यार्थीलाई उनीहरुको रुचि, प्रतिभा र क्षमताका स्वमूल्याङ्कनका लागि सहजीकरण गर्ने • विभिन्न स्रोत र माध्यमहरुको प्रयोग गरेर समाज र राष्ट्रको जिम्मेवार नागरिक हुनका लागि आवश्यक पर्ने स्वभाव र आचरणको सूची बनाइ चर्चा गर्ने • समाज र राष्ट्रको जिम्मेवार नागरिक हुनका लागि आवश्यक पर्ने सिप र स्वभावहरुको चर्चा गर्ने • त्यस्ता आचरण र स्वभावहरु आफूमा पनि विकास गर्नका लागि विद्यार्थीहरुलाई प्रेरित गर्दै उनीहरुले अनुशरण गर्न सक्ने स्वभावको लागि लिखित प्रतिबद्धता समेत गराउने	• विद्यार्थीका रुचि, प्रतिभा र क्षमताका बारेमा सोधेर • समाज र राष्ट्रका जिम्मेवार नागरिकले गरेका के के काम तपाइ गर्न सक्नु हुन्छ भन्ने सोधेर • विद्यार्थीले गरेका प्रतिबद्धताको अनुगमन गरेर • विद्यार्थीहरुको अवलोकन गरेर • सार्वजनिक सम्पत्तिको महत्व सोधेर	२३

क्र.सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
		• घर, विद्यालय र व्यक्तिगत सरसफाइ गर्ने सिपको विकास गरी जीवनमा कार्यान्वयन गर्न	• घर, विद्यालय र व्यक्तिगत सरसफाइ गर्ने सिपको विकास गरी जीवनमा कार्यान्वयन		• विद्यालय, अस्पताल, खेलमैदान, भ्यूटावर, सरकारी भवन आदिको उदाहरण दिदै त्यस्ता सार्वजनिक सम्पत्तिहरु सबैको साझा सम्पत्ति हुन र तिनको गुणस्तर राम्रो भयो भने हामीले त्यसबाट पाउने सेवाको गुणस्तर पनि राम्रो हुन्छ भन्दै सार्वजनिक सम्पत्तिको महत्वको बारेमा सहजीकरण गर्ने • हामी विद्यार्थीहरुले समेत यस्ता सार्वजनिक सम्पत्तिको संरक्षण र सम्बर्धनमा योगदान गर्नु पर्ने विषयमा सहजीकरण गर्ने • विद्यार्थीहरुले यसप्रकारको योगदान गर्नका लागि परियोजना कार्य दिने • विद्यार्थीलाई घर, विद्यालय र व्यक्तिगत सरसफाइ गर्ने सिपको विकास गरीसोको जीवनमा कार्यान्वयन गर्नका लागि सहजीकरण गर्ने र कार्यान्वयन गरेनगरेको अवलोकन गर्ने • घर, विद्यालय र व्यक्तिगत सरसफाइसम्बन्धी परियोजना कार्य दिएर यस प्रकारका कार्यमा विद्यार्थीहरुलाई अभिप्रेरित र अभ्यस्त बनाउने	• सार्वजनिक सम्पत्तिको संरक्षण किन आवश्यक भनेर प्रश्न सोधेर • परियोजना कार्यको मूल्याङ्कन गरेर • घर, विद्यालय र व्यक्तिगत सरसफाइ गरे नगरेको अवलोकन गरेर	
		• गीत, सङ्गीत र नृत्यहरुको सिर्जना र अभ्यास गर्न • स्थानीयस्तरका प्रमुख धर्महरुको मूल मर्मका बारेमा संक्षिप्त परिचय र आपसी सद्भावका लागि ध्यान पुऱ्याउनु पर्ने कुराहरु बताउन	• गीत, सङ्गीत र नृत्यहरुको सिर्जना र अभ्यास • स्थानीयस्तरका प्रमुख धर्महरुको मूल मर्मका बारेमा संक्षिप्त परिचय र आपसी सद्भावका लागि ध्यान पुऱ्याउनु पर्ने कुराहरुको जानकारी	• सञ्चार सीप • सिकाइ सीप • प्रयोग सीप • प्रस्तुति सीप	• विद्यार्थीलाई स्थानीय वा उनीहरुलाई मन पर्ने वा जानेको अन्य गीत गाउन लगाएर वातावरणलाई खुसीमय बनाउने • मोबाइल, टिभी, साउण्टसिष्टम, कम्प्यूटर आदिको प्रयोग गरेर विभिन्न बाल गीत, बालसङ्गीत र नृत्यहरु प्रदर्शन गर्दै सोको अनुकरण र अभ्यास गर्न विद्यार्थीलाई प्रेरित गर्ने • विद्यार्थीहरु आफैले पनि गीत, सङ्गीतको सिर्जना गर्न र बाद्ययन्त्र बजाउनका लागि अवसरका साथै प्रोत्साहन र हौसला प्रदान गर्ने • गीत र सङ्गीतमा रुचि र दक्षता देखाउने विद्यार्थीका लागि अघि बढ्न परामर्श प्रदान गर्ने	• मन पराएका गीतहरु गाउन लगाएर • उनीहरुले मन पराउने गीत र सङ्गीतमा नाच्न लगाएर • गीत र सङ्गीत आफैले सिर्जना गरी प्रस्तुत गर्न लगाएर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
		•जीवन र जगतलाई सकारात्मक किसिमले सोच्ने सिप र बानीको अभ्यास एवम प्रस्तुतिकरण गर्न •जीवनलाई खुसी र सन्तुलित बनाउनका लागि आवश्यक पर्ने विविध पक्षहरुको प्रयोग र अभ्यास गर्न •अरुमा भएका राम्रा कुराहरुको पहिचान, सम्मान र प्रसंशा एवम् त्यस्ता स्वभावहरुको जीवनमा निरन्तर अभ्यास र अनुशरण गर्न •आफू खुशी हुने र अरुलाई पनि खुशी हुन प्रेरित गर्ने सिप र कलाको अभ्यास गर्न •श्रम र सिर्जनाको सम्मान र अभ्यास गर्ने बानीको विकास गर्न	•जीवन र जगतलाई सकारात्मक किसिमले सोच्ने सिप र बानीको अभ्यास एवम प्रस्तुति •जीवनलाई खुसी र सन्तुलित बनाउनका लागि आवश्यक पर्ने विविध पक्षहरुको प्रयोग र अभ्यास •अरुमा भएका राम्रा कुराहरुको पहिचान, सम्मान र प्रसंशा एवम् त्यस्ता स्वभावहरुको जीवनमा निरन्तर अभ्यास र अनुशरण •आफू खुशी हुने र अरुलाई पनि खुशी हुन प्रेरित गर्ने सिप र कलाको अभ्यास •श्रम र सिर्जनाको सम्मान र अभ्यास गर्ने बानीको विकास		•गीत, सङ्गीतको माध्यमबाट खुसी हुने बानीको विकास गर्न सहजीकरण गर्ने •विद्यार्थीहरुसँग सोधपुछ गर्दै आफ्नो वडा र पालिकामा भएका विभिन्न धर्म र तिनका धर्मावलम्बीहरुको अवस्थाको बारेमा सहजीकरण गर्ने •उपलब्ध भएसम्म सम्बन्धित धर्मका स्थानीय जानकारलाई स्रोतव्यक्तिको रुपमा प्रयोग गर्ने •विभिन्न धर्महरुको मूल मर्मको बारेमा चर्चा गर्दै सबै धर्मको साझा ध्येय भनेको मानव सेवा भएको सम्बन्धमा विचार आदान प्रदान गर्ने •विद्यार्थीहरुसँग सहकार्य गर्दै विभिन्न धर्म, जातजाति, भाषाभाषी, धनीगरिब, लिङ्ग आदिको बीचमा हार्दिकता हुनु भनेको सामाजिक सद्भाव हो भन्ने कुराको चर्चा गर्ने •संसारका हेरक बस्तु र विषयभित्र पनि असल चिजहरु हुन्छन् भन्ने कुराका साथ विभिन्न उदाहरण र दृष्टान्तहरु प्रस्तुत गरेर विषयवस्तुको चर्चा गर्ने •कतिपय काम नलाग्ने र पीडा दिने भनिएका व्यक्ति र विषयभित्र पनि रहेका सकारात्मक कुराहरुको पहिचान र विश्लेषण गर्ने क्षमताको विकास र अभ्यास गराउने •सन्तुलित जीवन जिउनका लागि खुसी र स्वस्थ हुनुपर्ने र त्यसका लागि घटना, विषय र वस्तुभित्र भएका सकारात्मक कुराहरुलाई अवसर ठानी अघि बढ्न विद्यार्थीलाई प्रेरित गर्ने •सकारात्मक सोचका अतिरिक्त खुसी र सन्तुलित जीवनका विविध पक्षहरुको बारेमा विद्यार्थीहरुको बीचमा छलफल गरी सोको अनुसरण गर्न विद्यार्थीलाई प्रेरित गर्ने	•विभिन्न धर्महरुको नाम सोधेर •धर्मका मूल मर्मको बारेमा सोधेर •एकअर्को धर्मको बीचमा भिन्नता र समानता सोधेर •सबै धर्मको साझा ध्येयको बारेमा सोधेर •सामाजिक सद्भावको अर्थ सोधेर •मानिस कति बेला खुसी र कतिबेला दुखी हुन्छ भन्ने सोधेर •मान्छे खुसी हुनका लागि आवश्यक पर्ने कुरा भन्न वा लेख्न लगाएर •सन्तुलित जीवनका विविध पक्षको बारेमा भन्न वा लेख्न लगाएर •कुनै कुरा देखाएर यसको राम्रो वा सकारात्मक पक्ष के छ भनी सोधेर	•

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
					• घरपरिवारका सदस्य लगायत सबै मानिसहरुसँग केही न केही राम्रा कुरा अवश्य हुन्छन् भन्दै विद्यार्थीले चिनेको कुनै व्यक्तिको नाम सोधी उसका राम्रा कुराहरु भन्न लगाउने • राम्रा कुरा सम्भिदा कस्तो अनुभूति भयो भनेर सोध्दै विद्यार्थीहरुलाई आ-आफ्ना अनुभूतिहरु बताउनका लागि अवसर प्रदान गर्ने • विद्यार्थीहरुका अनुभूतिहरुलाई समेट्दै राम्रा कुराहरुको पहिचान गरी तिनको सम्मान र प्रशंसा गर्ने बानी भनेको खुशी हुने र मित्र बढाउने असल बानी हो भनी चर्चा गर्ने • कसैका बारेमा राम्रा कुरा गर्दा उसबाट आफूलाई गरिएको राम्रो व्यवहारको बारेमा विद्यार्थीहरुबाट अनुभव आदाप्रदान गराउदै आफूले अरुलाई जे दियो अरुबाट पनि त्यही प्राप्त हुने कुराका बारेमा विद्यार्थीका भोगाइहरुको चर्चा गर्ने • हरेक बेलुका सुत्दा र विहान बिउभदा कम्तीमा ३/३ वटा खुसी हुने राम्रा कुराहरु सम्भदै विउभने र सोको डायरीमा टिपोट गर्ने बानीको विकास गराउने • कुनैपनि बस्तुहरुको उत्पादन, निर्माण, आविष्कार र सिर्जनामा अथक किसिमले श्रम गर्ने सिर्जनशील मानिसको मिहिनेतको भूमिका छ भन्ने कुरालाई दृष्टान्त सहित व्याख्या गर्ने • विषयवस्तुसँग सम्बन्धित कथा, चित्र र भिडियो क्लीप आदिको प्रयोग र प्रदर्शन गर्ने • श्रमको सम्मान र आफूले पनि परिवार, गाउटोल र विद्यालयमा सोको प्रयोग र अभ्यास गर्नका लागि विद्यार्थीहरुलाई फिल्डमा लिएर काम गर्न सिकाउने • विद्यालयको बगैचा र करेशावारीमा विद्यार्थीहरुलाई फूल र तरकारी खेती गर्न लगाउने • विद्यार्थीले घरमा गएर गरेका उत्पादनसँग जोडिएका कामहरु बताउन लगाउने	• राम्रा कुरा सम्भिदाका अनुभूतिहरु बताउन लगाएर • हरेक विहान र बेलुका उनीहरुले लेखेका कुराको निरीक्षण गरेर • अरुको प्रशंसा गर्दा आफूलाई हुने फाइदा भन्न लगाएर • घरमा गएपछि आफूले गर्ने काम बताउन लगाएर • श्रमलाई सम्मान गर्नुपर्ने कारण सोधेर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
		• योग अन्तर्गत प्रणव, उद्‌गीथ र कपालभाती, अनुलोमविलोम प्राणायाम एवम् तिर्यकताडासन, चक्किआसनलाई स्वस्थ र खुशी हुनका लागि अभ्यास र प्रयोग गर्न • घरपरिवार र समाजका जेष्ठनागरिक एवम् असहज स्थितिका मानिसहरुप्रति सहयोग गर्ने सिप र भावनाको अभ्यास एवम् अनुसरण गर्न • हाम्रा पुर्खा, वंश तथा गोत्रको पहिचान गर्दै यसको महत्व र उपादेयताको बारेमा जानकारी दिन • तरकारी र अन्य खानेकुरा मिसाएर खाँदा वा तयार गर्दा ध्यान पुऱ्याउनु पर्ने कुराहरुको जानकारी लिएर सोको अभ्यास गर्न	• योग अन्तर्गत प्रणव, उद्‌गीथ र कपालभाती, अनुलोमविलोम प्राणायाम एवम् तिर्यकताडासन, चक्किआसनलाइ स्वस्थ र खुशी हुनका लागि अभ्यास र प्रयोग • घरपरिवार र समाजका जेष्ठनागरिक एवम् असहज स्थितिका मानिसहरुप्रति सहयोग गर्ने सिप र भावनाको अभ्यास एवम् अनुसरण • हाम्रा पुर्खा, वंश तथा गोत्रको पहिचान गर्दै यसको महत्व र उपादेयताको बारेमा जानकारी • तरकारी र अन्य खानेकुरा मिसाएर खाँदा वा तयार गर्दा ध्यान पुऱ्याउनु पर्ने कुराहरुको जानकारी र अभ्यास	• सञ्चार सिप • सिकाइ सिप • लक्ष्य निर्धारण • सिप, स्वमूल्याङकन सिप, • पहिचान सिप, • छनौट सिप • सहयोगी सीप • सहानुभूति सिप • समानुभूति सिप	• विद्यार्थीहरुलाई प्रणव, उद्‌गीथ, कपालभाती, अनुलोमविलोम प्राणायाम र तिर्यकताडासन,चक्किआसन आदि सिकाउनका लागि शिक्षकले सबैको सामू आफैले प्रदर्शन गरेर देखाउने • तत्पश्चात आफ्नो निर्देशनमा विद्यार्थीहरुलाई प्राणायाम र आसनहरुको अभ्यास गर्न लगाइ शिक्षककले सुधारका लागि पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने • कतिपय अवस्थामा राम्रो अभ्यास गर्न जानेको विद्यार्थीलाई नै सामुन्नेमा ल्याएर ध्यान, प्राणायाम र आसनहरुको अभ्यास गर्न लगाई सहजीकरणका लागि वातावरण वनाउने • प्राणायाम र आसनहरुको अभ्यास गर्दा भएको अनुभव र अनुभूतिको बारेमा विद्यार्थीहरुसँग सोधपुछ गरी विचारको आदानप्रदान गर्ने • विद्यार्थीहरुले गरेका प्राणायाम र आसनहरुको परिचयर महत्वको बारेमा बताउने • हामीले गर्ने कतिपय आचरण र व्यवहारको चर्चा गर्दै ती आचरण र व्यवहारको आधारमा पूर्वीय दर्शनको परिचय र उपादेयताको बारेमा छलफल र चर्चा गर्ने • पूर्वीय दर्शनका स्रष्टा र उनीहरुले गरेका योगदानको चर्चा गर्ने • हाम्रा जेष्ठनागरिक हाम्रा अमूल्य सम्पत्ति र जिउदो इतिहास हुन भन्ने बारेमा विभिन्न दृष्टान्तहरु दिएर स्पष्ट पार्ने • अन्य श्रव्य दृश्य सामग्रीका अतिरिक्त जेष्ठ नागरिकलाई नै कक्षामा आमन्त्रण गरेर स्रोतव्यक्तिको रुपमा प्रयोग गर्ने • गाउटोलका जेष्ठ नागरिकसँग भेटघाट र छलफल गरी उनीहरुको अनुभवबाट सिकाइ गर्ने	• प्राणायाम र आसनहरुको अभ्यास गर्न भनेर • उनीहरुले गरेका अभ्यासहरुको अवलोकन गरेर • प्राणायाम र आसनहरुको परिचय र महत्व सोधेर • कुनै पनि प्राणायाम र आसनको अभ्यास गर्न लगाएर • पूर्वीय दर्शनको परिचय सोधेर र • पूर्वीय दर्शनसँग जोडिएका हामीले गर्ने कर्महरुको बारेमा सोधेर • पूर्वीय दर्शन र पाश्चात्य दर्शनको भिन्नता सोधेर • पूर्वीय दर्शनका राम्रा पक्षहरु सोधेर • जेष्ठ नागरिक र अशक्तहरुलाई सहयोग गर्नुपर्ने कारण सोधेर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
					• जेष्ठ नागरिक र अशक्त मानिसहरुले सामना गरिरहेका समस्याको बारेमा छलफल गर्ने • हामीले अहिले सहयोग गऱ्यौं भने भोली हामी पनि त्यो अवस्थामा हुँदा हामीलाई पनि अरुले सहयोग गर्छन भन्ने कुरालाई विभिन्न दृष्टान्त सहित छलफलमा ल्याउने • जेष्ठ नागरिक र अशक्तलाई व्यक्तिगत वा समूहमा मिली सक्दो सहयोग गर्नका लागि परियोजना कार्य वा अवलोकन भ्रमणको व्यवस्था गर्ने • विद्यार्थीहरुसँग सहकार्य गर्दै मानिसका पुर्खा, वंश र गोत्रको बारेमा परिचय र चर्चा गर्ने • विहेवारीको सवालमा गोत्र र वंशको पहिचान र महत्वको बारेमा सहजीकरण गर्ने • विद्यार्थीहरु हरेकलाई आफ्नो गोत्र र वंशको बारेमा परिचित हुने अवसर प्रदान गर्ने • पुर्खा, वंश र गोत्र सम्बन्धी जानकार स्थानीय व्यक्तिलाई आमन्त्रण गरी स्रोतव्यक्तिको रुपमा प्रयोग गर्ने • तरकारी र अन्य खानेकुरा मिसाएर खाँदा वा तयार गर्दा ध्यान पुऱ्याउनु पर्ने कुराहरुको बारेमा विद्यार्थीका अनुभवहरु सहित छलफल मार्फत सहजीकरण गर्ने • के कुरा के सँग मिसाएर खाँदा ठीक र के सँग मिसाएर खाँदा खराव भन्ने कुरा सिकिसकेपछि घरमा गएर अभिभावकलाई यो कुराको जानकारी दिएर कार्यान्वियन गर्न प्रेरित गर्ने	• जेष्ठ नागरिक र अशक्त व्यक्तिलाई उनीहरुले गरेको सहयोग बारे सोधेर • जेष्ठ नागरिकबाट भएका सिकाइहरु भन्न लगाएर • पुर्खा, गोत्र र वंश पहिचानको महत्वको चर्चा गरेर • हरेकको गोत्र र वंश सोधेर • कुन कुरा के सँग मिसाएर खाँदा राम्रो हुन्छ भन्ने सोधेर • व्यक्तिगत सरसफाइको अनुगमन गरेर • घरायसी सरसफाइमा सहयोग सम्बन्धमाा अभिभावकलाई सोधेर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
५	**हाम्रो वातावरण र हरित विद्यालय**	• चौकुने गाउँपालिकामा भएका सबै प्रकारका वनहरुमा पाइने वनस्पति तथा वन्यजन्तु संरक्षण र अपराध नियन्त्रणमा कानुनी व्यवस्था पालना गराउनका लागि विद्यार्थी, विद्यालय, स्थानीय समुदाय र स्थानीय सरकारको भूमिका वर्णन गर्न • खाली जग्गा, वन क्षेत्र, घर र विद्यालयमा वृक्षारोपण गर्न • जडीबुटी खेती कार्यमा सहभागी हुन र यसबाट उत्पादित जडीबुटीको बजारीकरण र आर्थिक फाइदा पहिचान गर्न • दिगो विकासका लक्ष्यहरु प्राप्तिका लागि स्थानीय सरकारले गर्दै आएका तथा गर्नुपर्ने कार्यहरु बताउन	• चौकुने गाउँपालिकामा भएका सबै प्रकारका वनहरुमा पाइने वनस्पति तथा वन्यजन्तु संरक्षण र अपराध नियन्त्रणमा कानुनी व्यवस्था पालना गराउनका लागि विद्यार्थी, विद्यालय, स्थानीय समुदाय र स्थानीय सरकारको भूमिका • खाली जग्गा, वन क्षेत्र, घर र विद्यालयमा वृक्षारोपण र जडीबुटी खेती र आर्थिक फाईदा (स्थानीय क्षेत्रमा पाईने जडीबुटीजन्य वनस्पतिहरु र स्थानीय वनस्पतिहरुको नर्सरी, वृक्षरोपण) • दिगो विकासका लक्ष्यहरु प्राप्तिका लागि स्थानीय सरकारले गर्दै आएका तथा गर्नुपर्ने कार्यहरु	• सञ्चार सिप • सिकाइ सिप • वातावरण प्रतिको सजगता र सम्मान सिप • वैयक्तिक जिम्मेवारी सिप	• गाउँपालिकाअन्तर्गत रहेका वनहरुमा पाइने वनस्पति तथा वन्यजन्तु र चराहरुको संरक्षण तथा अपराध नियन्त्रण सम्बन्धी कानुनी व्यवस्था पालना गराउनको लागि विद्यार्थी, शिक्षक, विद्यालय, स्थानीय समुदाय र स्थानीय सरकारको भूमिकामा छलफल गराउने र पालना गर्ने गराउने • घर, विद्यालय तथा वरपरको समुदाय र वनक्षेत्रको खाली ठाउँमा वृक्षरोपण गर्नुपर्ने कुराको जानकारी गराउने र उक्त कार्यमा विद्यार्थी र शिक्षक सहभागी हुने • घर, विद्यालय तथा वरपरको समुदाय र वनक्षेत्रको खाली ठाउँमा जडीबुटी खेती गर्न सकिने कुराको जानकारी गराउने र जडीबुटी खेती गर्ने गराउने कार्यमा विद्यार्थीहरुलाई सहभागी गराउने • उत्पादित जडीबुटीको बजारीकरण गर्ने, आर्थिक उपार्जन गर्ने कुराको जानकारी गराउने र बजारीकरण गर्न सहयोग गर्ने • यसको लागि विद्यालयमा नर्सरी निर्माण गर्ने, बेर्न उत्पादन गर्ने तथा आवश्यकतअनुसार स्थानीय स्तरमा भएको वन कार्यालयले तयार गरेका नर्सरीमा रहेका बेर्नाहरु वृक्षरोपणमा प्रयोग गर्ने • वृक्षरोपण गरेका बिरुवाहरुको आवश्यकतानुसार रेखदेख गर्न लगाउने • दिगो विकासका लक्ष्यहरु पुनः स्मरण गराउने र विद्यालय, समुदाय तथा स्थानीयस्तरबाट पूरा गर्न सकिने उक्त लक्ष्यहरुमा छलफल गराउने • दिगो विकासका लक्ष्यहरु पूरा गर्नको लागि स्थानीय सरकारले गर्दै आएका प्रयासहरुमा छलफल गराउने	• वनस्पति तथा वन्यजन्तु अपराध नियन्त्रण सम्बन्धी कानुनमा भएको व्यवस्था बताउन लगाएर • वडामा भएका वनहरुमा पाइने वनस्पति तथा वन्यजन्तु संरक्षण र अपराध नियन्त्रणमा कानुनी व्यवस्था पालना गराउनका लागि विद्यार्थी, विद्यालय, स्थानीय समुदाय र स्थानीय सरकारको भूमिका बताउन लगाएर • खाली जग्गा, वन क्षेत्र,घर र विद्यालयमा वृक्षारोपण र जडीबुटी खेतीमा सहभागी भए नभएको अवलोकन गरेर • जडीबुटी खेतीबाट हुने फाइदाहरु बताउन लगाएर • दिगो विकासका लक्ष्यहरु प्राप्तिका लागि स्थानीय सरकारले गर्दै आएका प्रयासहरु भन्न लगाएर	२२

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
		• हरित घर तथा विद्यालय निर्माणका लागि आवश्यक आधारभूत पक्षहरु वर्णन गर्न • दिगो विकास र हरित विद्यालयको अन्तरसम्बन्ध व्याख्या गर्न	• हरित घर तथा विद्यालय निर्माणका लागि आवश्यक आधारभूत पक्षहरु • दिगो विकास र हरित विद्यालयको अन्तरसम्बन्ध प्रवर्धन	• सिकाइ सिप • स्वव्यवस्थापन सिप • वातावरण प्रतिको सजगता र सम्मान सिप • वैयक्तिक जिम्मेवारी सिप	• हरित घर तथा विद्यालय निर्माणको लागि आवश्यक पर्ने पक्षहरु (हरियाली प्रवर्द्धन, इको क्लब, पानी व्यवस्थापन तथा सरसफाइ, फोहोरमैला व्यवस्थापन, ऊर्जामैत्री घर तथा विद्यालय, सिकाइ केन्द्रको विकास र सञ्चालन) को परिचय दिने • यी कार्यहरुको विद्यार्थी तथा विद्यालयको भूमिका पहिचान गर्ने र सहभागी हुने • हरित घर,विद्यालय तथा दिगो विकासबिचको अन्तरसम्बन्ध बताउन लगाउने र यस्तो सम्बन्ध प्रवर्धन गर्न विद्यार्थी, विद्यालय, समुदाय, स्थानीय तहले खेल्नुपर्ने भूमिकामा छलफल गर्ने	• हरित घर तथा विद्यालय निर्माणका लागि आवश्यक पर्ने पक्षहरु सोधेर • यी पक्षहरुको कार्यान्वयन गर्न खेल्नुपर्ने भूमिका बताउन लगाएर • दिगो विकास र हरित विद्यालयको अन्तरसम्बन्ध बताउन लगाएर	•
		• स्थानीय क्षेत्रमा पानीको दिगो व्यवस्थापनको उपायहरु पहिचान गर्न र आकासे पानी संकलनमा सहयोग गर्न	• स्थानीय क्षेत्रमा पानीको दिगो व्यवस्थापनको उपायहरु र अकाशे पानी संकलन विधि	• सिकाइ सिप • स्वव्यवस्थापन सिप • वातावरण प्रतिको सजगता र सम्मान सिप • वैयक्तिक जिम्मेवारी सिप	• पानीको दिगो व्यवस्थापन गर्ने उपायहरुमा छलफल गराउने जस्तो : पानीको मुहान संरक्षण गर्ने, वैकल्पिक पानीको व्यवस्थापन गर्ने (आकाशे पानी), भूमिगत जलभण्डारको रिचार्ज गर्ने, सरसफाइ व्यवस्थापन गर्ने, आकासे पानीको संकलन गर्ने आदि) • आकासे पानीको संकलन गर्ने विधि भिडियोसहित प्रदर्शन गर्ने वा आकासे पानी संकलन गरेको अवलोकन गराउने (वर्षा, ट्यांकी,प्रशोधन, प्रयोग)	• पानीको दिगो व्यवस्थापन गर्ने तरिकाहरु सोधेर • आकासे पानी संकलन र प्रयोग गर्ने तरिका बताउन लगाएर • आकासे पानीको प्रयोग गरेको अवलोकन गरेर	
		• घरायसी ठोस फोहोरको व्यवस्थापनअन्तर्गत बिन कम्पोष्टिङ तथा पिट कम्पोष्टिङ गर्ने प्रक्रियाको अभ्यास अभ्यास गर्न	• घरायसी तथा विद्यालयबाट निस्केका ठोस फोहोरको व्यवस्थापन : बिन तथा पिट कम्पोष्टिङ गर्ने प्रक्रियाको अभ्यास)	• सिकाइ सिप • स्वव्यवस्थापन सिप • वातावरण प्रतिको सजगता र सम्मान सिप • वैयक्तिक जिम्मेवारी सिप	• घरायसी फोहोरमैलको व्यवस्थापन गर्ने विधिहरुमा छलफल गराउने • घरायसी ठोस फोहोरमैलाको व्यवस्थापन अन्तर्गत विन कम्पोष्टिङ (भाडामा मल बनाउने विधि) र पिट कम्पोष्टिङ (खाडल र थुप्रो बनाएर मल बनाउने विधि) विधिको चित्र वा भिडियो वा प्रत्यक्ष अवलोकन गराएर जानकारी दिने	• ठोसफोहोरमैलाको व्यवस्थापन गर्ने तरिकाहरु बताउन लगाएर • विन र पिट कम्पोष्टिङ गर्ने तरिका बताउन लगाएर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
		• गाउँपालिका क्षेत्रमा वातावरण प्रदूषणको न्यूनीकरण र फोहोरमैला व्यवस्थापनमा स्थानीय समुदाय, संघसंस्थाहरू र गाउँपालिकाको भूमिका वर्णन गर्न	• गाउँपालिका क्षेत्रमा वातावरण प्रदूषणको न्यूनीकरण र फोहोरमैला व्यवस्थापनमा स्थानीय समुदाय, संघसंस्थाहरू र गाउँपालिकाको भूमिका		• उक्त विधिअनुसार विद्यालयमा विन र पिट कम्पोष्टिङ विधिबाट कम्पोष्ट मल बनाउने कार्यमा विद्यार्थीहरुलाई सहभागी गराउने • उक्त विधिहरुबाट तयार भएको मल आवश्यकताअनुसार तरकारी खेती, फलफूल खेती, पुष्पखेतीमा उपयोग गर्ने, गर्न लगाउने • वडा तथा गाउँपालिका क्षेत्रमा वातावरण प्रदूषणको न्यूनीकरण गर्ने उपाय तथा फोहोरमैला व्यवस्थापनमा विद्यालय, स्थानीय समुदाय, संघसंस्था र गाउँपालिकाको भूमिकामा छलफल गराउने	• विन र पिट कम्पोष्टिङ विधिबाट मल बनाएको अवलोकन गरेर • फोहोरमैला व्यवस्थापनमा विद्यालय, समुदाय, संघसंस्था र गाउँपालिकाको भूमिका बताउन लगाएर	•
६	**सामाजिक चुनौति र विपद् व्यवस्थापन**	• जातीय विभेद, लैङ्गिक हिंसा, बाल हिंशा, छुवाछुत, देखासिकी गर्ने भड्किलो समाज आदिले पार्ने विभिन्न असरहरुको न्यूनिकरणको उपायको पहिचान गरी कार्यान्वयन गर्न	• जातीय विभेद, लैङ्गिक हिंसा, बाल हिंशा, छुवाछुत, देखासिकी गर्ने भड्किलो समाज आदिले पार्ने विभिन्न असरहरुको न्यूनिकरणको उपायको पहिचान र कार्यान्वयन	• सामाजिक एवं नागरिक जिम्मेवारी • भूमिका निर्वाह	• फोटो, भिडियो, डकुमेन्ट्री आदिको माध्यमबाट जातीय विभेद, लैङ्गिक हिंसा, बाल हिंशा, छुवाछुत, देखासिकी गर्ने भड्किलो समाजआदिले समाजमा पार्ने विभिन्न असरहरुको न्यूनिकरणको उपायको पहिचान र कार्यान्वयनको सम्बन्धमा कक्षामा विद्यार्थीहरुलाई सहजीकरण गर्ने • माथिको सामाजिक विसङ्गतिहरुको न्यूनिकरणका लागि शिक्षक र विद्यार्थीहरुले गर्न सक्ने कार्यको सम्बन्धमा आवश्यक कार्ययोजना र परियोजना कार्य मार्फत कार्यान्वयन गर्ने	• जातीय विभेद, लैङ्गिक हिंसा, बाल हिंशा, छुवाछुत, देखासिकी गर्ने भड्किलो समाजआदिको कारण पर्ने असरहरुको न्यूनिकरणको बारेमा विभिन्न प्रश्नहरु सोधेर • विद्यार्थीले गरेका कार्यको अवलोकन गरेर	२०

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
		• आफ्नो विद्यालयलाई विपद्बाट सुरक्षित बनाउन • भूकम्प र सुरक्षित विद्यालयको लागि पूर्वतयारी र विद्यार्थीको भूमिका (संरचनात्मक र गैरसंरचनात्मक सुरक्षा) बताउन र सोको कार्यान्वयन गर्न • डढेलो र भूकम्पबाट हुने जोखिम न्यूनिकरणका लागि विद्यालय र समुदायको भूमिका प्रदर्शन गर्न • सुरक्षित विद्यालयको लागि विद्यार्थीको भूमिका बताउन र सोको कार्यान्वयन गर्न	• हाम्रो सुरक्षित विद्यालय • भूकम्प र सुरक्षित विद्यालयको लागि पूर्वतयारी र विद्यार्थीको भूमिका (संरचनात्मक र गैरसंरचनात्मक सुरक्षा) • डढेलो र भूकम्पबाट हुने जोखिम न्यूनिकरणका लागि विद्यालय र समुदायको भूमिका • सुरक्षित विद्यालयको लागि विद्यार्थीको भूमिका	• प्रयोग सिप • संचार सिप • सहकार्य सिप • दृश्य साक्षरता सिप	• समूहमा डढेलो र भूकम्पको परिचय खोजी प्रस्तुत गर्न लगाउने • डढेलो र भूकम्पबाट हुने असरहरूका बारेमा अन्तरक्रिया तथा छलफल गराउने र भूकम्पबाट हुने क्षेति भिडियो मार्फत प्रस्तुत गर्ने • डढेलो र भूकम्पबाट सुरक्षित विद्यालयको महत्व र निर्माणका विषयमा संवाद गराउने • भिडियोको माध्यमबाट सुरक्षित विद्यालयका विशेषता जानकारी गराउने • विद्यालय परिसर र भवन अवलोकन गर्न लगाइ रुजुसूचीका आधारमा समूहमा विद्यालयको संरचनात्मक र गैरसंरचनात्मक सुरक्षाको अवस्था छलफल गराउने • सुरक्षित विद्यालय निर्माणमा मेरो भूमिका विषयमा विद्यार्थीको समूहमा छलफल गराउने र शिक्षकले सहयोग गर्ने • सुरक्षित विद्यालय निर्माणका लागि विद्यालय र समुदायको भूमिका छलफल गराउने र शिक्षकले निचोड दिने • भूकम्प र यसबाट सुरक्षित हुने उपायहरूका बारेमा चित्र, तालिका, सूची, आदि निर्माण गरी विद्यालय वा कक्षा कोठामा टाँस्न लगाउने • घर र विद्यालयका भुकम्पको बेला सबै जम्मा हुने सुरक्षित स्थान र झटपट झोलाको व्यवस्थापनको बारेमा सावधान हुने • घरमा हुँदा भूकम्पबाट बच्नका लागि गरिने कृत्रिम घटना अभ्यास (Simulation) गराउने	• तल दिइएका प्रश्नहरूको आधारमा मूल्याङ्कन गर्न सकिने: • सुरक्षित विद्यालय निर्माणका लागि गरिनुपर्ने ५ वटा पूर्वतयारी के के हुन् ? लेख्नुहोस् । • सुरक्षित विद्यालय निर्माणमा विद्यार्थीले कस्तो भूमिका खेल्न सक्छन् • सुरक्षित विद्यालय निर्माणमा अभिभावकको कुनै ३ भूमिका लेख्नुहोस् • विद्यालय र घरमा भुकम्पको बेला सबै जम्मा हुने सुरक्षित स्थान र झटपट झोलाका फाइदा लेख्नुहोस् ।	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
		•विश्वका प्रमुख महामारीहरू: Black death, प्लेग, फ्लू, एचआईभी एड्स, हैजा, सार्स र कोभिड १९) को बारेमा बताउन •महामारीहरुबाट विश्व समुदायमा भएका सिकाइको बारेमा जानकारी दिन	•विश्वका प्रमुख महामारीहरू Black death, प्लेग, फ्लू, एचआईभी एड्स, हैजा, सार्स र कोभिड १९) •महामारीहरुबाट विश्व समुदायमा भएका सिकाइ	•प्रयोग सिप •रचनात्मक सोचाइ •संचार सिप •सहकार्य सिप •वैयक्तिक जिम्मेवारी	•समूह छलफल गराई महामारीको परिचय दिन लगाउने •कथा, पोस्टर, भिडियो, समाचारमा लेखिएका घटना प्रदर्शन गरी वा व्याख्या गरी Black death, प्लेग, फ्लू, एचआईभी एड्स र कोभिड १९ को कारण र असर वा प्रभावको बरेमा छलफल तथा जानकारी गराउने •Black death, प्लेग, फ्लू, एचआईभी एड्स, हैजा, सार्स र कोभिड १९ बाट बच्नका लागि गरिने उपायहरू कथा, पोस्टर, भिडियो, समाचारमा लेखिएका घटना प्रदर्शन गरी वा व्याख्या गरी छलफल गराउने •Black death, प्लेग, फ्लू, एचआईभी एड्स, हैजा, सार्स र कोभिड १९ उत्पत्ति, रोकथाम र नियन्त्रण गर्दा विश्व समुदायमा भएका सिकाइ छलफल गराउने र विद्यार्थीले लागू गर्ने सक्ने कुराको सूचि गराउने लगाउने •विभिन्न महामारीबाट सुरक्षित रहनका लागि तोकिएका सबै चरण पूरा गरी साबुन पानीले हात धुनका लागि अभ्यास गराउने	विभिन्न महामारीबाट विश्व समुदायमा भएको असर र सिकाइ भन्न लगाएर	
		•किशोरीहरुमा देखिने मास हिष्टेरियाबाट बच्ने उपायको पहिचान गरी कार्यान्वयन गर्ने	•किशोरीहरुमा देखिने मास हिष्टेरियाबाट बच्ने उपायको पहिचान र कार्यान्वयन	•सिकाइ सिप •जिम्मेवारी एवं प्रतिवद्धता •सक्रियता पूर्वक सुन्ने •वैयक्तिक जिम्मेवारी	•चित्र र भिडियो क्लीप प्रयोग गरी किशोरीहरुमा देखिने मास हिष्टेरियाबाट बच्ने उपायहरुको बारेमा स्थानीय तहमा उपलब्ध विज्ञलाई समेत आमन्त्रण गरी सहजीकरणको वातावरण मिलाउने •विगतमा गाउटोल र विद्यालयमा घटेका त्यस्ता घटना र रोगको चर्चा गर्दै त्यस्ता केसहरुमा के गरिएको थियो र के गर्नुपर्थ्यो भन्ने सम्बन्धमा छलफल गर्दै परियोजना कार्यमार्फत तथ्यांक सङ्कलन गर्ने गराउने	•प्रश्नोत्तर गरेर •परियोजना कार्यको निरीक्षण र अवलोकन गरेर •मास हिष्टेरियाको बारेमा प्रश्नहरु सोधेर	

क्र. सं.	क्षेत्र/थिम एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तु	व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रकृया	अनुमानित कार्यघण्टा
		• विपद्को सामूहिक प्रतिकार्यका उपायहरू बताउन • विपद्को सामूहिक प्रतिकार्यमा विद्याथीको भूमिका (जुरेस, स्काउट, इको क्लव लगायत) बताउन	• विपद्को सामूहिक प्रतिकार्यका उपायहरू • विपद्को सामूहिक प्रतिकार्यमा विद्याथीको भूमिका (जुरेस, स्काउट, इको क्लव लगायत)	• संचार सिप • सहकार्य सिप • दृश्य साक्षरता सिप • पहिचान सिप	• विपद् प्रतिकार्यका लागि समूह र क्लब वा संस्थाहरूको आवश्यकताको बारेमा छलफल गराउने • विपद् प्रतिकार्यका लागि रेडक्रस, गैरसरकारी संस्थाहरू र सरकारी कार्यालयहरूको भूमिका छलफल गराउने । • विपद् प्रतिकार्यका लागि विभिन्न समूहहरू (Clusters) को भूमिकाको भिडियोको माध्यमबाट जानकारी दिने । • नजिकैको वडा कार्यालय वा गाउँपालिकामा गइ विपद् प्रतिकार्यका लागि पालिकाको भूमिका छलफल गराउने • विपद् प्रतिकार्यका लागि नेपाली सेना र नेपाल प्रहरीको भूमिका छलफल गराउने • विपद् प्रतिकार्यका लागि जिल्ला विपद व्यवस्थापन समितिको भूमिका छलफल गराउने • विपद् प्रतिकार्यका लागि बालसमूह (जुरेस, स्काउट, इको क्लव लगायत) ले गर्न सक्ने कार्यहरूको सूची गराउने	• विपद प्रतिकार्यमा रेडक्रस, गैरसरकारी सँस्थाहरू र पालिकाको भूमिका सोधेर • विपद प्रतिकार्यका लागि विद्यार्थीहरुले समूहमा गर्न सक्ने ४ वटा कार्यको सूचि बनाउन लगाएर	

६. प्रयोगात्मक तथा परियोजना कार्य

कक्षा ४

१. तपाईको चौकुने गाउँपालिका पहिलेका कति ओटा गाउँ विकास समितिका कति ओटा वडाहरु मिलाएर बनाइएको हो ? अहिले जम्मा कतिवटा वडाहरु छन् ? शिक्षक, घरमा भएमा अभिभावक र छरछिमेकमा भएका जानकार महानुभावहरूसँग सोधपुछ गरी तलको तालिका भरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

क.सं.	अहिलेको पालिका निर्माण गर्दा समावेश गरिएका पहिलेका गाविस र वडाहरू	जानकारी दिने व्यक्तिहरूको नाम र नाता सम्बन्ध

२. तपाईको चौकुने गाउँपालिकाको कुल क्षेत्रफल कति रहेको छ ? चौकुने गाउँपालिकामा जम्मा कतिओटा वडा छन् ? तिनीहरुको क्षेत्रफल कति कति रहेको छ ? जनसंख्या र क्षेत्रफलको हिसावले सबैभन्दा ठूलो वडा र सबैभन्दा सानो वडाहरु कुन कुन हुन ? विषय शिक्षकसँगको परामर्शमा गाउँपालिकाका सम्बन्धित पदाधिकारीसँग सोधपुछ गरी निम्न तालिकाका आवश्यक विवरण भरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

क.सं.	वडाको विवरण	वडा नं.	क्षेत्रफल	जानकारी दिने व्यक्ति
१	तपाई बसेको वडा			
२	सबैभन्दा ठुलो अर्थात धेरै क्षेत्रफल भएको वडा			
३	सबै भन्दा सानो अर्थात कम क्षेत्रफल भएको वडा			
४	सबैभन्दा धेरै जनसङ्ख्या भएको वडा			
५	सबैभन्दा कम जनसङ्ख्या भएको वडा			

३. तपाईले आफ्ना वडाका कुन कुन ठाउँमा गएर प्रत्यक्ष अवलोकन गर्नु भएको छ ? त्यहाँ जाँदा तपाईले देखेको र अहिले सम्म सम्झिरहेको कुरा के हो ? तलको तालिकाका आधारमा विवरण तयार गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

प्रत्यक्ष गएर अवलोकन गरेका आफ्नो वडाका स्थानहरू	अहिलेसम्म सम्झिरहेको विषय वा स्थान	सम्झनुको कारण	कैफियत
(क)			
(ख)			
(ग)			
(घ)			

४. तपाईको पालिकामा भएका प्रमुख धार्मिक, साँस्कृतिक र ऐतिहासिक स्थलहरुको नाम के के हो ? तीमध्ये तपाई आफैले अवलोकन गरेका कुन कुन हुन् ? अभिभावक र जानकार छिमेकीको सहयोगले तलको तालिका भरेर कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

अभिभावक र जानकार छिमेकीको सहयोगले जानकारी भएका धार्मिक, साँस्कृतिक एवम् ऐतिहासिक स्थलहरु	**आफू स्वयम् गएर अवलोकन गरेका धार्मिक, साँस्कृतिक एवम् ऐतिहासिक स्थलहरु**

५. तपाईले आफ्नो वडा वा पालिकाको अन्य वडामा गएर अवलोकन गरेको कुनै एउटा मन्दिर वा मस्जिद वा चर्चको नाम लेख्नुहोस् । उक्त धार्मिक स्थलमा जाँदा तपाई कोसँग जानु भएको थियो ? उहाँको नाम र उहासँगको नाता सम्बन्ध पनि लेख्नुहोस् र त्यहाँ गएर अवलोकन गर्दा स्मरण भएका कुराहरूको विवरण तयार गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

६. आफ्नो घर वा विद्यालयमा खेती गरिने लसुन, प्याज, बदाम, काउली, मूला र खुर्सानी खेतीमध्ये कुनै एक खेतीमा सहयोग गर्नुहोस् । बिउ राख्ने देखि उत्पादन, प्रयोग र विक्री सम्मका कार्यमा के के क्रियाकलापहरू गरियो ? सबै विवरण तयार गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

७. आफ्नो घर वा समुदायस्तरमा उत्पादित वस्तुहरू (परालको गुन्द्री, चकटी, डोको, नाङ्लो, बाबियोको डोरी वा अन्य कुनै) मध्ये कुनै एकको निर्माण कार्यको अवलोकन गर्नुहोस् । निर्माण गर्दा चाहिने सामग्रीहरु, निर्माण गर्ने तरिका र निर्मित सामग्रीको प्रयोग के के कार्यका लागि गरिन्छ ? विवरण तयार गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

८. आफ्नो घरपरिवार वा छरछिमेकमा भएका जेष्ठ नागरिकलाई के भनेर बोलाउनु हुन्छ ? उहाँको नाम के हो ? उहाँको शारीरिक अवस्था कस्तो छ ? ती जेष्ठ नागरिकले तपाईप्रति गर्ने व्यवहार कस्तो छ ? दिक्क लाग्दो वा रमाइलाग्दो ? उनीहरूलाई तपाईले मन पराउनु हुन्छ कि मन पराउनु हुन्न ? यसको कारणसहित उल्लेख गर्दै तपाईले उहाँहरूबाट सिकेको कुरा के के हुन् ? सङ्क्षेपमा लिखित प्रतिवेदन बनाइ प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

९. तपाईले के के काम गर्दा तपाईका परिवारका सदस्यहरू खुसी हुनुहुन्छ ? घरपरिवारमा गएर उहाँहरूसँग सोधपुछ गर्नुका साथै उहाँहरुमध्ये को-कसले गर्ने कुन कुन कुराहरू तपाईलाई मन पर्छ ? यो क्रियाकलापबाट तपाईले के सिक्नु भयो ? यी सबैलाई समेटेर प्रतिवेदन प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

१०. तपाइको गाउँवस्तीमा विभिन्न अवसरमा नाँचिने नाँचहरू देख्नु भएको छ कि छैन ? देखेको भए देखेको आधारमा र नदेखेको भए देखेका मानिससँग सोधेर कुनै एउटा नाँचमा गरिने क्रियाकलाप, लगाउने पोशाक र बजाउने बाजाहरूको नाम तलको तालिकामा भर्नुहोस् ।

नाचको नाम	**नाँचमा गरिने क्रियाकलापहरू**	**नाँचमा लगाउने पोशाकहरू**	**नाँचमा बजाउने बाजाहरू**

११. तपाईले घरपरिवारमा गएर परिवारका सदस्यहरूको सामू आफूले मन परेको गीत गाउनुहोस् वा मन परेको गीतमा नाँच्नुहोस् । तपाईको गीत सुनेर वा नृत्यको अवलोकन गरेर को को ले के के भन्नु भयो ? उहाँहरूको कुरा सुनेर तपाईलाई कस्तो महसुस भयो ? तपाईले गाएको वा नाँचेको गीतको नामसहित उल्लिखित सबै कुरा टिपोट गरेर कक्षामा प्रतिवेदन प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

१२. तपाईको गाउँबस्तीमा तपाईले चिनेको असल नागरिकको नाम के हो ? तपाईले उहाँसँग भेट गरेर उहाँले के के राम्रा काम गर्नु भएको रहेछ ? उहाँसँग सोध्नुहोस् । उहाँसँग भेट हुन सक्ने अवस्था नभएमा उहाँको परिवार वा उहाँको सम्बन्धमा तपाईको आफ्नो परिवारका सदस्यसँग सोधपुछ गर्नुहोस् । यो क्रियाकलापबाट तपाईले के सिक्नु भयो ? आदि कुरालाई समेटेर प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् ।

१३. तपाईले विद्यालयमा सिकेका प्राणायाम र आसनहरू घरमा पनि गएर आफ्नो अभिभावकले देख्ने गरी अभ्यास गर्नुहोस् । तपाईले गरेको अभ्यास देखेर अभिभावकले तपाईलाई के भन्नु भयो ? तलको तालिकामा भर्नुहोस् ।

विद्यालयमा सिकेर घर गइ अभ्यास गरेका प्राणायामको नाम	**विद्यालयमा सिकेर घर गइ अभ्यास गरेका आसनहरूको नाम**	**अभ्यास गरेको देखेर अभिभावकले दिएको प्रतिक्रियाको विवरण**

१४. तपाई हिन्दु धर्मावलम्बी हो भने कम्तिमा एकजना इसाइ वा एकजना इस्लाम धर्म मान्ने साथीसँग परिचय गरी उनीहरूले मान्ने पर्व क्रिसमस वा ईदमा के के गरिन्छ वा के के परिकार खाइन्छ भन्ने कुरा साथीले भनेको आधारमा आफ्ना विचार सहित प्रतिबेदन बनाएर कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् अथवा तपाई ईसाइ वा इस्लाम धर्म मान्ने व्यक्ति हो भने पनि हिन्दू धर्म मान्ने साथीको दशैंका बारेमा त्यसरी नै प्रतिबेदन तयार गरी कक्षामा पेश गर्नुहोस् ।

१५. स्वास्थ्य चौकीको नर्स वा अन्य कुनै कर्मचारीलाई भेटी स्वास्थ्य चौकीले प्रवाह गर्ने सेवा र सेवा लिन अपनाउनु पर्ने प्रक्रियाका बारेमा तलको तालिकाको आधारमा प्रतिबेदन बनाइ पेश गर्नुहोस् ।

स्वास्थ्य चौकीले प्रवाह गर्ने सेवाहरू	**सेवा लिनका लागि अपनाउनु पर्ने प्रक्रियाहरू**
१.	१.
२.	२.
३.	३.
४.	४.

१६. घर वरपरको खाली जमीन वा विद्यालय वा करेशाबारीमा उपयोगी बोटबिरुवाको वृक्षारोपण गर्नुहोस् । बिरुवा हुर्कनको लागि आवश्यक पर्ने तत्वहरू (पानी, मल आदि) प्रदान गर्नुहोस् । करिब १ महिनामा बिरुवाको बृद्धि कति भयो, बिरुवामा के कस्ता परिवर्तनहरू आए ? अवलोकन गरी प्राप्त विवरणहरू टिपोट गर्नुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

१७. घरबाट निस्कने फोहोरहरूको वर्गीकरण (कुहिने, नकुहिने, तरल र ग्याँस) गर्नुहोस् । फोहोरमैला व्यवस्थपन गर्ने तरिकाहरू अवलम्बन गर्नुहोस् । यसको लागि फोहोर तरल (नाली, शौचालय तथा बाथरुमबाट निस्कने तरल, भान्साबाट निस्कने फोहोर), कुहिने र नकुहिने ठोस फोहोर, ग्याँस (वायु) आदिको व्यवस्थापन

गर्ने तरिकाहरूलाई (आफू, आफ्नो परिवार) ध्यान दिनुहोस् । यी कार्यबाट फोहोर व्यवस्थापन गर्दा के के प्रगति भयो ? गरेका कार्यहरूको टिपोट तयार गर्नुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

१८. कक्षाका विद्यार्थीहरूले समूहगत रुपमा विद्यालयबाट निस्कने फोहोरहरूको वर्गीकरण (कुहिने, नकुहिने, तरल र ग्याँस) गर्नुहोस् । फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्ने तरिकाहरु अवलम्बन गर्नुहोस् । यसको लागि फोहोर तरल (नाली, शौचालयबाट निस्कने तरल, क्यान्टिनबाट निस्कने फोहोर), कुहिने र नकुहिने ठोस फोहोर, ग्याँस (वायु) आदिको व्यवस्थापन गर्ने तरिकाहरू प्रयोग गर्नुहोस् । यी कार्यबाट फोहोर व्यवस्थापन गर्दा के के प्रगति भयो ? संक्षेपमा प्रतिवेदन बनाउनुहोस् ।

१९. हाम्रो गाउँवस्तीमा सामाजिक चुनौति र विसङ्गतिको रुपमा रहेको जातिय वा लैङ्गिक विभेदले हाम्रो विकासमा के कस्तो बाधा पुऱ्याइरहेको छ ? यस्तो विभेदलाई न्यूनिकरण गर्न विद्यालय र समाजका अगुवाहरुले के कस्तो काम गर्नुपर्दछ ? समूदायकका कम्तिमा कुनै दुई जना जानकारहरुसँग सोधपुछ गरेको आधारमा प्रतिबेदन तयार गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

२०. विगत एक वर्षभित्र समुदायमा घटेका विपद्हरूको सूची अभिभावकलाई सोधि तयार गर्नुहोस् । ती विपद् घट्नुका कारणहरू र भएको क्षति लेखी तलको तालिका भर्नुहोस् ।

क्र.सं.	विपद्को नाम	संभावित कारण	भएको क्षति

२१. विद्यालयबाट घर जाँदा बाटो वा सडक अवलोकन गरी विद्यालय जाँदा आउँदा हुनसक्ने सम्भावित जोखिमहरू पहिचान गर्नुहोस् । ती जोखिमबाट सुरक्षित रहन गर्नुपर्ने उपायहरू र तपाइको भूमिका समेत उल्लेख गरी प्रतिबेदन तयार गर्नुहोस् ।

२२. आगलागी, बाढी र पहिरोबाट बच्नका लागि गरिने कृत्रिम घटना अभ्यासमा सहभागी भइ उक्त कृत्रिम घटनामा सहभागी भएको आधारमा गरिएका प्रकृयाहरू बुँदागत रुपमा टिपोट गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

कक्षा ५

१. तपाईको चौकुने गाउँपालिकामा भएका जम्मा वडाहरु र उक्त वडाहरु अन्तर्गत पर्ने गाउँवस्तीका नामहरु आफ्नो छिमेकी वा समूदायको जानकार व्यक्तिसँग सोधपुछ गरेर तलको तालिकामा भरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

वडा नं.	गाउँवस्तीका नामहरु	जानकारी दिने व्यक्तिको नाम
१		
२		
३		
४		
५		
६		
७		
८		

२. तपाईले वडामा भएका गाउँटोलहरूको नाम लेख्नुहोस् र ती गाउँटोलहरूमा कुन कुन जातिको बसोवास रहेको छ ? सकेसम्म ती क्षेत्रमा आफैले प्रत्यक्ष गएर अवलोकन गरी तलको तालिकाका आधारमा विवरण तयार गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

आफ्नो वडामा भएका गाउँटोलका नाम	बसोवास गरेका जातजातिहरू	बढी बसोवास भएको जातजाति	कैफियत
(क)			
(ख)			
(ग)			

३. तपाई कहिलेकाहीँ आफ्नो बाहेक आफ्नै गाउँपालिकाको अन्य कुनै विद्यालयमा यस भन्दा पहिले जानु भएको छ कि छैन ? जानु भएको छ भने गएको आधारमा र नगएको भए विषय शिक्षकसँग अनुमति लिएर कक्षाका विद्यार्थीहरूको समूह बनाई कुनै विद्यालयमा जानुहोस् र उक्त विद्यालय र तपाईको विद्यालयका के कस्ता भिन्नताहरू छन् ? तपाईको विद्यालयमा भन्दा त्यहाँ के राम्रो छ र त्यहाँको विद्यालयमा भन्दा तपाईको विद्यालयमा के राम्रो छ ? उल्लिखित कुराहरु समेटेर प्रतिवेदन बनाइ विषय शिक्षकलाई पेश गर्नुहोस् ।

४. तपाई स्काउट, इको क्लव, जुनियर रेडक्रस सर्कल र बाल क्लबमध्ये कुनै एकमा आवद्ध भएको कारण उक्त संस्थाले तोकेको के काममा सहभागी हुनुभएको छ ? अहिलेसम्म नभएको भए अब सहभागी हुनुहोस् । सहभागी भएको उक्त काम के हो ? उक्त काम गर्दा तपाई एक्लै हुनुहुन्थ्यो वा समूहमा ? उक्त काम गर्दा तपाईलाई कस्तो अनुभूति भयो र उक्त कामले के फाइदा भयो ? उक्त काम माथिका मध्ये कुन संस्थामा आवद्ध भएको कारण गर्नु भएको हो ? यी सबै कुरा उल्लेख गरेर प्रतिबेदन तयार गरी कक्षामा पेश गर्नुहोस् ।

५. आफ्नो घर वा विद्यालय वा समुदायमा खेती गरिएको आलु, टमाटर, केरा, च्याउ खेतीमध्ये तपाई संलग्न र सहभागी भएर उत्पादन गरिएको तरकारी खेती कुन हो ? उक्त तरकारी खेती कसरी गरिँदोरहेछ ? तपाईलाई त्यसबाट के कुराको सिकाइ भयो ? आफ्ना अनुभवहरू समेटेर प्रतिबेदन तयार गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

६. तपाईका परिवारमा भएका अभिभावकहरूमध्ये कुनै दुई अभिभावकको नाम र नाता सम्बन्ध उल्लेख गर्दै उहाँहरुसँग भएका तपाईलाई मन पर्ने बानी व्यवहारहरू तलको तालिकामा लेखी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

अभिभावकको नाम	नता सम्बन्ध	उहाँसँग भएका मनपर्ने बानी र व्यवहारहरू
(१)		
(२)		

७. विद्यालयमा आएदेखि अहिलेसम्म विद्यालयबाट तपाईले के के राम्रा बानी र सिपहरू सिक्नु भयो ? तपाईले सिकेका बानी र सिपहरूको बारेमा तपाईका परिवारका सदस्यहरूले के भन्नु हुन्छ ? तपाइले सिकेको कुन सिप वा बानीले तपाईका परिवारका कुन कुन सदस्यलाई बढि खुसी बनाएको छ? तपाईको सिकाइले तपाइलाई के फाइदा भएको महसुस गर्नु भएको छ ? माथि उल्लेखित प्रश्नका आधारमा लिखित विवरण तयार गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

८. तपाईले घरपरिवारमा भएको कुनै कुरा झट्ट सम्झिँदा वा अवलोकन गर्दा नराम्रो लागेकोमा सकारात्मक किसिमले सोच्दै जाँदा त्यो भित्र पनि के कुरा राम्रो देख्नु भयो ? तपाईले देखेको वा सोचेको उक्त राम्रो कुराको बारेमा घरपरिवारका सदस्यहरूसँग छलफल गर्दा ककसले के के भन्नु भयो ? यसबाट तपाईलाई के अनुभूति भयो ? उल्लिखित सबै कुरा समेटेर लिखित प्रतिबेदन तयार गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

९. घरपरिवारमा कुनै उत्सव वा चाडपर्व मनाउँदा तपाई सहभागी भइ गरेका कार्य के के हुन् ? तपाईले मन पराएका कुरा के के हुन ? उक्त चाडपर्वलाई अझ रमाइलो र सबैजना खुसी भई सहभागी हुनका लागि के गरेको भए हुन्थ्यो ? यस सम्बन्धमा तपाईको आफ्नो विचारसहित आफ्ना परिवारका केही सदस्यहरूको बिचारलाई समेत समेटेर प्रतिबेदन तयार गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

१०. तपाईले आफूमा मीठो बोल्ने, थोरै बोल्ने र बिस्तारै बोल्ने बानीको विकास गरेपछि तपाईलाई के फाइदा भयो र तपाईको यो परिवर्तन भएको बानीको सम्बन्धमा तपाईका परिवारका सदस्य र तपाईका नजिकका साथीहरूको के प्रतिक्रिया रहेको छ ? सबै कुरा तलको तालिकामा भरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् । यदि यो बानीमा परिवर्तन भएको छैन भने परिवर्तन गरेर त्यसको एकहप्ता पछि प्राप्त प्रतिक्रियाका आधारमा यो प्रतिवेदन बनाइ पेश गर्नुहोस् ।

परिवर्तन भएको बानी	घरपरिवारको प्रतिक्रिया	नजीकका साथीहरूको प्रतिक्रिया
(१) पहिले भन्दा मीठो बोल्ने		
(२) पहिले भन्दा थोरै बोल्ने		
(२) पहिले भन्दा विस्तारे बोल्ने		

११. तपाईले सिकेका आसन, प्राणायाम र ध्यानमध्ये घरमा पनि गएर कुन कुन आसन, प्राणायाम र ध्यान गर्नुहुन्छ ? तपाईले उक्त यौगिक कार्य गर्दा तपाईको घरपरिवारका कुन कुन सदस्यले के के भन्नु हुन्छ ? ती काम गर्दा तपाईलाई कस्तो महसुस हुन्छ ? तपाईले घरमा गएर गर्ने कुनै आसन, प्राणायाम र ध्यानमध्ये कुनै एकबाट हुने फाइदाको बारेमा परिवारका कुन कुन सदस्यले के भन्नुहुन्छ ? तपाईलाई यसबाट के सिकाइ भयो ? यी सबैलाई सङ्क्षेपमा लेखेर कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

१२. वडा कार्यालयमा गएर वा त्यो सम्भव नभए त्यहाँको कुनै कर्मचारीलाई भेटेर वडा कार्यालयले नागरिकका निम्ति प्रवाह गर्ने सेवा र सेवा लिन अपनाउनु पर्ने प्रक्रियाका बारेमा तलको तालिकाको आधारमा प्रतिबेदन बनाइ पेश गर्नुहोस् ।

वडा कार्यालयले प्रवाह गर्ने सेवाहरू	सेवा लिनका लागि अपनाउनु पर्ने प्रक्रियाहरू
१.	१.
२.	२.
३.	३.
४.	४.

१३. सामाजिक चुनौति र विसङ्गतिको रुपमा समाजमा रहेको जातीय भेदभाव, छुवाछुत र लैङ्गिक हिंसाका कारण हाम्रो समाजमा के कस्ता नराम्रा असरहरु परेका छन् ? यस्ता सामाजिक विसङ्गतिहरुलाई न्यूनिकरण गर्न के गर्न सकिन्छ ? समाजमा तपाईले असल ठान्नु भएको कुनै एकजना महिला र एकजना पुरुषसँग उल्लिखित प्रश्नहरु सोधेर प्राप्त जवाफलाई आफ्नो समेत विचार समावेश गरी तयार गरिएको प्रतिबेदन कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

१४. घर वरपर पाइने औषधीजन्य वनस्पतिहरू- तुलसी, मेथी, पुदिना, अमला, हर्रो, बर्रो, घिउकुमारी, कुरिल्लो, काउलो, तेजपत्ता आदिमध्ये कुने पाँचवटाको पहिचान गरी ती वनस्पतिहरुको कुन भागले के कस्तो औषधीको रुपमा काम गर्दछन् ? परिवार वा छरछिमेकका जानकार मानिसहरुसँग सोछपुछ गरी निम्न विवरण सहितको प्रतिबेदन तयार गरी कक्षामा पेश गर्नुहोस् ।

क्र.सं.	औषधीजन्य वनस्पतिको नाम	औषधीको रुपमा प्रयोग गर्ने विधि	उपचार हुने रोग

१५. सोधखोज तथा अवलोकनको माध्यमबाट चौकुने गाउँपालिका भित्र पाइने वन्यजन्तु तथा चराहरुको सूची बनाउनुहोस् । उक्त वन्यजन्तु र चराहरुको महत्व तथा संरक्षण गर्ने तरिकासमेतलाई तलको तालिकामा भर्नुहोस् ।

क्र.सं.	वन्यजन्तु/चराको नाम	महत्व	संरक्षणको तरिका
१			
२			
३			
४			

१६. साथीहरुसँग चौकुनेका पर्यटकीय क्षेत्रहरु : विन्द्रावन, बुडिपडे ताल, जुम्ल्यामुल, धुकाने छहरा, तामाधारा, बेतान ताल, विजौरा बासुधारा, गुटु जपध्यान सिमसार, गुटु चमेरे गुफा, गुटु मालिका डाँडा, भेरी कर्णाली पुल, रेक्चा उपत्यका, बुधे थला, लालझाडी क्षेत्र, कुण्डक, रातापघार, भूतेनी ताल, झ्यानझ्याने भोटेको पूल, सेतीबेनी दोभान, भेरी लाग्ने तारेपघार आदि र ऐतिहासिक स्थलहरु-कोट दरवार, चैतुरुवा शिलालेख, ओखलढुङ्गा सिद्धपाइला, ओखल ढुङ्गा काँशीराज थान आदिमध्ये कुनै दुई ठाउमा गएर अवलोकन गरी त्यहाँ भएका तपाईलाई मन परेका कुराहरु, सुधार गर्नु पर्ने कुराहरु र उक्त क्षेत्र के कारणले पर्यटकीय क्षेत्र अन्तर्गत परेको हो भन्ने बारेमा आफू र उक्त स्थानका कम्तिमा दुई जना मानिसहरुसँग सोधपुछको आधारमा प्रतिवेदन तयार गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

१७. कक्षा ५ का विद्यार्थीहरू विभिन्न समूहमा बाँडिनुहोस् र विद्यालयबाट निस्कने ठोस फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्ने मुख्य तीन तरिकाहरू : कम प्रयोग, पुनः प्रयोग र पुनः चक्रण विधि प्रयोग गर्नुहोस् । यी तीन व्यवस्थापनका उपायहरु अवलम्बन गर्दा के के फाइदा भयो ? अनुभवलाई समेटी प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

१८. शरीरलाई आवश्यक पर्ने पौष्टिक तत्वहरु नष्ट नहुने गरी तरकारी र अन्य खानेकुरा तयार पार्ने र खाने तरिकाको बारेमा कक्षामा छलफल गरेको र आफ्नो परिवारका मानिसहरुले प्रयोग गरेको तरिकामा के फरक छ ? कक्षामा छलफल गरेको तरिकालाई घरमा पनि प्रयोग गर्नका लागि तपाईको भूमिका के रहन्छ ? तपाईले निर्वाह गरेको भूमिकाले परिवारमा पौष्टिक तत्वहरु नष्ट नहुने गरी तरकारी र अन्य

खानेकुरा खाने सवालमा आनीबानी र व्यवहारमा परिवर्तन भयो कि भएन ? यी सबै कुरालाई समेटेर प्रतिबेदन बनाइ कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

१९. तपाईको गाउँवस्तीको कुनै पाँच वटा घरपरिवारमा गएर उक्त घरपरिवारमा शौचालय र स्वच्छ खानेपानीको व्यवस्था छ कि छैन ? शौचालय र स्वच्छ खानेपानीको व्यवस्था नभएको भए उक्त परिवार हरुले दिशापिसाव र खानेपानीको व्यवस्थापनका लागि के उपाय गरिरहेका छन ? त्यसबाट उनीहरुले भोगिरहेको समस्या के हो ? सम्बन्धित घरपरिवारको अवलोकन र सोधपुछका आधारमा विवरण तयार पारी कक्षामा पेश गर्नुहोस् ।

२०. आफ्नो घर वा घर वरपर वा विद्यालयमा हुने पानीको प्रदूषण सम्बन्धमा अध्ययन गर्नुहोस् र प्राप्त विवरणलाई तलको तालिकामा भर्नुहोस् ।

क्र. सं.	प्रदूषण भएको स्थान	प्रदूषणको कारणहरू	प्रदूषणबाट परेको असर	प्रदूषण न्यूनिकरण गर्न गरिएका प्रयासहरू	प्रदूषण न्यूनिकरण गर्न भविष्यमा गर्नुपर्ने कार्यहरू
१					
२					
३					

२१. चाडपर्व वा मेलामा हुनसक्ने जोखिम एवम् दुर्घटनाहरुको सूची बनाउनुहोस् । ती जोखिम तथा दुर्घटनाहरु के कारणले हुने गर्दछन् र ती जोखिम तथा दुर्घटनाहरु हुन नदिन वा त्यस्ता जोखिम वा दुर्घटनाबाट बच्न के गर्न सकिन्छ ? यससम्बन्धमा तपाई भन्दा जानकार व्यक्ति वा आफूभन्दा माथिल्लो कक्षामा अध्ययन गरिरहेका विद्यार्थीहरुसँग सोधपुछ गरेको आधारमा प्रतिबेदन बनाइ कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

२२. वातावरण, वनस्पति र जनावर विचको सम्बन्ध कस्तो हुने गर्दछ ? एउटामा भएको परिवर्तनले अर्कोलाई के असर पर्दछ ? यससम्बन्धमा समाजमा भएका कुनै दुईजना जानकार व्यक्तिसँग छलफल र सोधपुछ गरी प्राप्त विचारहरुलाई समेटेर प्रतिवेदन बनाइ कक्षामा पेश गर्नुहोस् ।

कक्षा ६

१. तपाईको पालिकामा के कस्ता रमणीय तथा पर्यटकीय स्थलहरू छन् ? ती स्थानहरु के कारणले रमणीय र पर्यटकीय स्थलको रुपमा चिनिन्छन् ? उक्त स्थानहरूमा तपाई आफैले अवलोकन गर्नु भएको छ भने आफूले अवलोकन गरेका आधारमा र आफूले अवलोकन नगरेको भए अन्य जानकार व्यक्तिसँग सोधपुछ गरेका आधारमा तलको तालिकामा भरेर कक्षामा पेश गर्नुहोस् ।

पालिकामा भएका रमणीय पर्यटकीय स्थलहरू	पर्यटन स्थल रहेको गाउँटोल र वडा नं.	उक्त स्थान रमणीय हुनुपर्ने कारण	कैफियत
१.			
२.			
३.			

२. चौकुने गाउँपालिकामा भएको कुनै प्रसिद्ध धार्मिक स्थलहरुमध्ये आफूले अवलोकन गरेको कुनै एक धार्मिक स्थलको बारेमा निम्नलिखित विवरणको आधारमा प्रतिवेदन तयार गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

धार्मिक स्थलको नाम र ठेगाना	धार्मिक स्थलको परिचय र इतिहास	धार्मिक स्थलप्रतिको मानिसको आस्था र महत्व

३. तपाईले चौकुने गाउँपालिकाका जनप्रतिनिधिहरूमध्ये तपाईले गरेको अध्ययन, भेटघाट र सोधपुछको आधारमा तल लेखिएका जनप्रतिनिधिहरूको विवरण देहायको तालिकामा भरी कक्षामा पेश गर्नुहोस् ।

पालिकाका पदाधिकारीहरू	उनीहरूले गर्ने प्रमुख काम	कैफियत
(क) पालिकाका अध्यक्ष		
(ख) पालिकाका उपाध्यक्ष		
(ग) वडाध्यक्ष		
(घ) वडा सदस्य		

४. चौकुने गाउँपालिकाको वडाले शिक्षा, युवा तथा बालबालिकाका लागि कानून अनुसार के कस्ता काम गर्ने प्रावधान छ र काम के गरिरहेको छ ? गर्नु पर्ने र गरेका कामहरूको बीचमा के भिन्नता छ ? उक्त भिन्नतालाई न्यून गर्न के गर्नुपर्ने देखिन्छ ? वडामा काम गर्ने सम्बन्धित क्षेत्रका पदाधिकारी र अन्य जानकारहरूसँग सोधपुछ गरेर आफ्नो अनुभूति सहितको प्रतिबेदन तयार पारी कक्षामा पेश गर्नुहोस् ।

५. चौकुने क्षेत्रमा स्थापना हुने क्रममा रहेका बेतान कर्णाली जलविद्युत आयोजना, चौकुने सिमेण्ट उद्योग र सुनकाँडा सिमेण्ट उद्योग सञ्चालनमा आएमा चौकुनेका नागरिकलाई हुने फाइदा र सामना गर्नुपर्ने जोखिमहरुको बारेमा तपाईको वडाका कुनै दुई जना जनप्रतिनिधि वा जानकार नागरिकसँग सोधपुछ गरी प्राप्त भएका विचारहरु र आफ्नो समेत विचारलाई समेटेर प्रतिवेदन बनाइ कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

६. आफ्नो घर वा विद्यालयमा भैंसीपालन/कुखुरापालन वा अन्नबालीहरू (धान, मकै, गहुँ, जौं) को खेती कार्यमा सहभागी हुनुहोस् । यसरी सहभागी हुँदा पालन वा खेती गर्ने तरिका, उत्पादन भएको वस्तु, प्रयोगको अवस्था, बिक्री वितरण सम्बन्धी विवरण तयार गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

७. आफ्नो घर वा विद्यालयमा गरिने कुनै एक तरकारी खेती (साग, बन्दा, काउली, टमाटर, गोलभेडा, खुसार्नी) मा सहभागी हुनुहोस् । खेती गर्दा चाहिने सामग्रीहरू, खेती गर्ने तरिका र उक्त खेती कार्यमा सहभागी, उत्पादित तरकारी र प्रयोग तथा बजारीकरण सम्बन्धी विवरण समावेश गरी प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

८. स्थानीय स्तरमा तयार गरिने हस्त निर्मित सामग्रीहरूमध्ये कुनै एक सामाग्री निर्माण गरी कक्षामा प्रदर्शन गर्नुहोस् ।

९. तपाईको छरछिमेकमा कुन कुन धर्म मान्ने मान्छेहरू छन् ? तीमध्ये हरेक धर्म मान्ने एक एक जनालाई आफैले भेटघाट गरी सोधपुछ गर्नुहोस् र उनीहरूले भनेको आधारमा विभिन्न धर्म मान्नुको कारण र उक्त धर्म मान्दा गर्ने क्रियाकलापहरूलाई समेटी निम्न तालिकाका आधारमा प्रतिबेदन तयार गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

क्र. सं.	धर्मको नाम	भेटेर कुराकानी भएको मानिसको नाम	धर्म मान्नुको कारण	धर्म मान्दा गरिने प्रमुख क्रियाकलापहरु
१				
२				
३				
४				

१०. तपाईको गाउवस्तीमा नाँचिने झ्याउरे नाँच, हुड्के नाँच, भुवा नाँच, छैठी नाँच आदिमध्ये कुनै एक नाँचको एकजना पहिला र एकजना पुरुष जानकारसँग सोधपुछ गरेर उक्त नाँचको इतिहास, नाँच्ने अवसर, नाँचको पौराणिक महत्त्व, नाँच्ने तरिका, नाँचको क्रममा लगाउने पहिरन र बजाउने बाजाहरुलाई समेटेर प्रतिबेदन बनाई कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

११. घरपरिवार वा टोलछिमेकमा तपाई समेत सहभागी भएको कुनै चाडपर्व वा उत्सव मनाउँदा के के गरिएको थियो ? उक्त अवसरमा तपाइले चिनेका कुन कुन मानिसहरू थिए ? तपाईले उक्त चाडपर्व र उत्सवमा के के गर्नु भयो र के के खानु भयो ? अति नै मन परेका कुराहरू के के थिए ? यी सबै क्रियाकलापबाट तपाइले सिकेको कुरा के हो ? यी सबैको विवरण तयार गरी प्रतिवेदन बनाउनुहोस् । आफ्नो विचार के छ ? उल्लिखित सबै कुरा समेटेर प्रतिबेदन तयार गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

१२. तपाई र तपाईको परिवारको सदस्य वा तपाईको कुनै साथी मिलेर गाउँबस्तीमा भएको असहज अवस्थाको व्यक्तिलाई सहयोग गर्नुहोस् । तपाईले उक्त सहयोग गर्दा उक्त असहज अवस्थाको व्यक्तिमा के परिवर्तन पाउनु भयो ? उहाँले तपाईहरूलाई के भन्नु भयो र कस्तो व्यवहार गर्नुभयो ? त्यतिबेला तपाईलाई कस्तो अनुभूति भयो ? उल्लिखित सबै कुरा समेटेर प्रतिबेदन बनाई पेश गर्नुहोस् ।

१३. घरका अभिभावक र छरछिमेकसँग सोधपुछ गरेको आधारमा कक्षामा छलफल गरे बाहेकका आफ्नो व्यक्तिगत स्वार्थ भन्दा माथि उठेर आफ्नो गाउँटोल, समाज र समग्र मुलुकको हितका लागि काम गर्ने गाउँटोलका मानिसहरूमध्ये कुनै ५ जनाको नाम र उनीहरुले गरेका राम्रा कामहरू देहायको तालिकामा भरी प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

क्र.सं	असल मानिसहरूको नाम, ठेगाना	उनीहरुले गरेका राम्रा कामहरूको विवरण
१		
२		
३		
४		
५		

१४. तपाईले विद्यालयमा सिकेका प्राणायाम र आसनहरू घरमा पनि गएर आफ्नो अभिभावकले देख्ने गरी अभ्यास गर्नुहोस् । तपाईले गरेको अभ्यास देखेर अभिभावकले तपाईलाई के भन्नु भयो ? तलको तालिकामा भर्नुहोस् ।

विद्यालयमा सिकेर घर गइ अभ्यास गरेका प्राणायामको नाम	विद्यालयमा सिकेर घर गइ अभ्यास गरेका आसनहरुको नाम	अभ्यास गरेको देखेर अभिभावकले दिएको प्रतिक्रियाको विवरण

१५. तपाईको गाउँवस्ती र पालिकामा तपाईलाई जानकारी भएसम्म के कति भाषाहरु बोलीचालीमा रहेका छन् ? एकजना कुनै जानकार व्यक्तिको सहयोगले तपाईले बोल्ने गरेको भाषाका कुनै बीस वटा दैनिक व्यवहारका शब्दहरुलाई तपाईको गाउँवस्ती वा पालिकामा बोल्ने अर्को भाषामा लिखित रुपमा अनुवाद गरेर कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

१६. अभिभावकको सहयोगले आफ्नो घर वरपर पाइने बनस्पतिहरुमध्येबाट केही औषधीजन्य वनस्पतिका नमूनाहरु सङ्कलन गरी अभिभावक र छिमेकीहरूलाई यसको महत्वको बारेमा सोध्नुहोस् र आफूले पनि कक्षामा सिकेको कुरा उहाँहरूलाई भन्नुहोस् । तपाइले कक्षामा सिकेको कुरा र उनीहरूले भनेको कुरामा के भिन्नता र के समानता छ ? यी सबै कुरा समेटेर आफ्नो विचार समेत राखी प्रतिबेदन लेखेर कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

१७. विद्यालयको नर्सरी निर्माण कार्यमा सहभागी हुनुहोस् । नर्सरीबाट उत्पादित बेर्नाहरूलाई खाली ठाउँमा रोप्नुहोस् । कक्षाका विद्यार्थीहरू समूहगत रुपमा विभिन्न समूहमा बाँडिनुहोस् र बेर्ना हुर्कनाको लागि आवश्यक वस्तुहरूको नियमित रुपमा प्रवाह गर्नुहोस् । करिब २/३ महिनामा उक्त बेर्नाहरूको वृद्धिको अवलोकन गर्नुहोस् । यो कार्य गर्दा आफूले गरेका कार्यहरू र भएको प्रगतिलाई कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

१८. घर वरपरको खाली ठाउँ वा कौसी वा बरण्डामा सागपात तथा दैनिक रुपमा घरमा प्रयोग गर्न सकिने अन्य वनस्पति खेती गर्नुहोस् । नियमित रुपमा उक्त सागसब्जी तथा वनस्पतिको उत्पादन हुन आवश्यक पर्ने वस्तुहरू (पानी, मल, गोडमेल) प्रदान गर्नुहोस् । उत्पादित वस्तुहरु उपभोग गर्नुहोस् र बढी भएको उत्पादित वस्तुको बिक्री वितरण गर्नुहोस् । यी सबै कार्यहरूलाई समेटी प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

१९. तपाई घर वा घरवरपर वा विद्यालयमा हुने प्रदूषणका प्रकारहरू पहिचान गर्नुहोस् र उक्त प्रदूषणको गहन अध्ययन गरी प्राप्त विवरणलाई तलको तालिकामा भर्नुहोस् ।

क्र. सं.	प्रदूषणको प्रकार	प्रदूषणका कारक तत्व तथा कारणहरू	प्रदूषणबाट भएको असर	प्रदूषण न्यूनीकरण गर्न अपनाइएका प्रयासहरू	प्रदूषण न्यूनीकरण गर्न भविष्यमा चाल्नुपर्ने कदमहरू	कैफियत
१	वायु प्रदूषण					
२	जल प्रदूषण					
३	जमिन प्रदूषण					
४	ध्वनि प्रदूषण					
५	विद्युतीय प्रदूषण					

२०. विगत एक वर्षभित्र समुदायमा घटेका विपद्हरूको सूची अभिभावकलाई सोधी तयार गर्नुहोस् । ती विपद् घट्नुका कारणहरू र भएको क्षति लेखेर तलको तालिका भर्नुहोस् ।

क.सं.	**विपद्को नाम**	**सम्भावित कारण**	**भएको क्षति**

२१. चाडपर्वको समयमा हुनसक्ने सम्भावित जोखिमहरू पहिचान गर्नुहोस् । ती जोखिमबाट सुरक्षित रहन गर्नुपर्ने उपायहरूको सम्बन्धमा परिवारका अभिभावकहरूलाई सोधेर तपाइको भूमिका समेत उल्लेख हुने गरी एउटा प्रतिबेदन तयार गर्नुहोस् ।

२२. तल उल्लेखित प्रमूख विपद्हरू घट्ने समयका आधारमा अभिभावकसँग छलफल गरी प्रकोप पात्रो (Hazard Calendar) तयार पार्नुहोस् ।

विवरण	बैशाख	जेठ	असार	साउन	भदौ	असोज	कात्तिक	मंसिर	पुस	माघ	फागुन	चैत
बाढी												
पहिरो												
हावाहुरी												
चट्याङ												
आगलागी												
भूकम्प												
सर्पदंश												
जङ्गली जनावरको आक्रमण												

कक्षा ७

१. चौकुने गाउँपालिका क्षेत्रमा कुन कुन शैक्षिक संस्था वा विद्यालयहरुले कुन कुन प्रकारका प्राविधिक शिक्षाका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिरहेका छन् ? हाम्रो पालिकामा प्राविधिक शिक्षाको वर्तमान अवस्था, चुनौति र अवसरहरु के के हुन् ? कम्तिमा कुनै एक प्राविधिक शिक्षा प्रदायक शिक्षालयको स्थलगत अवलोकन गरेर त्यहाँका शिक्षक, विद्यार्थी र अभिभावकसँग समेत भलाकुसारी गरी आफ्नो विचार समेतका आधारमा उल्लिखित प्रश्नहरुको जवाफ आउने गरी समुहमा प्रतिबेदन बनाइ कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

२. विद्यालयको शैक्षिक विकास भनेको विद्यार्थीहरुको शैक्षिक विकास हो । विद्यार्थीको शैक्षिक विकास नभई विद्यालयको मात्र शैक्षिक विकास सम्भव हुदैन । यसै कुरालाई मध्यनजर राखी तपाईको विद्यालयमा विद्यार्थीहरु आवद्ध भएका विभिन्न क्लव, समिति र समूहहरु : इको क्लव, स्काउट, रेडक्रस, अनुशासन समिति, साहित्यिक समिति, सरसफाइ समूह आदिमध्ये तपाई कुन कुनमा आवद्ध हुनुहुन्छ ? उक्त क्लव वा समिति वा समूहमा आवद्ध भएर तपाईले के काम गर्ने अवसर पाउनु भयो ? त्यसबाट तपाईले के सिक्नु भयो ? तपाईको सिकाइप्रति तपाईका साथी र परिवारका सदस्यहरुको के भनाइ रहेको छ ? यी सबै कुरा समेटेर प्रतिबेदन बनाई कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

३. चौकुने गाउँपीलिका वनजङ्गलको हिसावले सम्पन्न पालिका हो । यहाँको वनजङ्गलले यहाँका मानिसहरुलाई के कस्ता कुरा दिएको छ ? यहाँको वनजङ्गललाई व्यवस्थित किसिमले संरक्षण गर्नका लागि पालिका, स्थानीय समूदाय, वन उपभोक्ता समिति एवम् विद्यालय र विद्यार्थीको भूमिका के हुन सक्छ ? तपाईको कक्षाका विद्यार्थीहरुको आयोजनामा उल्लिखित विषयमा जनप्रतिनिधि, वन उपभोक्ता समूदायका पदाधिकारी र स्थानीय समुदायका मानिसलाई समेत आमन्त्रण गरी अन्तरक्रिया कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुहोस् र उक्त कार्यक्रमको प्रतिबेदन बनाई कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

४. चौकुने गाउँपालिकाले गतवर्ष र चालु वर्षमा शिक्षा, बालबालिका, युवा तथा महिलाको लागि के कति बजेट विनियोजन गरेको देखिन्छ ? विनियोजन गरिएको बजेट न्यून छ वा सन्तोषजनक ? उल्लिखित विषयहरुमा शिक्षाको बजेट बढ्दो क्रममा छ वा घट्दो ? आगामी दिनहरुमा उल्लिखित क्षेत्रका कुन कुन शीर्षकहरुका बजेट विनियोजन गर्नु आवश्यक छ ? यस सम्बन्धमा चौकुने गाउँपालिकाको सम्बन्धित शाखाहरुमा गएर सम्बन्धित पदाधिकारी वा जनप्रतिनिधिलाई भेटी आवश्यक सूचना सङ्कलन गरेर सोही आधारमा तपाईको समूहले आफ्नो विचारसमेतका आधारमा प्रतिबेदन बनाइ कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

५. आफ्नो घर वा विद्यालयमा बाखापालन/भेडापालन वा दलहनबालीहरू (केराउ, चना, मटर) को खेती कार्यमा सहभागी हुनुहोस् । यसरी सहभागी हुँदा पालन वा खेती गर्ने तरिका, उत्पादन भएको वस्तु, प्रयोगको अवस्था, विक्री वितरण सम्बन्धी विवरण तयार गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

६. आफ्नो घर वा विद्यालयमा गरिने कुनै एक तरकारी खेती (भण्टा, करेला, लौका, फर्सी, कुभिण्डो, सिमी, भिण्डी, बोडी, मेथी, मुला, गाजर, सलगम, च्याउ खेती आदि) मा सहभागी हुनुहोस् । खेती गर्दा चाहिने सामग्रीहरू, खेती गर्ने तरिका र उक्त खेती कार्यमा सहभागी, उत्पादित तरकारी र प्रयोग तथा बजारीकरण सम्बन्धी विवरण समावेश गरी प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

७. हस्त निर्मित सामग्रीहरू (चकटी, डोको, नाङ्लो, सिउर वा भिमल वा बाबियोको डोरी बाट्ने) मध्ये कुनै एक सामग्री निर्माण गरी कक्षामा प्रदर्शन गर्नुहोस् ।

८. अध्यक्ष कप तथा राष्ट्रपति रनिङ शील्ड खेलकुद प्रतियोगितामा समावेश हुने खेलहरुको सूची बनाउनुहोस् । तीमध्ये तपाईको रुचि कुन कुन खेलमा रहेको छ ? खेलमा रुचि राख्ने र खेललाई नै आफ्नो मुख्य पेशा सम्झेर काम गरिरहेका केही खेलाडीहरुको दृष्टान्त दिएर खेलजगतलाई आकर्षक र मर्यादित बनाउनका लागि को को ले के भूमिका निर्वाह गर्नुपर्दछ ? खेलप्रति रुचि भएका र खेलको बारेमा विज्ञता हासिल गरेका व्यक्तिहरुको विचारहरुका आधारमा उल्लिखित प्रश्नहरुको जवाफलाई समेटेर प्रतिबेदन बनाइ कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

९. तपाईलाई कुन कुन खानेकुराका परिकारहरू तयार गर्न अर्थात पकाउन आउँछ ? तपाईले पकाउन सिकेकामध्ये कुनै एउटा खाने कुरा पकाउने क्रममा के कस्ता विधि र तरिकाहरु अपनाएर पकाउनु भयो ? उक्त परिकार पकाउँदा आफ्नो अनुभूति र अनुभव सहित आवश्यक पर्ने सामग्री र पकाउने विधिलाई क्रमसँगै लेखी तयार भएको प्रतिवेदनलाई कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

१०. हाम्रो परिवार र समुदायमा परम्परादेखि चलिआएका प्रचलन र रीतिरिवाजहरू के के छन् ? तिनीहरुमध्ये कुन कुन प्रचलन र रीतिरिवाजले हामीलाई सभ्य र खुसी बनाउन सहयोग गरिरहेका छन् ? पूर्वीय दर्शनको बारेमा केही जानकारी राख्ने तपाइको टोलका कुनै व्यक्तिका विचारसहित यसबाट आफूले आर्जन गरेको भावना र सिकाइलाई समेत समेटेर प्रतिबेदन तयार गरी प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

११. तपाइले हरेक दिन विहान उठ्दा र बेलुका सुत्दा राम्रो कुराहरूको टिपोट गर्ने बानीले तपाईको जीवनमा पारेको सकारात्मक प्रभाव के हो? यसको बारेमा तपाईका परिवारका सदस्य र साथीहरूको भनाइ के छ ? तपाईको स्वभाव र आचरणमा यसबाट भएको परिवर्तन वा सिकाइ के हो? उल्लिखित सबै कुरा समेटेर प्रतिबेदन बनाइ प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

१२. तपाईको घरपरिवारका सदस्यहरूसँग मिलेर तपाइले अहिलेसम्म गरेका शारीरिक श्रमसँग सम्बन्धित प्रमुख पाँच कामहरू के के हुन् ? तपाइको उक्त काममा भएको सहभागिताको सम्बन्धमा तपाईको परिवारका सदस्यहरूको भनाइ के कस्तो छ र तपाईलाई उक्त काममा सहभागी हुँदा के कस्तो अनुभूति भयो ? उल्लिखित सबै कुरा समेटेर प्रतिबेदन बनाइ पेश गर्नुहोस् ।

१३. घरपरिवार वा छरछिमेकमा भएका जेष्ठ नागरिकसँग भेटघाट गरी उहाँले आफ्नो जीवनमा गरेका राम्रा कुराहरू के के रहेछन् ? उहाँलाई कुन कुराको धेरै सम्झना आउँदो रहेछ ? कुन कुरा गरेकोमा उहाँ धेरै खुसी हुनुहुँदो रहेछ ? उनीहरूले भनेको आधारमा तपाइले खुसी हुनका लागि के सिक्नु भयो ? आदि कुरा समेटेर प्रतिवेदन तयार गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

१४. तपाईले अहिलेसम्म सिकेका र अभ्यास गरेका योगासनहरूको नाम र ती आसनहरूबाट तपाइलाई भएको फाइदाको बारेमा समेत उल्लेख गरी तयार गरेको प्रतिबेदन कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

१५. तपाईले आफुले गरेको अवलोकनको आधारमा आफ्नो चौकुने गाउँपालिकामा भएका कम्तिमा एकएकवटा ताल, पार्क र धार्मिक स्थलहरूको नाम लेखी तिनीहरूको महत्व र संरक्षण गर्नु पर्ने कारणबारे तलका तालिकामा भरी प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

क.सं.	**चौकुने गाउँपालिकामा भएका ताल, पार्क र धार्मिक स्थलहरूको नाम**	**महत्व**	**संरक्षण गर्नु पर्ने कारण**
१			
२			
३			
४			
५			
६			

१६. अभिभावकको सहयोगले जङ्गल वा घरवरिपरिबाट कम्तिमा ५ वटा औषधीजन्य विरुवा, जडिबुटी एवम् घाँसपातको नमूना सङ्कलन गरी निम्न तालिकामा भरेर कक्षामा पेश गर्नुहोस् ।

क.सं.	**औषधीजन्य बोटविरुवा, जडिबुटी र घासपातको नाम**	**महत्व र प्रयोग (कुन रोगको लागि उक्त विरुवाको कुन भाग कसरी)**
१		
२		
३		
४		
५		

१७. गड्यौला मल बनाउने विधिअनुसार घरमा वा विद्यालयमा गड्यौला मल बनाउने कार्यमा सहभागी हुनुहोस् । तयार भएको गड्यौला मललाई प्रयोग गर्ने विधिअनुसार तरकारी खेती, पुष्पखेती, फलफूल खेतीमा प्रयोग गर्नुहोस् । यो मल प्रयोग गर्दा भएका फाइदा तथा उपयोगिता सम्बन्धमा आफ्नो अनुभव समेतलाई समेटी प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् ।

१८. घर तथा विद्यालयमा करेसाबारी/बगैंचा निर्माण गरी वा कौसी वा बरण्डा वा गमलामा तरकारी खेती/पुष्प खेती/फलफूल खेती गर्नुहोस् । यसबाट उत्पादित वस्तुहरू, तिनीहरूको उपयोग, भएको फाइदा सम्बन्धी विवरणलाई समेटी प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

१९. हरित घरको अवधारणाअनुसार घर वरपरको खाली ठाउँमा उपयोगी हुने वनस्पति रोप्नुहोस् । उक्त वनस्पति हुर्कनाको लागि आवश्यक पर्ने तत्वहरू नियमितरुपमा प्रदान गर्नुहोस् । वनस्पति हुर्केको अवस्थाको चित्र वा भिडियो तयार गरी कक्षामा देखाउनुहोस् ।

२०. कक्षाका विद्यार्थीहरू पाँच समूहमा विभाजन हुनुहोस् र समूहगत रुपमा हरित विद्यालयको अवधारणा अनुसार विद्यालय वरपरको खाली ठाउँमा उपयोगी हुने वनस्पति रोप्नुहोस् । उक्त वनस्पति हुर्कनको लागि आवश्यक पर्ने तत्वहरु नियमितरुपमा प्रदान गर्नुहोस् । वनस्पति हुर्केको अवस्थाको चित्र वा भिडियो तयार गरी कक्षामा समूहगत रुपमा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

२१. निम्नानुसार सूचि प्रयोग गरी आफ्नो घर भूकम्पबाट कति सुरक्षित छ, घरको अवलोकन एवम् अभिभावकसँग गरिएको छलफलको आधारमा प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् ।

क्र.सं.	सूचकहरू	सुरक्षित छ	सुरक्षित छैन	कारण
संरचनात्मक				
१	पर्खाल			
२	छत वा छानो			
गैरसंरचनात्मक				
१	दराज			
२	टि.भी.			

२२. कुनै २ जना मोटरसाइकल वा स्कुटर चालकलाई भेटेर मोटरसाइकल वा स्कुटरबाट यात्रा गर्दा हुने सम्भाव्य जोखिम र सावधानीका उपायहरूको बारेमा सोधपुछ गरी तलको तालिका भर्नुहोस् र सोका आधारमा ‘मोटरसाइकल वा स्कुटरमा सुरक्षित यात्रु विषयक एक निबन्ध लेख्नुहोस् ।

क्र.सं.	मोटरसाइकल वा स्कुटर चालकको नाम	संभावित जोखिमहरू	सावधानीका उपायहरू
१			
२			

२३. नजिकैको स्वास्थ्य संस्थाका सवास्थ्यकर्मीलाई भेटी कोभिड, बर्ड फ्लू, डेङ्गु र झाडापखाला कसरी सर्छन् र तिनीहरूबाट बच्ने उपायहरू के हुन् भनेर सोध्नुहोस् र सोको आधारमा तलको तालिका तयार गर्नुहोस् ।

रोगको विवरण	**कोभिड**	**बर्ड फ्लू**	**डेङ्गु**	**झाडापखाला**
रोग सर्ने कारण				
रोगबाट बच्ने उपाय				

कक्षा ८

१. कस्तो आयोजनाहरुलाई गौरवको आयोजना भनिन्छ ? कार्यसम्पादनको सवालमा अरु आयोजना र गौरवका आयोजनामा के भिन्नता छ ? हाम्रो चौकुने गाउँपालिकाले कुन कुन आयोजनाहरुलाई गौरवका आयोजना भनी नामाकरण गरिएको छ ? सम्बन्धित क्षेत्रका पदाधिकारी वा यससम्बन्धी जानकार व्यक्तिलाई भेटी प्राप्त गरेको सूचनाका आधारमा उल्लिखित प्रश्नहरुको जवाफसहित कुनै दुईवटा गौरवका आयोजनाहरुको विवरण तलका तालिकामा भरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

क्र.सं.	**विवरण**	**आयोजना एक**	**आयोजन दुई**
१	आयोजानाको नाम		
२	आयोजना आरम्भ भएको मिति र स्थान		
३	आयोजना सम्पन्न हुनु पर्ने मिति		
४	आयोजना सम्पन्न भएको मिति		
५	आयोजनाको कुल लागत		
६	आयोजनामा सहयोग गर्ने मुलुक/संस्था/सरकार		
७	आयोजनाबाट हुने प्रमुख उपलब्धिहरू		
८	आयोजना सम्पन्न हुने क्रममा देखिएका समस्याहरू		
९	तपाईको अनुभूति		

२. चौकुने गाउँपालिकाले जारी गरेका ऐन र नियमावलीहरूको नाम देहायको तालिकामा लेखी उक्त ऐन वा नियमावली जारी गर्नु पर्ने खास कारण के हो ? गाउँपालिकाका पदाधिकारी र सम्बन्धित जानकारहरूसँग सोधपुछ र अध्ययन गरी आफ्नो विचार समेतका आधारमा तलको तालिकामा भरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

चौकुनेगाउँपालिकाले जारी गरेका ऐन र नियमावली	**जारी गर्नुपर्ने खास कारण**	**कैफियत**
१.		
२.		
३.		
४		
५		

३. कर्णाली प्रदेशको नक्सा बनाइ त्यहाँ भएको तपाईको जिल्ला र गाउँपालिकाको नक्सामा प्रमुख पर्यटकीय स्थल, जिल्ला सदरमुकाम, प्रमुख सडक र शहर, प्रमुख नदी र ताल आदि भरेर कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

४. तपाई सहभागी भएको बालक्लवले अहिलेसम्म के कस्ता कामहरु गर्दै आइरहेको छ ? बालक्लवमा सहभागी भएर तपाईले आफूमा के कस्ता सीप र क्षमताको विकास गर्नुभयो ? तपाईको बालक्लवको भावी योजना के कस्ता क्रियाकलापहरु गर्ने रहेको छ ? साथीहरुसँग आवश्यक छलफल गरेको र बालक्लवका अभिलेखहरु अध्ययन गरेको आधारमा उल्लिखित कुराहरुलाई समेटेर प्रतिबेदन बनाइ कक्षामा पेश गर्नुहोस् ।

५. चौकुने गाउँपालिकास्तरीय अध्यक्ष कप खेलकुद प्रतियोगितामा समावेश हुने खेलहरू, उक्त खेलहरु खेल्दा आवश्यक पर्ने सामग्री र खेलाडी संख्या तलको तालिकामा भरी सोको प्रतिवेदन कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

क्र.सं.	**खेलका नामहरु**	**खेल खेल्दा आवश्यक पर्ने सामग्री**	**आवश्यक पर्ने न्यूनतम खेलाडी संख्या**
१			
२			
३			
४			
५			
६			
७			

६. तपाईको गाउँपालिकाको दक्षिणतिरबाट बग्ने नेपालकै प्रसिद्ध नदीहरु- भेरी र कर्णालीले गर्दा चौकुनेका वासिन्दाहरुका लागि भएका फाइदा र बेफाइदाहरु के के छन् ? उक्त नदीहरुको उच्चतम सदुपयोग गरी चौकुनेवासी लगायत यो क्षेत्रका समग्र नागरिकको जीवनस्तरमा सुधार गर्न के गर्नुपर्ने हुन्छ ? पालिकाका जनप्रतिनिधि वा यसबारेमा जानकारी राख्ने तपाईको गाउँवस्तीका कम्तिमा दुईजना महानुभावहरुसँग छलफल गरी प्राप्त विचारहरुलाई समेटेर आफ्नो सिकाइ समेतका आधारमा प्रतिबेदन बनाई कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

७. कक्षामा छलफल गरे बाहेकका आफ्नो व्यक्तिगत स्वार्थ भन्दा माथि उठेर आफ्नो गाउँटोल, समाज र समग्र मुलुकको हितका लागि काम गर्ने चौकुने गाउँपालिकाका महानुभाव (साहित्यकार, कलाकार, समाजसेवी, खेलाडी, शिक्षाविद्, शिक्षक, वन तथा वातावरण विज्ञ आदि) हरू र उनीहरूले सम्पादन गरेका कामहरू तालिकामा भरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

क्र.सं	**व्यक्तिको नाम**	**ठेगाना**	**कार्य क्षेत्र**	**सम्पादन गरेका कार्यहरू**
१				
२				
३				
४				
५				

८. तपाई नजीकको कृषि बजारमा गएर त्यहाँ विक्रीका लागि राखिएका कम्तिमा २० वटा कृषिजन्य वस्तुको (विशेषगरी तरकारी) को नाम लेख्नुहोस् । ती कृषिजन्य उत्पादनहरुमध्ये कुन कुनस्थानीय बजारबाट आएका हुन् ? र कुन कुन बाहिरबाट आएका हुन् ? चौकुने भन्दा बाहिर उत्पादन भएका कृषिजन्य उत्पादनहरु हाम्रो स्थानीय बजारमा ल्याएर विक्री गर्नुपर्ने कारण के हो ? हाम्रो स्थानीय कृषि बजारमा हाम्रो स्थानीय बस्तुहरुमात्र उपलब्ध र विक्री वितरण हुने बनाउनका लागि को-को ले के-के भूमिका निर्वाह गर्नुपर्दछ ? स्थानीय जानकारहरुसँग सोधपुछ गरी उल्लिखित प्रश्नहरुको जवाफलाई समेटेर प्रतिबेदन तयार गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

९. आफ्नो घर वा विद्यालयमा गरिने कुनै एक नगदेबालीहरु : तोरी, मसुरो, अरहर, तिल, चिउरी, बदाम, केरा आदि मध्ये कुनै एकको खेती कार्यमा सहभागी हुनुहोस् । खेती गर्दा चाहिने सामग्रीहरु, खेती गर्ने तरिका र उक्त खेती कार्यमा सहभागी, उत्पादित तरकारी र प्रयोग तथा बजारीकरण सम्बन्धी विवरण समावेश गरी प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

१०. हस्त निर्मित सामग्रीहरू (डोको, छिटनी र चकटीमध्ये कुनै एक सामग्री निर्माण गरी कक्षामा प्रदर्शन गर्नुहोस् ।

११. तपाईको घरमा को को हुनु हुन्छ ? उहाँहरूले के के काम गर्नु हुन्छ ? उहाँहरूले गर्ने कामले तपाई वा तपाईको परिवारलाई के कस्तो फाइदा भइरहेको छ वा फाइदा हुने देख्नु भएको छ ? घरका जेष्ठनागरिक वा आफूभन्दा अग्रजसँग सोधपुछ गरी यसबाट तपाईले सिकेको कुरालाई समेत समेटेर प्रतिबेदन बनाउनुहोस् ।

१२. तपाईले आफू भविष्यमा के हुने उद्देश्य राख्नु भएको छ ? यो उद्देश्य राख्नुमा तपाईसँग हाल भएका के कस्ता सक्षमताहरूले तपाईको मनोबल बढाएका हुन् ? तपाईको यो उद्देश्यको बारेमा तपाइका परिवारका सदस्य र साथीहरूले के भन्नु हुन्छ ? तपाईले आफ्नो जविनको लागि गरिएको उद्देश्य निर्धारणले तपाईलाई के असर परेको छ ? उल्लिखित सबै कुरा समेटेर प्रतिवेदन तयार गरी प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

१३. कस्तो जीवनलाई सन्तुलित जीवन भनिन्छ ? सन्तुलित जीवनले मानिसलाई कसरी खुसी प्रदान गर्न सहयोग गर्दछ ? यससम्बन्धमा आफ्नो गाउँवस्तीका केही बयोबृद्ध र केही समकक्षीहरूको जमघट गराइ उनीहरूबाट व्यक्त विचारहरूलाई समेट्दै यसबाट तपाईले आर्जन गरेको अनुभूति र सिकाइलाई समेटी प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् ।

१४. तपाईको परिवारको गोत्र र वंश के हो ? तपाईको पूर्खा तपाई अहिले भएको स्थानमा कहाँबाट आउनु भएको हो ? तपाईको वंशजहरूको बसोबास विशेषगरी कहाँ कहाँ छ ? तपाईको मामातिरको र तपाईको परिवारतिरको वंश र गोत्र एउटै हो कि फरक हो ? विहेबारी लगायतका काम गर्दा गोत्र र वंशको ख्याल किन गर्ने गरिन्छ ? यसको कारण के हो ? यो सम्बन्धमा तपाईका घरपरिवारका अग्रज लगायत समाजका मानिसहरुले के भन्छन् ? यसबाट तपाइले आर्जन गरेको नयाँ अनुभूति वा सिकाइ के हो ? उल्लिखित सबै कुरा समेटेर प्रतिवेदन बनाइ कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

१५. घरायसी तथा विद्यालयबाट निस्कने ठोस फोहोरको प्रयोग गरी विन र पिट कम्पोष्टिङ विधिबाट मल बनाउनुहोस् । आवश्यकताअनुसार उक्त तयारी मललाई तरकारी खेती, पुष्पखेती, फलफूल खेतीमा प्रयोग गर्नुहोस्। यो मल प्रयोग गर्दा भएका फाइदा तथा उपयोगिता सम्बन्धमा आफ्नो अनुभवसमेतलाई समेटी प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् ।

१६. हाम्रो समाजमा सामाजिक चुनौतिको रुपमा जरा गाडेर रहेको बालबिबाह र लैङ्गिक विभेदको कारणले पारेका नकारात्मक प्रभावहरु के-के हुन् ? यसलाई कसरी न्यूनिकरण गर्न सकिन्छ ? न्यूनिकरणमा को-

को ले के कस्तो भूमिका निर्वाह गर्न सकिन्छ ? आदि विषयमा विद्यालयमा बक्तृत्व कला प्रतियोगिताको आयोजना गरी सोको प्रतिबेदन बनाई विद्यालयमा पेश गर्नुहोस् ।

१७. डढेलोको कारणले वर्षेनी हाम्रो अमूल्य सम्पदाको रुपमा रहेको वनजङ्गल र त्यहाँ भएका जनावर र पन्छीहरुको विनास हुने गर्दछ । यसबाट कसैको पनि भलो हुदैन बरु सबैलाई हानी नै हुने गर्दछ । कतिपय अवस्थामा त वनजङ्गलबाट डढेलो गाउँवस्तीसम्म फैलिएर धनजनको क्षति हुने गर्दछ ? आगामी दिनमा यस्तो अवस्था आउन नदिनका लागि पालिका लगायत आम नागरिक, वन समिति र विद्यालय एवम् त्यहाँका शिक्षक र विद्यार्थीहरुले के गर्नु पर्दछ ? सरोकारवालाहरुसँग अन्तरक्रिया र छलफल गरी आएका विचारहरुलाई समेटेर आफ्नो समेत विचारका आधारमा प्रतिबेदन तयार गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

१८. घरायसी तथा विद्यालयबाट निस्कने ठोस फोहोरको प्रयोग गरी बिन र पिट कम्पोष्टिङ विधिबाट मल बनाउनुहोस् । आवश्यकता अनुसार उक्त तयारी मललाई तरकारी खेती, पुष्पखेती, फलफूल खेतीमा प्रयोग गर्नुहोस् । यो मल प्रयोग गर्दा भएका फाइदा तथा उपयोगिता सम्बन्धमा आफ्नो अनुभव समेतलाई समेटी प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् ।

१९. कक्षाका विद्यार्थीहरू समूहमा विभाजन हुनुहोस् र मल बनाउने विभिन्न विधिमध्ये विद्यालयबाट निस्कने कुहिने फोहोरको प्रयोगबाट बिन कम्पोष्टिङ वा पिट कम्पोष्टिङ मध्ये कुनै एक विधिबाट मल तयार गर्नुहोस् र आवश्यकता अनुसार करेसाबारी, पुष्पखेती, जडीबुटी खेती वा अन्य खेतीमा प्रयोग गर्नुहोस् ।

२०. सामाजिक विसङ्गति र विकृतिको रुपमा रहेको जातीय विभेद, बाल हिंशा, महिला हिंशा, चेलीबेटी बेचबिखन, दाइजो प्रथाले हाम्रो समाजका के कस्ता नराम्रा असरहरु पारिरहेको छ ? यसले मानव सभ्यताको उन्नयनमा के कस्ता अप्ठ्याराहरु देखा परेका छन् ? यस प्रकारका सामाजिक विकृतिहरुको न्यूनिकरण गर्नका लागि विद्यालय, विद्यार्थी, नागरिक समाज, संघसंस्था र गाउँपालिकाले के कस्ता भूमिका निर्वाह गर्दै आइरहेका छन् र अझै अपेक्षित सुधारका लागि के कस्ता कामहरु गर्नु आवश्यक छ ? यो क्षेत्रमा काम गर्ने विज्ञ र जानकारहरुसँग छलफल गरी आफ्ना समेत विचारका आधारमा उल्लिखित प्रश्नहरुका जवाफलाई समेटेर प्रतिवेदन तयार गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

२१. तलका पाँच समूहमा कक्षाका विद्यार्थीहरू विभाजन हुनुहोस् । तपसिलका कार्यहरू तपसिलका समूहले सम्पन्न गरी प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

समूहको नाम	समूहले गर्नुपर्ने कार्यहरु
ऊर्जा समूह	विद्यालयमा प्रयोग भएका ऊर्जाका प्रकार (सौर्य ऊर्जा, विद्युत आदि), ऊर्जाको प्रयोग सिकाइ, प्रशासनिक कार्य, कम्प्युटर सञ्चालन आदि)
पानी समूह	विद्यालयमा प्रयोग भएको पानीको स्रोतहरू (धारा, कुवा, इनार, आकाशे पानी आदि), पानीको प्रयोग (सिँचाइ, पिउने, सफाइ गर्ने वा अन्य), पानीको संरक्षणका कार्यहरू
सरसफाइ समूह	विद्यालयको खेलमैदान, कक्षाकोठाको सरसफाइ आदि
फोहोरमैला व्यवस्थापन समूह	विद्यालयबाट निस्कने फोहोरको प्रकार (कुहिने, नकुहिने, तरल, ग्याँस वा अन्य), फोहोरमैला व्यवस्थापनका उपायहरू
हरियाली प्रवर्द्धन समूह	वृक्षारोपण, पुष्पखेती, जडीबुटी खेतीको कार्य

२२. प्रविधिको प्रयोग (Google Search) गरी तल उल्लेखित महामारीसँग सम्बन्धित विवरण संकलन गरेर कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

क्र. सं.	महामारीहरू	महामारी पत्ता लागेको वर्ष	महामारी सुरु भएको देश	महामारीको कारण	मृत्यू भएका मानिस संख्या	औषधि	सुरक्षाका उपायहरू
१	ब्ल्याक डेथ						
२	प्लेग						
३	फ्लू						
४	कोभिड–१९						

२३. विपद्को समयमा सूचना अति आवश्यक हुन्छ । सूचनाको माध्यमबाट सामूहिक प्रतिकार्य समयमै हुन्छ । त्यसकारण जुनसुकै विपदमा प्रयोग हुनेगरी तलको तालिकामा आकस्मिक सम्पर्क व्यक्ति र आकस्मिक सम्पर्क नम्बरहरू (Emergency Contact Numbers) खोजी कक्षामा टाँस्नुहोस् ।

क्र.सं.	सम्पर्क गर्नुपर्ने व्यक्ति	ठेगाना	सम्पर्क नम्बर

७. सिकाइ सहजीकरण विधि र प्रक्रिया

(क) कक्षा १–३ को सिकाइ सहजीकरण विधि र प्रक्रिया

पाठ्यक्रमले विद्यार्थीहरुबाट अपेक्षा गरेका सिकाइ उपलब्धि सहज र सरल तरिकाले हासिल गर्न/गराउन शिक्षक तथा विद्यार्थीहरुले गर्ने सम्पूर्ण क्रियाकलापहरु सिकाइ सहजीकरण प्रक्रियाभित्र पर्दछन् । एकीकृत पाठ्यक्रमले सिकाइ उपलब्धिको आधारमा मूल्याङ्कन गर्ने गरी विद्यार्थी मूल्याङ्कनको खाका तय गरेको छ । दैनिक सिकाइ सहजीकरणको क्रममा नै निर्धारित सिकाइ उपलब्धि हासिल भए नभएको लेखाजोखा गर्न शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापको अभिन्न अंगको रुपमा मूल्याङ्कनलाई प्रयोग गर्नुपर्ने कुरा वर्तमान पाठ्यक्रमले उल्लेख गरेकाले सोही बमोजिमका सिकाइ क्रियाकलापहरु अवलम्बन गर्नुपर्ने हुन्छ । यस पाठ्यक्रमले सिकाईलाई प्रभावकारी र दिगो बनाई उनीहरुको स्थानीय विषयवस्तु र आवश्यकताअनुसारको ज्ञान, सिप र अभिवृत्तिको विकासको सुनिश्चितताको अपेक्षा गरेको छ । जसका लागि बालबालिका केन्द्रित, अन्तरक्रियात्मक, सहयोगात्मक तथा प्रत्यक्ष अनुभवमा आधारित शिक्षण विधि र रणनीतिहरुको प्रयोगमा जोड दिनुपर्ने हुन्छ । यस अनुसार कक्षाकोठामा हुने शिक्षणमा पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक, शिक्षक निर्देशिका, श्रव्यदृश्य सामग्री, सन्दर्भ सामग्रीका अतिरिक्त सकेसम्म स्थानीय स्तरमा उपलब्ध तथा स्वनिर्मित स्रोत र साधनहरुलाई शैक्षणिक सामग्रीको रुपमा प्रयोग गर्नु पर्छ । समयको माग बमोजिम सिकाइलाई निरन्तरता दिन तथा युग सापेक्ष सिकाइका लागि शिक्षण सिकाइमा सूचना प्रविधिको प्रयोगलाई स्थान दिनु पर्छ र वेभमा आधारित सिकाइलाई वैकल्पिक सिकाइको माध्यमको रुपमा प्रयोग गर्न शिक्षकले आफूलाई आवश्यक पर्ने ज्ञान र सिपको विकास गरी आवश्यकताअनुसार प्रविधिका साधनहरुको प्रयोग गर्नुपर्ने हुन्छ ।

कक्षा १-३ को पाठ्यक्रमले एकीकृत सिकाइलाई जोड दिएकाले शिक्षण सिकाइ सहजीकरणका क्रियाकलापहरुलाई पाठ्यक्रममा दिइएका सिकाइ उपलब्धि र विषयवस्तुको प्रकृतिअनुसार स्थानीय विषयका क्षेत्रहरु र अन्य विषयहरु (नेपाली, अङ्ग्रेजी, गणित र हाम्रो सेरोफेरो) मा भएका मिल्दाजुल्दा विषयवस्तुलाई अन्तरसम्बन्ध कायम गरी सहजीकरण गर्नुपर्छ । स्थानीय विषयमा रहेका कतिपय विषयवस्तुहरु सहजीकरण गर्दा आवश्यकताअनुसार स्थानीय विज्ञहरुको ज्ञान र सिपलाई उपयोग गर्न उहाँहरुलाई कक्षाकोठामा आमन्त्रण गरी अनुभव तथा सिपको प्रदर्शन एवम् अन्तरक्रियाको अवसर सिर्जना गर्नु पर्ने छ । सिकाइलाई सहकार्यात्मक र प्रत्यक्ष अनुभवमा आधारित बनाउन स्थलगत अध्ययन समूहकार्य तथा प्रयोगात्मक अभ्यासमा जोड दिनु पर्ने छ । स्थानीय विषयमा उल्लिखित विषयवस्तुहरु विद्यार्थीहरुको आफ्नै सेरोफेरोका रहेकाले सैद्धान्तिक भन्दा प्रयोगात्मक तरिकाले सिकाइ सहजीकरण गर्नेमा शिक्षकले ध्यान दिनुपर्ने हुन्छ । स्थानीय कला, संस्कृति, धर्म, चालचलन, रितीरिवाज, पेसा, व्यवसाय, प्रविधिहरुको प्रयोग, संरक्षण, विकास गर्न स्वयम् विद्यार्थीहरुको प्रत्यक्ष उपस्थिति भएपछि मात्र उक्त विषयवस्तुहरुको ज्ञान, सिप र अभिवृत्तिको विकास गराउन सहज हुन्छ । सिकाइलाई दिगो बनाउन सिकेका व्यवहारहरुलाई अभ्यास गर्ने तथा वास्तविक जीवनमा प्रयोग गर्ने अवसर प्रदान गर्नुपर्ने छ । साथै सिकाइ सहजीकरण प्रक्रियाहरुले, अनुभव, खोज, चिन्तन, तर्कद्वारा सिकारुको निर्णय क्षमता विकास गरी ज्ञानको विकास र रुपान्तरण गर्न सहयोग गर्नुपर्छ ।

यस पाठ्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि देहाय बमोजिमका सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया अवलम्बन गर्नु पर्नेछ :

- कक्षा १ देखि ३ सम्मको पाठ्यक्रम एकीकृत ढाँचामा विकास गरिएको र यस अन्तर्गत बहुविषयक (विषयहरु अलग अलग तर मिल्दाजुल्दा विषयवस्तुलाई सँगै सिकाउने) र अन्तरविषयक (अन्य विषय र विषयभित्रका विषयवस्तुहरुमा अन्तरसम्बन्ध कायम गरी सिकाइ गराउने) रहेको हुँदा बहुविषयक ढाँचाको सिद्धान्तअनुसार सिकाइ सहजीकरणको योजना बनाइ सिकाइ सहजीकरण गर्नुपर्ने छ ।
- पाठ्यक्रमको बहुविषयक ढाँचा (अन्य विषयसँग मिल्दा सिकाइ उपलब्धि तथा विषयवस्तुलाई सँगै सहजीकरण गर्ने र नमिल्ने विषयवस्तुलाई निश्चित क्रममा राखेर सरल देखि जटिलताको सिद्धान्तअनुसार सहजीकरण गर्ने) अनुरुप एकीकृत सिकाइका लागि शिक्षकले एकिकृत पाठ्यक्रमको अध्ययन र अन्य शिक्षकहरुसँग समेत समन्वय गरी सहजीकरण क्रियाकलाप सञ्चालन गर्नुपर्ने छ ।
- कक्षा १-३ मा अध्ययन गर्ने बालबालिकाको संज्ञानात्मक विकासको अवस्थालाई दृष्टिगत गरी उनीहरुको धारणा विकासमा सहयोग पुऱ्याउन शिक्षणमा ठोस सामग्रीको प्रयोगलाई प्राथमिकताका साथ स्थान दिनु पर्ने छ ।
- सिकाउनु पर्ने विषयवस्तु/धारणालाई उनीहरुको दैनिक जीवनसँग सम्बन्धित गरी रोचक र मनोरञ्जक ढङ्गले प्रस्तुत गर्नुपर्ने छ ।
- मनोरञ्जनपूर्ण सिकाईका लागि खेल, गीत, नृत्य र अभिनय विधिको प्रयोग गर्नुपर्ने छ ।
- बालबालिकाको दिगो सिकाईका लागि उनीहरुलाई प्रशस्त अभ्यासको अवसर दिनुपर्ने छ ।
- विद्यार्थीसँग प्रत्यक्ष अनुभव गरेर तथा विद्यार्थी आफै सक्रिय भई सिक्न सक्ने, विश्लेषणात्मक चिन्तनबाट अर्थ निर्माण गर्न सक्ने विषयवस्तुहरुमा विषयवस्तुको प्रकृति हेरी प्रयोग, परियोजना कार्य, सर्वेक्षण, समस्या समाधान, खोज, आगमन वा निगमन विधिको प्रयोग गर्नुपर्ने छ। यो पाठ्यक्रमको विषयवस्तुहरुले स्थानीयतासँग प्रत्यक्ष सरोकार राख्ने भएकाले सिकारुलाई प्रत्यक्ष अवलोकन र अनुभव प्रदान गर्न स्थलगत भ्रमणको व्यवस्था मिलाउनु पर्ने छ ।

- सिकारुहरुले आफूले जानेका र हासिल गरेका ज्ञान, सिप र अनुभवहरु एक आपसमा आदानप्रदान गरी सहपाठीहरुको सहयोग र सहकार्यमा सिक्ने तरिकाहरु अवलम्बन गर्नुपर्ने छ ।
- सामाजिक सुधार, जनचेतना र वातावरण संरक्षणमा आफ्नो स्तरबाट योगदान दिन तथा नेतृत्व सिप विकासमा प्रेरित गर्न साना चेतनामूलक भिडियो बनाई सामाजिक सञ्जालमा लोड गर्ने, यस्तै चित्रहरु सार्वजनिक ठाउँमा टाँस्ने जस्ता अभियान तथा सामाजिक कार्यहरुमा सहभागी गराउनुपर्ने छ ।
- कक्षाकोठालाई रमाइलो तथा जीवन्त बनाई राख्न तथा युग सापेक्ष प्रविधियुक्त सिकाइका लागि उपलब्ध श्रव्य दृश्य सामग्रीहरु, विद्युतीय सामग्रीहरु तथा वेभमा आधारित सामग्री र विधिहरुलाई सकेसम्म प्रयोग गर्ने कोशिस गर्नुपर्ने छ ।

(ख) कक्षा ४-८ को शिक्षण सहजीकरण विधि र प्रक्रिया

चौकुने गाउँपालिकाभित्रका सबै वडाहरुका स्थानीय विषयवस्तु र आवश्यकतालाई समेटी यस पाठ्यक्रममा विषयवस्तुहरु राखिएको हुँदा उक्त विषयवस्तुको व्यावहारिक ज्ञान, सिप र अभिवृत्ति विकासका लागि कक्षाभित्र वा बाहिर आफ्नो घर, समुदाय, संघसंस्था, धार्मिक स्थल, पेसा र व्यवसायस्थल, विकासका पूर्वाधारहरु, वन सम्पदा, जलसम्पदामा भ्रमण गरी पञ्चज्ञानेन्द्रीयद्वारा प्रत्यक्ष अवलोकन तथा प्रयोग गरी सिकेका कुराहरूलाई सिर्जनात्मक विश्लेषण गर्ने प्रतिभाको विकास गर्न प्रोत्साहित गर्ने गरी शिक्षण सिकाइ सहजीकरण गर्नुपर्छ । पाठ्यक्रममा विषयवस्तु तथा सिकाइ उपलब्धि हासिल गर्न विद्यार्थीहरूले कथा, कविता, नाटक, समाचार, चिठी, सम्पादकीय, गीत, प्रतिवेदन, रेखाचित्र, वृत्तचित्र, स्तम्भचित्र, तालिका, तस्बिर, नक्सा, नमुना निर्माण, प्रयोग, फोटो जस्ता रोचक वस्तुहरू मार्फत् अपेक्षित उपलब्धि हासिल गर्ने अपेक्षा गरिएको छ । विद्यार्थीहरूलाई कुनै पनि विषयवस्तु सिकाउँदा जीवन्त सिकाइ वातावरण तयार गर्नु पर्दछ । यसका लागि शिक्षण सिकाइको विधि, पद्धति तथा उपागमलाई विद्यार्थी केन्द्रित र सामग्री केन्द्रित गर्दै प्रयोगात्मक क्रियाकलापबाट गरेर सिक्ने अवस्थाको सुनिश्चितता गर्नु पर्दछ । अझ स्थानीय विषय स्थानीय परिवेश, सन्दर्भ, पहिचान, पेसा व्यवसाय र प्रविधिसँग बढि नजिक तथा परिचित हुने भएकाले सान्दर्भिक शिक्षण सिकाइ मार्फत बालबालिकाहरुमा पाठ्यक्रमले तोकेका सक्षमता र सिकाइ उपलब्धि हासिल गराउन प्रयत्नशील रहनुपर्छ ।

आधारभूत तहको कक्षा ४ देखि ८ सम्म राखिएका विषयवस्तुहरु सहजीकरण गर्न निम्न विधि र तरिकाहरुको प्रयोग गर्न सकिने छ ।

क्र.सं.	शिक्षण विधि	प्रयोग गर्न सकिने विषयवस्तुहरु
१	प्रयोगात्मक विधि	गरेर सिक्ने क्रियाकलापहरु यस विधि अन्तर्गत पर्दछन् । जस्तै : बिरुवा तथा जनावरको हेरचाह, वृक्षरोपन, पशुपालन, पन्छीपालन, तरकारी खेती, गायन, वादन, नृत्य, अभिनय, हस्तकला र चित्रकलाद्वारा प्रदर्शन आदि ।
२	अवलोकन र परियोजना विधि	गरेर सिक्ने, सँगै बसेर सिक्ने, प्राकृतिक वातावरणमा सिक्ने, सिपको विकास हुने गरी एकल वा समूह, कक्षाकोठाभित्र तथा बाहिर यो विधि प्रयोग गर्न सकिन्छ । जस्तै : स्थानीय सेवाहरुको जानकारी, विभिन्न धार्मिक स्थल, जलसम्पदा, वन सम्पदा, नमुना निर्माण, पेसा, व्यवसाय र प्रविधिको अवलोकन गरी प्रतिवेदन तयारी गर्ने तथा एकल र समूहगत तथा कक्षाकोठाभित्र र कक्षाकोठा बाहिर गरेर सिक्ने, पञ्च ज्ञानेन्द्रीयहरुको प्रयोगद्वारा सिक्ने क्रियाकलापहरु यस अन्तर्गत पर्दछन् ।

क्र.सं.	शिक्षण विधि	प्रयोग गर्न सकिने विषयवस्तुहरु
३	क्षेत्र भ्रमण विधि	कक्षाकोठा बाहिर रहेका वस्तुहरुको प्रत्यक्ष अवलोकन गरी प्राप्त जानकारीको अभिलेख राख्ने (प्रतिवेदन, चित्र, चार्ट, भिडियो आदि) । जस्तै : धार्मिक स्थल, पर्यटकीय क्षेत्र, वन सम्पदा, पोखरी, ताल, खेती (तरकारी खेती, फलफूल खेती, पुस्पखेती), विभिन्न पालन (पशुपालन, पन्छीपालन) आदि ।
४	छलफल विधि	कुनै विषयवस्तुको बारेमा समूहगत, जोडीगत, कक्षागत रुपमा छलफल गरी निष्कर्ष निकाल्न प्रयोग गरिन्छ । जस्तै : सामुदायिक वनको महत्व, संरक्षण गर्ने उपायहरु, धार्मिक सम्पदानको संरक्षणका उपायहरु, बालबगैंचाको महत्व, हरित विद्यालयको लागि अवलम्बन गर्नुपर्ने पक्षहरु आदि ।
५	समस्या समाधान विधि	कुनै समस्या दिई समाधानको लागि उपायहरु पहिचान गरी समाधान गर्ने कार्य यस विधिमा गरिन्छ । जस्तो : पुष्प खेती गने, बासको चोयाबाट डालो बुन्ने, मकैको प्वाखबाट चकटी बुन्ने, वृक्षरोपण गर्ने, सरसफाइ गर्ने आदि ।
६	प्रश्नोत्तर	जुन सुकै विषयवस्तुको उठान गर्दा, परियोजना कार्य वा क्षेत्रभ्रमण वा कक्षा कार्य वा समूह कार्य गराउँदा, विषयवस्तुको प्रस्तुती अघि, प्रस्तुतीकरणको समय र अन्तमा, सिकाइ उपलब्धि हासिल भए नभएको सुनिश्चित गर्न यस विधिको प्रयोग गर्न सकिन्छ ।
७	घटना (मामला) अध्ययन	वरपरको कुनै विशेष घटनाको अध्ययन गरी त्यसको बारेमा प्रतिवेदन तयार गर्न लगाइ प्रस्तुतीकरण गर्न यस विधिको प्रयोग गर्न सकिन्छ । बाढी, पहिरो, आगलागी, चट्यांग, तरकारी खेती, कुखुरापालन आदि ।
८	प्रदर्शन विधि	कुनै वस्तु देखाएर सिकाउने विधि प्रदर्शन विधि हो । सामग्रीको अभाव भएको बेला शिक्षकले वस्तु वा चित्र प्रदर्शन गरेर सिकाउने गर्दछन् । जस्तै : चौकुने गाउँपालिकाको नक्सा आदि । यसमा श्रव्यदृश्य सामग्रीको प्रदर्शन समेत पर्दछ । जस्तै : तरकारी खेती, पशुपालन, कुखुरापालको भिडियो आदि ।
९	सोधखोज विधि	विद्यार्थीमा नयाँ नयाँ कुरा खोजी गर्ने, त्यसको व्यक्ति तथा समाजमा परेको वा पार्ने प्रभाव पहिचान गराउने जस्ता सिपको विकास गराउने, समाजमा रहेको धार्मिक, सांस्कृतिक, आर्थिक, ऐतिहासिक, भौगोलिक आदि पक्षको सोधखोज गरी वास्तविकता पत्ता लगाउने कार्यमा यस विधिको प्रयोग गर्न सकिन्छ ।
१०	कथाकथन विधि	विषयवस्तुलाई रमाइलो, आकर्षक, उत्प्रेरणात्मक तरिकाले प्रस्तुतीकरण गर्न यस विधिको प्रयोग गर्न सकिन्छ । जस्तैः धार्मिक स्थल, पेसा, व्यवसाय, प्रविधिको प्रयोग, संरक्षण, विकास र प्रवर्द्धन आदिलाई कथात्मक तरिकाले प्रस्तुत गर्न सकिन्छ ।

माथि उल्लेख गरिएका विधिहरुका साथै विषयवस्तुको प्रकृतिअनुसार अन्य विधिहरुको समेत प्रयोग गर्न सकिन्छ । विधिहरुको साथै विद्यार्थीको सिकाइलाई थप आकर्षक, तार्किक, समालोचनात्मक, सहभागितात्मक बनाउन विभिन्न रणनीति तथा तरिकाहरुको प्रयोग गर्न सकिन्छ । जसलाई निम्नअनुसार उल्लेख गर्न सकिन्छ :

(अ) मष्तिष्क मन्थन, (आ) जिग्सअ, (इ) सोच-जोडीमा छलफल-आदान प्रदान, (ई) जोडीमा पढाइ र जोडीमा सारांश, (उ) संक्षिप्त लेखन, (ऊ) परस्पर शिक्षण, (ए) घुलमिल/स्थिर/जोडी, (ऐ) ग्यालरी हिडाइ, (ओ) फिसबल छलफल, (औ) टी/कपि ब्रेक विचार आदान प्रदान, (अं) प्यानल छलफल आदि ।

८. विद्यार्थी मूल्याङ्कन

शिक्षण सिकाइ प्रक्रियाकै एउटा अङ्गका रूपमा विद्यार्थीको नियमितरुपमा विद्यार्थीले सिकाइ उपलब्धि हासिल गरे नगरेको लेखाजोखा गरी विद्यार्थीको सिकाइमा निरन्तर सुधार गरी न्यूनतम सिकाइस्तर प्राप्तिको सुनिश्चितता गर्ने पक्षलाई यस पाठ्यक्रमले जोड दिएको छ । यरु प्रकारको मूल्याङ्कनले विद्यार्थीलाई न्यूनतम सिकाइ स्तर प्राप्तिका साथै उनीहरूलाई सिकाइमा निरन्तर प्रगति गर्ने अवसर सिर्जना गर्न सहयोग गर्दछ । स्थानीय विषयमा राखिएका विषयवस्तु तथा सिकाइ उपलब्धि पूरा गराउनको लागि कक्षाकोठाको शिक्षण सिकाइको क्रममा गरिने लेखाजोखाको साथै विद्यार्थीहरुलाई आवश्यकताअनुसार सम्बन्धित क्षेत्रमा अवलोकन, क्षेत्रभ्रमण, परियोजना तथा प्रयोगात्मक कार्यमा समेत सलंग्न गराई सोही बमोजिम विद्यार्थीले सिकाइ उपलब्धि हासिल गरे नगरेको एकिन गर्नुपर्ने हुन्छ र आवश्यकताअनुसार सहजीकरण गर्नुपर्ने हुन्छ । यस्तो मूल्याङ्कनलाई मूलतः सिकाइका लागि मूल्याङ्कन अर्थात् निर्माणात्मक मूल्याङ्कनका रूपमा प्रयोग गरिनुपर्दछ ।

निर्माणात्मक प्रयोजनका लागि सञ्चालन गरिने यस्तो मूल्याङ्कनका लागि विद्यार्थीले के सिक्ने हो भन्ने कुरा निर्धारण गर्नु पर्दछ अर्थात् अपेक्षित सिकाइ उपलब्धि तय गर्नु पर्दछ । विद्यार्थीले के सिक्ने भन्ने कुराको निर्धार गरेपछि विद्यार्थीको सिकाइको वर्तमान अवस्था वा निश्चित सिकाइ क्रियाकलापपछिको विद्यार्थीको सिकाइ अवस्था वा स्तर के कस्तो छ भनी विभिन्न साधन तथा माध्यम प्रयोग गरी पत्ता लगाउनुपर्छ । यसरी विद्यार्थीको वर्तमान सिकाइ अवस्था पहिचान गरिसकेपछि सिकाइको निर्धारित लक्ष्यमा कसरी पुग्ने भन्ने मार्ग तय गर्नुपर्दछ । यसरी विद्यार्थीको अपेक्षित सिकाइ स्तर तय गर्ने, सिकाइको वर्तमान अवस्था वा स्तर पत्ता लगाउने र कसरी अपेक्षित सिकाइस्तर प्राप्त गर्ने भनी तय गर्ने कार्यका लागि विद्यार्थीको निर्माणात्मक मूल्याङ्कन गरिन्छ । आधारभूत तहको विद्यार्थी मूल्याङ्कलाई कक्षा १-३ को मूल्याङ्कन र कक्षा ४-८ को मूल्याङ्कनमा विभाजन गरी चर्चा गरिएको छ ।

(क) कक्षा १–३ मा विद्यार्थी मूल्याङ्कन

कक्षा १-३ मा गरिने विद्यार्थी मूल्याङ्कनलाई सिकाइ प्रक्रियाकै अभिन्न अङ्गका रूपमा प्रयोग गर्नु पर्दछ । यस्तो मूल्याङ्कनको मुख्य उद्देश्य विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धि तथा कमजोरीहरूको निरन्तर लेखाजोखा गरी सिकाइ सुधारका लागि पृष्ठपोषण प्रदान गर्नु हो । यस्तो पृष्ठपोषण दिने कार्य दुई चरणमा गर्नुपर्छ । पहिलो चरणअन्तर्गत नियमित सिकाइ सहजीकरण पश्चात् मूल्याङ्कन गर्ने र विद्यार्थीको सिकाइको अवस्थाको लेखाजोखा गर्ने र दोस्रो चरणमा सिकाइ उपलब्धि हासिल गरेको अवस्थाको आधारमा अपेक्षित उपलब्धि प्राप्त गर्न नसकेका विद्यार्थीका कठिनाइका क्षेत्र पत्तालगाई सुधारात्मक सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गर्नुका साथै पटकपटकका सुधारात्मक सिकाइ क्रियाकलापबाट पनि सिकाइ सुधार हुन नसकेका विद्यार्थीहरूका लागि उपचारात्मक सिकाइ क्रियाकलाप तर्जुमा गरी सिकाइमा सुधार गर्नुपर्दछ । कक्षाकोठामा आधारित निर्माणात्मक मूल्याङ्कनले प्रत्येक विद्यार्थीलाई न्यूनतम सिकाइ स्तर प्राप्त गर्ने सुनिश्चितता गरी माथिल्लो सिकाइ स्तर प्राप्त गर्न सहयोग गर्नुपर्दछ । यसबाट विद्यार्थीहरूको कक्षा दोहऱ्याउने क्रमलाई न्यून गरी शैक्षिक क्षति घटाउन सहयोग पुग्नाका साथै न्यूनतम स्तरको सिकाइ सुनिश्चित भई थप सिकाइका लागि अवसर सृजना हुने छ ।

(अ) मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया

कक्षा १-३ मा निश्चित समयावधिमा विद्यार्थीको सिकाइको लेखाजोखा गर्ने नभई निरन्तर, नियमित तथा कक्षा क्रियाकलापको अङ्गका रूपमा प्रयोग गर्नुपर्दछ । कक्षाकोठामा सिकाइ क्रियाकलापको योजना तथा सञ्चालन निर्धारित सिकाइ उपलब्धि तथा तिनको विस्तृतीकरणका आधारमा ती सिकाइ उपलब्धि प्राप्त गर्न सक्ने किसिमले गर्नुपर्दछ। विद्यार्थी मूल्याङ्कनमा पनि ती सिकाइ उपलब्धि विद्यार्थीले केकति हासिल गर्न सके भन्ने लेखाजोखा गर्न सकिने प्रक्रिया र साधन प्रयोग गर्नुपर्छ । यस्तो मूल्याङ्कन सिकाइ क्रियाकलापकै अभिन्न अङ्गका रूपमा नियमित रूपमा सञ्चालन गरी विद्यार्थीको सिकाइ सुधारका लागि निरन्तर पृष्ठपोषण प्रदान गर्नुपर्दछ ।

कक्षा १-३ का प्रत्येक विद्यार्थीको कार्यसञ्चयिका (Portfolio) व्यवस्थित गरी राखिनुपर्छ । कार्यसञ्चयिका फायललाई विद्यार्थीको कक्षाकार्य, प्रयोगात्मक कार्य, उपलब्धि परीक्षा, विद्यार्थीमा आएको व्यावहारिक परिवर्तनको अवलोकन, हाजिरी आदिका माध्यमले अद्यावधिक गर्नुपर्छ । विद्यालयमा पठनपाठन भएका विषयवस्तु र विद्यार्थीको उपलब्धिका बारेमा प्रत्येक थिम वा क्षेत्रको पठनपाठन पश्चात, विषयक्षेत्रको अध्ययन पूरा गरेपछि अभिभावकलाई जानकारी पठाउने व्यवस्था गरी कार्यसञ्चयिकामा त्यसको अभिलेख उल्लेख गर्नुपर्ने छ । यस तहमा गृहकार्यलाई अनिवार्य नगरी कक्षाकार्य, परियोजना कार्य तथा प्रयोगात्मक कार्यलाई नै बढी जोड दिने भए पनि आवश्यक भए केही गृहकार्य पनि दिन सकिने छ तर दैनिक र एकै दिनमा विभिन्न विषयक्षेत्रमा गृहकार्य दिनु भने उपयुक्त हुँदैन । विद्यार्थीको मूल्याङ्कनमा यथाशक्य वास्तविक कार्यको सही तरिकाले मूल्याङ्कन गर्ने साधन (Tools of Authentic task) समावेश गर्नु उपयुक्त हुने छ ।

(आ) मूल्याङ्कनका तरिका र साधन

परीक्षण गरिने सिकाइ उपलब्धि तथा विषयवस्तुको स्वरूप, विद्यार्थीको उमेर तथा रुचि, उपलब्ध स्रोत तथा साधन, कक्षामा भएका विद्यार्थी सङ्ख्या, शिक्षकको क्षमता तथा रुचि जस्ता पक्ष विचार गरेर मूल्याङ्कनका तरिका र साधनको छनोट तथा विकास गर्नुपर्छ । मूल्याङ्कनका विभिन्न तरिका तथा साधनहरू हुन्छन् । विद्यार्थी मूल्याङ्कनका लागि प्रयोग गर्न सकिने कार्य तथा साधनहरूबाट प्राप्त सूचनाहरूलाई निश्चित स्वरूपमा अभिलेखीकरण गरिनुपर्दछ । कक्षा कार्य, व्यवहार परिवर्तन, सिर्जनात्मक कार्य, कक्षा सहभागिता तथा विद्यार्थीका कार्यको प्रदर्शनको परीक्षणको अभिलेखीकरण शिक्षकको अवलोकनको माध्यमबाट गर्न सकिने भएकाले यसका लागि उपयुक्त अवलोकन फाराम तयार गर्नुपर्दछ । यसका लागि विभिन्न प्रकारका रुजु सूची तयार गरी विद्यार्थी परीक्षण तथा मूल्याङ्कन गरिन्छ । विद्यार्थीका कार्य तथा उपलब्धिसहित उनीहरूका विभिन्न विवरण व्यवस्थित तरिकाले राख्ने गरी कार्यसञ्चयिका तयार गरी विद्यार्थीको प्रगति के कति मात्रामा र के कसरी भइरहेको छ, के कस्ता सिकाइ कमीकमजोरी रहेका छन् र ती कमीकमजोरीहरू हटाई सिकाइमा सुधार के कसरी गर्ने भन्ने कार्यका लागि यसबाट सहयोग पुग्दछ ।

सामान्यतया स्थानीय विषयको पठनपाठनको क्रममा विद्यार्थीले सिकाइ उपलब्धि हासिल गरे नगरेको लेखाजोखा गर्नको लागि कक्षा सहभागिता, मौखिक कार्य, लिखित कार्य, प्रयोगात्मक कार्य, कार्यसम्पादन तथा प्रदर्शन, सहपाठी तथा स्वमूल्याङ्कन, अभिभावक प्रतिक्रिया, कुराकानी तथा छलफल जस्ता तरिकाहरु अवलम्बन गर्न सकिन्छ । यसको लागि अवलोकन फाराम, रुजु सूची, श्रेणीमापन, रुब्रिक्स, मौखिक प्रश्न जस्ता मूल्याङ्कनका साधनहरु प्रयोग गर्न सकिन्छ ।

(इ) विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिस्तर र त्यसको सामान्य व्याख्या

उपलब्धिस्तर	मापन	उपलब्धिस्तरको सामान्य व्याख्या
अपर्याप्त (Insufficent)	१	मुख्य सिकाइ उपलब्धि हासिल गर्न नसकेको, सबैजसो सिकाइ उपलब्धिका लागि सुधारात्मक सिकाइ आवश्यक भएको
सामान्य (Basic)	२	मुख्य सिकाइ उपलब्धि आंशिक रूपमा हासिल गरेको तर सुधारात्मक सिकाइ आवश्यक भएको
राम्रो (Proficient)	३	मुख्य सिकाइ उपलब्धि धेरै जसो हासिल गरेको र सुधारात्मक सिकाइ आवश्यक भएको
उच्च (Advanced)	४	मुख्य सिकाइ उपलब्धि हासिल गरेको साथै माथिल्लो स्तरको उपलब्धि हासिल गरेको

पहिलो चरणमा नियमित सिकाइ क्रियाकलापका रूपमा विद्यार्थीको सिकाइको मूल्याङ्कन गरी विद्यार्थीको सिकाइ सुधार गर्नुपर्दछ। मूल्याङ्कनको दोस्रो चरणमा कुनै सिकाइ उपलब्धि हासिल भयो वा भएन भनी उल्लिखित तरिका तथा साधनमध्ये उपयुक्त साधनहरू प्रयोग गरी विद्यार्थीको मूल्याङ्कन गरी सिकाइस्तर अभिलेखीकरण गर्नुपर्दछ। यसरी अभिलेखित सिकाइस्तर १ वा २ मात्र भएमा सुधारात्मक सिकाइको योजना निर्माण गरी उपलब्धिस्तर ४ पुऱ्याउने प्रयास गर्नुपर्दछ। उपलब्धिस्तर ३ प्राप्त गरेको विद्यार्थीलाई समेत ४ पुऱ्याउन सहयोग गर्नुपर्छ। यदि पटक पटकको प्रयासबाट पनि कुनै विद्यार्थीको उपलब्धिस्तरमा सुधार हुन नसकेमा यसको कारण खोजी गरी उपचारात्मक सिकाइको योजना बनाउनुपर्दछ भने अन्यलाई अग्रिम सिकाइमा सरिक गराउनुपर्दछ। सुधारात्मक सिकाइ पछि पुनः विद्यार्थीको मूल्याङ्कन गरी उपलब्धिस्तर निर्धारण गरेर पुनःअभिलेखीकरण गर्नुपर्छ । निश्चित सिकाइक्षेत्रका सिकाइउपलब्धिहरूको सिकाइ परीक्षणपश्चात् सो सिकाइक्षेत्रको औसत सिकाइ उपलब्धिसमेत गणना गरी विद्यार्थी र अभिभावकसँग छलफल गरी विद्यार्थीका सबलता र सुधारका क्षेत्र र उपाय पहिचान गर्नुपर्छ ।

यही क्रममा सबै विषयक्षेत्रको सिकाइपश्चात् सबै सिकाइ उपलब्धिको परीक्षण गरी सिकाइ प्रत्येक सिकाइ उपलब्धिमा विद्यार्थीको सिकाइस्तरसहित विषयक्षेत्रगत औसत सिकाइ उपलब्धि निकाल्न सकिन्छ। त्यसै गरी मुख्य व्यवहार खजुराल सिपमा विद्यार्थीको उपलब्धिस्तर पनि अभिलेखित गर्न सकिन्छ। यसरी तयार गरिएको अभिलेख नै विद्यार्थीको वार्षिक उपलब्धिको प्रतिवेदन हुने छ। विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिको यस्तो अभिलेख तथा प्रतिवेदनको प्रयोग शिक्षक, विद्यार्थी, अभिभावक तथा विद्यालयले विद्यार्थीको सिकाइस्तरको सुनिश्चिता गर्ने, सिकाइ सुधारका लागि पृष्ठपोषण प्रदान गर्न र भावी सिकाइका लागि योजनाका लागि गरिन्छ।

विभिन्न किसिमका अपाङ्गता भएका विद्यार्थीका लागि उल्लिखित मूल्याङ्कनका तरिका तथा साधनहरूमध्ये कतिपय उपयोगी नहुन पनि सक्दछन् भने कतिपय तरिका तथा साधनहरूको प्रयोगमा भिन्नता ल्याउनुपर्ने हुन सक्दछ। शिक्षकले आफ्नो कक्षाकोठामा भएका विद्यार्थीको अपाङ्गताको किसिम तथा स्वरूपअनुरूप प्रयोग गर्न सकिने मूल्याङ्कनका वैकल्पिक तरिका तथा साधनहरूको तयारी गरी उपयुक्त तरिका तथा साधन प्रयोग गर्नुपर्छ। मूल्याङ्कनका कुनै साधन उपयुक्त नभएकै आधारमा कुनै पनि विद्यार्थीलाई सिकाइको मूल्याङ्कन र पृष्ठपोषण प्राप्त गर्ने अवसरबाट वञ्चित नहुने गरी शिक्षकले वैकल्पिक तरिकाहरूको खोजी तथा तयारी गर्नुपर्दछ।

सामान्यतया प्रत्येक सिकाइ उपलब्धि मापनपछि नतिजा विद्यार्थीलाई जानकारी गराउने, किन यस्तो भयो छलफल गर्ने, विद्यार्थीलाई स्वप्रत्यावर्तनको अवसर दिने र सुधारका उपाय तय गर्नुपर्दछ भने प्रत्येक विषयक्षेत्र वा थिमको सिकाइपश्चात् प्रत्येक सिकाइ उपलब्धि र औसत उपलब्धिसहित अभिभावक र शिक्षकले छलफल गरी सिकाइ सुधार तथा भावि सिकाइका योजना तय गर्नुपर्छ। प्रत्येक थिमको सिकाइपछि अभिभावकसँग छलफल गर्नु विद्यार्थीको सिकाइ सुधारका दृष्टिले उपयुक्त भए पनि छोटोछोटो समयको अन्तरालमा अभिभावसँग छलफल सबैका लगि सम्भव नहुन सक्ने कुरालाई विचार गरेर तीनदेखि चार महिनाको अन्तरालमा सो अवधिको सिकाइ भएका थिमको मूल्याङ्कन नतिजासहित विद्यार्थीको सिकाइ प्रगति तथा कठिनाइका विषयमा अभिभावकसँग छलफल गरी आवश्यकतानुसार सिकाइ सुधारका उपाय पहिचान गर्न सकिन्छ। नतिजा र सिकाइ सुधार तथा भावी सिकाइ योजना तय गर्दा सम्बन्धित विद्यार्थी सबल पक्ष, रुचि र कठिनाइलाई ध्यान दिनुपर्छ। यसका लागि यस प्रक्रियामा विद्यार्थीलाई पनि सहभागी गराउनुपर्छ।

(ई) विद्यार्थी मूल्याङ्कनको अभिलेख तथा कार्यसञ्चयिका व्यवस्थापन र प्रयोग

(१) विषयक्षेत्रगत रूपमा प्रत्येक विद्यार्थीको कार्यसञ्चयिका फाइलमा व्यवस्थापन गर्नु पर्ने अभिलेखहरुः

- प्रत्येक थिम वा विषयक्षेत्रको मूल्याङ्कन अभिलेख विद्यार्थीको कार्यसञ्चयिका फाइलमा सिलसिलाबद्ध गरी राख्नुपर्छ।
- कार्यसञ्चयिका फायलमा विद्यार्थीको व्यक्तिगत, पारिवारिक तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी विवरण, कक्षा कार्य, परियोजना कार्य, उपलब्धि प्रतिशतका अभिलेख, हाजिरी विवरण, विद्यार्थीको प्रगति स्पष्ट हुने सहयोग पुग्ने खालमा विद्यार्थीका नमुना कार्य तथा सिर्जनाहरू समयबद्धरूपमा सिलसिल मिलाई राख्नुपर्छ। यसमा जुनसुकै कार्य समावेश नगरी उपलब्धिस्तर झल्काउने प्रतिनिधि कार्यहरूमात्र समावेश गर्नुपर्छ। यसमा यतिनै कार्य समावेश गर्नुपर्छ भन्नु उपयुक्त नभए पनि विषयवस्तुको प्रत्येक क्षेत्र वा थिमबाट १ देखि ३ कार्य तथा समग्रमा विषयक्षेत्रगत रूपमा गरिने पाँचओटासम्म सिर्जनात्मक कार्य समावेश गर्नु उपयुक्त हुन सक्छ।
- कार्यसञ्चयिका फाइलमा समावेश गरिएका कार्य तथा अभिलेखहरूको समयबद्ध सूची भित्री कभर पृष्ठमा राखिनुपर्छ।
- प्रत्येक विद्यार्थीको कक्षा १ मा तयार गरिएको कार्यसञ्चयिका फाइललाई नै कक्षा ३ सम्म निरन्तर गर्नुपर्छ। शिक्षक परिवर्तन भएमा फायल हस्तान्तरण गर्नुपर्छ।

(२) विद्यार्थीको कार्यसञ्चयिकाको प्रयोग किन ?

- शिक्षकले विद्यार्थीको सिकाइ प्रगतिको अनुगमन गर्न, सिकाइ योजना तथा सिकाइ सुधारको योजना बनाउन,
- विद्यार्थीले आफ्नो कार्य तथा सिकाइ प्रगति तथा कमजोरीको जानकारी प्राप्त गरी सिकाइ सुधारमा लाग्न र आफ्नो कार्य र उपलब्धिबारे आत्मविश्वास पैदा गर्न तथा थप कार्य तथा उपलब्धिका लागि प्रोत्साहित हुन,
- अभिभावकले विद्यार्थीको कार्य तथा सिकाइ प्रगति तथा कमजोरीको जानकारी प्राप्त गरी सिकाइ सुधारमा सहयोग गर्न,
- विद्यालयले विद्यार्थीको सिकाइको प्रमाणका रूपमा लिई अग्रिम सिकाइ अवसर प्रदान गर्न, सबै विद्यार्थीलाई प्रोत्साहन गर्न, शिक्षक विकास तथा प्रोत्साहन कार्यको योजना गर्न र जवाफदेहिता व्यक्त गर्न,
- विद्यालय व्यवस्थापनले विद्यालय समुदाय सुधार गरी सिकाइ वातावरण सुधार गर्न,

(ऊ)विषयक्षेत्रगत रूपमा मूल्याङ्कन गर्ने तरिका

(१) मुख्य सिकाइ उपलब्धिलाई विद्यार्थीको सिकाइ स्तरअनुसार १ देखि ४ सम्म रेटिङ गर्नुपर्छ ।

(२) हरेक मुख्य सिकाइ उपलब्धिको हासिल भयो वा भएन भनी यकिन गनुपर्छ । यसका लागि एउटा सिकाइ उपलब्धि परीक्षण गर्न एकभन्दा बढी मूल्याङ्कन साधन आवश्यक हुन पनि सक्दछ भने कतिपय अवस्थामा एउटै साधन वा एकै पटकको परीक्षणबाट एकभन्दा बढी सिकाइ उपलब्धि पनि परीक्षण गर्न सकिने कुरालाई शिक्षकले विचार गर्नुपर्दछ ।

(३) सबै विद्यार्थीले न्यूनतम सिकाइ स्तर प्राप्त गरी माथिल्लो स्तरको सिकाइको अवसर प्रदान गर्न मूल्याङ्कनले सहयोग गर्नुपर्दछ । यसका लागि नियमित सिकाइ प्रक्रियापछि गरिएको मूल्याङ्कनमा कुनै सिकाइ उपलब्धिमा १ वा २ स्तर मात्र हासिल गर्न सकेमा सुधारात्मक सिकाइ गरी उपलब्धि वृद्धिको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । यसका लागि सुधारात्मक सिकाइपश्चात् विद्यार्थीको पुनः मूल्याङ्कन गरी फाराममा उल्लेखभएअनुसार अभिलेखित गनुपर्छ ।

(४) सामान्यतया सबै (प्रत्येक) विद्यार्थीको सिकाइस्तर न्यूनतम ४ पुऱ्याउने गरी सुधारात्मक सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गर्नुपर्दछ । तसर्थ कुनै पनि विद्यार्थीलाई सिकाइस्तर १, २ वा ३ मै छाड्न भने हुँदैन । कुनै विद्यार्थी पटकपटकको सुधारात्मक सिकाइबाट पनि सिकाइस्तर १ तथा २ भन्दा माथि जान सकेन भने त्यसका कारण पहिचान गरी सुधारका उपाय पहिचान गर्ने र सिकाइ सुधार गर्ने प्रयोजनका लागि उपचारात्मक शिक्षण सिकाइ आवश्यक हुनसक्छ । उपलब्धि स्तर ३ प्राप्त गर्ने विद्यार्थीलाई पनि मुख्य तथा माथिल्लो उपलब्धि हासिल गर्ने अवसर प्रदान गरिनुपर्दछ । शिक्षण सिकाइका क्रममा उपलब्धि स्तर ४ पुऱ्याउनु अपेक्षित छ ।

(५) विषयक्षेत्र तथा थिमअन्तर्गतका सिकाइ उपलब्धिको अङ्कन गरिसकेपछि विषयक्षेत्र तथा थिमको समग्र उपलब्धि प्रतिशत निम्नअनुसार निकाल्नुपर्छ :

$$\text{क्षेत्रगत वा थिमगत उपलब्धि प्रतिशत} = \frac{\text{उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड} \times १००}{४ \times \text{मूल्याङ्कन गरिएका सिकाइ उपलब्धिको संख्या}}$$

(६) उपलब्धि प्रतिशतलाई अक्षराङ्कनसँग मिलान गरी निम्नअनुसार प्रस्तुत गर्नुपर्ने छ :

क्र.स.	उपलब्धि प्रतिशत	स्तरीकृत अङ्क	अक्षरमा उपलब्धिस्तर	उपलब्धि स्तरको व्याख्या
१	९० र सोभन्दा माथि	४.०	A+	सर्वोत्तम (Outstanding)
२	८० र सोभन्दा माथि ९० भन्दा कम	३.६	A	अत्युत्तम (Excellent)
३	७० र सोभन्दा माथि ८० भन्दा कम	३.२	B+	उत्कृष्ट (Very Good)
४	६० र सोभन्दा माथि ७० भन्दा कम	२.८	B	उत्तम (Good)
५	५० र सोभन्दा माथि ६० भन्दा कम	२.४	C+	सन्तोषजनक (Satisfactory)
६	४० र सोभन्दा माथि ५० भन्दा कम	२.०	C	ग्राह्य (Acceptable)
७	३५ र सोभन्दा माथि ४० भन्दा कम	१.६	D	आधारभूत (Basic)
८	३५ भन्दा कम	-	NG	अवर्गीकृत (Not Graded)

(७) कक्षाको अन्तमा सबै सिकाइ उपलब्धिमा प्राप्त उपलब्धिस्तरको अङ्कका आधारमा विद्यार्थीको विषयक्षेत्रगत समग्र उपलब्धिस्तर निर्धारण गर्न सकिन्छ । विषयक्षेत्रगत समग्र उपलब्धि प्रतिशत निम्नअनुसार निकाल्नुपर्छ :

$$\text{विषयक्षेत्रगत समग्र उपलब्धि प्रतिशत} = \frac{\text{उपलब्धिस्तरको अङ्को जोड} \times १००}{४ \times \text{मूल्याङ्कन गरिएका सिकाइ उपलब्धिको संख्या}}$$

(ख) विद्यार्थी मूल्याङ्कन (कक्षा ४-८)

पाठ्यक्रमले अपेक्षा गरेका सक्षमता र सिकाइ उपलब्धि हासिल भए नभएको सुनिश्चत गर्न निर्माणात्मक र निर्णयात्मक दुवै किसिमका मूल्याङ्कन गरिनेछ । निर्माणात्मक मूल्याङ्कनको मुख्य उद्देश्य निरन्तर मूल्याङ्कन र पृष्ठपोषणका माध्यमबाट विद्यार्थीको सिकाइमा सुधार गर्नु हो । सिकाइका लागि गरिने यस्तो निर्माणात्मक मूल्याङ्कन शिक्षण सिकाइ प्रक्रियाको अभिन्न अङ्गका रूपमा रहनु पर्दछ । निर्माणात्मक मूल्याङ्कनमा विद्यार्थीको मूल्याङ्कनका लागि विभिन्न औपचारिक तथा अनौपचारिक तरिका प्रयोग गर्नुपर्छ । निर्माणात्मक मूल्याङ्कनमा कक्षा क्रियाकलाप, विद्यार्थीका कार्य तथा कार्यसम्पादनको अवलोकन, गृहकार्य, परियोजना कार्य, मौखिक तथा लिखित कार्य, एकाइ तथा त्रैमासिक परीक्षाहरू, स्व तथा सहपाठी मूल्याङ्कन लगायतका साधन प्रयोग गर्न सकिन्छ ।

विद्यार्थी मूल्याङ्कन गर्दा मुख्य सिकाइ उपलब्धि विद्यार्थीले हासिल गरेको सिकाइ स्तरको मूल्याङ्कनका लागि विद्यार्थीका कार्य तथा समस्या समाधानको अवलोकन, मौखिक तथा लिखित प्रश्नोत्तर, कक्षा तथा एकाइ परीक्षा, व्यवहार अवलोकन लगायतका तरिका प्रयोग गर्न सकिन्छ । यसका लागि रुजूसूची, श्रेणी मापन लगायतका व्यवहार अवलोकन फाराम, विभिन्न तहका सिकाइ क्षमता मापन गर्ने प्रश्नहरू, व्यावहारिक समस्यालगायत कक्षा सहभागिता, कक्षा कार्य, गृहकार्य, परियोजना कार्य, प्रयोगात्मक कार्य आदिमा विद्यार्थीको सहभागिता र उपलब्धिका विषयमा शिक्षकको अभिलेख वा नोट आदि मुख्य सिकाइ उपलब्धिमा विद्यार्थीको सिकाइ स्तर मूल्याङ्कन गर्न प्रयोग हुनसक्ने साधनहरू हुन् । यस्तो मूल्याङ्कन विषयवस्तुको प्रत्येक क्षेत्र वा एकाइको सिकाइपश्चात् गरी सो क्षेत्र वा एकाइअन्तर्गतका मुख्य सिकाइ उपलब्धिमा विद्यार्थीको सिकाइ स्तर परीक्षण विभिन्न साधनहरूको प्रयोगबाट गर्नुपर्छ । यसरी सिकाइ उपलब्धि परीक्षण गर्दा विद्यार्थीले न्यूनतम सिकाइ स्तर हासिल गरेको नपाइएमा सुधारात्मक सिकाइको अवसर प्रदान गरी पुनः परीक्षण गरी न्यूनतम सिकाइस्तर सुनिश्चित गरी थप वा माथिल्लो स्तरको सिकाइको अवसर प्रदान गर्नुपर्दछ। पटकपटकको सुधारात्मक सिकाइ पश्चात् पनि न्यूनतम स्तरको सिकाइ स्तर हासिल गर्न नसक्ने विद्यार्थीका लागि उपचारात्मक सिकाइको योजना निर्माण गरी त्यस्ता विद्यार्थीलाई सहयोग गर्नु पर्दछ ।

(अ) आन्तरिक मूल्याङ्कन

आन्तरिक मूल्याङ्कनको निश्चित भार आन्तरिक मूल्याङ्कनका रूपमा अभिलेखित गर्नुपर्छ । यसका लागि आन्तरिक मूल्याङ्कनलाई अभिलेखित गरी प्रत्येक विद्यार्थीको कार्यसञ्चयिका (Portfolio) व्यवस्थित गरी राख्नुपर्छ । यस्तो अभिलेखका आधारमा निम्नलिखित पक्षमा तोकिएअनुसारको भारको अङ्क आन्तरिक मूल्याङ्कनका रूपमा समावेश गरिने छ :

सि.नं.	मूल्याङ्कनका पक्ष	अंक भार
१	सहभागिता	४
२	प्रयोगात्मक/परियोजना	३६
	(क) प्रयोगात्मक तथा परियोजना कार्यको तयारी (योजना)	६
	(ख) प्रयोगात्मक तथा परियोजना कार्य सञ्चालन र प्रतिवेदन/चार्ट तयारी/चित्र/तालिका तयारी र अभिलेखीकरण	२०
	(ग) परियोजना कार्य तथा प्रयोगात्मक कार्यको प्रतिवेदन प्रस्तुतीकरण	६
	(घ) अन्तर्वार्ता	४
३	त्रैमासिक परीक्षा	१०
	जम्मा	५०

निर्णयात्मक मूल्याङ्कनको कूल भारको ५० प्रतिशत आन्तरिक मूल्याङ्कनका रूपमा निर्माणात्मक मूल्याङ्कनबाट समावेश गरिनेछ भने अन्तिम परीक्षाबाट बाँकी ५० प्रतिशत अङ्क समावेश गरिनेछ ।

द्रष्टव्य :

- सहभागिताअन्तर्गत उपस्थिति तथा सिकाइमा सहभागिता र सक्रियता पर्दछन् ।
- आन्तरिक मूल्याङ्कन तोकिएको भारमा नै गर्नुपर्ने छ । उक्त भारअनुसार नै अक्षराङ्कन पद्धतिअनुसार विद्यार्थीलाई नतिजाको ग्रेडसिट दिन सकिने छ ।
- त्रैमासिक परीक्षालाई ५० प्रतिशत अङ्कभारमा सञ्चालन गरी तोकिएको १० प्रतिशत अङ्कभारमा रूपान्तरण गर्नुपर्ने छ ।
- त्रैमासिक परीक्षामा सुरुदेखि पठनपाठन भएका सबै पाठ तथा एकाइबाट बाह्य परीक्षाको विशिष्टीकरण तालिकालाई आधार मानेर प्रश्न निर्माण गरी परीक्षा सञ्चालन गर्नुपर्ने छ ।
- एक शैक्षिक सत्रमा दुईओटा त्रैमासिक परीक्षा सञ्चालन गर्नुपर्ने छ। उक्त परीक्षाको नतिजालाई निर्णयात्मक मूल्याङ्कनमा समावेश गर्नुपर्ने छ ।
- वार्षिक रुपमा विद्यार्थीलाई ग्रेड सिट प्रदान गर्दा आन्तरिक मूल्याङ्कनको ५० प्रतिशत अङ्कभार (सहभागिता ४, परियोजना कार्य, प्रयोगात्मक कार्य ३६, त्रैमासिक परीक्षा १०) को छुट्टै ग्रेड तथा बाह्य परीक्षाको ५० अङ्कभारको छुट्टै ग्रेड कायम गरी आन्तरिक र बाह्य मूल्याङ्कन दुवैको औसत ग्रेड पोइन्ट (Grade Point Average-GPA) कायम हुने गरी ग्रेड सिट तयार गर्नुपर्ने छ ।

विद्यार्थी मूल्याङ्कन गर्दा शिक्षकले अपाङ्गता भएका र विशेष सिकाइ आवश्यकता भएका विद्यार्थीहरूका लागि उपयुक्त हुने मूल्याङ्कन प्रक्रिया अपनाउनुपर्ने छ। विशेष आवश्यकता भएका विद्यार्थीको मूल्याङ्कन गर्दा आवश्यकताअनुसार दृश्य तथा ठुला मुद्रित सामग्री, स्पर्शात्मक सामग्रीलगायतको उपयोग गर्नुपर्ने छ । प्रतिक्रियामा आधारित मूल्याङ्कनका लागि उपकरण, टङ्कण, साङ्केतिक भाषा वा सङ्केत प्रयोग गर्न उत्प्रेरित गर्नुपर्ने छ । कठिन तहको अपाङ्गता भएका विद्यार्थीलाई उनीहरूको स्तर, रुचि र आवश्यकताका आधारमा समय तालिका बनाई सोअनुसार मूल्याङ्कन गर्नुपर्नेछ ।

विद्यार्थी मूल्याङ्कनको नतिजा विवरण (Grade Sheet) यसप्रकार हुने छ :

विद्यालयको नाम : ....

विद्यार्थीको नाम : .... लिङ्ग :......................

कक्षा : .... रोल नं. .... जन्म मिति :....................

नतिजा विवरण (Grade Sheet)

क्र. सं.	विषय	पाठ्यघण्टा	ग्रेड	ग्रेड पोइन्ट	अन्तिम ग्रेड	कै.
१	नेपाली (सैद्धान्तिक)	२.५				
	नेपाली (आन्तरिक)	२.५				
२	अङ्ग्रेजी (सैद्धान्तिक)	२.५				
	अङ्ग्रेजी (आन्तरिक)	२.५				
३	गणित (सैद्धान्तिक)	२.५				
	गणित (आन्तरिक)	२.५				
४	विज्ञान तथा प्रविधि (सैद्धान्तिक)	२.५				
	विज्ञान तथा प्रविधि (आन्तरिक)	२.५				
५	सामाजिक अध्ययन तथा मानव मूल्य शिक्षा (सैद्धान्तिक)	२.५				
	सामाजिक अध्ययन तथा मानव मूल्य शिक्षा (आन्तरिक)	२.५				
६	स्वास्थ्य, शारीरिक तथा सिर्जनात्मक कला (सैद्धान्तिक)	१.५				
	स्वास्थ्य, शारीरिक तथा सिर्जनात्मक कला (आन्तरिक)	१.५				
७	मातृभाषा वा स्थानीय विषय (सैद्धिान्तिक)	२				
	मातृभाषा वा स्थानीय विषय (आन्तरिक)	२				
ग्रेड पोइन्ट औसत (Grade Point Average-GPA) =						

विषय शिक्षकको हस्ताक्षर :
नाम :
मिति :

प्रधानाध्यापकको हस्ताक्षर :
नाम :

(आ) आवधिक मूल्याङ्कन

निर्णयात्मक मूल्याङ्कनमा अन्तिम परीक्षाको भार ५० प्रतिशत हुनेछ । प्रत्येक परीक्षामा प्रश्न सोध्दा शैक्षिक सत्रको सुरुदेखि पढाइ भएका सबै पाठहरूबाट समेटिएको हुनुपर्नेछ । यस विषयको परीक्षामा विशेष गरेर ज्ञान र बोध, प्रयोग र उच्च दक्षतामा आधारित हुनेछन् । पाठ्यक्रमले निर्धारण गरेका उद्देश्यअनुरूप विद्यार्थीहरूले ज्ञान, सिप, अभिवृत्ति प्राप्त गरे नगरेको मूल्याङ्कन गरी त्यसको आधारमा प्रमाणीकरण गरिन्छ । अन्तिम परीक्षाको प्रश्नपत्र निर्माण गर्दा तपसिलको विशिष्टीकरण तालिकाको आधारमा गरिनेछ । यस पाठ्यक्रममा कक्षा ४-८ को विशिष्टीकरण तालिका विकास गरिएको छ । यसको आधारमा अन्तिम परीक्षा (५० पूर्णांकको परीक्षा) को प्रश्नपत्र बनाई मूल्याङ्कन गर्नुपर्नेछ ।

९. विषयवस्तुको क्षेत्र/थिम र अनुमानित कार्यघन्टा

यस स्थानीय पाठ्यक्रम (हाम्रो चौकुने) मा समावेश गरिएका विषयवस्तुको क्षेत्र/थिम र उक्त क्षेत्र/थिमका निम्ति निर्धारण गरिएको अनुमानित वार्षिक कार्यघण्टा निम्न बमोजिम रहेको छ ।

(क) **विषयवस्तुको क्षेत्र/थिम र अनुमानित कार्यघन्टा (कक्षा १, २ र ३)**

क्र.सं.	**क्षेत्र/थिम**	**अनुमानित कार्य घण्टा**		
		कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३
१	चौकुनेको परिचय	२६	२६	२६
२	हाम्रा सम्पदा, कला, संस्कृति र मूल्यमान्यताहरु	२७	२७	२७
३	हाम्रा पेसा, व्यवसाय र प्रविधि	२७	२७	२७
४	खुशीका लागि शिक्षा र हाम्रो कर्तव्य	२७	२७	२७
५	हाम्रो वातावरण र हरित विद्यालय	२७	२७	२७
६	सामाजिक चुनौति र विपद् व्यवस्थापन	२६	२६	२६
जम्मा		**१६०**	**१६०**	**१६०**

(ख) **विषयवस्तुको एकाइ र अनुमानित कार्यघन्टा (कक्षा ४ र ५)**

क्र.सं.	**क्षेत्र थिम**	**अनुमानित कार्य घण्टा**	
		कक्षा ४	कक्षा ५
१	चौकुनेको परिचय	२०	२०
२	हाम्रा सम्पदा, कला, संस्कृति र मूल्यमान्यताहरु	२२	२२
३	हाम्रा पेसा, व्यवसाय र प्रविधि	२२	२२
४	खुशीका लागि शिक्षा र हाम्रो कर्तव्य	२२	२२
५	हाम्रो वातावरण र हरित विद्यालय	२२	२२
६	सामाजिक चुनौति र विपद् व्यवस्थापन	२०	२०
जम्मा		**१२८**	**१२८**

(ग) **विषयवस्तुको एकाइर अनुमानित कार्य घण्टा (कक्षा ६, ७ र ८)**

क्र.सं.	**क्षेत्र/एकाइ**	**अनुमानित कार्य घण्टा**		
		कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
१	चौकुनेको परिचय	२०	२०	२०
२	हाम्रा सम्पदा, कला, संस्कृति र मूल्यमान्यताहरु	२२	२२	२२
३	हाम्रा पेसा, व्यवसाय र प्रविधि	२२	२२	२२
४	खुशीका लागि शिक्षा र हाम्रो कर्तव्य	२२	२२	२२
५	हाम्रो वातावरण र हरित विद्यालय	२२	२२	२२
६	सामाजिक चुनौति र विपद् व्यवस्थापन	२०	२०	२०
	जम्मा	**१२८**	**१२८**	**१२८**

अनुसूची १

स्थानीय विषयको थिमगत उपलब्धि विवरण

मूल्याङ्कन अभिलेखीकरण फाराम

कक्षा १

विषय : स्थानीय (हाम्रो चौकुने) विद्यार्थीको नाम : रोलनम्बर :

१. चौकुनेको परिचय

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१. आफ्नो परिवारका सदस्यहरुको नाम, काम र नातासम्बन्ध बताउन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
२. आफू बसेको गाउँबस्तीको नामका साथै आफू पढने विद्यालयको नाम र त्यहाँ काम गर्ने प्र.अ, शिक्षक र कर्मचारीहको नाम बताउन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
३. आफ्नो गाउँवस्ती वरपर रहेको नदी, खोला र बाटोहरुको नाम बताउन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
४. आफ्नो गाउँवस्तीमा रहेका धार्मिक स्थल र मठमन्दिरहरुको नाम बताउन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
५. आफ्नो घर नजिकै रहेका स्थानीय बजारको नाम बताउन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
६. आफ्नो गाउँटोलको स्वास्थ्य स्वयंसेविकाको नाम र कामको विवरण दिन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
अभिभावकको दस्तखत: शिक्षकको दस्तखत: मिति :	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अंकको जोड				
	उपलब्धि प्रतिशत				

२. हाम्रा सम्पदा, कला, संस्कृति र मूल्यमान्यताहरु

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१. आफ्नो गाउँटोलमा भएको धार्मिक स्थलहरूको नाम बताउन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
२. आफ्नो गाउँटोलमा भएका विभिन्न जातजातिहरुले मनाउने चाडपर्वहरुको नाम बताउन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
३. आफ्नो गाउँटोलमा नाचिने विभिन्न नाचहरुको पहिचान गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
४. गाउँटोल नजिकको जंगलमा पाइने फलफूल र जनावरहरुको नाम बताउन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
५. आफ्नो गाउँटोल, विद्यालय एवम् कक्षामा बोलिने भाषाहरुको पहिचान गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
अभिभावकको दस्तखतः शिक्षकको दस्तखत	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अंकको जोड				
मिति :	उपलब्धि प्रतिशत				

३. हाम्रो पेशा, व्यवसाय र प्रविधि

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१. परिवारका सदस्यहरुले गर्ने पेसा र व्यवसायको नाम बताउन	प्रश्नोत्तर				
२. स्थानीय अन्नबालीहरु (धान, मकै, कोदो, फापर, गहुँ, जौं) को पहिचान गर्न	प्रश्नोत्तर, अवलोकन				
३. स्थानीय दलहन बालीहरु : केराउ, मास, भट्ट, गहत, मटर, मसुरो को पहिचान गर्न	प्रश्नोत्तर, अवलोकन				
४. स्थानीय तरकारी खेती (साग, बन्दा, काउली, टमाटर, गोलभेडा, खुसार्नी, भन्टा, करेला, लौका, फर्सी, कुभिण्डो, सिमी, भिण्डी, बोडी, मेथी, मुला, गाजर, सलगम) को पहिचान गर्न	अवलोकन, प्रश्नोत्तर				
अभिभावकको दस्तखतः शिक्षकको दस्तखतः	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अंकको जोड				
मिति :	उपलब्धि प्रतिशत				

४. खुसीका लागि शिक्षा र हाम्रो कर्तव्य

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१. आफू र आफ्ना परिवारका सदस्यहरु र तिनीहरुका आनीबानी र स्वभावहरु बताउन	प्रश्नोत्तर				
२. आफू र आफ्ना परिवारका सदस्यहरु र तिनीहरुका आनीबानी स्वभावहरुमध्ये असल आनीबानी र स्वभावहरुको पहिचान गर्न	प्रश्नोत्तर, अवलोकन				
३. आफूलाई मन पर्ने साथीहरुमा भएका स्वभावहरुको विवरण बताउन	प्रश्नोत्तर, अवलोकन				
४. असल एवम् मन पर्ने मानिसहरुका आनीबानी र स्वभावलाई व्यवहारलाई आफ्नो जीवनमा प्रयोग गरी खुसी हुने बानीको गर्ने अभ्यास गर्न	अवलोकन, प्रश्नोत्तर				
५. आफ्ना परिवारका सदस्य, साथी र शिक्षकहरुसँग अभिवादन, धन्यवाद र क्षमाका क्रियाकलापहरु गर्न	प्रश्नोत्तर, अवलोकन				
६. स्थानीय स्तरमा प्रचलित आफूलाई मन पर्ने गीत, सङ्गीत र नृत्यहरुको श्रवण, अवलोकन र अभ्यास गर्न	प्रश्नोत्तर, अवलोकन				
७. घरपरिवार र छरछिमेकमा मनाइने उत्सव र चाडपर्वहरुमा गरिने क्रियाकलापहरु बताउन	प्रश्नोत्तर, अवलोकन				
८. योग अन्तर्गत प्रणायाम र आसनहरु (प्रणव ध्यान, भस्त्रिका प्रणायाम, शशकासन) को अभ्यास गर्न	प्रश्नोत्तर, अवलोकन				
९. जङ्कफूड (मृतप्राय खाना) को परिचय र खानामा छ प्रकारका स्वाद (गुलिया, अमिलो, पिरो, टर्रो, तीतो र नूनिलो) भएका अर्गानिक खानाहरुको पहिचान र प्रयोग गर्न	प्रश्नोत्तर, अवलोकन				
१०. उत्पादन र सिर्जनासँग जोडिएको श्रमको सम्मान गर्ने प्रवृत्तिको चर्चा, अभ्यास र प्रदर्शन गर्न					
अभिभावकको दस्तखतः शिक्षकको दस्तखतः	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अंकको जोड				
मिति :	उपलब्धि प्रतिशत				

५. हाम्रो वातावरण र हरित विद्यालय

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१. घर तथा स्थानीय स्तरमा पालिने घरपालुवा जनावरहरूको नाम बताउन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
२. घर तथा टोल वरपर भएका बिरुवाहरुको पहिचान गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
३. विद्यालयको बाल बगैंचामा भएका बिरुवाहरु चिन्न	प्रश्नोत्तर, अवलोकन				
४. घर तथा विद्यालयमा गरिने वृक्षरोपणमा सहयोग गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
५. घर तथा विद्यालयमा भएका बोटबिरुवाको सरक्षणमा सहयोग गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
६. फूलबारी तथा बोटबिरुवाहरूको हेरचाहमा सहयोग गर्न	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
७. आफ्नो वरपर भएका पानीका स्रोतहरुको नाम बताउन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
८. व्यक्तिगत, घर, आँगन, विद्यालय, वरिपरिको वातावरणको सरसफाईमा सहयोग गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
९. घर, समुदाय र विद्यालयमा हुने फोहोरमैलाको पहिचान गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
१०. फोहोरमैलाको रखाइमा सहयोग गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
अभिभावकको दस्तखत: शिक्षकको दस्तखत:	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अंकको जोड				
मिति :	उपलब्धि प्रतिशत				

६. सामाजिक चुनौति र विपद व्यवस्थापन

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१. सामाजिक विकृति र चुनौतिको रुपमा रहेको धुमपान, मध्यपान, लागू औषध सेवनको परिचय दिन र यसबाट हुने हानीहरुको बारेमा बताउन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
२. स्थानीय स्तरमा भईरहेका र हुन सक्ने बिपद्हरु जस्तै सडक दुर्घटना, करेन्ट लाग्ने, आगलागी, डुबान (नदी, खोला, ताल, खाल्डो) आदिबाट हुने विपदहरुको चित्रात्मक पहिचान गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
३. विद्यालय र घरमा आउदाजाँदा बाटोमा हुने जोखिमहरु जस्तै बाटो बिग्रने, खोलानाला तर्ने, हावाहुरी चल्ने, बाटो काटने आदीको पहिचान गरी सावधानी अपनाउन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
४. कक्षाकोठा, विद्यालय, घर र बाटोमा हुने विभिन्न दुर्घटनाहरु जस्तै चोटपटक, करेन्ट, पहिरो खस्ने, ढुङ्गा खस्ने, आगलागि, चट्याङ आदिको परिचय र सोबाट बच्नका लागि सामान्य उपायहरु बताउने र सोको अनुसरण गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
५. उपयुक्तताका आधारमा माथिमा मध्ये केहीको कृत्रिम घटना अभ्यास (Simulation) प्रस्तुत गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
अभिभावकको दस्तखत शिक्षकको दस्तखत	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अंकको जोड				
मिति :	उपलब्धि प्रतिशत				

अनुसूची २

स्थानीय विषयको थिमगत उपलब्धि विवरण

मूल्याङ्कन अभिलेखीकरण फाराम

कक्षा २

विषय : स्थानीय (हाम्रो चौकुने)   विद्यार्थीको नाम :   रोलनम्बर :

१. चौकुनेको परिचय

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१. आफू बस्ने वडा नम्बर र वडा कार्यालयको ठेगानाका साथै आफ्नो गाउँपालिकाको नाम बताउन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
२. आफू बस्ने वडाभित्रका गाउँटोलहरुको नाम बताउन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
३. आफ्नो गाउँटोलको छिमेकी विद्यालयहरुको नाम बताउन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
४. आफ्नो वडाभित्र रहेका नदी, खोला, झरना, तालको नाम बताउन	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
५. वडाभित्र नजिक रहेका स्थानीय बजार पहिचान गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
६. आफ्नो गाउँटोल नजिक रहेका स्वास्थ्य प्रदायक संस्थाको नाम र ठेगाना बताउन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
अभिभावकको दस्तखतः शिक्षकको दस्तखतः	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अंकको जोड				
मिति :	उपलब्धि प्रतिशत				

२. हाम्रा सम्पदा, कला, संस्कृति र मूल्यमान्यताहरु

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१. आफ्नो वडाभित्र भएका धार्मिक स्थलको नाम र अवस्थिति बताउन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
२. आफ्नो वडाभित्र नाचिने नाचहरुको सामान्य परिचय दिन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
३. आफ्नो वडाभित्र विभिन्न जातजातिहरुले मनाउने चाडपर्वहरुको नाम बताउन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
४. चौकुने गाउँपालिका भित्र मनाइने चाडपर्वहरुको नामनामेसी विवरण बताउन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
५. आफ्नो वडाभित्र बोलिने विभिन्न भाषाहरुमा उच्चारण गरिने दैनिक बोलीचालीका शब्दहरुबारे जानकारी हासिल गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
अभिभावकको दस्तखत: शिक्षकको दस्तखत:	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अंकको जोड				
मिति :	उपलब्धि प्रतिशत				

३. हाम्रा पेसा, व्यवसाय र प्रविधि

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१. छिमेकी परिवारका सदस्यहरुले गर्ने मुख्य पेसा व्यवसायको नाम बताउन	प्रश्नोत्तर				
२. स्थानीय रुपमा लगााइने बेमौसमी बालीनाली (काक्रो, बोडी, रायो साग, टमाटर, मुला, भिण्डी, मकै) पहिचान गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
३. स्थानीय अन्नबाली (धान,मकै, गहुँ, जौं) परिचय दिन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
४. तरकारीहरु (साग, बन्दा, काउली, टमाटर, गोलभेडा, खुसार्नी, भन्टा, करेला, लौका, फर्सी, कुभिण्डो, सिमी, भिण्डी, बोडी, मेथी, मुला, गाजर, सलगम) को परिचय दिन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
५. परम्परागत स्थानीय प्रविधि (जाँतो, ढिकी, पानी घट्ट) को परिचय दिन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
अभिभावकको दस्तखतः शिक्षकको दस्तखतः	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अंकको जोड				
मिति :	उपलब्धि प्रतिशत				

४. खुसीका लागि शिक्षा र हाम्रो कर्तव्य

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१. नाता सम्बन्धका मानिसहरुको आनीवानी बताउन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
२. आफूभन्दा ठूलालाई सम्मान र आफूभन्दा सानालाई माया प्रकट हुने शब्द प्रयोग गरी सम्बोधन गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
३. असल र चरित्रवान हुनका लागि आवश्यक पर्ने शील र स्वभावहरुको वर्णन र अभ्यास गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
४. आफुलाई मन पर्ने गीत, सङ्गीत र नृत्यहरुको श्रवण, अवलोकन र अभ्यास प्रस्तुत गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
५. घरपरिवार, छरछिमेक र गाउँटोलमा उत्सव र चाडपर्वहरु मनाउदा गर्न हुने र गर्न नहुने कुराहरुको सूची र जीवनमा त्यसको अभ्यास प्रस्तुत गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
६. आफू खुशी हुने र अरुलाई पनि खुशी बनाउने कलाको अभ्यास र अनुशरण गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
७. आसन, ध्यान र प्राणायमहरु (प्रणव ध्यान, भस्त्रिका प्रणायाम, सिंहासन, गरुडासन) को अभ्यास प्रस्तुत गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
८. श्रम र सिर्जनालाई सम्मान गर्ने सिप र प्रवृत्तिको चर्चा र अभ्यास प्रस्तुत गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
९. अशक्त, ज्येष्ठ नागरिक र असहज स्थितिका मानिसहरुप्रति सहयोग गर्ने बानीको अभ्यास प्रस्तुत गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
१०. जङ्कफूड (मृतप्राय खाना) बाट हुने हानी र घरमा बनाइने खानाका फाइदाहरु बताउन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
अभिभावकको दस्तखत: शिक्षकको दस्तखत:	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अंकको जोड				
मिति :	उपलब्धि प्रतिशत				

५. हाम्रो वातावरण र हरित विद्यालय

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१. चौकुने गाउँपालिका भित्रका वनमा पाइने वन्जजन्तु र चराहरुको नाम भन्न ।	प्रश्नोत्तर				
२. वडाको वनमा पाइने औषधिजन्य वनस्पतिहरु पहिचान गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
३. करेसाबारी निर्माणमा सहभागी हुन	प्रश्नोत्तर				
४. विद्यालयमा बाल बगैंचा र वृक्षारोपणमा सहभागी हुन	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
५. वातावरण र विकासको परिचय दिन	अवलोकन				
६. वडास्तरका क्षेत्रमा भएका पानीका स्रोतहरुको परिचय दिन तथा उपयोग पहिचान गरी आवश्यकता अनुसार प्रयोग गर्न	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
७. फोहोरमैलाले स्थानीय स्तरमा पारेको असर पहिचान गर्न	अवलोकन				
८. फोहोरमैलाको वर्गीकरण गर्न र व्यवस्थापनमा सहयोग गर्न	प्रश्नोत्तर				
९. वातावरण प्रदूषणको स्थानीय अवस्थाको पहिचान गर्न	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
अभिभावकको दस्तखत: शिक्षकको दस्तखत:	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अंकको जोड				
मिति :	उपलब्धि प्रतिशत				

६. सामाजिक चुनौति र विपद् व्यवस्थापन

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१. सामाजिक विकृति र चुनौतिका रुपमा रहेको धुमपान, मध्यपान, लागू औषध सेवनबाट हुने हानी र यसबाट बच्ने उपायहरुको बारेमा वताउन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
२. हावाहुरी, चट्यांङ्ग, बाढि, आगलागी, पहिरो, सर्पदशं र जङगली जनावरको आक्रमण आदिबाट हुने विपद्को पहिचान र परिचय दिन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
३. घरभित्र हुने जोखिमहरु (छत, भऱ्याङ, बरण्डा, हातहतियार आदिको परिचय दिने ।	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
४. घरभित्र हुने जोखिमहरूबाट वच्ने उपायहरु बताउन र अनुशरण गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
५. कक्षाकोठा, विद्यालय, घर र बाटोमा हुने वर्षा, हावाहुरी, करेन्ट, चट्याङ, बाढि पहिरो र जङगली जनावरको आक्रमण आदिबाट बच्ने उपायहरु बताउन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
६. उपयुक्तताका आधारमा माथिमा मध्ये केहीको कृत्रिम घटना अभ्यास (Simulation) प्रस्तुत गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
अभिभावकको दस्तखत: शिक्षकको दस्तखत:	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अंकको जोड				
मिति :	उपलब्धि प्रतिशत				

अनुसूची ३

स्थानीय विषयको थिमगत उपलब्धि विवरण

मूल्याङ्कन अभिलेखीकरण फाराम

कक्षा ३

विषय : स्थानीय (हाम्रो चौकुने) विद्यार्थीको नाम : रोलनम्बर :

१. चौकुनेको परिचय

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१. आफ्नो वडाको कार्यालय रहेका स्थान र बालबालिकाका निम्ति वडाले गर्ने सामान्य काम बताउन	प्रश्नोत्तर				
२. गाउँपालिकाको कार्यालय रहेको स्थान र स्थापना भएको साल बताउन	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
३. गाउँपालिकाभित्रका मुख्य मुख्य सडक र बाटोको नाम र अवस्थिति बताउन	प्रश्नोत्तर				
४. आफनो वडाभित्रका विद्यालयहरुको नाम बताउन	प्रश्नोत्तर				
५. आफू बसोबास गर्ने वडाका वडा कार्यालयका पदाधिकारीहरुको संख्या र सदस्यहरूको नाम बताउन	प्रश्नोत्तर				
६. आफ्नो वडाभित्र रहेका स्वास्थ्य प्रदायक संस्था, क्लिनिकको नाम र ठेगाना बताउन	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
अभिभावकको दस्तखतः शिक्षकको दस्तखतः	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अंकको जोड				
मिति :	उपलब्धि प्रतिशत				

२. हाम्रा सम्पदा, कला, संस्कृति र मूल्यमान्यताहरु

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१. चौकुने गाउँपालिकाभित्र रहेका महत्वपूर्ण धार्मिक स्थलको सामान्य परिचय दिन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
२. चौकुने गाउँपालिकाभित्र नाचिने मुख्य नाचहरुको सामान्य परिचय दिन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
३. चौकुने गाउँपालिकाभित्र मनाउने अटवारी पर्व र होली पुर्णिमा पर्वको बारेमा जानकारी दिन	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
४. चौकुने गाउँपालिकाभित्र रहेका प्रमुख सार्वजनिक स्थलहरुको सामान्य परिचय दिन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
अभिभावकको दस्तखतः शिक्षकको दस्तखतः	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अंकको जोड				
मिति :	उपलब्धि प्रतिशत				

३. हाम्रा पेसा, व्यवसाय र प्रविधि

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनका सम्भावित साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१. चौकुने गाउँपालिकाका मानिसले गर्ने पेसा, व्यवसायको सामान्य परिचय दिन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
२. मसलाजन्य बाली बाली (मेथी, टिमुर, प्याज, लसुन, धनिया, वेसार, अदुवा, खुर्सानी) को परिचय दिन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
३. नगदेबाली (तोरी, मसुरो, अरहर, तिल, बदाम) को परिचय दिन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
४. बेमौसमी बाली (काँक्रो, बोडी, रायो साग, टमाटर, मुला, भिण्डी, मकै) को परिचय दिन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
५. परम्परागत र आधुनिक प्रविधि (हलो-ट्र्याक्टर, ढिकीजाँतो-मिल) को तुलना गर्न	प्रश्नोत्तर				
अभिभावकको दस्तखतः शिक्षकको दस्तखतः	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अंकको जोड				
मिति :	उपलब्धि प्रतिशत				

४. खुसीका लागि शिक्षा र हाम्रो कर्तव्य

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१. साथी र समुदायका मानिसहरुको नाता सम्बन्धको पहिचान र भूमिकाको बोध गरी माया, श्रद्धा र आदरसम्मान गर्ने बानीको बखान र अभ्यास प्रस्तुत गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
२. स्थानीयस्तरमा आफूलाई मन पर्ने गीत, संगीत र नृत्यहरुको श्रवण, अवलोकन, सिर्जना र प्रस्तुतिकरण गरेर प्रदर्शन गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
३. आफ्नो घरपरिवार तथा समाजमा उत्सव र चाडपर्वहरु मनाउदा ध्यान पुऱ्याउनु पर्ने कुराहरुको जानकारी र अभ्यास प्रस्तुत गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
४. आफू खुशी हुनका लागि अरुलाई पनि खुसी बनाउने कलाको विकास र अभ्यास प्रस्तुत गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
५. साथी समूह बीच खुसी आदान प्रदान हुने गरी विभिन्न खेलका नियम, आचरण र अनुशासन पालन गरी व्यवहार गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
६. श्रम र सिर्जनालाई सम्मान गर्ने सिप र प्रवृत्तिको चर्चा र अभ्यास प्रस्तुत गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
७. ध्यान, प्राणायम र आसन (प्रणव ध्यान, भस्त्रिका प्रणायाम, सिंहासन, ध्रुवासन, मयुरासन) को परिचय र अभ्यास प्रस्तुत गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
८. समाजका ज्येष्ठ नागरिक र असहज स्थितिका मानिसहरुप्रति सहयोग गर्ने स्वभावको विकास र अभ्यास प्रस्तुत गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
९. जङ्कफूड (मृतप्राय खाना) बाट हुने हानी र घरमा बनाइने खानाका फाइदाहरुको बारेमा बताउन र सोको अनुशरण गर्न					
अभिभावकको दस्तखतः शिक्षकको दस्तखतः	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अंकको जोड				
मिति :	उपलब्धि प्रतिशत				

५. वातावरण संरक्षण र हरित विद्यालय

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनका सम्भावित साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१. गाउँपालिका भित्रका वनमा पाइने वन्यजन्तु र चराहरुको परिचय र महत्व बताउन ।	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
२. स्थानीय बोटबिरुवाहरूको परिचय दिन	प्रश्नोत्तर				
३. स्थानीय बोटबिरुवाको महत्व तथा उपयोग बताउन	प्रश्नोत्तर				
४. विद्यालयमा बगैंचाको आवश्यकता र महत्व बताउन	प्रश्नोत्तर				
५. घर र विद्यालयमा बाल बगैंचाको निर्माणमा सहयोग र हेरचाह गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
६. घर र विद्यालयमा पानीका स्रोतहरुको उपयोग गर्ने तरिका बताउन र सदुपयोग गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
७. फोहोरमैला व्यवस्थापनको परिचय दिन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
८. विद्यालयमा फोहोरमैलाको वर्गीकरण गर्न र व्यवस्थापनमा सहभागी हुन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
९. व्यक्तिगत सामग्रीको हिफाजत र सरसफाइको परिचय दिन र अभ्यास गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
१०. घर, छरछिमेक, विद्यालय तथा समुदायको सरसफाइमा सहभागिता हुन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
११. वरपरको वातावरण सफा राख्ने उपायहरु पहिचान गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
१२. वरपरको वातावरणको सरसफाइ कार्यमा सहभागी हुन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
अभिभावकको दस्तखत: शिक्षकको दस्तखत:	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अंकको जोड				
मिति :	उपलब्धि प्रतिशत				

६. सामाजिक चुनौति र विपद् व्यवस्थापन

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१. सामाजिक विकृति र चुनौतिका रुपमा रहेको धुमपान, मध्यपान, लागू औषध सेवन, छोराछोरी विचको भेदभाव आदिबाट हुने हानी र यसबाट बच्ने उपायहरु बताउन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
२. विपद्को परिचय दिन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
३. विपदको किसिम (प्राकृतिक र मानव सिर्जित) बताउन ।	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
४. विद्यालयभित्र जस्तै छत, बिजुली, भऱ्याङ्ग, बरण्डा, खेल सामग्री, फर्निचर, शौचालय, पिउने पानी, घेराबार, आदिमा हुने जोखिमहरुको पहिचान गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
५. विद्यालयभित्र हुने जोखिमबाट सावधानी अपनाउन	अवलोकन				
६. भूकम्प र महामारीबाट सुरक्षित हुनको लागि आवश्यक सावधानी अपनाउन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
७. उपयुक्तताका आधारमा माथिमा मध्ये केहीको कृत्रिम घटना अभ्यास (Simulation) प्रस्तुत गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
अभिभावकको दस्तखत: शिक्षकको दस्तखत:	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अंकको जोड				
मिति :	उपलब्धि प्रतिशत				

अनुसूची ४

स्थानीय विषय "हाम्रो चौकुने" को विशिष्टीकरण तालिका

कक्षा ४-८

पूर्णाङ्क : ५०　　　　समय : २ घण्टा

प्रश्न योजना तथा अङ्कभार वितरण

एकाइ	क्षेत्र/एकाइ	पाठ्यघण्टा	पूर्णाङ्क	ज्ञान			बोध			प्रयोग			उच्चदक्षता			जम्मा प्रश्न संख्या			जम्मा अङ्कभार			जम्मा अङ्क
				अति छोटो	**छोटो**	**लामो**	**अति छोटो**	**छोटो**	**लामो**	**अति छोटो**	**छोटो**	**लामो**	**अति छोटो**	**छोटो**	**लामो**	**अति छोटो**	**छोटो**	**लामो**	**अति छोटो**	**छोटो**	**लामो**	
१	चौकुनेको परिचय	२०	७	१				१							१	१	१	१	१	२	४	७
२	हाम्रा सम्पदा, कला, संस्कृति र मूल्यमान्यताहरु	२२	९	१	१			१							१	१	२	१	१	४	४	९
३	हाम्रा पेसा, व्यवसाय र प्रविधि	२२	८	१			१	१			१			१		२	३		२	६		८
४	खुशीका लागि शिक्षा र हाम्रो कर्तव्य	२२	९		१		१				१	१				१	२	१	१	४	४	९
५	हाम्रो वातावरण र हरित विद्यालय	२२	९		१				१	१	१					३	१	१	३	२	४	९
६	सामाजिक चुनौति र विपद् व्यवस्थापन	२०	८	१	१		१					१				२	१	१	२	२	४	८
जम्मा		१२८	५०	४	४		३	३	१	१	३	२		१	२	१०	१०	५	१०	२०	२०	५०

प्रश्न सङ्ख्या, अङ्कभार र समय तालिका

क्र. सं.	प्रश्नको प्रकार	प्रश्न सङ्ख्या	प्रति प्रश्न अङ्कभार	जम्मा अङ्कभार	समय
१	अति छोटो प्रश्न	१०	१	१०	२ घण्टा
२	छोटो प्रश्न	१०	२	२०	
३	लामो प्रश्न	५	४	२०	
जम्मा		**२४**		**५०**	

द्रष्टव्य :

- सामान्यतया ज्ञान तहका प्रश्न २० प्रतिशत, बोध तहका प्रश्न ३० प्रतिशत, प्रयोग तहका प्रश्न ३० प्रतिशत र उच्च दक्षताका प्रश्न २० प्रतिशत हुनेछन् ।
- उच्च दक्षताअन्तर्गत विश्लेषण, मूल्याङ्कन र सिर्जना रहने गरी प्रश्न निर्माण गर्नुपर्ने छ ।

अनुसूची नं. ५

स्थानीय पाठ्यक्रम "हाम्रो चौकुने" लेखन समूहको नामावली

१. **निर्देशक समिति**

तपसिल:

क्र.स.	नाम थर	पद	कार्यालय	पद
१	श्री खड्क बि.क. विवश	संयोजक	चौकुने गा.पा.	अध्यक्ष
२	श्री नरबहादुर बान्तोला	सह संयोजक	चौकुने गा.पा.	उपाध्यक्ष
३	श्री कमलबहादुर जि.सी.	सदस्य	वडा नं. ८	वडा अध्यक्ष
४	श्री नन्दराम परियार	सदस्य	चौकुने गा.पा.	प्र.प्र. अधिकृत
५	श्री हरिप्रसाद अधिकारी	सदस्य	शिक्षा प्रेमी	
६	श्री गगांराम बि.क.	सदस्य	वि.व्य.स.	अध्यक्ष
७	श्री प्रेमराज जोशी	सदस्य	संस्थागत वि.	प्रिन्सिपल
८	श्री सुमित्रा जोशी	सदस्य	पूर्व शिक्षक	
९	श्री आशाराम चौधरी	सदस्य	पूर्व शिक्षक	
१०	श्री नरहरी पौडेल	सदस्य	पूर्व शिक्षक	
११	श्री टेकेन्द्रबहादुर बुढा	सदस्य सचिब	चौकुने गा.पा.	शिक्षा अधिकृत छैठौं

२. **मस्यौदा लेखन उपसमिति**

तपसिल:

क्र.स.	नाम थर	पद	कार्यरत पद
१	श्री टेकेन्द्रबहादुर बुढा	संयोजक	शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखा
२	श्री मनबहादुर थापा	सदस्य	नेपाल राष्ट्रिय मा.वि. लगाम चौकुने २
३	श्री डिल्लीराम सापकोटा	सदस्य	नेपाल राष्ट्रिय मा.वि. बेतान चौकुने
४	श्री इन्द्रप्रसाद जोशी	सदस्य	जनजागृत मा.वि. तोस्रा चौकुने ५
५	श्री हरिनारायण चौधरी	सदस्य	सरस्वती मा.वि. घाटगाउँ चौकुने १०
६	श्री भानुभक्त घिमिरे	सदस्य	जीवन ज्योती मा.वि. गुटु चौकुने ६
७	श्री जगतराज जोशी	सदस्य	नेपाल राष्ट्रिय आ.वि. मोतिसेरा चौकुने ८
८	श्री चन्द्रप्रभा उपाध्याय	सदस्य	जगन्नाथ मा.वि. बिजौरा चौकुने ४
९	श्री बसन्ता उपाध्याय	सदस्य	नेपाल रा.आ.वि. साल्मधारापानी चौकुने ६
१०	श्री झलकबहादुर घर्ती	सदस्य	शिवालय प्रा.वि. झाला चौकुने ४
११	श्री शिवप्रासाद गौतम	सदस्य सचिब:	चौकुने गाउँपालिका

~:O:~

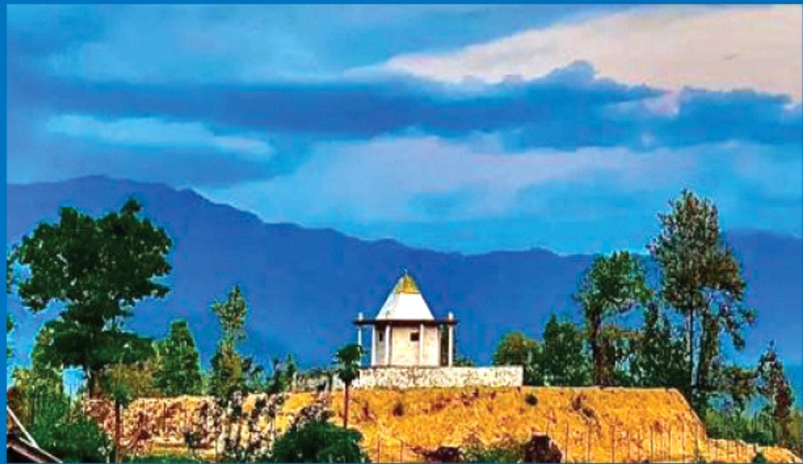

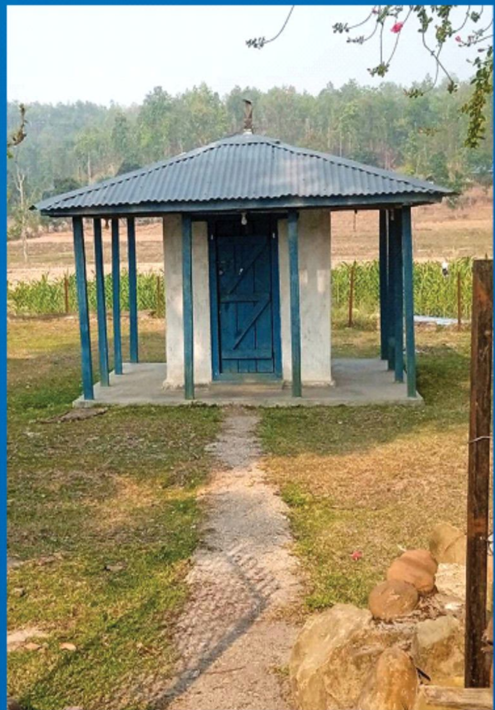

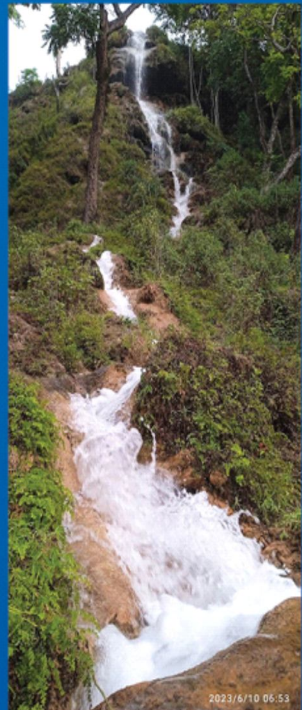
2023/6/10 06:53